

ឥន្ទបញ្ញាតិក្ក ហ. មណីចិន្ទា

ព្រះបាទបដិម្ភិក

ការផ្សាយរបស់ ពុទ្ធសាសនាដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍

A publication of Buddhism for Development

គំនូបញ្ញាតិកុំ ហ. មណីចិន្ដា
ព្រះបាទសម្តេច

ឥន្ទបញ្ញាតិក្ខុ ហេង មណីចិន្ដា

ព្រះបាទជ័យវរ្ម័ន

កែសម្រួលលើកទី៣
(បោះពុម្ពផ្សាយលើកទី៤)

ការផ្សាយរបស់
ពុទ្ធសាសនា ដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍

បោះពុម្ពដោយថវិការបស់
ស្ថានទូតអាណ្លីម៉ង់ ប្រចាំនៅភ្នំពេញ

អន្លង់វិល / ភ្នំពេញ

១៩៩៩

Indabanno Bhikkhu **Heng Monychenda**

PREAHBAT DHAMMIK

THIRD REVISED EDITION

(4th impression)

A publication of
Buddhism for Development

Printed with funds provided by the
German Embassy, Phnom Penh

Anlongvil / Phnom Penh

1999

មាតិកា

អត្ថបទ

ទំព័រ

• អារម្ភកថា របស់លោក ភីធីរ សៀវ	១០
• កថាមុខរបស់អ្នករៀបរៀង	២០
• លិខិតគាំទ្ររបស់ព្រឹទ្ធាចារ្យ ឆេង ផុន	២៣
១. សារសំខាន់របស់អ្នកដឹកនាំ	២៦
២. ព្រះបាទធម្មិក	៣១
៣. របស់ស្សគុណរបស់អ្នកដឹកនាំ	៣៥
- អ្នកដឹកនាំ	៣៧
- ប្រធាន	៤០
- ប្រមុខ	៤២
- រាជា	៤៤
- មេ	៤៦
៤. គុណសម្បត្តិរបស់អ្នកដឹកនាំ	៥០
- គុណសម្បត្តិទី ១ : សុខភាព	៥១
- គុណសម្បត្តិទី ២ : សមត្ថភាព	៥៥
- គ្រឹះសមត្ថភាព	៥៧
- អ្នកជឿមានហេតុផល	៦០
- អ្នកមានញាណ	៦២
- បដិសម្បិទាជន	៦៤

អត្ថបទ

ទំព័រ

- អនុត្តរជន	៦៦
- អ្នកមានទសពលញាណ	៧២
- អ្នកមានទេពកោសល្យ	៧៥
- អ្នកមានយុត្តិធម៌	៧៧
- អ្នកមានសេចក្តីព្យាយាម	៨១
- គុណសម្បត្តិទី ៣ : គុណធម៌	៨៣
ក). ទសពិធរាជធម៌	៨៦
- ទាន	៨៨
- សីល	៨៣
- បរិច្ចាគ	១០២
- អាជ្ជវៈ	១០៩
- មន្ទវៈ	១១៧
- តបៈ	១២៤
- អក្កោធៈ	១៣០
- ខន្តី	១៤០
- អវិហិង្សា	១៥២
- អវិរោធនៈ	១៦០
- សរុបសេចក្តីទសពិធរាជធម៌	១៦៧
- បារមីអ្នកដឹកនាំ	១៧០
ខ). ព្រហ្មវិហារធម៌	១៧៤
- មេត្តា	១៧៦

អត្ថបទ	ទំព័រ
- ករុណា	១៨០
- មុទិតា	១៨២
- ឧបេក្ខា	១៨៦
៥. ដើម្បីសេចក្តីសុខរបស់មហាជន	១៩០
៦. ព្រោះត្រូវធ្វើជាប្រធាន	១៩៩
៧. គោលធម៌បន្ថែម	២០១
៨. ឧបសម្ព័ន្ធ : ពុទ្ធសាសនាគតិក្នុងការកសាងសង្គម	២០៧
៨. ឯកសារពិគ្រោះ	២២០

អារម្ភកថា

របស់លោក **ភីដ័រ សេដ្រា**

អ្នកតំណាងអចិន្ត្រៃយ៍នៃមូលនិធិ.ខុនវ៉ាដ.អាជិនណៅវែរ

ប្រចាំព្រះរាជាណាចក្រ កម្ពុជា

ចាប់តាំងពីមនុស្សលោកចេះធ្វើការពិចារណាមក គេហាក់ដូចជាមាន ទស្សនៈពីរផ្សេងគ្នា ដែលស្តីពីអត្ថន័យរបស់ជីវិតមនុស្សយើង គឺ :

- ១) ក្នុងឋានៈជាមនុស្សម្នាក់ តើយើងគួរតែរស់ធ្វើការសំរាប់តែដើម្បីផល ប្រយោជន៍ ដើម្បីសុខុមាលភាព និងព្យាយាមដើម្បីសំរេចនូវមោក្ខធម៌ ផ្ទាល់ខ្លួនទេឬ ?
- ២) ឬក៏ យើងគួររស់ និងធ្វើការដើម្បីជាប្រយោជន៍មនុស្សជាតិដែរ ? និងតើ យើងគួរជួយអ្នកទាំងឡាយណាដែលមិនមានភ័ស្តុសំណាងដូចពួកយើងឱ្យរួច ពីសេចក្តីទុក្ខផងដែរទេ ?

ចំពោះពួកយើង គ្មានអ្វីគួរឱ្យសង្ស័យទេ ដែលថាមានតែទស្សនៈទីពីរទេ ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ និងព្រះយេស៊ូគ្រីស្ទ ។ មានតែអ្នកប្រព្រឹត្តស្របទៅនឹងគោលការណ៍របស់ព្រះពុទ្ធរង និងព្រះយេស៊ូគ្រីស្ទ ទេ ដែលនឹងមិនគិតឃើញតែពីប្រយោជន៍ខ្លួន ប៉ុន្តែជួយអ្នកដែលទន់ខ្សោយ និងអ្នក ក្រីក្រក្នុងសង្គមនោះផង ។ នេះហើយដែលជាអត្ថន័យដ៏ជាក់ស្តែងនៃពាក្យ មេត្តា

ករុណា មុទិតា និងឧបេក្ខា ។ គោលការណ៍ជាមូលដ្ឋានរបស់ពុទ្ធសាសនាទាំង ៤ នេះ មិនមែនសំរាប់តែប្រជាពលរដ្ឋតែម្នាក់ទេ គឺជាពិសេស សំរាប់អ្នកដឹកនាំគ្រប់ស្រទាប់ ក្នុងសង្គម ដែលមានការទទួលខុសត្រូវសំខាន់ក្នុងប្រយោជន៍របស់ប្រទេសជាតិ ។

ការដើរតាមព្រហ្មវិហារធម៌ទាំង ៤ នេះ គឺមានសារសំខាន់ខ្លាំងណាស់ សំរាប់វាសនាប្រជាពលរដ្ឋ និងប្រទេសជាតិ ។ បើសិនជាគោលការណ៍ទាំង ៤ នេះ ត្រូវបានអនុវត្តដោយប្រជាពលរដ្ឋទូទៅ ព្រមទាំងអ្នកដឹកនាំនោះ ប្រទេសជាតិទាំង មូល ប្រាកដជានឹងមានសុខដុមរមនា មានសន្តិភាព វប្បធម៌ និងសេចក្តីសុខ ជាមិនខាន ។ ហើយបើសិនជាប្រជាពលរដ្ឋ និងអ្នកដឹកនាំសង្គមណាមួយ ពុំបានដើរ តាមព្រហ្មវិហារធម៌ទាំង ៤ នេះទេ ជំងឺចងអាយាតព្យាបាទគ្នាពុំមានទីបញ្ចប់ សង្គ្រាម ទូរគតភាព និងអវតម្តល នឹងរាតត្បាតសង្គមនោះជាពុំខាន ។

ការជួយអ្នកដទៃឱ្យគេជួយខ្លួនឯងស្វែងរកការត្រាស់ដឹង និងរំដោះផុតពី សេចក្តីទុក្ខដោយខ្លួនគេផ្ទាល់នេះ គឺមានន័យថា ដើរតាមមាតិកាបស់ព្រះពោធិសត្វហើយ ។ ព្រះពោធិសត្វ គឺជាអ្នកបានត្រាស់ដឹងនូវសម្តោធិញ្ញាណ ព្រមទាំងមាន លទ្ធភាពដើម្បីនឹងចូលនិព្វានបានគ្រប់ពេលវេលា តែសុខចិត្តរស់នៅជាមួយមនុស្ស លោក ដើម្បីជួយមនុស្សជាតិស្វែងរកការត្រាស់ដឹង និងរំលត់ទុក្ខ ។

ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរយើង បានដឹងអំពីព្រះរាជាមួយអង្គដែលជាព្រះ ពោធិសត្វដ៏ល្បីល្បាញ គឺព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៧ (សោយរាជ្យពិធី ១១៨១ ដល់ឆ្នាំ ១២១៩) ។ ព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៧ ទ្រង់បានកំណត់ខ្លួនព្រះអង្គថាជាព្រះពោធិសត្វ អរលោកិតេស្វរៈ ដែលជាព្រះពោធិសត្វមានករុណាធម៌ដ៏ធំធេងគ្មានទីកំណត់ ។

ដើម្បីជួយប្រជាពលរដ្ឋ ព្រះអង្គទ្រង់បានបញ្ជាឱ្យគេកសាងនូវប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រធំៗ កសាងផ្លូវថ្នល់ និងមន្ទីរពេទ្យដែលមានចំនួនច្រើន និងមានគុណភាពល្អជាងកិច្ចការ របស់ព្រះបាទព្រះអង្គក្នុងសម័យបន្ទាប់នាយណាស់ ។ តាមពិត ប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រ ដែលកសាងក្នុងសម័យព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៧ ដូចជាមានគុណភាពល្អជាងប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រក្នុងប្រទេសកម្ពុជា បច្ចុប្បន្ននេះទៀតផង ។

បន្ទាប់ពីព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៧ គេឃើញមានព្រះរាជាខ្មែរមួយអង្គទៀត តែប៉ុណ្ណោះ ដែលព្យាយាមដើរតាមគន្លងរបស់ព្រះពោធិសត្វ ។ ពោលគឺ ព្រះបាទ នរោត្តម សីហនុ វរ្ម័ន ព្រះមហាក្សត្រនៃព្រះរាជាណាចក្រ កម្ពុជា ។

នៅក្នុងសម័យសង្គមរាស្ត្រនិយម សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ បាន បំពេញនូវព្រះរាជកិច្ចជាច្រើនដើម្បីជាប្រយោជន៍សាធារណៈ មានការកសាងសាលា រៀន ប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រ ផ្លូវថ្នល់ មន្ទីរពេទ្យជាដើម ។ ចាប់តាំងពីទសវត្សរ៍ ១៩៨០ មក ព្រះអង្គបានព្យាយាមដោយមិនខ្លាចនឿយហត់ដើម្បីជួយអ្នកក្រីក្រ និងអ្នកទន់ ខ្សោយក្នុងសង្គម ដើម្បីរួមចំណែកស្តារឡើងវិញនូវកិច្ចអភិវឌ្ឍន៍ ដែលតម្រង់មិន ដៅដោយពុទ្ធសសនា ដែលជាមូលដ្ឋាននៃប្រព័ន្ធសីលធម៌ និងធរិយាធម៌ក្នុងប្រទេស ខ្មែរ និងដើម្បីទ្រទ្រង់ប្រជាធិបតេយ្យ សិទ្ធិមនុស្ស និងសេរីភាព តាមរដ្ឋ- ធម្មនុញ្ញរបស់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ដែលទាំងអស់នេះបានបង្កើតជាបុរេលក្ខខ័ណ្ឌមូលដ្ឋាន សម្រាប់ការកសាងឡើងវិញនូវជោគជ័យនៃប្រទេសកម្ពុជា និងសុខុមាលភាព ដ៏ ប្រសើរនៃប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា ។ យើងមិនមានការសង្ស័យទេថា បើសិនជាភាគច្រើន នៃអ្នកដឹកនាំខ្មែរគ្រប់និន្នាការទាំងអស់ព្យាយាម និងដើរតាមផ្លូវរបស់ព្រះពោធិសត្វ

នោះ ជាតិខ្មែរប្រហែលជាមានអនាគតមួយដ៏ធំធេង ហើយប្រជាស្រុកខ្មែរ ក៏នឹងរស់ក្នុងភាពសុខដុមរមនា សន្តិភាព វិបុលភាព និងសេចក្តីរីករាយជាពិតប្រាកដ ។

អាស្រ័យដោយទស្សនៈដែលបានពោលមកខាងលើនេះឯង ដែលមិនមែនជារឿងគួរឱ្យភ្ញាក់ឆ្កើលទេ ដែលសៀវភៅរបស់ព្រះតេជព្រះគុណ **ហេង មណីចិន្ដា** ស្តីអំពីរបៀបដឹកនាំតាមគោលការណ៍ព្រះពុទ្ធសាសនា បានទទួលការយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងខ្លាំងពិសោធន៍ណាស់ នៅពេលដែលបោះពុម្ពលើកទី ១ នៅឆ្នាំ ១៩៩២ ដោយការឧបត្ថម្ភរបស់មូលនិធិ-ខុនរ៉ាដ-អាដិនណេអែរ ។ សៀវភៅនេះត្រូវចែកផ្សាយអស់ក្នុងរយៈពេលត្រឹមតែ ២.៣ ខែប៉ុណ្ណោះ បន្ទាប់ពីបោះពុម្ព ។ សៀវភៅនេះ បានអធិប្បាយយ៉ាងល្អិតល្អន់នូវគុណតម្លៃរបស់ពុទ្ធសាសនា ដែលអ្នកដឹកនាំខាងផ្នែកនយោបាយ និងយោធា គួរតែដើរតាម ។ ប្រធានបទនេះ ទាក់ទងធំណាស់ទៅនឹងស្ថានការណ៍បច្ចុប្បន្ន នៅក្នុងពេលដែលសីលធម៌ ប្រពៃណី និងប្រព័ន្ធគុណតម្លៃខាងចរិយាធម៌នៃប្រទេសកម្ពុជា សឹងតែបានបំផ្លាញខ្ទេចខ្ទី ក្នុងកំឡុងពេលជាង ២០ ឆ្នាំមកហើយ ។ ការចុះអន់ថយនៃសីលធម៌ និងគុណធម៌ បានប៉ះពាល់ដល់សង្គមខ្មែរគ្រប់ស្រទាប់ទាំងអស់ ជាពិសេស ស្រទាប់ខ្លះនៃអ្នកដឹកនាំ ។ ក្នុងអតីតកាលថ្មីៗនេះ ប្រព័ន្ធគុណតម្លៃសាសនាបានត្រូវគេផ្លាស់ចេញយ៉ាងព្រៃផ្សៃ ដោយមនោគមវិជ្ជាកុំម្មុយនិស្ត ដែលបានបន្ថោកសាសនាទាំងអស់ថាជា " **គ្រឿងញៀនសំរាប់មនុស្ស** " ។ សព្វថ្ងៃនេះទៀតសោត គុណតម្លៃខាងការសម្បូរប្រាក់ និងសម្ភារៈ បានកំពុងជំនួសអ្វីទាំងឡាយដែលសល់អំពីសីលធម៌ និងចរិយាធម៌របស់ប្រពៃណីពុទ្ធសាសនាហើយ ។

ការបោះបង់ចោលនូវគុណតម្លៃពុទ្ធសាសនានៅក្នុងអតីតកាល និង បច្ចុប្បន្ន បានជះឥទ្ធិពលជាអវិជ្ជមានយ៉ាងខ្លាំងដល់សង្គមខ្មែរគ្រប់ថ្នាក់ទាំងអស់ ។ ជាពិសេស ក្នុងចំណោមរង្វង់អ្នកដឹកនាំនយោបាយ និងយោធា ។

អាស្រ័យហេតុដូច្នេះហើយបានជា ព្រះតេជព្រះគុណ ហេង មណីចិន្តា និងមូលនិធិ-ខុនរ៉ាដ-អាឌិនណេរ៉ែរ សំរេចចិត្តបោះពុម្ពជាលើកទី ២ នូវសៀវភៅ ព្រះបាទធម្មិកនេះ ដោយបរិមាណខ្ពស់ (២០.០០០) ។ ព.ជ.អ និងមូលនិធិ-ខុនរ៉ាដ-អាឌិនណេរ៉ែរ និងរូបខ្ញុំផ្ទាល់ មានសេចក្តីរីករាយ និងកិត្តិយសដែលបានការឧបត្ថម្ភ ពីស្ថានទូតអាស្ត្រីម៉ង់ ក្នុងការបោះពុម្ពឡើងវិញ ដោយបានកែសំរួលពិច្យាប័ណ្ណបោះពុម្ព លើកទី ៣ នេះ ។ សង្ឃឹមថា ដោយការឧបត្ថម្ភលើការបោះពុម្ពនេះ យើងអាចនឹង ចូលរួមចំណែកក្នុងការស្តារឡើងវិញយ៉ាងខ្លាំងក្លានូវប្រព័ន្ធសីលធម៌ ចរិយាធម៌ តាមបែបពុទ្ធសាសនាក្នុងស្រទាប់សង្គមខ្មែរ ជាមិនខាន ។

ជាបញ្ចប់នេះ ខ្ញុំសូមផ្តល់ជូនដល់អ្នកអានជាមិត្តរួមរួមខ្លះៗ អំពី មូលនិធិ-ខុនរ៉ាដ-អាឌិនណេរ៉ែរ ដើម្បីឱ្យបានយល់ថា ហេតុអ្វីបានជាមូលនិធិប្រជា- ធិបតេយ្យគ្រិស្តអាស្ត្រីម៉ង់នេះ ឧបត្ថម្ភបុព្វហេតុនៃការអភិវឌ្ឍន៍តាមបែបពុទ្ធសាសនា ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដូចតទៅ :

លោក ខុនរ៉ាដ អាឌិនណេរ៉ែរ គឺជាប្រធានទី ១ នៃគណបក្សសហភាព ប្រជាធិបតេយ្យគ្រិស្តសាសនិក និងជា " អធិការបតិ " ទីមួយ, នាយករដ្ឋមន្ត្រី នៃ ប្រទេសអាស្ត្រីម៉ង់ប្រជាធិបតេយ្យដ៏ពិតប្រាកដ ។ ដោយហេតុនេះ លោកអាចត្រូវ បានគេចាត់ទុកជាមិត្តភ្នាក់នៃប្រទេសអាស្ត្រីម៉ង់បច្ចុប្បន្ន ។ គោលបំណងរបស់មូល- និធិ-ខុនរ៉ាដ-អាឌិនណេរ៉ែរ គឺបន្តអនុវត្តការងាររបស់លោក ខុនរ៉ាដ អាឌិនណេរ៉ែរ

វិវិរ ទៅតាមគោលការណ៍នៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យគ្រិស្តសាសនិក ។

មូលនិធិកំពុងបំពេញកិច្ចការជាដំបូង ក្នុងវិស័យអប់រំនយោបាយ និង ពលរដ្ឋ ហើយនិងការស្រាវជ្រាវ និងការពិគ្រោះខាងនយោបាយ ។ នៅក្នុងប្រទេស កំពុងអភិវឌ្ឍន៍ទាំងឡាយ, មូលនិធិ-ខុនវ៉ាដ-អាឌិនណេវិវិរ បានចូលរួមក្នុងការ កំចាត់មូលហេតុទាំងឡាយដែលនាំឱ្យមានភាពក្រីក្រ ដោយមធ្យោបាយសន្តិភាព ផងដែរ ។

គោលបំណងជាគ្រឹះរបស់មូលនិធិ-ខុនវ៉ាដ-អាឌិនណេវិវិរ គឺ :

- លើកស្ទួយឱ្យមាន សន្តិភាព និងការផ្សះផ្សា,
- លើកស្ទួយឱ្យមាន លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងច្បាប់,
- លើកស្ទួយឱ្យមាន សិទ្ធិមនុស្ស និងសិទ្ធិស៊ីវិល,
- លើកស្ទួយឱ្យមាន សេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារ ដែលតម្រង់ទិសស្របតាមសង្គម និងតាមបរិស្ថានសាស្ត្រ ,
- លើកស្ទួយឱ្យមាន ការកំចាត់ចោលមូលហេតុនៃភាពក្រីក្រ ដោយ មធ្យោបាយសន្តិភាព ឱ្យស្របទៅតាមគោលការណ៍ជួយមនុស្ស ឱ្យ ចេះជួយខ្លួនឯង មួយដំណាក់ក្នុងៗ ។

ព្រោះហេតុអ្វីបានជា មូលនិធិ-ខុនវ៉ាដ-អាឌិនណេវិវិរ លើកស្ទួយឱ្យមាន សន្តិភាព និងការផ្សះផ្សា ?

ដើម្បីរកឃើញចម្លើយ, យើងត្រូវក្រឡេកមើលប្រវត្តិសាស្ត្រប្រទេស អាស៊ីម៉ង់ អោយបានដិតដល់នៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់កណ្តាលខាងដើមនៃសតវត្ស

ទី ២០ : សង្គ្រាមលោកពីរដង ត្រូវបានចេញដំណើរពីទឹកដីប្រទេសអាស៊ីម៉ង់ ។

ព្រឹត្តិការណ៍នេះ បាននាំមកនូវទុរគុណភាពជាអនេកប្បការ មិនមែនគ្រាន់ តែដល់ប្រទេសជិតខាងខ្ញុំ ប៉ុណ្ណោះទេ, ប៉ុន្តែដល់ប្រជាជន និងប្រទេសអាស៊ីម៉ង់ ផងដែរ ។ ក្រោយឆ្នាំ ១៩៤៥, ខ្ញុំត្រូវរៀនមេរៀនដែលប្រវត្តិសាស្ត្រទើបតែ បានបង្រៀនរួចហើយនោះ, ហើយខ្ញុំបានរៀនដោយបន្តអនុវត្តយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួននូវ នយោបាយសន្តិភាព និងការផ្សះផ្សាជាមួយប្រទេសជិតខាង ទន្ទឹមនឹងប្រមូលកម្លាំង មិត្តខ្ញុំផ្នែករូបសំខ្ញុំ ទៅលើការកសាងឡើងវិញ និងការធ្វើឱ្យមាននីតិសម្បទាខាង សេដ្ឋកិច្ច ហើយនិងការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសរបស់ខ្ញុំ ។ គឺដោយមានការអនុវត្តន៍យ៉ាង ម៉ត់ចត់នូវនយោបាយសន្តិភាព និងការផ្សះផ្សា ដែលត្រូវបានលោកខុនរ៉ាដ- អាឌិនណេអែរ រៀបចំដោយផ្ទាល់ហើយនោះ, ទើបអាចស្ថាបនាជាថ្មី និងអភិវឌ្ឍន៍ ប្រទេសរបស់ខ្ញុំ ហើយនៅទីបំផុត សម្រេចបាននូវការបង្រួបបង្រួមប្រទេស អាស៊ីម៉ង់ ទៀតផង ។

ព្រោះហេតុអ្វីបានជា មូលនិធិ-ខុនរ៉ាដ-អាឌិនណេអែរ លើកស្ទួយឱ្យមាន លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងច្បាប់ ព្រមទាំងសិទ្ធិមនុស្ស និងសិទ្ធិស៊ីវិល ?

ជាថ្មីម្តងទៀត យើងត្រូវក្រឡេកមើលប្រវត្តិសាស្ត្រសម័យថ្មី នៃ ប្រទេសអាស៊ីម៉ង់ : របបណាហ្ស៊ីរបស់អាដុលហ្វ ហ៊ីត្លែរ បានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ដ៏គួរឱ្យស្តាប់, ដោយសម្លាប់ជនរួមជាតិកំណើតជូរិញរបស់ខ្ញុំអស់រាប់លាននាក់, នេះ មិននិយាយដល់ប្រជាជនរាប់សិបលាននាក់ទៀត ត្រូវសម្លាប់ក្នុងអំឡុងសង្គ្រាម លោកលើកទីពីរផងទេ ដែលត្រូវបានចាប់ផ្តើមដោយរបបហ៊ីត្លែរ ។ ក្នុងបណ្តាឆ្នាំ ចន្លោះ ឆ្នាំ ១៩៣៣ និងឆ្នាំ ១៩៤៥ គឺជាសម័យកាលដ៏អព្វអរម៉ុត នៅក្នុងប្រវត្តិ-

សាស្ត្រប្រទេសអាស៊ីម៉ង់ ។ ម៉្លោះហើយ យើងត្រូវតែរៀនមេរៀនប្រវត្តិសាស្ត្រ ដ៏សំខាន់មួយទៀត : ដើម្បីលុបបំបាត់លទ្ធភាពនៃការកើតឡើងជាថ្មី នៃលទ្ធិផ្តាច់ ការប្រល័យពូជសាសន៍, យើងបានលើកស្ទួយ ហើយយើងត្រូវតែបន្តលើកស្ទួយ ឱ្យមានលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ, គោលការណ៍នៃច្បាប់ ក៏ដូចជាសិទ្ធិមនុស្ស និង សិទ្ធិស៊ីវិល ។

ព្រោះហេតុអ្វីបានជា មូលនិធិ-ខុនវ៉ាដ-អាដិនណេវែរ លើកស្ទួយឱ្យមាន សេដ្ឋកិច្ចថ្មីផ្សារស្របតាមសង្គម និងបរិស្ថានវិទ្យា ?

ពីព្រោះ គ្រាន់តែតាមការលើកកម្រិតជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជន និង តាមការអនុវត្តនយោបាយទទួលខុសត្រូវចំពោះបរិស្ថានវិទ្យា, យើងក៏អាចធ្វើឱ្យ សង្គមមានស្ថិរភាព និងធ្វើឱ្យប្រព័ន្ធនយោបាយនៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ មានស្ថិរភាព បានដែរ ។ ដូច្នោះ វាធានាបានអត្ថប្រយោជន៍រយៈពេលវែង សំរាប់ប្រជាជននៃ ប្រទេសរបស់យើងទាំងឡាយបាន ។

បច្ចុប្បន្ននេះ មូលនិធិ-ខុនវ៉ាដ-អាដិនណេវែរ កំពុងបំពេញសកម្មភាព នៅក្នុងជាង ១៣០ ប្រទេស ហើយចំណាយប្រាក់ប្រហែល ៧៥ លានដុល្លារសហរដ្ឋ អាមេរិក សំរាប់ការងារអន្តរជាតិរបស់ខ្ញុំ ជារៀងរាល់ឆ្នាំ ។

នៅក្នុងឆាកអន្តរជាតិ, មូលនិធិ-ខុនវ៉ាដ-អាដិនណេវែរ កំពុងសហប្រតិ- បត្តិការជាមួយទាំងរដ្ឋាភិបាល ទាំងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ។ ខ្ញុំផ្តល់យោបល់ដល់ ភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាល ហើយហ្វឹកហ្វឺនមន្ត្រីដ៏ចំណាស់ៗ ក្នុងការធ្វើយ៉ាងណាកសាងឱ្យ បានប្រព័ន្ធប្រជាធិបតេយ្យដ៏ត្រឹមត្រូវ ។ ខ្ញុំផ្តល់ការហ្វឹកហ្វឺនខាងច្បាប់ផងដែរ និង

និងធ្វើយ៉ាងណាឱ្យអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារតម្រូវទិសតាមសង្គម និងតាមបរិស្ថាន
 វិទ្យា ។ ជាមួយគ្នានេះ ខ្ញុំឧបត្ថម្ភអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុក ពីព្រោះខ្ញុំចាត់ទុក
 អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលនៅមូលដ្ឋាន ជាកំឡាំងដ៏សំខាន់ក្រៃលែង សំរាប់ធ្វើចលនា
 ឱ្យប្រជាជនចេះជួយខ្លួនឯង ដើម្បីបង្កើនកិច្ចការសេវាសង្គមរបស់គេ, ដើម្បីចេះទទួល
 ភារកិច្ចខុសត្រូវជាពលរដ្ឋ និងដើម្បីរក្សាការពារសិទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យរបស់ខ្លួន ។
 បទពិសោធន៍ផ្ទាល់របស់ខ្ញុំបានប្រាប់ឱ្យដឹងថា បើគ្មានអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលយ៉ាង
 ច្រើន និងគ្មានការចូលរួមរបស់ប្រជាជន ជាពិសេស នៅថ្នាក់មូលដ្ឋានទេ ប្រទេស
 អាណ្លីម៉ង់ មុខជាមិនត្រូវបានកសាងឡើងវិញយ៉ាងឆាប់ ហើយប្រកបដោយជោគ
 ជ័យកើតទេ ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរចប់ទៅនោះ ។

មូលនិធិ-ខុនរ៉ាដ-អាដិនណៅអែវ តែងគោរពផលប្រយោជន៍សេដ្ឋកិច្ច
 និងនយោបាយរបស់ប្រទេសម្ចាស់ផ្ទះ ដោយមិនធ្វើឱ្យខូចកិត្តិយស ឬសូម្បីបោះបង់
 ចោលបណ្តាគោលការណ៍ផ្ទាល់របស់ខ្លួនដែលមានមកយូរយារហើយ ដែលត្រូវបាន
 ប្រវត្តិសាស្ត្របញ្ជាក់ថាត្រឹមត្រូវហើយនោះទេ ។ យើងតែងគោរពអត្តសញ្ញាណ
 វប្បធម៌របស់ប្រទេសម្ចាស់ផ្ទះ ។ នេះមិនមែនជាការនិយាយទេទេ ។ ខ្ញុំក្នុងឋានៈ
 ជាមូលនិធិប្រជាធិបតេយ្យគ្រិស្តសាសនិក បានផ្តល់ប្រាក់យ៉ាងច្រើនដល់អង្គការពុទ្ធ-
 សាសនាដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ នៅអន្លងវិល ខេត្តបាត់ដំបង ហើយយើងខ្ញុំកំពុងឧបត្ថម្ភ
 សិក្ខាសាលាជាតិទេសស្តីពុទ្ធសាសនា និងការអភិវឌ្ឍន៍សង្គមខ្មែរ ។ នេះគឺជាអ្វី
 ដែលខ្ញុំយោងដល់ នៅពេលដែលខ្ញុំនិយាយអំពីការយោគយល់ និងការអត់ឱន អធ្យា-
 ស្រ័យជាអន្តរវប្បធម៌ និងជាអន្តរសាសនា ដ៏ជាគោលការណ៍សំខាន់មួយខាងគំនិត
 របស់អង្គការប្រជាធិបតេយ្យគ្រិស្តសាសនិករបស់ខ្ញុំ ។

ជាទីបញ្ចប់ ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះព្រះតេជព្រះគុណ ហេង
 មណីចិន្តា នាយកពុទ្ធសាសនាដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ ដែលបានជួយបកប្រែអារម្ភកថាបស់
 ខ្ញុំក្នុងសៀវភៅនេះជាភាសាខ្មែរ ។ អរគុណផងដែរចំពោះលោក ឱម ខែម នាយក
 ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ (ភ្នំពេញ) ដែលមិនខ្វះខាតក្នុងការចម្លងឯកសារនេះឡើង
 វិញ និងត្រួតពិនិត្យឯកសារសៀវភៅនេះ យ៉ាងម៉ត់ចត់ ។ ហើយនៅទីបំផុត ខ្ញុំក៏សូម
 ថ្លែងអំណរគុណចំពោះអ្នកជំនួយការខ្ញុំ គឺលោក រស់ ថាន់ សន ដែលបានយកចិត្ត
 ទុកដាក់មិនត្រឹមតែជួយផ្ទៀងផ្ទាត់ឯកសារសំណៅដើមប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងបាន
 ជួយរៀបចំរចនាសម្ព័ន្ធសៀវភៅនេះទៀតផង ។

ភិក្ខុ សៀវភៅ

កថាមុខ

បើអ្នកដឹកនាំប្រកបដោយធម៌ រាស្ត្រទាំងឡាយរមែងដេកជាសុខ
តែ

បើអ្នកដឹកនាំមិនប្រកបដោយធម៌ រាស្ត្រទាំងឡាយរមែងដេកជាទុក្ខ

ពុទ្ធភាសិតពីរឃ្លាខាងលើនេះ គ្របដណ្តប់លើប្រវត្តិសាស្ត្រដែលរុងរឿង
និងឱនថយរបស់រាស្ត្រខ្មែរ ដោយឥតប្រកែកបាន ។ ខ្មែរធ្លាប់រុងរឿង មានវិសាល-
ភាពទឹកដីទូលំទូលាយ ជាមហានគរមួយ នាភូមិភាគអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ក៏ព្រោះអ្នកដឹកនាំ
ហើយខ្មែរធ្លាប់បាត់បង់ទឹកដីរិះស្លាប់ផុតពូជ ក៏ព្រោះអ្នកដឹកនាំ ។

វដ្តចក្រ «ឃ្លោកលិច អម្បែងអណ្តែត ឃ្លោកត្រសែត អម្បែងលង់
ម្តងកង់ត្រាច ម្តងកង់ធ្នង់ វិលវង់ដូចកង់ សង់ជាប្រវត្តិសាស្ត្រ» នឹងនៅតែវិល
ទៅមុខជាបន្តទៀត បើខ្មែរយើងនៅតែមិនអើពើក្នុងការជួយកសាង សង់ កែច្នៃ
ធម្មិករាជា ដើម្បីមកគ្រប់គ្រងដឹកនាំខ្លួនទេនោះ ។

ពុទ្ធសាសនា ជាកម្មនិយម ។ គ្រប់ៗគ្នាទទួលខុសត្រូវចំពោះព្រឹត្តិការណ៍
ទាំងឡាយដែលកើតមាន (កម្មស្សកោម្មិ) , ជាអ្នកសាងបង្កបង្កើតនូវអ្វីៗទាំងឡាយ
(កម្មយោនី) , ជាអ្នកតាក់តែងនូវទាយាទ គឺអ្នកបន្តពូជពង្សរបស់ខ្លួន (កម្មទា-
យាទោ) ។ ដូច្នេះ រាស្ត្រខ្មែរយើងអាចអាស្រ័យកម្មនិយម ដើម្បីទទួលខុសត្រូវក្នុង
ការបង្កបង្កើតអ្នកដឹកនាំល្អ សំរាប់ធ្វើជាទាយាទបន្តពូជពង្សវង្សត្រកូល និងកេរ
មរតករបស់ជាតិខ្លួនបាន ។

បើយើងសាងអ្នកដឹកនាំបានល្អ យើងក៏រមែងដេកលក់ដោយសុខ បើយើង
បណ្តោយឱ្យជនអាក្រក់មកដឹកនាំ យើងប្រាកដជាដេកកើតទុក្ខមិនខាន ។

សៀវភៅព្រះបាទធម្មិកនេះ ជាពុទ្ធពម្មបករណ៍ ដែលរៀបរៀងឡើង
ប្រយោជន៍ដើម្បី :

- ឱ្យអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយ បានធ្វើស្វ័យពិចារណាលើឥរិយាបថ ក្នុងការដឹក
នាំរបស់ខ្លួន ប្រៀបធៀបទៅនឹងបែបបទរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ដែលជាធម្មិករាជា,

- ឱ្យពលរដ្ឋខ្មែរទាំងពួងបានសិក្សា និងយល់អំពីអ្នកដឹកនាំកាន់តែច្រើន
ឡើង ទាំងអំពីសារសំខាន់របស់អ្នកដឹកនាំ និងគុណសម្បត្តិរបស់បុគ្គលដែលនឹង
ត្រូវជ្រើសរើស ឬសាងឡើងសំរាប់ធ្វើជាមាយាម ដើម្បីតបស្នងនូវចេតនារម្មណ៍
របស់ខ្លួនគឺ « បដាសុខំ មហុត្តមំ = សេចក្តីសុខរបស់វាស្ត្រប្រជា គឺជាគោលដៅ
ដ៏ឧត្តមបំផុត » ។

- បង្ហាញឱ្យឃើញថា ក្នុងពាក្យប្រៀបប្រដៅរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ មានអ្វី
ច្រើនណាស់ដែលជាប្រយោជន៍សំរាប់សេចក្តីសុខ និងសេចក្តីចម្រើនរបស់មនុស្ស
ជាតិ ដែលយើងជាខ្មែរគួរសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងអនុវត្តឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងត្រូវត្រង់ ។

រចនាករបានទទួលនូវការណែនាំពីព្រះតេជព្រះគុណអធិបតីសង្ឃ សិរី-
សុវណ្ណ **ពិន សែម** ដែលត្រូវជាគ្រូ ឱ្យរៀបរៀងជាសៀវភៅប្រភេទនេះឡើង
តាំងពីនៅជំរកៀសខ្លួនម៉្លេះ ។ សៀវភៅនេះសរសេរដោយប្រើពេលយូរបន្តិច
ដោយហេតុមានកិច្ចផ្ទះ ១៩៩១ ក្នុងព្រះវស្សាច្រើនពេក លុះត្រាតែដល់ថ្ងៃទី ២៣
តុលា ដែលជាថ្ងៃចេញព្រះវស្សា និងជាថ្ងៃដែលគូភាគីខ្មែរទាំងអស់ ចុះហត្ថលេខា
លើកិច្ចព្រមព្រៀងសន្តិភាពខ្មែរ នាក្រុងប៉ារីស ប្រទេសបារាំង ទើបចប់សព្វគ្រប់ ។
រចនាករមានសេចក្តីរំភើបជាខ្លាំង និងសង្ឃឹមថា សៀវភៅនេះនឹងមានគុណ-
ប្រយោជន៍ សំរាប់ខ្មែរ ។

ក្នុងការបោះពុម្ពលើកទី ២ នេះ មូលនិធិ-ខុនរ៉ាដ-អាឌិនណោវ៉ែរ នៃ
ប្រទេសរាណឺម៉ង់ បានយកជាធុរកិច្ចការចេញថវិកាដើម្បីបោះពុម្ពដូចលើកទី១ ដែរ

ដែលជាការមួយបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការយកចិត្តទុកដាក់ជាបន្ត ពុំមានដាច់របស់
មូលនិធិ តាំងពីឆ្នាំ ១៩៨៥ ដល់ការរស់ឡើងវិញនៃវប្បធម៌ខ្មែរ ។ សូមមូលនិធិ
ទទួលនូវកតញ្ញាតមិជ្ឈការជាលម្អ្យោជន៍រាជរដ្ឋាភិបាល និងអ្នកដែលបានទទួលប្រយោជន៍អំពី
សៀវភៅនេះ ។

ចំពោះការបោះពុម្ពលើកនេះ រចនាករពុំបានកែខ័ណ្ឌសេចក្តីអ្វីទេ គ្រាន់
តែកែអក្ខរាវិរុទ្ធខ្លះៗតែប៉ុណ្ណោះ ហើយពុំបានអស់ទៀត ព្រោះមានការរស់ជា
មមាញឹកពេក ។ សង្ឃឹមថា មិត្តអ្នកអានប្រាកដជាយោគយល់ពុំខាន ។

ចំពោះអានិសង្សដែលកើតចេញពីការបោះពុម្ពលើកទី ២ នេះ ទាំង
ប៉ុន្មាន រចនាករសូមខ្ញុំសូមចំពោះអ្នកដឹកនាំខ្មែរ ដែលមានគុណចំពោះប្រទេសជាតិ
ទាំងអស់ ទាំងគ្រហស្ថ ទាំងបព្វជិត ទាំងបាត់បង់ជីវិតទៅហើយក្តី ទាំងកំពុងដឹកនាំ
ប្រទេសជាតិក្តី ដែលនៅក្នុងនោះ មានញោមបិតារបស់រចនាករផងដែរ គឺ លោក
ហេង ជានី ជាមេឃុំ ឃុំអន្លង់វិល ដែលលោកខំធ្វើការបម្រើប្រជាស្រុកដោយការ
ស្មោះត្រង់ និងយកជីវិតជាថ្នូរ រហូតទាល់តែធ្លាក់ខ្លួនឈឺជាទម្ងន់ និងដែលពុំមាន
សង្ឃឹមថានឹងអាចជាសះស្បើយឡើយ ។ សូមលោកទាំងអស់គ្នាបានទទួលនូវបុណ្យ
កុសលនេះ ដោយសេចក្តីគោរពអំពីរចនាករ ។

០៨

វត្តអន្លង់វិល, ស្រុកសង្កែ បាត់ដំបង ១ ។ ១ ព.ស ២៥៣៨, ១១ ធ្នូ ១៩៩៤
វស្សា ១៥

ឥន្ទបញ្ជាភិក្ខុ
ហេង មណីចិន្តា

ប័ណ្ណបញ្ជូនសេចក្តី និង បិបស្សនា

ព្រះបាទ ខេត្តកណ្តាល

ប្រគេនព្រះតេជព្រះគុណ ហេង មណីចិត្តា,

ខ្ញុំព្រះករុណា បានសិក្សាស្រាវជ្រាវ រៀនសូត្រពិសៀវភៅព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧នេះ ហើយព្រមទាំងបានដកពិសោធន៍ជាមេរៀនមួយចំនួនធំ សំរាប់ចែកចាយជូនដល់ មិត្តភក្តិ និងសិស្សករុណាទាំងឡាយ រមែងមកសិក្សារៀនពីសីលធម៌ គុណធម៌ ដឹកនាំ និងវិធីសាស្ត្រគ្រប់គ្រងមនុស្ស និងសង្គម ។

ខ្ញុំព្រះករុណាយល់ឃើញថា សៀវភៅនេះ មានសារសំខាន់សំរាប់ជីវិត :

- ១) ចំពោះគុណធម៌ សីលធម៌ និងវិធីសាស្ត្រគ្រប់គ្រងខ្លួនឯង គ្រប់គ្រងសង្គម ដឹកនាំខ្លួនឯង និងដឹកនាំសង្គម ដោយប្រសិទ្ធភាព ។
- ២) សៀវភៅនេះ បានធ្វើឱ្យផ្លូវទាំងពីរ គឺផ្លូវលោកិយៈ និងផ្លូវលោកុត្តរៈ មិន ឃ្នាតឆ្ងាយពីគ្នាពេក ហើយជួយបំពេញគ្នាទៅវិញទៅមក ។
- ៣) សៀវភៅនេះ បានធ្វើឱ្យលក្ខណៈប្រាកដនិយម ជីវិតនិយម បរានុមត្តិនិយម របស់ពុទ្ធសាសនា ក្នុងការយល់សភាវធម៌ពិត សភាវធម៌ពិតមែននៃជីវិត ។
- ៤) សៀវភៅនេះ បានធ្វើឱ្យពុទ្ធសាសនា មានសារសំខាន់នៅក្នុងជីវិត និងក្លាយ ទៅជាការចាំបាច់ជាបណ្តើរៗ ។
- ៥) សៀវភៅនេះ មានលក្ខណៈវិទ្យាសាស្ត្រ លក្ខណៈប្រមូលផ្តុំបំផុត ក្នុងការធ្វើ ឱ្យឋានៈក្រោម និងឋានៈលើ ធ្វើឱ្យឋានៈកណ្តាលមានប្រយោជន៍ ។

- អភិធម៌ និងអនាគត ធ្វើឱ្យបច្ចុប្បន្នមានប្រយោជន៍
- ម្សិលមិញ និងថ្ងៃស្អែក ធ្វើឱ្យថ្ងៃនេះមានប្រយោជន៍ ។ ល ។

ខ្ញុំព្រះករុណា សូមជួយគ្រាំទ្រក្នុងការរៀបចំបោះពុម្ពផ្សាយឱ្យបានច្រើនទូលំ
 ទូលាយ ដើម្បីជាកុសលធម៌ដល់មនុស្សគ្រប់ៗរូប ។

នាយកមជ្ឈមណ្ឌលវប្បធម៌ និង វិបស្សនា

ព្រឹទ្ធាចារ្យ អេង ជុន

ព្រះបាទជ័យវរ្ម័ន

១. សារសំខាន់របស់អ្នកដឹកនាំ

អ្នកដឹកនាំ នាយក ប្រធាន ប្រធានាធិបតី រាជា ប្រមុខ ប្រមុខរដ្ឋ មានសារសំខាន់យ៉ាងណាខ្លះ ចំពោះប្រជាពលរដ្ឋ និងសង្គម ដែលខ្លួនគ្រប់គ្រង និងមើលការខុសត្រូវនោះ ? ខ្ញុំគិតថា អ្នករាជការគង់នឹងយល់ជាមិនខាន ។ ក្នុងទីនេះ ខ្ញុំសូមលើកយកទស្សនៈរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ មេដឹកនាំមួយយ៉ាងធំ ដែលពិភពលោកទទួលស្គាល់ និងជឿជុំជុំជីវិតរបស់លោកថាមានសច្ចភាព យកមកជូនមិត្តអ្នករាជការដោយផ្ទាល់តែម្តង ។ ទស្សនៈរបស់ព្រះអង្គនេះ ទ្រង់សំដែងនៅក្នុងគម្ពីរព្រះសុត្តន្តបិដក អង្គត្រៃវិកាយ ចតុក្កនិបាត ។ ក្នុងព្រះសូត្រនេះ ព្រះអង្គប្រើពាក្យព្រះរាជា សំរាប់សំគាល់អ្នកដឹកនាំប្រទេសទូទៅ ដូច្នោះ សូមអ្នករាជការសំគាល់ពាក្យរាជានេះ ជាវេវចនៈនឹងពាក្យអ្នកដឹកនាំ នាយក ប្រធាន ប្រធានាធិបតី រាជា ប្រមុខ ប្រមុខរដ្ឋ ឬនាយករដ្ឋមន្ត្រីផងចុះ ។

ព្រះសូត្រនេះ មានសេចក្តីដូចតទៅ :

- « ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ សម័យណា ពួកព្រះរាជាមិនប្រកបដោយធម៌សម័យនោះ ពួកខ្ញុំរាជការក៏មិនប្រកបដោយធម៌ដែរ ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ កាលពួកអ្នករាជការមិនប្រកបដោយធម៌ សម័យនោះ ពួកព្រាហ្មណ៍ និងគហបតី ក៏មិនប្រកបដោយធម៌ដែរ ។ កាលពួកព្រាហ្មណ៍ និងគហបតី មិនប្រកបដោយធម៌ហើយ សម័យនោះ ពួកអ្នកនិគម និងអ្នកជនបទ មិនប្រកបដោយធម៌ដែរ ។ កាលអ្នកនិគម និងអ្នកជនបទ មិនប្រកបដោយធម៌ហើយ ព្រះច័ន្ទនិងព្រះអាទិត្យ ក៏គោចរទៅមិនស្មើដែរ ។ កាលព្រះច័ន្ទនិងព្រះអាទិត្យគោចរទៅមិនស្មើ ពួកផ្កាយនក្ខត្តបុក្យ ក៏គោចរមិនស្មើដែរ ។ កាលពួកផ្កាយនក្ខត្តបុក្យ

គោតរទោមិនស្នើ យប់និងថ្ងៃ ក៏ប្រព្រឹត្តទោមិនស្នើដែរ ។ កាលយប់និងថ្ងៃ ប្រព្រឹត្ត
 ទោមិនស្នើ ខែនិងកន្លះខែ ក៏ប្រព្រឹត្តទោមិនស្នើដែរ ។ កាលខែនិងកន្លះខែ ប្រព្រឹត្ត
 ទោមិនស្នើ រដូវនិងឆ្នាំ ក៏ប្រព្រឹត្តទោមិនស្នើដែរ ។ កាលរដូវនិងឆ្នាំប្រព្រឹត្តទោមិន
 ស្នើ ខ្យល់ក៏បក់មិនស្នើដែរ ។ កាលខ្យល់បក់មិនស្នើ ខ្យល់បក់ខុសផ្លូវទាំងឡាយ
 ក៏ប្រព្រឹត្តទោមិនស្នើដែរ ។ កាលខ្យល់បក់ខុសផ្លូវទាំងឡាយប្រព្រឹត្តទោមិនស្នើ
 ទេវតាទាំងឡាយក៏ខឹងសម្បារ ។ កាលទេវតាទាំងឡាយខឹងសម្បារ ភ្លៀងក៏មិនបង្ក
 ទឹកភ្លៀងមកដោយប្រពៃ ។ កាលភ្លៀងមិនបង្កទឹកភ្លៀងចុះមកដោយប្រពៃ ស្រូវ
 ទាំងឡាយក៏ឱ្យផលមិនស្នើល្អ ។

• ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកមនុស្ស កាលបរិភោគស្រូវដែលឱ្យផលមិនស្នើ
 ល្អ រមែងមានអាយុខ្លី មានសម្បុរអាក្រក់ មានកម្លាំងតិច មានអាពាធច្រើន ។

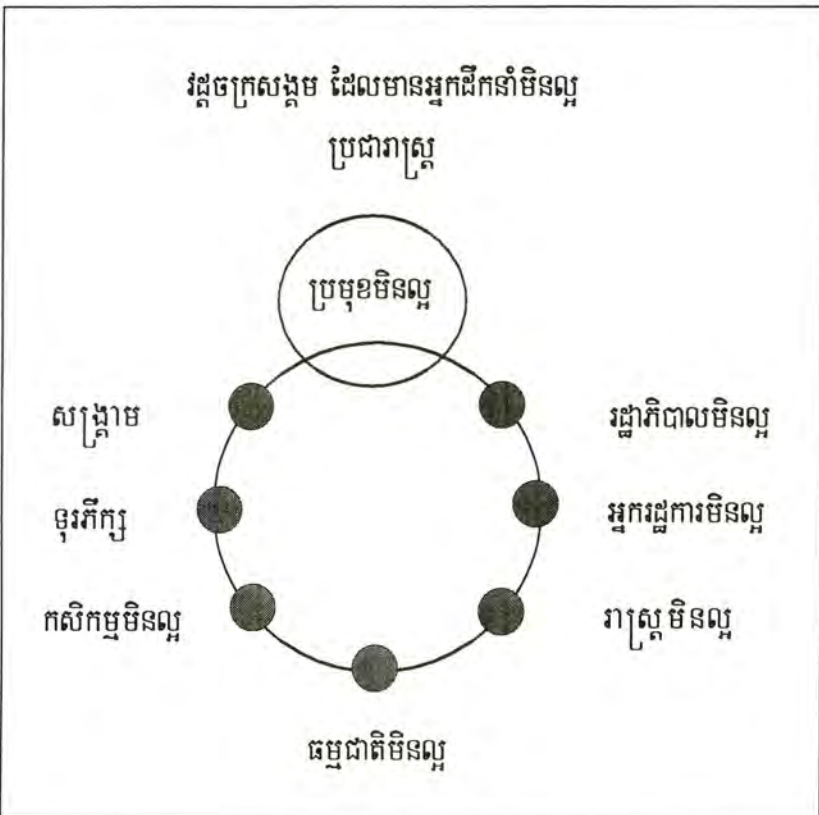
ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ សម័យណា ពួកព្រះរាជាប្រកបដោយធម៌ សម័យ
 នោះ ពួកខ្ញុំរាជការក៏ប្រកបដោយធម៌ដែរ ។ កាលបើពួកខ្ញុំរាជការប្រកបដោយធម៌
 ។ ល។ កាលបើផ្លូវខ្យល់ទាំងឡាយស្នើ ពួកទេវតាមិនខឹងសម្បារ កាលពួកទេវតាមិន
 ខឹងសម្បារ ភ្លៀងក៏បង្កទឹកភ្លៀងចុះមកដោយប្រពៃ ។ កាលភ្លៀងបង្កទឹកភ្លៀង
 ចុះមកដោយប្រពៃ ស្រូវក៏ឱ្យផលស្នើល្អ ។

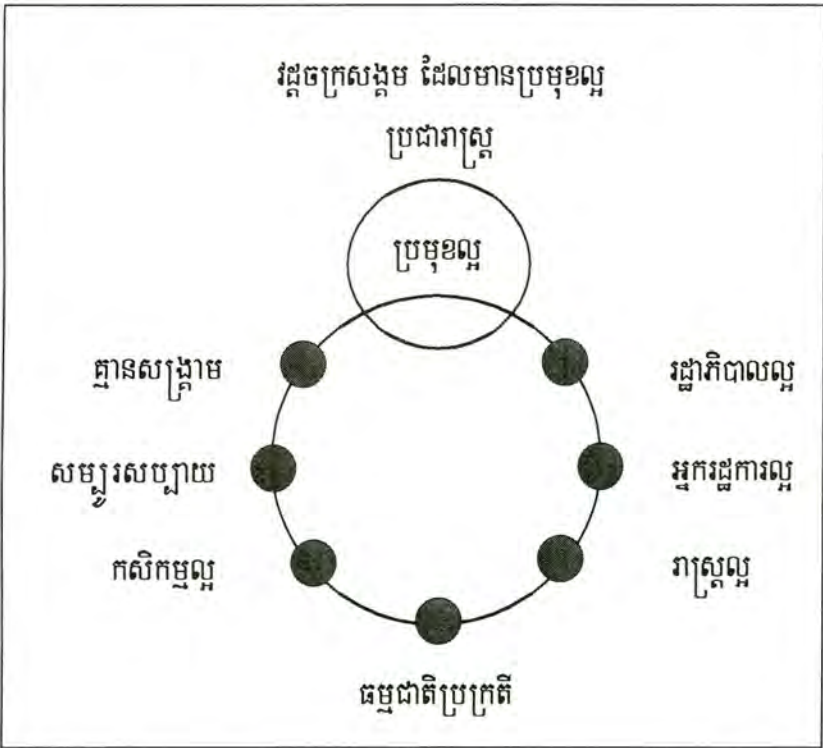
ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ មនុស្សទាំងឡាយ កាលបរិភោគស្រូវដែលមានផល
 ស្នើល្អ រមែងមានអាយុវែង មានសម្បុរល្អ មានកម្លាំង ព្រមទាំងមានអាពាធ
 តិច » ។

យកព្រះសូត្រនេះមកវិភាគ យើងនឹងឃើញថាភាពមិនល្អ ឬអធមិរបស់
 អ្នកដឹកនាំ ពោលគឺអ្នកដឹកនាំដែលគ្មានគុណភាព គ្មានគុណធម៌ នឹងនាំឱ្យសង្គមនោះ
 ជាសង្គមមិនល្អ គ្មានគុណភាព.គុណធម៌ដែរ ។ សង្គមដែលគ្មានគុណភាព.គុណធម៌
 រមែងនាំឱ្យធម្មជាតិមិនល្អ ហិនហោច ប្រែប្រួល មិនប្រក្រតិ ហើយកាលណា ធម្ម.

ជាតិមិនប្រក្រតិហើយ ភាពទុរភិក្ស ព្រោះធ្វើកសិកម្មមិនល្អកើតឡើង ។ ទាំងអស់
 គ្នាឆ្កេចភ្នែក ហើយស្រែមែថា កាលមនុស្សកើតទុរភិក្ស ពោលគឺ ឥតមានអ្វីបរិភោគ
 ឬបរិភោគមិនគ្រប់គ្រាន់ តើអ្វីនឹងកើតឡើង ? ការដណ្តើម ? ការកាប់សម្លាប់ ?
 សង្គ្រាម ? ផលនៃសង្គ្រាម យើងដឹងហើយថា គឺមនុស្សខ្លួនឯងនេះឯង ដែលនឹង
 ត្រូវរងទុក្ខវេទនា ។

យើងអាចគ្រូរូបដែលបង្ហាញពីទោស និងគុណនៃការដែលមានអ្នកដឹកនាំ
 មិនល្អ និងល្អ ដូចខាងក្រោមនេះ :

នៅចុងបញ្ចប់នៃព្រះសូត្រ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធប្រៀបអ្នកដឹកនាំទៅនឹងគោមេហ្វូង ដែលមានសេចក្តីដូចតទៅ :

- « ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ បើគោទាំងឡាយកំពុងឆ្កងទៅ កាលបើគោមេហ្វូងនាំទៅកាន់ផ្លូវខុសកំពង់ ពួកគោទាំងអស់នោះ ក៏នាំគ្នាទៅកាន់ផ្លូវខុសកំពង់ដែរ ។ មានឧបមាយ៉ាងណា ក្នុងពួកមនុស្សក៏ដូច្នោះដែរ ។ អ្នកណាដែលគេសន្មតថា ប្រសើរជាងគេ (ជាប្រមុខគេ) បើអ្នកនោះប្រព្រឹត្តមិនត្រូវតាមធម៌ និងមិនបាច់និយាយទៅថ្វីដល់ប្រជាជនដទៃឡើយ » ។

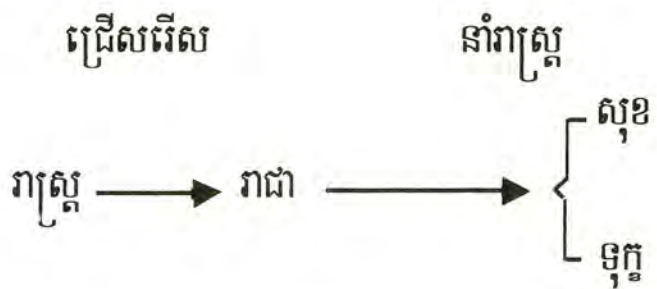
បើព្រះរាជាមិនប្រកបដោយធម៌ ពាណិជ្ជកម្មទាំងអស់រមែងដេកកើតទុក្ខ ។

- ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ បើគោទាំងឡាយកំពុងឆ្កងទៅ កាលបើគោមេហ្វូងនាំទៅកាន់ផ្លូវត្រង់ គោទាំងអស់នោះរមែងទៅកាន់ផ្លូវត្រង់ដែរ ។ មានឧបមា

យ៉ាងណា ក្នុងពួកមនុស្សក៏ដូចគ្នាដែរ ។ អ្នកណាដែលគេសន្មតថាប្រសើរជាងគេ (ជាប្រមុខគេ) បើអ្នកនោះប្រព្រឹត្តតាមធម៌ នឹងមិនបាច់និយាយទៅថ្វីដល់ប្រជាជន ដទៃ ។

• បើព្រះរាជាប្រកបដោយធម៌ រាស្ត្រទាំងអស់រមែងដេកនៅជាសុខ ។

នៅក្នុងព្រះសូត្រនេះ យើងឃើញថា ទំនាក់ទំនងរវាងរាស្ត្រនិងអ្នកដឹកនាំ ជាកត្តាកំណត់នូវជោគវាសនារបស់សង្គម ឬប្រទេស ។ បើរាស្ត្រជ្រើសរើសប្រមុខ ដែលល្អ ប្រមុខនោះក៏នឹងនាំទៅរកសេចក្តីសុខ ដែលជាគោលបំណងធំបំផុតរបស់ រាស្ត្របាន តាមពុទ្ធវចនៈដែលថា « បជាសុខំ មហុត្ថមំ = សេចក្តីសុខរបស់រាស្ត្រ គឺជារបស់ដ៏មហាឧត្តម » តែបើប្រជារាស្ត្រជ្រើសរើសប្រមុខមិនល្អ ឬមានអ្នកដឹក នាំអធម៌ (ឡើងកាន់អំណាចដោយកម្លាំងអាវុធជាដើម) នោះ សេចក្តីទុក្ខក៏នឹង កើតឡើងដល់ប្រជារាស្ត្រខ្លួនឯងវិញ ជាមិនខាន ។

ដូច្នោះ ជាការសំខាន់ណាស់ ចំពោះប្រជារាស្ត្រដែលជាអ្នកដើរតាម ត្រូវ សម្លឹងមើល ពិនិត្យពិច័យ ជ្រើសរើសយកតែអ្នកដឹកនាំដែលល្អ ដែលកាន់សីលធម៌ និងនាំទៅរកសេចក្តីសុខ ដែលជាគោលបំណងរបស់រាស្ត្រខ្លួនឯង ។

២. ព្រះបាទធម្មិក

នៅពេលដែលគេកំពុងតែជួបនឹងសេចក្តីទុក្ខ មនុស្សភាគច្រើនតែងតែ នឹកសង្ឃឹមថានឹងមានអ្នកណាមួយដែលពូកែមកជួយខ្លួន ជាមិនខាន ជាឧទាហរណ៍ ក្នុងសាសនាព្រាហ្មណ៍ ពេលដែលពួកអសុរកម្រើកបះបោរ ពួកបរិស័ទព្រាហ្មណ៍ តែងតែសង្ឃឹមថាព្រះពិស្ណុ និងអវតារ ចុះមកជួយជាមិនខាន ។

ពួកសាសនាយូដាយ តែងសង្ឃឹមថានឹងមានម៉េសស៊ីអារ ដែលជា តំណាងព្រះយេស៊ូ ចុះមកជួយខ្លួនជាមិនខាន ។ មុនពុទ្ធកាល ពេលដែលប្រជារាស្ត្រ ឥណ្ឌា កំពុងតែច្របល់ដោយជំនឿ និងទស្សនវិជ្ជា ដែលមិនអាចរកការពិត និងការរួច ផុតពីទុក្ខបាននោះ គេក៏សង្ឃឹមថា នឹងមាន « ពុទ្ធ » គឺអ្នកត្រាស់ដឹងពិតមកបង្ហាញ ការពិត និងផ្លូវដែលនាំជីវិតឱ្យរួចពីសេចក្តីទុក្ខ ។

ក្នុងប្រទេសខ្មែរយើង ការរងគ្រោះដោយសង្គ្រាមក្នុងស្រុក និងសង្គ្រាម លុកលុយជាញឹកញយ ចាប់តាំងពីអាណាចក្រអង្គរធ្លាក់រាប់ឱនមក បានធ្វើឱ្យខ្មែរ យើងបង្កើតនូវសេចក្តីសង្ឃឹមក្នុងចិត្ត និងប្រាប់តាមដល់កូនចៅ ឱ្យបណ្តុះនូវសេចក្តី សង្ឃឹមនោះ កុំឱ្យដាច់ ។

សេចក្តីសង្ឃឹមរបស់ខ្មែរ តាមការនិយាយតាមគ្នា និងការមាននៅលើ សាស្ត្រាស្តីកំរិត ដែលមានឈ្មោះថា « ពុទ្ធនិយាយ » នោះ គឺថា នឹងមាន « ធម្មិក- រាជ » ឬព្រះបាទធម្មិកមកកំចាត់ពួកអសុរនៅទន្លេបួនមុខ ហើយពេលនោះឯងដែល ប្រទេសខ្មែរ នឹងមានសេចក្តីសុខចម្រើនជាងពេលណាៗ ទាំងអស់ ។

បញ្ហាដែលចោទឡើង គឺថា នរណាជាធម្មិករាជ ឬព្រះបាទធម្មិក ធ្វើម្តេច នឹងបានស្តារព្រះបាទធម្មិក ព្រះបាទធម្មិកលោកមកជួយដូចម្តេចខ្លះ និងពេលណា បានលោកមកដល់ ? ។ ជាពិសេស « ពេលណា » នេះឯង ដែលសំខាន់ ព្រោះខ្មែររង

ទុក្ខវេទនាសឹងតែដល់ថ្នាក់ « ទ្រាំមិនបានទៀតទេ » ទៅហើយ ។

ព្រះបាទធម្មិកក្នុងទស្សនៈខ្មែរ ហាក់ដូចជាព្រះរាជាមួយអង្គ ដែលមាន បច្ឆានុភាព មន្តអាគមព្វកែ ហោះហើរបាន ជាអ្នកព្វកែច្បាំង គ្រាន់តែមកដល់ ពួក បច្ឆាមិត្តក៏ខ្លាចទៅហើយ ។ ក្នុងទីនេះ ខ្ញុំនឹងវិភាគពាក្យថា « ធម្មិករាជ » ក្នុង បរិបទព្រះពុទ្ធសាសនាតែប៉ុណ្ណោះ ព្រោះពាក្យនេះមានប្រើនៅក្នុងគម្ពីរព្រះពុទ្ធ- សាសនា ជាពិសេស នៅក្នុងព្រះសូត្រដែលនិយាយពិសារសំខាន់របស់អ្នកដឹកនាំ ដែលបានបង្ហាញរួចមកហើយ ។

ធម្មិក គឺអ្នកកាន់ធម៌ អ្នកមានធម៌ អ្នកប្រកបដោយធម៌ ។ ក្នុងចក្កវត្តិ- សូត្រ ធម្មិក ឬអ្នកកាន់ធម៌ មានលក្ខណៈ ២ យ៉ាងគឺ :

១. ធម្មាធិបតេយ្យ : គោរពរាប់អាន ឬជា កោតក្រែងធម៌ យកធម៌ជា គោល យកធម៌ជាទង់ជ័យ ជាធម្មាធិបតេយ្យ ។

ក្នុងសៀវភៅឈ្មោះប្រជាធិបតេយ្យចាស់ទុំ របស់ ព្រះភិក្ខុធម្មបាល ខៀវ ជុំ អ្នកប្រាជ្ញពុទ្ធសាសនាបែបនិយមការវិវឌ្ឍន៍ (Progressive) ក្នុងកំឡុង សម័យសាធារណរដ្ឋខ្មែរ បានពន្យល់ពាក្យធម្មាធិបតេយ្យថា « ដូចនេះ លទ្ធិធម្មា- ធិបតេយ្យ ដែលគេរកឃើញដោយព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ហើយអនុវត្ត ឬប្រតិបត្តិដោយ ប្រជាសត្វលោកនោះ » ។ ពាក្យនេះ បើនិយាយពិធម៌ ឬច្បាប់ ត្រូវឱ្យឈ្មោះថា " ធម្មាធិបតេយ្យ " បើនិយាយដល់អ្នករកឃើញ ឬអ្នកបង្កើតនូវធាតុនេះ ត្រូវឱ្យ ឈ្មោះថា " ប្រជាធិបតេយ្យ " ។

បើតាមការពន្យល់របស់ព្រះអង្គនេះ បរិបទនៃពាក្យធម្មាធិបតេយ្យ ក្នុង ចក្កវត្តិសូត្រនេះ នឹងមានន័យថា " គោរពច្បាប់ មតិ សំឡេង ដែលប្រជាសត្វលោកបាន

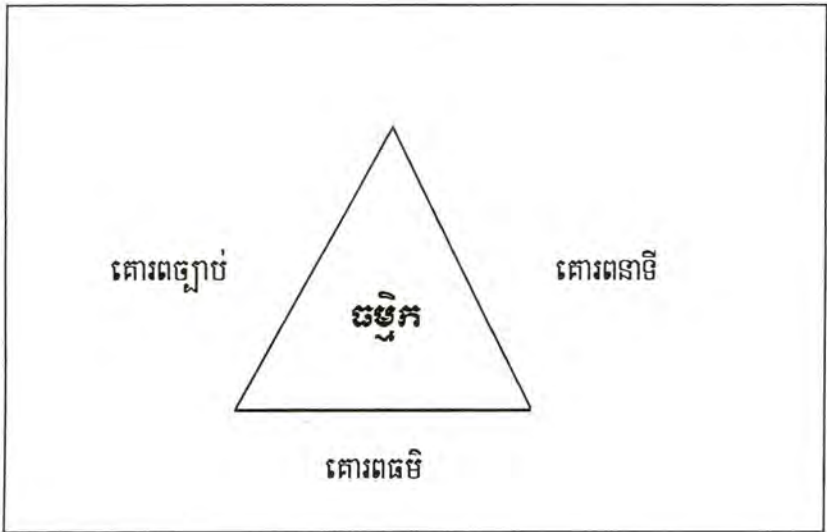
សំរេចឱ្យអ្នកដឹកនាំធ្វើតាម គោរពរាប់អាន ឬជាលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ដែលមានរដ្ឋ-
ធម្មនុញ្ញ ពាក់តែងដោយប្រជាពលរដ្ឋ : យកសំឡេង មតិ សេចក្តីសំរេចរបស់ពលរដ្ឋ
ជាធំ " ។

២. ធម្មិកការក្លាវរណគុបតិ : ចាត់ការរក្សាការពារ គ្រប់គ្រងប្រកប
ដោយធម៌ដល់មន្ត្រីរដ្ឋការ មហាសាលា អាជីវករ ប្រជាពលរដ្ឋ ព្រះសង្ឃ សត្វព្រៃ ទាំង
ឡាយ និងការពារកំចាត់មិនឱ្យអធម៌ អំពើអមនុស្សធម៌កើតឡើងបាន ។

យោងតាមព្រះសូត្រនេះ ក្នុងទស្សនៈខ្ញុំ ពាក្យថា ធម្មិក ឬអ្នកមានធម៌
អ្នកកាន់ធម៌ គួរមានករណីយកិច្ច ៣ ប្រការ :

- យកធម៌ ឬ ច្បាប់ជាធំ : គឺជាអ្នកដែលរស់នៅក្នុងច្បាប់ អនុវត្តច្បាប់
គោរពច្បាប់ មិនបំពាន ល្មើសច្បាប់ យកច្បាប់ជាជីវិតរបស់ខ្លួន ។ ក្នុងទីនេះ ច្បាប់
បានដល់ច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដែលជាមេបង្អស់នៃច្បាប់ទាំងឡាយក្នុងប្រទេសនីមួយៗ ។
- គោរពធម៌ ឬ នាមរបស់ខ្លួន ក្នុងឋានៈជាអ្នកដឹកនាំ ជាប្រមុខរបស់
ពួកជន ពោលគឺ ការគោរពភារកិច្ចដែលពលរដ្ឋប្រគល់ឱ្យ បានដល់ការស្វែងរកសេចក្តី
សុខឱ្យពលរដ្ឋ និងសេចក្តីចម្រើនដល់ប្រទេសជាតិ ។
- តម្កល់ធម៌ជាគោលមាត្រដ្ឋាន : សំរាប់វាស់ច្បាប់ វាស់នាម វាស់
មធ្យោបាយ និងវាស់សេចក្តីសុខរបស់ពលរដ្ឋ ថាតើច្បាប់ នាម មធ្យោបាយ និង
សេចក្តីសុខទាំងនោះប្រកបដោយធម៌ តាមគន្លងធម៌ មានសីលធម៌ ជាកុសល ជា
សេចក្តីល្អ ត្រឹមត្រូវតាមមនុស្សធម៌ តាមគោលសិទ្ធិមនុស្សឬទេ ។

ការគោរពទាំង ៣ យ៉ាង របស់ធម្មិក មិនអាចញែកឱ្យដាច់ចេញពីគ្នាបាន
ទេ លក្ខណៈនីមួយៗ ត្រូវពឹងលើលក្ខណៈមួយទៀត ដោយខានមិនបាន ។

ធម្មិកមកដល់ពេលណា ?

បញ្ហាដែលចោទចំពោះមុខសំរាប់ស្ថានការណ៍ខ្មែរ គឺធម្មិកមិនទាន់មកដល់ ។ តែបើតាមសេចក្តីអត្ថាធិប្បាយនៃពាក្យធម្មិកនេះ យើងឃើញថា ការបង្កើតធម្មិក ជារឿងមួយអាចប្រព្រឹត្តទៅបាន បើធ្វើឥឡូវ ក៏នឹងកើតឥឡូវ ហើយមានចំនួនច្រើនទៀតផង ។ តែបញ្ហានៅត្រង់ថា សព្វថ្ងៃនេះ មិនមានអ្នកណាចង់ធ្វើធម្មិកសោះ មិនមាននរណាចង់បង្កើតធម្មិកឡើយ ដូច្នេះទើបបានជាធម្មិកមិនព្រមមកដល់ ហើយខ្មែរយើងក៏បានតែត្រឹមសង្ឃឹមបន្តទៅទៀត ។ ខ្មែរនឹងមានធម្មិក ខ្មែរនឹងទៅជាធម្មិក ប្រទេសខ្មែរនឹងបានសន្តិភាព ប្រជាពលរដ្ឋនឹងដេកស្រួលជាសុខ បើសិនជាខ្មែរទាំងអស់គ្នាគោរពច្បាប់ ឬគោរពព្រះស្រី គោរពនាមខ្លួន និងគោរពធម៌ឥឡូវនេះ !

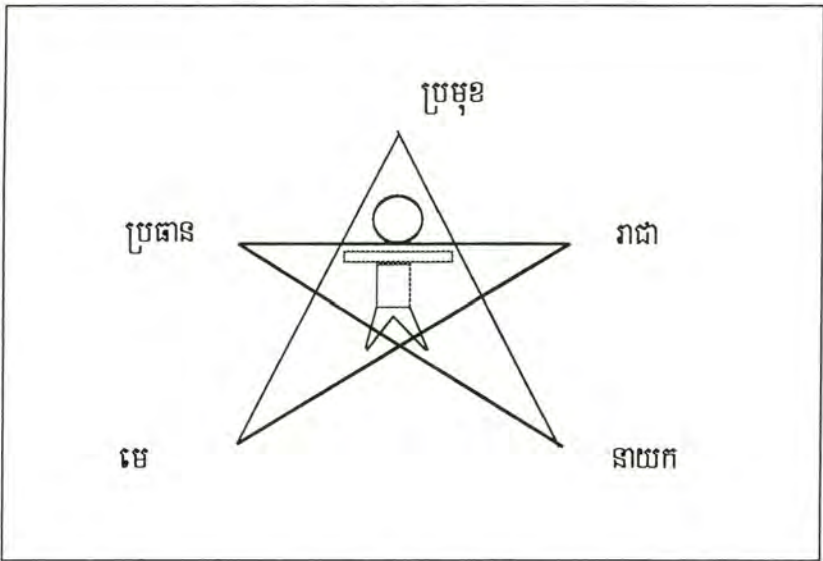
៣. របរស្សតុណារបស់អ្នកដឹកនាំ

ភាសា គឺជាឧបករណ៍ សំរាប់ទាក់ទងគ្នាឱ្យដឹងន័យទៅវិញទៅមក ។ ក្នុង ការប្រើភាសា អ្នកប្រើតែងបញ្ចូលន័យនៅក្នុងពាក្យដែលខ្លួនប្រើនោះហើយជា ស្រេច យ៉ាងហោចណាស់ ក៏ដើម្បីឱ្យយល់ជាដំបូងភ្លាមដែរ ដើម្បីឱ្យការប្រើភាសា នោះអាចបន្តទៅមុខទៀត មុននឹងពន្យល់ពាក្យ ១ ម៉ាត់ៗ នោះឱ្យបានពិស្តារ ។

ក្នុងភាសាខ្មែរយើង ដែលសឹងតែទាំងអស់បានទទួលឥទ្ធិពលពីភាសាបាលី និងសំស្ក្រឹតនោះ ក៏មានលក្ខណៈដូចគ្នានេះដែរ គឺពាក្យ ១ ម៉ាត់ៗដែលប្រើ តែងមាន បង្កប់ន័យនៅក្នុងនោះស្រេច ជួនកាលជានាម ជាគុណនាម ជាកិរិយាស័ព្ទ ឬ រូមទាំង ៣ នេះក៏មាន ព្រមទាំងពាក្យៗ ម៉ាត់នេះ អាចប្រែបានច្រើនន័យទៅទៀតផង ។ ដូច្នោះ ក្នុងការប្រើភាសា គប្បីរំលឹកដល់ន័យរបស់តួអក្សរសិន ដែលលោកហៅថា " ប្រែដោយព្យញ្ជនៈ " រួចសឹមពន្យល់ន័យរបស់ពាក្យនោះ ដែលលោកហៅថា " ប្រែ ដោយអត្ថៈ " ។ រឿងនេះក៏ដូចគ្នា សំរាប់អ្នកដែលប្រុងបញ្ចត្តស័ព្ទថ្មីៗ យកមកប្រើ គប្បីរំលឹកដល់គោលការណ៍នេះផង បើពុំដូច្នោះទេ អ្នកអានប្រាកដជាពុំអាចស្រាវ ជ្រាវរកការយល់បានឡើយ ។ ដែលលើកយករឿងនេះមកអធិប្បាយ ព្រោះយើង នឹងនាំគ្នាមើលទៅលើរបរស្សតុណា (គឺគុណលក្ខណៈដែលមាន តែគេមិនដឹង) របស់ពាក្យដែលខ្មែរយើងប្រើ សំរាប់សំគាល់អ្នកដែលជាប្រធាន អ្នកដឹកនាំ នាយក ប្រមុខ រាជា មេ ។ ល ។ ថា តើមានគុណលក្ខណៈយ៉ាងដូចម្តេចខ្លះក្នុងពាក្យ ១ ម៉ាត់ៗ នោះ ទាំងសេចក្តីប្រែដោយព្យញ្ជនៈ និងប្រែដោយអត្ថន័យ ។

ពាក្យដែលរចនាករ នឹងលើកយកមកពិចារណាវែកវែកក្នុងមិននេះ មាន ៥ ម៉ាត់ គឺ : ១. អ្នកដឹកនាំ ២. ប្រធាន ៣. ប្រមុខ ៤. រាជា ៥. មេ ។

ដែលលើកយកតែ ៥ នេះ ព្រោះជាពាក្យដែលយើងប្រើរាល់ថ្ងៃ ហើយ
 ទាំង ៥ នេះ ជាហស្សតុណ្ណដែលអ្នកដឹកនាំនីមួយៗ ត្រូវមានគ្រប់ទាំង ៥ ប្រភេទនៅ
 ក្នុងខ្លួន មិនអាចខ្វះណាមួយបានឡើយ ឧបមាដូចជាវិញ្ញាណយើងទាំង ៥ គឺ ភ្នែក
 ត្រចៀក ច្រមុះ អណ្តាត និងកាយ ដូច្នោះដែរ ដែលមិនអាចខ្វះណាមួយបាន ឬបើ
 ធៀបជាប្រមនុស្សវិញ គឺមាន ក្បាល ១ ដៃ ២ និងជើង ២ ។

អ្នកដឹកនាំ (នាយក)

ក្នុងភាសាខ្មែរយើង ពាក្យថាអ្នកដឹកនាំ សំដៅទៅលើអ្នកទទួលខុសត្រូវ ក្នុងកិច្ចការអ្វីមួយ ដែលមានគេងង់ចាំទទួលបាន ចាំធ្វើតាមដើម្បីឆ្ពោះទៅរកគោលដៅណាមួយ ឬដើម្បីសំរេចកិច្ចការណាមួយឱ្យបានជោគជ័យ ។ ក្នុងទីនេះ ជាដំបូងយើងនឹងបញ្ជាក់ពាក្យ " ដឹកនាំ " មកជាពាក្យធិរម៉ាត់ដែលដាច់ចេញពីគ្នា និងព្យាយាមផ្តល់នូវព្យាបាទន័យ ព្រមទាំងអត្ថន័យឱ្យដល់ពាក្យ តាមដែលអាចនឹងរកបានតាមសមគួរ ។

- អ្នកដឹក : ពាក្យថា ដឹក ជាកិរិយាស័ព្ទ ដែលមានន័យសំដៅដល់ការ ទាញនូវវត្ថុណាមួយ ឱ្យកម្រិតចេញផុតពីទីកន្លែងដើមមកតាមអ្នកដែលដឹក ។
- ឧទាហរណ៍ : ដឹកដៃ គឺយកដៃទៅចាប់ដៃមនុស្សម្នាក់ទៀតឱ្យមកតាមខ្លួន, ដឹកគោ គឺយកដៃទៅកាន់ខ្សែគោដែលចងជាប់នឹងគោឱ្យមកតាមខ្លួនអ្នកដឹក, ដឹកឥវ៉ាន់ គឺការ ទាញរទេះដែលផ្គុំឥវ៉ាន់ឱ្យមកតាមខ្លួនអ្នកដឹក ។ ល ។

ក្នុងន័យនេះ យើងអាចឃើញរូបភាពនៃការដឹក ដូចតទៅ :

- មានអ្នកដឹកមុខ ឬមានអ្នកទៅទិញមុខ,
- មានអ្នកដែលត្រូវគេទាញឱ្យដើរតាម,
- មានឧបករណ៍សំរាប់ដឹក ដូចជា ដៃ ខ្សែ ប្រឺថយន្ត,
- មានគោលបំណង ឬទិណាមួយដែលត្រូវធ្វើដំណើរទៅ,
- អ្នកដើរមុខដឹងថាត្រូវទៅទិណា,
- អ្នកដើរក្រោយមិនដឹងថាត្រូវទៅទិណាទេ ចាំតែតាម ។

ចំពោះអ្នកដើរមុខ គប្បីដឹង

- គោលដៅដែលត្រូវទៅ,
- ផ្លូវដែលត្រូវទៅ,
- មធ្យោបាយដែលប្រើក្នុងការដឹក,
- ដឹករបៀបណា,
- សមត្ថភាពខ្លួនដឹករួចមិនរួច,
- របស់ដែលត្រូវដឹក តើមានលក្ខណៈយ៉ាងណា និងត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងសុវត្ថិភាពរបស់វត្ថុដែលខ្លួនដឹក ។

• អ្នកនាំ : ពាក្យថា នាំ ជាកិរិយាស័ព្ទ ដែលមានន័យស្រដៀងនឹងដឹកដែរ ខុសត្រង់ថាមិនបាច់ទៅអូស ឬដឹកផ្ទាល់ទេ គឺអាចដើរពីមុខ អាចគ្រាន់តែប្រាប់គេឱ្យធ្វើតាម ដោយមិនចាំបាច់យកដៃទៅចាប់ផ្ទាល់ អាចគ្រាន់តែពន្យល់ រួចហើយឱ្យគេធ្វើ គេដើរខ្លួនឯង ក៏បាន ។

ក្នុងន័យនេះ អ្នកនាំគប្បីដឹង

- ស្គាល់ពិកិច្ចការដែលខ្លួនប្រុងនាំនោះឱ្យច្បាស់ណាស់,
- ចេះពន្យល់ឱ្យគេធ្វើខ្លួនឯងបាន ។

ឯការទទួលខុសត្រូវ ពុំសូវធ្ងន់ដូចអ្នកដឹកទេ ព្រោះថា អ្នកដែលត្រូវគេនាំមានចំណង់ក្នុងការដើរ និងការទទួលខុសត្រូវខ្លួនឯងច្រើនជាង ឧទាហរណ៍ : នាំផ្លូវ អ្នកនាំដើរមុខ ឬប្រាប់ឱ្យដើរ, ឯអ្នកត្រូវគេនាំ បើដើរទៅធ្លាក់គុក មិនអាចបន្ថោសអ្នកនាំទាំងស្រុងទេ ព្រោះយើងពុំបានប្រយ័ត្នខ្លួនឯងដែរ ។

ដូច្នេះ អ្នកដឹកនាំ តាមបរិបទនៃពាក្យដែលបានពិពណ៌នាហើយនេះ បានដល់
អ្នកដែលមានតួនាទីដឹកនាំអ្នកដែលមិនដឹងគោលដៅ និងនាំអ្នកមិនស្គាល់ផ្លូវឱ្យបានទៅ
ដល់គោលដៅមួយដែលគេប្រាថ្នាដោយសុវត្ថិភាព ។

ក្នុងបាលីភាសា ពាក្យថា នាយក ប្រែថា អ្នកនាំ ឬ អ្នកដឹក ស្មើនឹងពាក្យ
ខ្មែរព័ត៌ម្តង ។

ប្រធាន

តាមប្បសរេបស់សីគ្គ *ប្រធាន* ជាភាសាសំស្ក្រឹត ឯភាសាបាលីប្រើជា *បធាន* ។ បធាន ឬប្រធាន ប្រែថា សេចក្តីព្យាយាម ការខំប្រឹងប្រែង ការឧស្សាហ៍ ការសំរិ ។ ក្នុងព្រះគុណសាសនា ប្រធាន ឬសេចក្តីព្យាយាមនេះ មាន ៤ ប្រការគឺ :

១- សំរេបធាន *សេចក្តីព្យាយាមប្រយ័ត្នការពារ* មិនឱ្យអំពើបាប អំពើអកុសល អំពើអាក្រក់ បញ្ហានានា ដែលមិនទាន់កើត កុំឱ្យកើតឡើងបាន ។

២- បហានបធាន *សេចក្តីព្យាយាមលះបង់* ឬកំចាត់បំផ្លាញអំពើបាប អកុសល អំពើអាក្រក់ និងបញ្ហានានាដែលកើតឡើងហើយ ឱ្យអស់ទៅវិញ ។

៣- ភារនាបធាន *ព្យាយាមចំរើន* បង្កើតបង្កើននូវអំពើល្អ កុសល បុណ្យ សេចក្តីសុខដែលមិនទាន់កើតមាន ឱ្យកើតមានឡើង ។

៤- អនុក្ខនាបធាន *ព្យាយាមរក្សា អភិរក្ស ការពារ គ្រប់គ្រង* ថែទាំ កុសលធម៌ សេចក្តីល្អ សេចក្តីសុខ ដែលកើតឡើងហើយ ឬដែលកំពុងមាននោះ ឱ្យគង់វង្ស និងរឹតតែចំរើនឡើងៗ ថែមទៀត ។

ពិនិត្យមើលទៅលើការប្រើពាក្យ *ប្រធាន* នេះ គឺសំរាប់សំគាល់អ្នកដែល ធំលើសគេ ។ ដែលគួរបញ្ចេញជាប្រធាននោះ ព្រោះត្រូវមានសេចក្តីព្យាយាមទាំង ៤ យ៉ាងនេះ ជាលក្ខណៈសំគាល់ គឺព្យាយាមកុំឱ្យសេចក្តីទុក្ខ និងបញ្ហាផ្សេងៗ កើត ឡើងក្នុងសង្គមខ្លួន, ព្យាយាមកំចាត់នូវសេចក្តីទុក្ខដែលសង្គមកំពុងជួបប្រទះ ឱ្យ អស់ទៅ, ព្យាយាមបង្កើតអសេចក្តីសុខស្រួលឱ្យបានច្រើនជាទីបំផុតដល់សង្គម និង ព្យាយាមថែរក្សា គ្រប់គ្រងកុំឱ្យសេចក្តីសុខនោះបាត់បង់ទៅវិញ ។

ក្នុងសម័យបច្ចុប្បន្ននេះ យើងប្រើទាំងពាក្យប្រធាន និងប្រធានាធិបតី

ដោយពាក្យប្រធានាធិបតី សំរាប់សំគាល់អ្នកដឹកនាំថ្នាក់កំពូលនៃប្រទេសណាមួយ ជា
 ពិសេស ក្នុងរចបប្រជាធិបតេយ្យ ។ បើតាមន័យនេះ ប្រធានាធិបតី ប្រែថា ជាធំ
 លើប្រធាន ឬប្រធានលើប្រធាន ។ បើយកជាន័យវិញ ប្រធានាធិបតី គឺអ្នកដែលមាន
 សេចក្តីព្យាយាមក្នុងព្យាយាមទាំង ៤ ដ៏លើសលប់លើគេឯងទាំងអស់ ។

ប្រមុខ

ប្រមុខ ជាភាសាសំស្ក្រឹត ប្រើជា បម្រុង ប្រែថា ដែលជាមុខ ។ មុខ គឺជាប្រធាននៃសិវប្រទេស គឺប៉ែករួចកាយត្រង់ទីប្រជុំនៃថ្ងៃស ចិញ្ចឹម ភ្នែក ច្រមុះ មាត់ ចង្កា ។ កន្លែងខ្លះលោកប្រែថា មាត់ ។ មុខ គឺជាសិវរម្មយស៍សំខាន់ណាស់ ព្រោះជាទីប្រជុំនៃវិញ្ញាណស៍សំខាន់ៗទាំងឡាយ គឺ ភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ មាត់ និងជាពិសេស ខួរក្បាលដែលយើងតែងឱ្យសារសំខាន់ក្នុងការគិតនោះ ក៏នៅមុំមុខនេះដែរ ។ ជាមូលដ្ឋាន បើមុខស្អាតល្អ យើងក៏ចូលចិត្តចង់នៅជាមួយ បើមិនស្អាតអាក្រក់ យើងក៏មិនចូលចិត្តចង់នៅជាមួយ ។ បើនិយាយឱ្យច្បាស់ថែមទៅទៀត មនុស្សយើងល្អ បានសុខ ឬអាក្រក់ បានទុក្ខ ក៏ព្រោះមុខនេះឯង ព្រោះថា :

- បើមាត់និយាយ តែពាក្យកុហក និយាយតែពាក្យអាក្រក់មិនគួរស្តាប់ និយាយតែពាក្យចាក់ដោតឱ្យបែកបាក់ ឈ្មោះប្រកែកគ្នា និងនិយាយពាក្យមិនបានការនោះ សេចក្តីទុក្ខក៏នឹងកើតមានដល់ជីវិតជននោះជាមិនខាន ដូចសូត្រាសិវពោលថា « អណ្តាតជាអាទិកន្លង ស្លាប់ផង រស់ផង ក៏ព្រោះអណ្តាត » ឬ « ត្រីកំភ្លាញ ស្លាប់ ព្រោះមាត់ » ជាដើម ។

- បើភ្នែកខ្លាំង ភ្នែកអានអក្សរមិនដាច់ ភ្នែកមិនចេះមើល ភ្នែកមើល ឃើញតែរឿងថោកទាប រឿងមិនបានការ ក្រឡិកក្រឡាប់ៗនោះ ជីវិតនោះក៏នឹងកើតទុក្ខ ដូចបញ្ហាជាមិនខាន ។ ខ្មែរយើងតែងនិយាយថា « អញមើលភ្នែកវា ក្រឡិកក្រឡាប់ៗ ដូចជាមិនទុកចិត្តសោះ ឬ ភ្នែកមើលតែចោរ » គឺសំគាល់លក្ខណៈមនុស្សបាននៅលើភ្នែក ។

- បើច្រមុះហិតក្លិនអាក្រក់ ក្លិនស្រា ច្រមុះដកដង្ហើមមិនរួច ក៏នឹងអាច

ធ្វើឱ្យខូចសុខភាព និងប៉ះពាល់ដល់ជីវិតជាមិនខាន ។

• បើគ្រូច្រៀតស្តាប់ដំណឹងមិនពិត ស្តាប់ពាក្យអាក្រក់ ពាក្យញុះញង់ ពាក្យមិនបានការ ជីវិតនេះក៏នឹងកើតទុក្ខទៀត ។

• បើខ្មែរក្បាលពិការ គ្មានសមត្ថភាព គ្មានគុណភាព ល្ងង់ ល្ងើ មិនចេះ ពិចារណានោះ បានសេចក្តីថា ជីវិតនោះអស់ខ្លឹមសាររលីង ។

យើងសារសំខាន់មុខដូច្នោះឯង ទើបបានជាលោកប្រើពាក្យប្រមុខនេះ សំរាប់សំគាល់ហោអ្នកដឹកនាំសង្គម ព្រោះថា ប្រជារាស្ត្រទុកចិត្ត ផ្តល់អំណាចឱ្យ អ្នកដឹកនាំនោះ គិត និយាយ មើល ស្តាប់ នូវកិច្ចការទាំងពួងជំនួសប្រជារាស្ត្រ ព្រម ទាំងដកដង្ហើម និងបរិភោគនូវប្រយោជន៍ទាំងឡាយឱ្យដល់ប្រជារាស្ត្រ ។

ខ្មែរយើងតែងនិយាយថា « ខ្ញុំយកលោកជាគ្រីមុខ » ពាក្យនេះ បើតាម ខ្ញុំអាចយល់បាន គង់នឹងមានន័យថា « ខ្ញុំយកលោកជាតំណាងក្នុងការមើល ស្តាប់ និងនិយាយជំនួសនេះឯង » ។

ដូច្នោះ យើងឃើញថា ពាក្យថាប្រមុខនេះ មានសារសំខាន់ណាស់សំរាប់ សេចក្តីសុខ និងសេចក្តីទុក្ខរបស់សង្គម ។ ប្រមុខរដ្ឋ គឺមុខរបស់រដ្ឋ បានដល់អ្នកដឹក នាំកំលូនរបស់រដ្ឋនីមួយៗ ជាពិសេស ក្នុងប្រទេសខ្មែរក្នុងសម័យសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ។

រាជា

« ពេញចិត្តហើយ ពេញចិត្តហើយ » នេះជាសម្រែកជ័យយោសន៍របស់ប្រជារាស្ត្របន្តិឡើងចំពោះអ្នកដឹកនាំរបស់ខ្លួន ដែលបានបំពេញប្រយោជន៍ឱ្យដល់អ្នកដើរតាម រហូតដល់អ្នកដើរតាម ឬប្រជារាស្ត្រម្ខាងទៀតថា កិច្ចការដែលសំរេចនោះពេញចិត្តពេញចិត្តហើយ ។

ក្នុងភាសាបាលី ពាក្យថា « រាជា » មានអត្ថន័យពីរយ៉ាង គឺប្រែថា « ពេញចិត្ត » បានដល់អាការៈដែលពេញចិត្តចំពោះរឿងអ្វីមួយផង និងបានដល់បុគ្គលដែលគេតាំងទុកឱ្យធ្វើជា « ប្រមុខ » សំរាប់ដឹកនាំប្រជារាស្ត្រផង ។

ដូច្នេះ រាជា ឬដែលយើងតែងហៅថា ព្រះរាជា ឬស្តេចនេះ គឺបុគ្គលណានិមួយដែលគ្រប់គ្រង ដឹកនាំប្រជារាស្ត្រដោយត្រឹមត្រូវតាមធម៌ រហូតដល់ប្រជារាស្ត្ររបស់ខ្លួនចេញជាប្រជាមតិថា ការដឹកនាំនេះពេញចិត្តហើយ ត្រឹមត្រូវទៅតាមសេចក្តីប្រាថ្នារបស់ប្រជារាស្ត្រហើយ ។

យើងគប្បីម្នាក់ទៀតស្គាល់ថា ការគ្រប់គ្រង ដឹកនាំប្រទេសជាតិ ឬសង្គមណាមួយ រហូតដល់ប្រជារាស្ត្រក្នុងប្រទេស ឬសង្គមនោះស្រែក ឬឆ្លើយថា ពេញចិត្តហើយទាំងអស់គ្នានោះ ពិតជាជឿនដែលមិនអាចប្រព្រឹត្តទៅបានឡើយ ។ ក្នុងលក្ខណៈដែលមិនអាចប្រព្រឹត្តទៅបានដូច្នោះ ការយកសំឡេងភាគច្រើនលើសលប់ទើបជាការមួយដែលគេនិយមយកជាមាត្រដ្ឋាន សំរាប់វាស់នូវការពេញចិត្តនោះ ។ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា មានវចនៈដែលនិយាយអំពីមាត្រដ្ឋានសំរាប់វាស់នេះចំយ៉ាង គឺ :

- អត្តាធិបតេយ្យ គឺការយកការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនជារង្វាស់,
- លោកាធិបតេយ្យ គឺការយកលោក ឬប្រជាជនជារង្វាស់,
- ធម្មាធិបតេយ្យ ការយកធម៌ យកច្បាប់ យកភាពត្រឹមត្រូវជារង្វាស់ ។

អ្នកអានគង់នឹងយល់ព្រមជាមួយខ្ញុំជាមិនខានថា ការយកបុគ្គលម្នាក់ជា
 រង្វាស់នោះ មិនអាចត្រឹមត្រូវ និងធានាដល់សុវត្ថិភាពរបស់ប្រទេសជាតិបានឡើយ
 តែការយកសំឡេងប្រជាជន និងសំឡេងច្បាប់ ភាពត្រឹមត្រូវ ជារង្វាស់នេះ ប្រាកដ
 ជាទទួលបានការយល់ព្រមពីប្រជាពលរដ្ឋមិនខាន ។

មេ

តាមប្រវត្តិសាស្ត្រក្នុងដើមសតវត្សទី១ នៃគ.ស អាណាចក្រកម្ពុជា គ្រប់ គ្រងដោយម្ចាស់ក្សត្រិយ៍ ១ ព្រះអង្គ ព្រះនាមថា « លោមា » ឬតាមភាសាចិន ហៅថា « លីវឃី » ។ ដោយសារការមានស្រីជាធំលើគេនៅក្នុងប្រទេសដូច្នោះ ហើយបានជា យើងឃើញថា វប្បធម៌ខ្មែរយើង មានលក្ខណៈពិសេសផ្ទាល់ខ្លួន ខុស ពីវប្បធម៌ឥណ្ឌា និងចិន ដែលចូលមកតាមក្រោយ ។ វប្បធម៌ខ្មែរយើង ជាវប្បធម៌ មាតាទិបតេយ្យ គិយកមាតា ឬស្រីជាធំ ឯវប្បធម៌ឥណ្ឌា និងចិន ជាវប្បធម៌បិតា- ទិបតេយ្យ គិយកប្រុស ឬបិតាជាធំ ។

ភស្តុតាងនៃឥទ្ធិពលមាតាទិបតេយ្យ ដែលឃើញច្បាស់នាបច្ចុប្បន្ន គឺ ពាក្យថា « មេ » ។ ក្នុងភាសាខ្មែរ មេ សំដៅដល់ភេទញី ភេទស្រី ដូចជា មាន់មេ គោមេ ជាដើម ។ ការឱ្យតម្លៃទៅលើស្រីជាធំ បានធ្វើឱ្យពាក្យ មេ នេះ ត្រូវខ្មែរ យើងយកទៅដាក់នាំមុខពាក្យដទៃទៀត កាលណាគេចង់បញ្ជាក់ថាវរបស់នោះធំ ដើមចម ប្រធាន អ្នកដឹកនាំ ។ ល ។ ដូចជាពាក្យថា : មេដឹកនាំ មេចោរ មេទ័ព មេដឹង មេសោរ មេដំបូល មេភ្លើង មេខ្លួន វិសយករណាមេៗ ... ជាដើម ។ ថ្វីដ្បិតរបស់នោះគ្មានភេទ ឬជាភេទណាមួយ ភេទប្រុសក្តី ក៏គេយកពាក្យ មេ ដាក់ ពីមុខដែរ ។

នៅក្នុងស្ថាប័នពុទ្ធសាសនា ភិក្ខុដែលទទួលនាមិជាអ្នកគ្រប់គ្រងវត្ត ក៏ត្រូវ ខ្មែរយើងហៅថាមេដែរ គឺ លោកគ្រូមេវត្ត ដែលអាចមានន័យថា អ្នកដឹកនាំវត្ត ប្រធានវត្ត នាយកវត្ត មាតាវត្ត ក៏បាន ។ ដែលលើកយកពាក្យមេនេះមកអធិប្បាយ ក៏ព្រោះចង់យកពាក្យលោកគ្រូមេវត្តនេះ មកធ្វើការវែកញែកស្រង់យកជាប្រ- យោជន៍សំរាប់ការដឹកនាំទូទៅ ពីព្រោះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធលោកបានសំដែងពិលក្ខណៈ

របស់មេវត្ត ដែលជាមិត្តភាពសរសើររបស់កូនវត្តទុកឱ្យ ដោយមានខ្លឹមសារជាខ្លាំង ។
ប្រៀបធៀបនឹងផ្លូវលោក ស្ថាប័នវត្តមានលក្ខណៈដូចជាសង្គមមួយដ៏បរិបូណ៌ និង
ជាសង្គមដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធតាំងឡើងជាគម្រូសំរាប់សង្គមទូទៅ ។ ការគ្រប់គ្រង
ក្នុងវត្ត ជាការគ្រប់គ្រងបែបសង្ស្រាទិបតេយ្យ និងធម្មាទិបតេយ្យ ដែលការគ្រប់គ្រង
បែបនេះ យើងឃើញមានប្រើនៅក្នុងផ្នែកអាណាចក្រដែរ ដែលយើងស្គាល់នៅក្នុង
នាមថា *ប្រជាទិបតេយ្យ* ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធផ្តងបានប្រកាសនូវលក្ខណៈ ១០ យ៉ាង របស់ភិក្ខុសង្ឃ
ដែលគួរនឹងធ្វើជាមេវត្ត ឬជាអ្នកគ្រប់គ្រងវត្ត ដែលយើងអាចយកមកប្រើបានក្នុង
ការរៀបចំខ្លួនយើងឱ្យទៅជាមេដឹកនាំល្អ និងទុកជាគតិសំរាប់ឱ្យប្រជាជនរដ្ឋជ្រើស
រើសយកចេញផង ដែលមានលក្ខណៈបែបនេះយកមកធ្វើជាមេដឹកនាំខ្លួន ។

លក្ខណៈរបស់មេ ឬរបស់ព្រះថេរៈរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធនាំ ១០ យ៉ាង
នោះ គឺ ៖

១. *ថេរោ រតន្តា* : ជាមនុស្សពេញវ័យ បួសបានយូរ ដឹងកិច្ចការ
ចាំរឿងរ៉ាវបានច្រើន ។ អនុវត្តក្នុងការគ្រប់គ្រងផ្នែកយរាវាស អ្នកដឹកនាំគួរជាមនុស្ស
ដែលមានវ័យច្រើន មានការពិសោធន៍ក្នុងកិច្ចការយូរ ចេះចាំរឿងរ៉ាវផ្សេងៗច្រើន
ដឹងការរាក់ព្រៀង ធ្លាប់ឆ្លងកាត់បទរៀនជីវិត និងការងារយូរមកហើយ ចេះអត់ធ្មត់
មិនឈាមរាវដូចកូនក្មេង ។

២. *សិលវា* : មានសីល ប្រព្រឹត្តត្រឹមត្រូវតាមសិក្ខាបទទាំងឡាយ ។
ក្នុងអាណាចក្រ បានដល់ការគោរពតាមច្បាប់ តាមវិន័យ បទបញ្ញត្តិផ្សេងៗ មាន
ច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញជាដើមចម មិនព្រមប្រព្រឹត្តល្មើសច្បាប់ និងមានព្រឹត្តិកម្មខាងកាយ
វាចាប្រពៃ មិនមានស្លាកស្នាមខាងអំពើទុច្ចរិត ។

៣. *ពហុស្សុតោ* : ជាអ្នកចេះច្រើន មានចំណេះវិជ្ជាខ្ពស់ និងទូលំ

ទូលាយ ស្គាល់បញ្ហា ស្គាល់សេចក្តីត្រូវការរបស់សង្គមដែលខ្លួនគ្រប់គ្រង និងធ្លៀវវៀង
ឆ្លាតក្នុងការដោះចេញទាំងនោះ ។ បើជាភិក្ខុសង្ឃ គឺអង្គដែលទ្រទ្រង់នូវព្រះ
ត្រៃបិដក ។

៤. ស្វាគតជាដិមោក្ខោ : ទ្រទ្រង់ជាដិមោក្ខោ ដឹងគោលព្រះវិន័យ
ចំពោះអ្នកគ្រប់គ្រងប្រទេស គឺដឹងពិគោលច្បាប់ គោលវិន័យ ទាំងច្បាប់គ្រប់គ្រង
ប្រទេស គឺច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងច្បាប់ជាតិ អន្តរជាតិទាំងឡាយ រួមទាំងពួកសន្តិ-
សញ្ញា កតិកាផ្សេងៗ ដែលទាក់ទងនឹងរឿងនយោបាយ សង្គ្រាម សេដ្ឋកិច្ច សង្គម-
កិច្ច វប្បធម៌ ... ។ ល ។ តាមចច្ចុប្បន្ននេះ គេច្រើនហៅថាជាទីតិចណ្ឌិត ។

៥. អធិករណសមុប្បាទរូបសមកុសលោ : ជាអ្នកវែរឆ្លាត ពួកក្នុង
ការរវាងអធិករណី ជម្លោះ ការទាស់ទែងក្នុងសង្គម ដូចជាទំនាស់រវាងនាយមុន
និងកម្មករ រដ្ឋ និងរាស្ត្រ ទំនាស់រវាងបក្សផ្សេងៗ ទំនាស់ខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ខាង
សង្គ្រាម ជាដើម ដែលកើតឡើង ឱ្យរលត់បាត់ទៅវិញបាន និងបានសេចក្តីសប្បាយ
រីករាយ ទាំងសងខាង ទាំងប្រកបដោយគតិយុត្តិធម៌ ។

៦. ធម្មកាមោ : ជាអ្នកស្រឡាញ់ធម៌ គោរពធម៌ យកធម៌ជាធំ លើក
តម្កើងធម៌ ស្រឡាញ់ការចេះដឹង ស្រឡាញ់ការពិត ចេះស្តាប់ ចេះនិយាយ ចេះ
ពិភាក្សា ធ្វើខ្លួនឱ្យគេសរសើរ ចង់ចូលជិតដើម្បីប្រឹក្សា សន្តតា និងចូលចិត្តសិក្សា
រៀនសូត្រនូវគោលការណ៍ច្បាប់ទម្លាប់ដែលជ្រៅៗ ថែមទៀត ។

៧. សន្តដោ : ជាអ្នកសន្តោសដោយបច្ច័យ ៤ តាមមាន តាមបាន
មិនលោភលន់ មិនខ្លះខ្លាយ មិនចង់បានឱ្យហួសឋានខ្លួន រស់នៅតាមបែបធម្មតាៗ
មិនហ៊ុហា ស៊ីវិល័យហួសពិធីដែលខ្លួន ដែលប្រទេសខ្លួនកំពុងមាន ។

៨. ឈានណាភី : ស្មាត់ជំនាញក្នុងឈានទាំង ៤ ដែលជាវិហារធម៌
សំរាប់បព្វជិតរស់នៅដោយសុខសប្បាយនាបច្ចុប្បន្ន ។ ចំពោះមេដឹកនាំផ្លូវលោកវិញ

បានដល់អ្នកដែលមានសុខភាពចិត្តល្អបរិបូណ៌ មិនងាយខឹង ងាយក្រោធ សប្បាយ
ចិត្ត សុខចិត្តជាទិច្ច ចិត្តមិនមួយ តក់ស្លុត ទោះជាមានហេតុការណ៍អ្វីៗកើតឡើង
ក៏ដោយ ចិត្តរឹងប៉ឹង ក្លាហាន និងធីង ប្រកបដោយសតិសម្បជញ្ញៈ ។

៥. បាសាទិកោ មានកិរិយាមារយាទត្រូវឱ្យជ្រះថ្លា ដឹងពិធីការ ដឹងសុដីវ.
ធម៌ក្នុងសង្គម មិនឆ្គង មិនឈឿយ ។

១០. អនាសវទេពោវិមុត្តិបញ្ញាវិមុត្តិ : ចំពោះភិក្ខុសង្ឃ បានដល់ភិក្ខុ
ដែលអស់នូវអានវកិលេស សំរេចជាព្រះអរហន្ត ។ ក្នុងន័យដែលអាចអនុវត្តបាន
ចំពោះអ្នកដឹកនាំ គឺការដែលមានបញ្ញា ឃើញនូវសភាពពិតរបស់ធម្មជាតិ និងការ
គ្រប់គ្រងខ្លួន មិនជាប់ជំពាក់ដោយលោកធម៌ទាំង ៨ គឺ មិនញាប់ញ័រពេលមានគេ
សរសើរ, និន្ទា, បានលាភ, ខូចខាតលាភ, បានយសសក្តិឋានៈ, បាត់យសសក្តិឋានៈ,
បានសុខ, និងបានទុក្ខ តែដាក់ចិត្តជាកណ្តាល ពិចារណាទៅតាមកម្មផល ហេតុផល
គិតតែបំពេញនាមរបស់ខ្លួនយ៉ាងណាកុំឱ្យខុសនឹងធម៌ ។ អ្នកដឹកនាំបែបនេះ មាន
ទឹកមុខញញឹម គេងលក់ជាទិច្ច ទោះជាហេតុការណ៍អាក្រក់កើតឡើងក៏ដោយ ។
តែមិនមែនមានន័យថា ញញឹមហើយមិនដោះស្រាយបញ្ហានោះទេ គឺថា មេត្តា
ករុណា មុទិតា ឧបេក្ខា នៅមានជាប់ជាទិច្ច ។

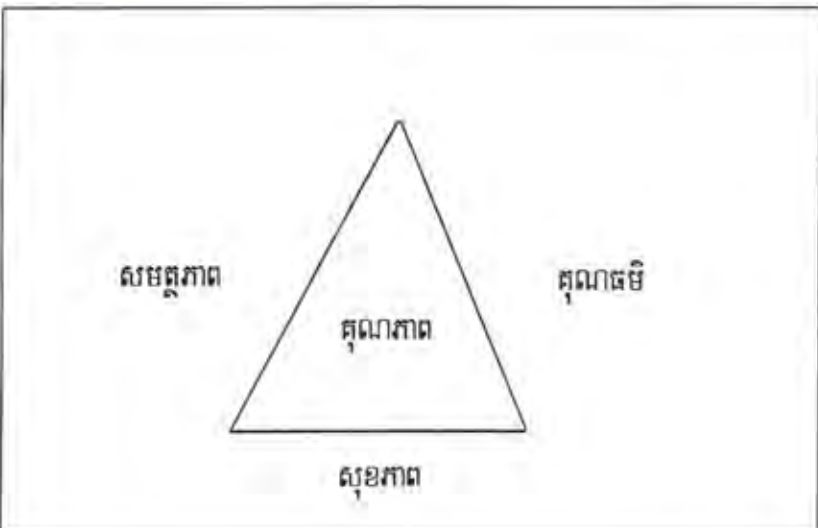
ទាំង ១០ យ៉ាង ដែលអធិប្បាយដោយសង្ខេបមកនេះ គឺជាលក្ខណៈរបស់
« មេ » ដែលយើងជាពុទ្ធបរិស័ទអាចរៀន ធ្វើតាមបាន ព្រោះមិនមែនជារបស់ដែល
ត្រឹមតែជាច្រើន ឥតមាននរណាអនុវត្តនោះឡើយ ព្រះអរហន្ត និងព្រះសង្ឃ ទាំង
ឡាយ លោកបានធ្វើជាមេដឹកនាំខាងផ្នែកចិត្ត វិញ្ញាណ ជាង ២៥០០ ឆ្នាំ ប្រកប
ដោយជោគជ័យរួចហើយ ។

សង្ឃឹមថា អ្នកដឹកនាំខ្មែរទាំងឡាយ នឹងធ្វើខ្លួនឱ្យទៅជាមេគេបានដ៏ល្អ
ប្រសើរឡើងជាលំដាប់ តាមការអនុវត្តន៍នូវថេរធម៌ទាំង ១០ ប្រការនេះ ។

៤. គុណសម្បត្តិរបស់អ្នកដឹកនាំ

ពាក្យខ្មែរយើងតែងនិយាយថា « ហ្វាលគោ ១០០ ក្បាល មិនលំបាក ស្មើនឹងមើលមនុស្ស ១០ នាក់ទេ » ។ ពាក្យនេះពិតណាស់ ព្រោះមនុស្សមានព្រឹត្តិ- កម្មប្លែកៗគ្នា មានធម្មសញ្ញា ។ មិនមែនដូចសត្វដែលមានតែមនោសញ្ចេតនាញាណ នោះទេ ។ ដូច្នេះ ទំរាំនឹងគ្រប់គ្រង ដឹកនាំមនុស្សមួយរយ មួយពាន់ មួយលាន ឬ ១០ លាន អ្នកនោះរឹតតែជាការពិបាក និង ស្មុគស្មាញកាន់តែខ្លាំងឡើងជាមិនខាន ។ ការណ៍នេះ គឺទាមទារតម្រូវអ្នកដឹកនាំណាដែលមានគុណសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ តែ ប៉ុណ្ណោះ ទើបអាចនាំទៅរកជោគជ័យបាន ។

គុណសម្បត្តិរបស់អ្នកដឹកនាំ តាមមស្សនៈព្រះពុទ្ធសាសនា គឺអ្នកដឹកនាំ ណា ដែលមានសុខភាព សមត្ថភាព និង គុណធម៌គ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីនឹងបំពេញនាមិ របស់ខ្លួនក្នុងឋានៈជាធម្មិកឱ្យបានល្អ ។

គុណសម្បត្តិទី ១ សុខភាព

« អរោគ្យា បរមា លាភា ការមិនមានរោគ គឺជាលាភដ៏ធំបំផុត » នេះគឺ ភាសិតរបស់ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូ សរសើរពិការមានសុខភាពល្អ ឬការមិនមានរោគ ។

អ្នកដឹកនាំមិនគប្បីមើលរំលងនូវសុខភាពរបស់ខ្លួនឱ្យសោះ ក៏ដូចជា ប្រជាពលរដ្ឋដែលមិនគួររើសមនុស្សដែលមានរោគ ឬ សុខភាពមិនល្អយកមកដឹកនាំ ខ្លួនឡើយ ។

លក្ខណៈរបស់ការមានសុខភាពល្អ ដូចជា :

- ជាបុរស ឬស្ត្រី ពេញលក្ខណៈ,
- រាងកាយមិនពិកលពិការ មិនដាច់ដៃដាច់ជើង វិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ : ភ្នែក ត្រចៀក ត្រមុះ មាត់ រាងកាយ ប្រើការបានល្អ,
- ជាមនុស្សមិនជរាពេក,
- ជាមនុស្សមិនវិកលធមិត មិនខូចសរសៃប្រសាទ,
- ធន់នឹងជំងឺ គឺមិនងាយឈឺផ្តេសផ្តាស,
- មិនមានរោគធ្ងន់ ឬសាហាវណាមួយបៀតបៀន,
- ជាមនុស្សមានអនាម័យ មិនស្លោកស្រោក ចំអេះ,

បើសិនជាមានជំងឺមកបៀតបៀន ត្រូវប្រញាប់ព្យាបាលឱ្យបានឆាប់រហ័ស រាន់ ព្រោះថា ការបណ្តែតបណ្តោយជំងឺគឺច្បូនច្បៃនេះ អាចនឹងឱ្យឈឺធ្ងន់ថ្លៃស្លែក ដែលរឹតតែឱ្យខូចការងារតែច្រើន ។ នៅសហរដ្ឋអាមេរិក កាលពីប្រធានាធិបតី រ៉ូណាល់ រេហ្គិន មានជំងឺធ្ងន់ត្រូវវះកាត់ គេឃើញថា លុយដុល្លារដែលជាប់រឹកប័ណ្ណ

គោលនៃសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក ចុះថោកភ្លាមមួយរំពេច ឬ ដូចក្នុងករណីប្រទេសថៃ កាលណាព្រះមហាក្សត្រិយ៍ទ្រង់ប្រឈួន ប្រជាជនថៃមានការព្រួយបារម្ភខ្លាំង ព្រោះខ្លាចកើតមានវិវាទនៅក្នុងប្រទេសជាដើម ។ ក្នុងករណីប្រទេសខ្មែរ ជំងឺរបស់ លោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ ជាបច្ច័យមួយយ៉ាងធំផងដែរ ក្នុងការធ្លាក់ចុះនៃប្រ- ទេសខ្មែរ ព្រោះលោក លន់ នល់ មិនអាចមានសមត្ថភាពបញ្ជា និងដឹកនាំប្រទេស ឱ្យបានជិតដល់ ។

សុខភាពរបស់មនុស្សមានពីរយ៉ាង គឺសុខភាពផ្លូវកាយ និង សុខភាព ផ្លូវចិត្ត ។ សុខភាពផ្លូវចិត្ត នឹងអធិប្បាយនៅឯវគ្គដែលនិយាយពីគុណធម៌ មិននេះគ្រាន់ តែចង់ជម្រាបថា សុខភាពកាយ និងសុខភាពចិត្តនេះ មានទំនាក់ទំនងនឹងគ្នា និងមាន ផលប៉ះទង្គិចដល់គ្នានិងគ្នាណាស់ ។ កាលណាកាយមានជំងឺ ក៏នឹងធ្វើឱ្យចិត្តតប់ ប្រម៉ល់ឈឺទៅផងដែរ ហើយបើចិត្តតប់ប្រម៉ល់យូរពេកទៅ ក៏នឹងនាំឱ្យរាងកាយ ឈឺទៅជាមួយផង ។ ដូចជាការដែលគិតច្រើនពេក ពិបាកចិត្តច្រើនពេក នឹងនាំឱ្យ ចុកដៃចុកជើង ដង្ហើមរកស្ទះៗ គ្មានកម្លាំងកំបាំង ខូចក្រពះ ។ ល ។

អ្នកដឹកនាំត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នពិរឿងសុខភាពឱ្យបានល្អជាទីធ្ង ។ ពាក្យចាស់ គោលថា « ក្រាចុះ កុំឱ្យតែឈឺ » ព្រោះថាបើមិនឈឺ យើងអាចធ្វើការរកលុយ បាន ថ្លៃណាមួយនឹងឈប់ក្រជាមិនខាន តែកាលណាឈឺ យើងនឹងមិនអាចទៅធ្វើ ការបានឡើយ ។

វិធីថែរក្សាសុខភាព : ថ្នាំអាយុវឌ្ឍនៈ ៧ យ៉ាង

អាយុវឌ្ឍនៈធម៌ គឺវិធីចម្រើនអាយុឱ្យវែង ថែរក្សាសុខភាពឱ្យបានមាំមួន ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធលោកប្រើដើម្បីរក្សាសុខភាពព្រះអង្គ សំរាប់ព្រះភារកិច្ចដ៏ធ្ងន់ ធ្ងរជារៀងរាល់ថ្ងៃ អស់រយៈពេល ៤៥ ព្រះវស្សា ។ ដោយសារអាយុវឌ្ឍនៈធម៌នេះ ឯង ទើបព្រះអង្គអាចតម្រង់ព្រះជន្មបានរហូតដល់៨០វស្សា ទើបចូលបរិនិព្វាន ។

១. សប្បាយការី : ចេះធ្វើសេចក្តីសប្បាយឱ្យដល់ខ្លួនឯង គឺ អនុវត្ត ទៅតាមកូនអនាម័យ និងកូនសុខភាព ។ ដូចជាឥរិយាបថទាំង ៤ គឺ ដេក ដើរ ឈរ អង្គុយ ត្រូវផ្តល់ប្រយោជន៍ឱ្យបានសមរម្យ មានការហាត់ប្រាណបញ្ចេញកម្លាំង សំអាតខ្លួន ប្រាណ ។ ល ។ ជាដើម ។

២. សប្បាយេ មតញ្ញៈ : មានប្រមាណ ស្តាប់ឈ្នួល ស្តាប់ប្រមាណ នៅក្នុងរបស់សប្បាយទាំងឡាយ ដូចជាមិនបរិភោគរហូតដល់ទៅហល់ មើលសម្លឹង ឲ្យរលាយរហូតដល់ទៅព្រិលភ្នែក ហៀរភ្នែកភ្នែក ផឹករហូតដល់គ្រើចេញមកវិញ ។ ម្យ៉ាងទៀត គឺចេះជ្រើសរើសរបស់ណាដែលមិនហុចទោស យកមកបំរើសេចក្តី សប្បាយរបស់ខ្លួន ដូចជា ស្រា បារី កញ្ឆា ជាដើមនេះ សុទ្ធតែជារបស់ដែលនាំឱ្យ ទោស អ្នកសប្បាយត្រូវចេះស្តាប់ប្រមាណក្នុងការជ្រើសរើសរបស់ទាំងនេះមក ប្រើផងដែរ ។

៣. បរិណាតភោជី : បរិភោគតែអាហារណាដែលរលាយ ងាយក្រពះ ស្រួលកិន មិននាំឱ្យខូចក្រពះ និងទំពារឱ្យបានម៉ដ្ឋល្អ ។

៤. កាលថារី : ស្តាប់ពេលវេលាក្នុងការធ្វើការ ធ្វើត្រូវសមពេលធ្វើ មានពេល មានវេលា ស្តាប់ថាគួរធ្វើការប៉ុន្មានម៉ោង សំរាកកាយប៉ុន្មានម៉ោង រៀន

សូត្រប៉ុន្មានម៉ោង ជាដើម ។

៥. ព្រហ្មចារិ : ប្រព្រឹត្តព្រហ្មចារិយធម៌ អ្នកដែលជាគ្រហស្ថ ត្រូវចេះ
កំណត់កាមារម្មណ៍របស់ខ្លួន ត្រូវរៀនចាកនូវការសេសសន្តវៈខ្លះ ព្រោះអ្នកណ្នៅក្នុង
កាមគុណពេក នឹងនាំឱ្យបាក់កម្លាំង ។

៦. សីលវា : មានសីល ប្រព្រឹត្តល្អ មិនធ្វើអ្វីដែលខុស ។

៧. កល្យាណមិត្ត : មានកល្យាណមិត្ត មិត្តល្អ មិត្តដែលមិនបបួល
ទោរកររបាយមុខទាំង ៤ គឺ ស្រី ស្រា ល្បែង អំពើពាល ។

ក្រៅពីអាយុវុឌ្ឍនធម៌នេះហើយ ខ្មែរយើងក៏តែងទទួលបានថ្នាំប្លែក ថ្នាំ
កម្លាំង ថ្នាំស្រួលខ្លួន ថ្នាំដើរឱ្យលឿន ថ្នាំបាយបានជាដើម ថែមទៀត ។ គោលបំណង
នៃការប្រើថ្នាំ ដើម្បីឱ្យមានសុខភាពល្អ តែប៉ុណ្ណោះ ។

គុណសម្បត្តិទី ២ សមត្ថភាព

សមត្ថភាព គឺភាពដែលអាចបំពេញកិច្ចការណាមួយឱ្យសំរេចទៅបាន ដោយការប្រើមធ្យោបាយគ្រប់បែបយ៉ាង ទាំងផ្លូវកាយ ផ្លូវចិត្ត ផ្លូវបញ្ញា ទាំងផ្លូវ សម្ភារៈ ដំណើរធ្វើកើត ដំណើរដែលអាចទៅរួច អាចប្រឹងប្រែងបាន ។

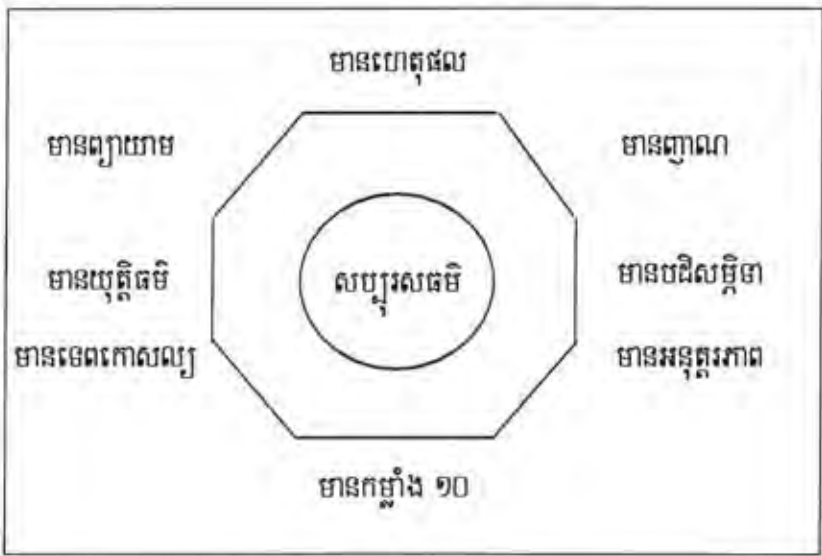
សមត្ថភាពរបស់បុគ្គលម្នាក់ ជារបស់បុគ្គលនោះដោយផ្ទាល់ ។ សមត្ថភាព ជារបស់ដែលអាចបណ្តុះបាន បើគេធ្វើការហ្វឹកហាត់អប់រំឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ។ ជាទូទៅ សមត្ថភាពអាចកើតមានពី :

- អំណាចធម្មជាតិពិកំណើត,
- ការរៀនសូត្រ គ្រិះរិះ សាកសួរ ចងចាំច្រើន,
- ការហ្វឹកហាត់ អប់រំ,
- ការពិសោធន៍ក្នុងកិច្ចការ,
- កម្លាំងចិត្ត,
- កល្យាណមិត្ត,
- នៅក្នុងបរិយាការដែលអំណោយផលល្អ ។

ក្នុងចំណោមប្រភពទាំង ៨ នេះ មានតែសមត្ថភាពដែលកើតធម្មជាតិ ផ្តល់ឱ្យទេ ដែលលំបាកក្នុងការស្វែងរក ក្រៅពីនេះ សុទ្ធតែជារឿងដែលអាចហ្វឹក- ហាត់ និងរកបានទាំងអស់ ។

លក្ខណសម្បត្តិរបស់អ្នកមានសមត្ថភាព

ដូចបានពោលរួចមកហើយ សមត្ថភាពជាទៀងដែលអាចបណ្តុះបាន ១ តទៅនេះ ខ្ញុំសូមលើកយកការបណ្តុះសមត្ថភាព និងលក្ខណៈរបស់អ្នកមានសមត្ថភាព តាមបែបបទរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ៨ យ៉ាង មកជូនទូកជាតិ និងការពិចារណា ដូចតទៅ :

គ្រឹះសមត្ថភាព : សប្បុរិសធម៌ ៧

ស្ថាបត្យកម្មទាំងឡាយ ដែលនឹងអាចឈរតាំងនៅមាំបាន ព្រោះអាស្រ័យ គ្រឹះជាមូលដ្ឋានទ្រុយ៉ាងណា អ្នកដឹកនាំក៏ត្រូវចាក់គ្រឹះសមត្ថភាពជាគូទ្រទ្រង់សំរាប់ បំពេញកិច្ចការនានាខ្លួនយ៉ាងដូច្នោះដែរ ។ ជាពិសេស បើការងាររឹតតែធំ និងលំបាក គ្រឹះសមត្ថភាពក៏រឹតតែត្រូវមាំទាំថែមទៀតដែរ ។ គ្រឹះសមត្ថភាពរបស់អ្នកដឹកនាំ ហៅថា « សប្បុរិសធម៌ » មាន ៧ យ៉ាងគឺ :

១. ធម្មញ្ញតា : ធម្មញ្ញតា គឺការស្គាល់ ដឹងហេតុ គោលការណ៍ ស្គាល់ វិធីដែលនឹងនាំឱ្យទៅដល់គោលដៅ ថាមានអ្វីខ្លះ មានលក្ខណៈយ៉ាងដូចម្តេច មាន របៀបប្រើយ៉ាងណា ហេតុណា វិធីណានាំទៅរកផល និងគោលដៅបែបណា ។

បើតាមគោលអរិយសច្ចៈ បានដល់ការដឹងហេតុដែលនាំឱ្យកើតទុក្ខ បញ្ហា និងវិបត្តិផ្សេងៗ និងដឹងហេតុវិធី គោលការណ៍ ដែលសំរាប់យកទៅបំបាត់ទុក្ខ កែ បញ្ហា និងវិបត្តិនោះ ។

២. អត្តញ្ញតា : អត្តញ្ញតា គឺការដឹងផល ដឹងគោលបំណង ស្គាល់ ប្រយោជន៍ ដែលខ្លួនចង់បាន ថាមានលក្ខណៈយ៉ាងណា ផលហ្នឹង គោលបំណងហ្នឹង កើតឡើងបានព្រោះអាស្រ័យគោលការណ៍យ៉ាងដូច្នោះ ដូច្នោះជាដើម ។ ការស្គាល់ គោលបំណង គោលដៅឱ្យបានច្បាស់លាស់ សំរាប់ធានាដល់ការបញ្ជាក់ ឬការវាស់ ប្រមាណផល ថាយើងបានដឹកនាំកិច្ចការនោះមកដល់មីដែលយើងប្រាថ្នាហើយ ឬនៅ ។ បើតាមគោលអរិយសច្ចៈ គឺការស្គាល់ថាអ្វីជាទុក្ខ ជាបញ្ហា ជាវិបត្តិ ដែលខ្លួន កំពុងមាន កំពុងជួបប្រទះ និងដឹងថាអ្វីជាគោលបំណងរបស់យើង ដែលជាទូទៅគឺ សភាវៈដែលផ្ទុយនឹងសេចក្តីទុក្ខ ឬបញ្ហានោះៗ ដូចជាពាក្យផ្ទុយនឹងបញ្ហាខ្លះទឹក គឺការ មានទឹកប្រើ ជាដើម ។

ចំពោះការដឹងទាំងពីរនេះ ចាមទារឱ្យអ្នកដឹកនាំសិក្សា រៀនសូត្រ ស្រាវជ្រាវ ធ្វើការអង្កេតពិនិត្យឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ត្រឹមត្រង់ ច្បាស់លាស់ ។

ពុទ្ធសាសនានិយាយពីរឿងហេតុផល មិនមែនធ្វើអ្វីស្រេចតែនឹងនឹកឃើញ ឬ ខ្វះគោលការណ៍ច្បាស់លាស់នោះទេ ។

៣. អត្តញ្ញត្តា : អត្តញ្ញត្តា គឺការស្គាល់ពីខ្លួន ដឹងពីខ្លួនថា ឋានៈ ភាវៈ ភេទ កម្លាំង ចំណេះដឹង សមត្ថភាព ការស្នាដៃជំនាញ និងគុណធម៌ ជាដើម ឥឡូវនេះមានប៉ុណ្ណា គ្រប់គ្រាន់ សក្តិសមនឹងធ្វើការដឹកនាំកិច្ចការហ្នឹងបានឬទេ ទទួលខុសត្រូវបានឬទេ មិនមែនស្លឹក់ចេះតែបាន ស្លឹក់ថាចេះ ស្លឹក់គ្មានបញ្ហា ព្រោះដោយសារតែការឃើញតែប្រយោជន៍ខ្លួន ឬ ខ្លាចគេថាខ្លួនមិនមានសមត្ថភាពនោះទេ ។

៤. មត្តញ្ញត្តា : មត្តញ្ញត្តា គឺការស្គាល់ប្រមាណ ស្គាល់អ្វីដែលល្មម ដែលសមរម្យ ប៉ុណ្ណាគួរធ្វើ ប៉ុណ្ណាគួរគ្រវាត់ចោល ប៉ុណ្ណាគួរយកមកប្រើប្រាស់ ដូចជាស្ថានភាពណាមួយនេះ គួរយកធន្នអាវករប៉ុណ្ណា ប្រៀបធៀបឱ្យសមល្មម ។ មត្តញ្ញត្តានេះ មានលក្ខណៈស្រដៀងនឹងការដើរនៅក្នុងផ្លូវដែលជាមជ្ឈិមប្បដិបទា គឺមិនតឹងពេក មិនធូរពេក ជាគណ្តាល ។ បើជាការប្រើប្រាស់វត្ថុវិញ គឺការដឹងថាវត្ថុហ្នឹងអាចប្រើបាននៅក្នុងកិរិតណា រថយន្តហ្នឹងត្រូវបើកត្រឹមល្បឿនប៉ុណ្ណា ទើបមិនមានគ្រោះថ្នាក់ មិនអាចខ្លាច ។

៥. កាលញ្ញត្តា : កាលញ្ញត្តា គឺការស្គាល់កាល ស្គាល់ពេលវេលា ស្គាល់កាលៈទេសៈ ស្គាល់ស្ថានភាពណាមួយ ដែលគួរនឹងធ្វើ នឹងនិយាយ គួរនឹងប្រើប្រាស់ឱ្យបានទាន់ពេលវេលា ត្រូវនឹងឱកាស ឱ្យសមនឹងស្ថានភាពណាមួយ ជាដើម ។

៦. បរិសញ្ញត្តា : បរិសញ្ញត្តា គឺការស្គាល់បរិស័ទ បានដល់ការស្គាល់ទីប្រជុំជន ស្គាល់សហគមន៍ ស្គាល់ប្រទេស ទាំងក្នុងវិស័យការគ្រប់គ្រង ការសិក្សាសេដ្ឋកិច្ច សាសនា ក្រុមគ្រួសារ ការកំសាន្ត ពិកល្យធម៌ ឬដែលយើងតែងនិយាយ

ថា ស្គាល់ ដឹងពីប្រព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ច និងវប្បធម៌របស់កន្លែងនោះៗ ថាមានអ្វីខ្លះ មានលក្ខណៈយ៉ាងណា ជាដើម រួមទាំងភូមិសាស្ត្រ និងប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ទីកន្លែងបរិស័ទ ប្រជុំជន ដែលយើងនឹងត្រូវដឹកនាំធ្វើ ឬនិយាយជាមួយ ។ គឺប្រជុំជនបែបនេះ គួរធ្វើយ៉ាងនេះ គួរនិយាយយ៉ាងនេះ គួរសង្រ្គោះ គួរដឹកនាំ គួរអភិវឌ្ឍយ៉ាងនេះ យ៉ាងនោះ ជាដើម ។

៧. បុគ្គលញាតា : គឺការស្គាល់បុគ្គលម្នាក់ៗ ថាមានអច្ឆារស្រ័យសមត្ថភាព គុណធម៌ ចំណេះដឹងប៉ុណ្ណា អ្នកនេះមានដូចម្តេច ម្នាក់ទៀតមានកិរិយប៉ុណ្ណោះ ចេះវែកញែកមិនឱ្យច្រឡំគ្នាពិសេសម្នាក់ទៅមនុស្សម្នាក់ទៀត ព្រមទាំងដឹងថា មនុស្សនេះគួរសេពតប្រឡោះ គួរឱ្យធ្វើការប្រកោមណា សមនឹងស្ថានការណ៍បែបណា គួរឱ្យនៅត្រឹមតំណែងប៉ុណ្ណា មនុស្សនេះគួរប្រដៅយ៉ាងណា ជាដើម ។

ក្នុងការស្គាល់បុគ្គលនេះ ពុទ្ធសាសនាបានចែកមនុស្សជា ៦ ប្រភេទ ទៅតាមចរិតរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ គឺ :

- ១. រាគចរិត : ចរិតស្រឡាញ់ស្អាតល្អ,
- ២. ទោសចរិត : ចរិតទោសៈ ប្រញាប់ប្រញាល់ ក្តៅក្រហាយ,
- ៣. មោហចរិត : ចរិតមើកមើក ល្ងង់ ល្ងិល្ងិ,
- ៤. សម្មាចរិត : ចរិតដែលចូលចិត្តជឿ របស់ជឿ,
- ៥. វិតក្កចរិត : ចរិតចូលចិត្តខ្លាញ់ខ្លាញ់,
- ៦. ពុទ្ធិចរិត : ចរិតចូលចិត្តត្រិះរិះច្រើន គ្មាន

ស្ថាបត្យកម្មដែលមានគ្រឹះមាំ មិនងាយរំលំទេ
ប្រមុខដែលមានសប្បុរសធម៌ ជាប្រមុខរឹងប៉ឹង

អ្នកជឿមានហេតុផល

« ធ្វើមេតេហើយ នៅត្រចៀកស្រាលទៀត » ។ នេះជាពាក្យដែលខ្មែរយើងចំណាំនិយាយវិចិត្រចំពោះមេដឹកនាំណា ដែលគេនិយាយអ្វីបន្តិចក៏ជឿ អ្វីបន្តិចក៏ខឹង ព្រោះដាក់ចិត្តថា រឿងហ្នឹងជារឿងពិត ។

« អ្នកណាទៅដល់មុន អ្នកហ្នឹងឈ្នះហើយ » ។ នេះជាពាក្យដែលនិយាយសំដៅចំពោះអ្នកដឹកនាំដែលមិនបានគិតពិចារណាឱ្យបានដិតដល់ បានអ្នកណាទៅនិយាយរឿងប្រាប់មុន ក៏ជឿថារឿងហ្នឹងពិត ឯអ្នកមកដល់ក្រោយ ទោះខំប្រាប់ការពិតយ៉ាងណា ក៏មិនជឿដែរ ។

យោ ច សទ្ធបរិគ្គាសិ វនេ វាតមិគោ យថា
លហុចិត្តោតិ តំ អាហុ នាស្ស សម្បជ្ជតេ វតំ ។

« អ្នកណាភ្ញាក់ផ្អើលចំពោះសំឡេង ដូចប្រឹកស្មាន់ក្នុងព្រៃ ណោកហៅអ្នកនោះថាមានចិត្តស្រាល កិច្ចការរបស់អ្នកនោះរមែងមិនសម្រេច » ។

នេះគឺជាពុទ្ធភាសិតដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធសម្តែងអំពីការតាំងចិត្តក្នុងការជួសជុល ដែលនឹងអាចនាំទៅរកព្រឹត្តិកម្មនៃការសំរេចចិត្តរបស់អ្នកដឹកនាំ ។

ក្នុងកាលមស្សត្រនៃអង្គត្រនិកាយ ពិកនិបាត ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានសម្តែងអំពីវិធីបដិបត្តិក្នុងរឿងដែលគួរសង្ស័យ ឬគោលការណ៍នៃការជឿចំនួន ១០ យ៉ាងសំរាប់ជាការពិចារណា ពិសោធន៍ មុននឹងជឿរឿងនោះថាពិតមិនពិត ។

- ១. មា អនុស្សវេន កុំដាក់ចិត្តជឿ ព្រោះគ្រាន់តែការបានស្តាប់ឮគ្នាមក ។
- ២. មា បរម្បរាយ កុំដាក់ចិត្តជឿ ព្រោះដោយការកាន់ឮគ្នាជាប្រពៃណី ពិបុរណា ឬពិដើមមក ។

៣. មា ឥតិកវាយ កុំដាក់ចិត្តជឿ ព្រោះដោយការនិទានៗគ្នា ។

៤. មា បិដកសម្បទានេន កុំដាក់ចិត្តជឿ ព្រោះដោយការរាងតម្រា
ប្បត្តិរ ។

៥. មា ឥក្កហេតុ កុំដាក់ចិត្តជឿ ព្រោះការគិតបែបឥក្កវិទ្យា ។

៦. មា នយហេតុ កុំដាក់ចិត្តជឿ ដោយការអនុមាន ។

៧. មា អាការបរិវិតក្កេន កុំដាក់ចិត្តជឿ ដោយការគិតពិចារណា តាម
បែបហេតុផល ។

៨. មា ទិដ្ឋិនិដ្ឋានក្ខន្ធិយា កុំដាក់ចិត្តជឿ ព្រោះត្រូវនឹងទ្រឹស្តីដែល
ពិនិត្យហើយ ។

៩. មា ភព្វរូបកាយ កុំដាក់ចិត្តជឿ ព្រោះមើលទៅរូបលក្ខណៈ ហាក់
ដូចជាអញ្ចឹងមែន ។

១០. មា សមណោ កុំដាក់ចិត្តជឿ ព្រោះលោករូបនេះជាគ្រូរបស់
យើង ។

បើដូច្នោះ តើយើងគួរជឿដូចម្តេច ?

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានត្រាស់ថា « លុះត្រាតែកាលណាដឹងច្បាស់ដោយចិត្ត
របស់ខ្លួនថា ធម៌ទាំងអស់នោះជាកុសល ជាកុសល មានទោស មិនមានទោស ជា
ដើមហើយ ទើបគួរលះបង់ចេញ ឬបដិបត្តិតាមនោះ ។

អ្នកដឹកនាំ ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវលើវាសនារបស់អ្នកដទៃទៀតជាច្រើន
នាក់ ។ ដូច្នោះ មុននឹងជឿត្រូវពិចារណាលើគោលការណ៍ទាំង ១០ នេះជាមុនសិន
ដូចសុភាសិតខ្មែរថា : « ស្តាប់មិនទាន់ជាក់ កុំរាយការណ៍ចិត្តឆ្កើត » ។

អ្នកមានញាណ

ញាណ ប្រែថា ប្រាជ្ញាចាក់ឆ្មុះ ការដឹងជ្រៅជ្រះ ដឹងសព្វគ្រប់ គឺដឹងថា រឿងហ្នឹងគឺរឿងអ្វី (What) កើតនៅទីណា (Where) កើតពេលណា (When) អ្នកណាជាអ្នកបង្កើត (Who) ហេតុអ្វីបានជារឿងហ្នឹងកើត (Why) និងសាច់ រឿងហ្នឹងកើតឡើងដោយរបៀបណា (How) ។

ទាំង ៦ នេះ ជាលក្ខណៈដឹងរបស់ញាណ ។ អ្នកដឹកនាំ បើនឹងដឹង រឿងអ្វីមួយ ឬចង់ដឹងរឿងអ្វីមួយ ឬនឹងធ្វើកិច្ចការណាមួយ ត្រូវពិចារណាលើកត្តា ទាំង ៦ យ៉ាងនេះឱ្យបានសព្វគ្រប់ មុននឹងអនុវត្តការនោះ ។

ញាណ ឬ ការដឹងច្បាស់ មាន ៣ ប្រការគឺ ដឹងអតីត ដឹងអនាគត និងដឹងបច្ចុប្បន្ន មានសេចក្តីអធិប្បាយសង្ខេប ដូចតទៅ :

១. អតីតសញ្ញាណ គឺញាណដឹងពីអតីត ដឹងពីប្រវត្តិសាស្ត្រ ដឹង ពីអតីតកាលរបស់រឿង កិច្ចការ ឬហេតុការណ៍មួយដោយច្បាស់លាស់ និងអាច លំដាប់ហេតុការណ៍នោះបានគ្រប់លក្ខណៈ ។ ប្រវត្តិសាស្ត្រមានប្រយោជន៍ក្នុងការ យកមកជាមេរៀន សំរាប់ការងារបច្ចុប្បន្ន និងការពារកុំឱ្យហេតុការណ៍ ដែលមិន ពេញចិត្តកើតឡើងម្តងទៀត និងវិស័យការពិសោធន៍ណាដែលល្អមកកែខែ រៀប ចំ សំរាប់អនាគត ។

២. អនាគតសញ្ញាណ គឺការដឹងពីអនាគត កាត់ស្មាន ផលហេតុ- ការណ៍ដែលនឹងត្រូវកើតឡើងបានដោយត្រឹមត្រូវ ដោយយោងភ្ជាប់នឹងហេតុ- ការណ៍បច្ចុប្បន្ន ។ ការដឹងរឿងអនាគតបាន គឺអាចឱ្យយើងរៀបចំយុទ្ធវិធី ដើម្បី សំរេចជោគជ័យបានយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាព ព្រមទាំងអាចការពារនូវលក្ខខ័ណ្ឌអាក្រក់ ទាំងឡាយ ដែលនឹងកើតឡើងបានដោយងាយស្រួល ។ ក្នុងភាសាសម័យថ្មី គេប្រើ

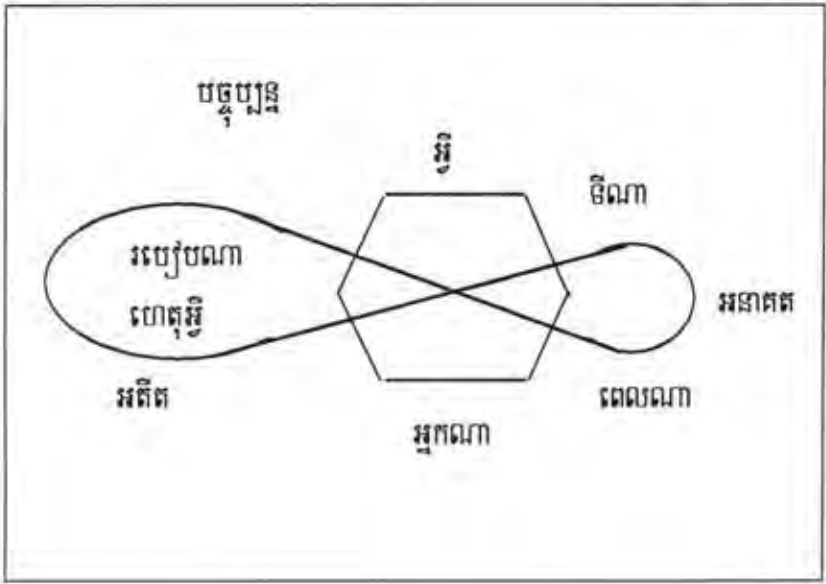
ពាក្យថា ការប្រមើលមើលអនាគត (Forecasting) ដែលជាបច្ច័យដ៏សំខាន់ មួយក្នុងប្រព័ន្ធការរៀបចំគំរោងការ ឬ ផែនការណាមួយ ដែលជារឿងត្រូវសិក្សា ដោយយកចិត្តទុកដាក់ ព្រោះបើកាត់ស្មានខុសហើយ ផែនការនោះនឹងជួលរលំ ជា មិនខាន ។

៣. បច្ចុប្បន្នសញ្ញាណ គឺការដឹងពីបច្ចុប្បន្ន ដំណើរការដែលកំពុងប្រ- ព្រឹត្តទៅ មានលក្ខណៈបែបណា មានហេតុបច្ច័យអ្វីខ្លះ មានលក្ខខ័ណ្ឌយ៉ាងណា ។

ការដឹងទាំង ៣ យ៉ាងនេះ មិនអាចព្រែកចេញពីគ្នាបានឡើយ គឺអតីត បច្ចុប្បន្ន និងអនាគត មានទំនាក់ទំនងគ្នាជាហេតុនិងផល ជាវដ្តចក្រកាលវេលា ដែល វិលទៅវិលមក ក្នុងឆាកជីវិតមិនងាយដាច់រយៈ ។

យើងអាចគូររូបតំណាងការដឹងទាំង ៣ កាល និង ៦ លក្ខណៈ ព្រមទាំង លក្ខខ័ណ្ឌផ្សេងៗ ដូចខាងក្រោមនេះ ៖

លក្ខខ័ណ្ឌ

បដិសម្ពិទ្ធាជន

បដិសម្ពិទ្ធា ឬការដែលមានប្រាជ្ញាយល់ច្បាស់ ប្រាជ្ញាដែលបែកយល់ ឆ្លុះឆ្លាយឥតមើលទាក់ ប្រាជ្ញាដែលភ្លឺស្វាង អាចពិចារណាយល់ជាក់ប្រាកដស្រាមៗ នូវ ហេតុផលនៃកិច្ចការទាំងពួង ។ បដិសម្ពិទ្ធា គឺជាប្រាជ្ញាជាន់ខ្ពស់ចម្រុះរបស់អរិយ- បុគ្គលដែលបានសំរេចនូវអរហត្តផលពិសេស ។ លោកដែលបានសំរេចបដិសម្ពិទ្ធា- ញាណនេះហើយ ទោះនឹងធ្វើកិច្ចការអ្វី ក៏សំរេចជោគជ័យគ្រប់ប្រការ ព្រោះលោក មានបដិសម្ពិទ្ធាទាំង ៤ ជួយជាកម្លាំង ។

អ្នកដឹកនាំ ជាអ្នកធ្វើកិច្ចការកម្រ កិច្ចការលំបាក កិច្ចការដែលមនុស្ស ភាគច្រើនមិនអាចធ្វើបាន ។ ដូច្នេះ ជាការចាំបាច់ណាស់ដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវតែជា មនុស្សមានប្រាជ្ញាខ្លាំង ប្រាជ្ញាច្រើន និងប្រាជ្ញាត្រឹមត្រូវ ដើម្បីដឹកនាំរាស្ត្រ ។ ប្រាជ្ញា យល់ច្បាស់ ឬបដិសម្ពិទ្ធា ៤ ដែលអាចយកមកអនុវត្តក្នុងឋានៈជាអ្នកដឹកនាំបានគឺ :

១. **អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា** ប្រាជ្ញាចាក់ឆ្លុះឆ្លាយក្នុងអត្តៈ ក្នុងអត្តន័យយើង បញ្ញា ឬសេចក្តីត្រូវការ ឬរឿងហេតុអ្វីមួយរបស់រាស្ត្រតែបន្តិចបន្តួច ឬខ្លីៗ ក៏អាច វែកញែក អធិប្បាយពង្រីកសេចក្តីឱ្យពិស្តារបាន ។ យើងហេតុណាមួយកើតឡើង ក៏អាចវែកញែកពង្រីក ថ្លឹងថ្លែង តភ្ជាប់ទៅរកផល ឬវិបាក ដែលនឹងត្រូវកើតឡើង ភ្លាមមួយរំលេច ។ ខ្មែរយើងតែងនិយាយថា : « និយាយតែ ២-៣ ម៉ាត់ របស់ យល់ដឹងថាចង់ធ្វើអ្វី ចង់បានអ្វីភ្លាម » ។

២. **ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា** បញ្ញាយល់ច្បាស់ក្នុងធម៌ ដឹងច្បាស់នូវគោលទាំង ឡាយ យើងអត្តាធិប្បាយពិស្តារនៃបញ្ញា ឬរឿងណាមួយដែលគេជន្យល់ ក៏ចាប់ សេចក្តីបានថារឿងហ្នឹងជារឿងអ្វី មានប្រភពមកពីអ្វីភ្លាម ។ បើនិយាយឱ្យងាយ ស្តាប់ គឺយើងអត្ថបទ ១ ដែលពិពណ៌នារឿងមួយដ៏ពិស្តារ ក៏អាចរកចំណងដឹង

មកដាក់ឱ្យចម្រើន និងសមទៅនឹងអត្ថបទនោះភ្លាម ឬបើឆ្ងល់វិបាកមួយកើតឡើង ក៏ដឹងថា ផលវិបាកនោះកើតមកពីប្រភពអ្វី ពីហេតុអ្វី ។ ខ្មែរយើងហៅថា " ហ៊ីសតោប័កោលសេចក្តីបាន " ។

៣. និរុត្តិបដិសម្តីមា : គឺការដែលមានបញ្ហាឆ្លៀវឆ្លាតក្នុងភាសា ស្គាល់ស័ព្ទ ពាក្យបញ្ញត្តិ និងចេះនិយាយភាសាបរទេសផ្សេងៗ ក្រៅពីភាសាខ្លួនបានច្រើន ចេះនិយាយឱ្យគេស្តាប់ពីរោះ ឱ្យគេស្តាប់បាន ឱ្យគេចូលចិត្ត និងឱ្យគេជឿ យល់តាមខ្លួនប្រាកដបាន និយាយដោយសង្ខេប គឺស្តាប់ជំនាញក្នុងភាសា និងការនិយាយ ។

៤. បដិភាណបដិសម្តីមា : គឺបញ្ហាដែលគិតរហ័ស គិតលឿន (Present d'Esprit) មានបដិភាណយល់ច្បាស់ក្នុងចំណេះដឹងដែលមាន អាចយកទៅប្រើបានយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាព និងប្រសិទ្ធផល សមរម្យទៅតាមករណី និងស្ថានភាព ។

បដិសម្តីមាទាំង ៤ នេះ ជាបស់ដែលហ្វឹកហាត់បាន រៀនបាន ។ អ្នកដឹកនាំគ្រូខ្លះខ្លះ ហ្វឹកហាត់បដិសម្តីមានេះឱ្យកើតមានឡើង ដើម្បីជាប្រយោជន៍ក្នុងការដឹកនាំប្រជារាស្ត្រ ទាក់ទងជាមួយបរទេស ដើម្បីកុំឱ្យចាញ់គេ ។

អនុត្តរជន

« បើមិនខ្លាំងជាងគេ ធ្វើមេគេមិនបានទេ » នេះគឺជាពាក្យចម្លែកៗខ្លះ ដែលតែងតែនិយាយលេង សំរាប់អ្នកណាដែលធ្វើជាមេដឹកនាំគេ ។

ពិតមែនតែជាពាក្យនិយាយលេងៗក្តី តែពាក្យនេះក៏បានបង្កប់នូវសក្តានុ- ភាពរបស់ខ្លួន សំរាប់ឱ្យអ្នកដឹកនាំយកជាគតិក្នុងការដឹកនាំមហាជន ។ ពាក្យថា ខ្លាំង ជាងគេ ប្រសើរជាងគេ ល្អជាងគេនេះ ក្នុងភាសាបាលីលោកហៅថា **អនុត្តរិយៈ** ។ **អនុត្តរិយៈ** ប្រែថា ភាវៈដែលឥតមានអ្វីធៀបស្មើបាន ប្រសើរបំផុត ។ ក្នុងគម្ពីរព្រះ សុត្តន្តបិដក **អនុត្តរនិកាយ ឆក្កនិបាត** ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានត្រាស់សំដែងអំពី**អនុត្តរិយៈ** គឺគុណជាតិ ឬមធ្យោបាយវិធី ៦ យ៉ាងដ៏ប្រសើរជាទីបំផុត ដើម្បីធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់ នូវ**អភិញ្ញា** ។ **អភិញ្ញា** គឺជាគុណធម៌ជាន់ខ្ពស់របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលបុគ្គលណា មានហើយ បុគ្គលនោះអាចសំដែងឫទ្ធិបាន មានត្រចៀកទិព្វ មាយទិត្តអ្នកដទៃបាន រលឹកជាតិរបស់ខ្លួនបាន មានភ្នែកទិព្វ និងអាចធ្វើឱ្យអស់នូវរាសវក្កិលេសបាន ។

អ្នកដឹកនាំគេ ត្រូវខ្លាំងជាងប្រជាជន មើបប្រជាជនទុកចិត្តឱ្យធ្វើជាប្រមុខ គេបាន ។ អ្នកដឹកនាំ នឹងក្លាយទៅជាមនុស្ស**អច្ឆរិយៈ** ទៅជា**អនុត្តរជន**ក្នុងក្រសែភ្នែក របស់ប្រជាជនរដ្ឋបាន កាលណាបាន**អនុវត្ត**តាម**អនុត្តរិយៈ** ទាំង ៦ ដែលមាន :

១. **មស្សនានុត្តរិយៈ** : គឺការឃើញដ៏ប្រសើរ ។ អ្នកដឹកនាំគប្បីជាអ្នក ដែលឃើញសេចក្តីទុក្ខរបស់ប្រជាជនរបស់ខ្លួន ឃើញបញ្ហាក្នុងសង្គម ជាអ្នកធ្វើ ចិត្តក្នុងការដើរសាកសួរប្រជាជនខ្លួន ។

អ្នកដឹកនាំណាដែលធ្មេចភ្នែក ធ្វើមិនដឹងចំពោះសេចក្តីទុក្ខរបស់ប្រជាជន អ្នកនោះមិនអាចដឹងដោះស្រាយបញ្ហារបស់ប្រជាជនខ្លួនបានឡើយ ។ ខ្មែរយើង ហាក់ដូចជាមិនធ្វើចិត្តចំពោះអ្នកដឹកនាំណា ដែលមិនព្រមចុះអើតសួរសុខទុក្ខរបស់

ខ្លួនសោះ ។

ការសំរេចជោគជ័យក្នុងការយកឈ្នះចិត្តប្រជារាស្ត្រខ្មែរ របស់សម្តេច ព្រះនរោត្តម សិហានុ គឺការដែលទ្រង់ឧស្សាហ៍ចុះយាងមើលសាកសួរសុខទុក្ខរបស់ ប្រជារាស្ត្រព្រះអង្គនេះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត ខ្ញុំតែងតែឮប្រជារាស្ត្រខ្មែរ សំដែងការខឹងក្រោធចំពោះអ្នក តំណាងប្រជារាស្ត្រខ្មែរជំនាន់មុន ដែលចុះទៅមើលរាស្ត្រខ្លួនតែនៅពេលដែលត្រូវ ការសន្លឹកឆ្នោតតែប៉ុណ្ណោះ លុះដល់ជាប់ឆ្នោតហើយ ក៏បាត់មុខតែម្តង ។ ពាក្យខ្មែរ ១ ម៉ាត់ដែលយើងគួរយកជាគតិគឺ "ខ្លាភ័យមិនស្មើនឹងមិនព្រមយកភ្នែកមើល "។

២. សវនានុក្ខរិយៈ : គឺការស្តាប់ដ៏ប្រសើរ ។ អ្នកដឹកនាំត្រូវជាអ្នក ចេះស្តាប់ ចូលចិត្តស្តាប់ និងឮកែស្តាប់ ។ ការស្តាប់អាចឱ្យគេដឹងបញ្ហា ដឹងរឿង ។ ការស្តាប់អាចឱ្យអ្នកនិយាយប្រាប់សប្បាយចិត្ត ពេញចិត្តនឹងប្រាប់ថែមទៀត ។ ការ ស្តាប់មិនចាំបាច់ជឿទេ ព្រោះអ្នកស្តាប់អាចពិចារណារកហេតុផលបាន ។ ប្រជារាស្ត្រ នឹងសប្បាយចិត្ត បើគេនាំមកនូវបញ្ហារបស់គេ ឬការស្នើរបស់គេមកប្រាប់អ្នកដឹកនាំ ហើយអ្នកដឹកនាំស្តាប់ដោយយកចិត្តទុកដាក់ និងធ្វើការពិចារណា ។ អ្នកដឹកនាំត្រូវ ដឹងថា ធម្មជាតិបង្កើតភ្នែកពីរ ត្រចៀកពីរ សំរាប់មើល និងស្តាប់ឱ្យបានច្រើនជាង មាត់ ដែលធម្មជាតិដាក់មានឱ្យមកតែមួយ ។

៣. លាភានុក្ខរិយៈ : គឺការបានលាភដ៏ប្រសើរ ។ បញ្ហា សេចក្តីត្រូវការ និងមធ្យោបាយសំរាប់ដោះស្រាយផ្សេងៗ ដែលអ្នកដឹកនាំបានឃើញ បានដឹង បាន ស្តាប់ដំណឹងទាំងនេះ ត្រូវយកមកចាត់ចែងជាក្រុម ជាថ្នាក់ ទៅតាមប្រភេទ តាមលំដាប់សំខាន់ ។ កន្លែងណាដែលពិតមានមិនគ្រប់គ្រាន់ ក៏រកមកបំពេញបន្ថែម ។ កន្លែងដែលលើសហួសពិការពិត ក៏កាត់ចេញ ចំរាញ់ទុកតែរបស់ណាដែលមាន ប្រយោជន៍ពិតៗ ឱ្យសមនឹងពាក្យថា បានទទួលលាភដែលជាការពិត ជាទីបំផុត ។

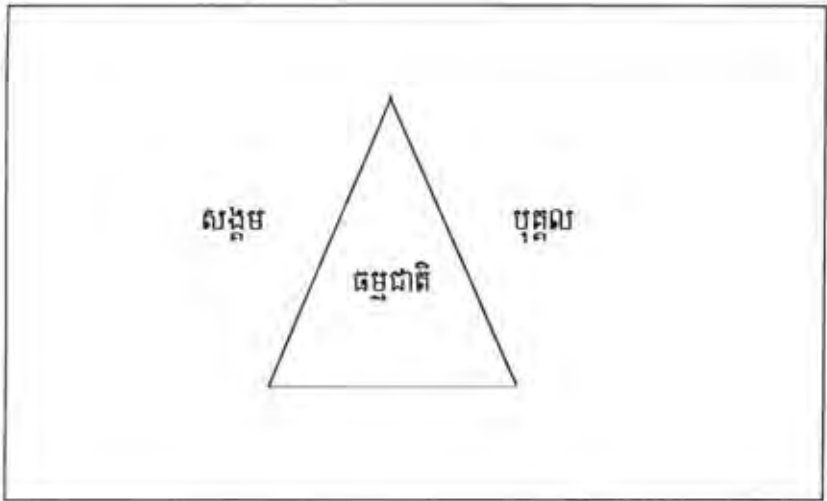
៤. សិក្ខានុក្ករិយៈ : គឺការសិក្សាប្រសើរ ។ ព័ត៌មានដែលបានមកពី ការបានឃើញ បានស្តាប់ និងបានយកមកចាត់លំដាប់ និងចំណាត់ការពិចារណា ហើយនោះ គប្បីយកមកសិក្សា ពិនិត្យ ពិចារណាឱ្យបានច្បាស់លាស់ ។

- អ្វីជាបញ្ហាចំបងៗ ដ៏ពិតប្រាកដរបស់រាស្ត្រ,
- អ្វីជាប្រភពនៃបញ្ហាទាំងនោះ,
- អ្វីជាសេចក្តីត្រូវការដែលរាស្ត្រចង់បានដ៏ពិតប្រាកដ,
- កម្មវិធី និងមធ្យោបាយណាដែលអាចកំចាត់នូវបញ្ហាទាំងឡាយ និង បំពេញនូវសេចក្តីត្រូវការរបស់រាស្ត្របាន ។

ការសិក្សាទាំងនេះ ត្រូវប្រកបដោយហេតុផល គតិយុត្តិធម៌ ប្រកបដោយ ធម៌ និងឈរនៅលើសប្បុរសធម៌ទាំង ៧ ដែលបានអធិប្បាយរួចមកហើយ ។ កម្មវិធី ឬគំរោងការណា ដើម្បីដឹកនាំប្រទេសដែលមិនបានសិក្សាឱ្យបានច្បាស់លាស់ ប្រកប ដោយគោលការណ៍វិទ្យាសាស្ត្រ គ្មានហេតុផល កម្មវិធី ឬគំរោងការនោះ គឺជាទៀង ផ្សងព្រេង ដែលផ្ទុយនឹងគោលពុទ្ធសាសនា និងគោលការណ៍វិទ្យាសាស្ត្រ នាបច្ចុ- ប្បន្នដ៏ពិតប្រាកដ ហើយឱកាសដែលនឹងអាចយកទៅអនុវត្តបានជោគជ័យនោះ មាន តិចជាមីបំផុត ។ លោកឧបមាដូចជាមនុស្សដែលដើរក្នុងព្រៃ ដែលមិនដឹងគោលដៅ គ្មានត្រីវិស័យ គ្មានស្បៀងអាហារ ដែលនឹងត្រូវវង្វេងក្នុងព្រៃស្លាប់ថ្ងៃណាមួយ ជា ជុំខាន ។

៥. បារិច្ឆិយានុក្ករិយៈ : គឺការបំរើដ៏ប្រសើរ ។ បន្ទាប់ពីបានសិក្សា នូវបញ្ហា សេចក្តីត្រូវការ និងវិធីសំរាប់ដោះស្រាយហើយ គំរោងការនោះត្រូវយក ទៅអនុវត្តឱ្យទៅជាប្រយោជន៍របស់រាស្ត្រ ។ ការបំរើដ៏ប្រសើរ គឺការបំរើណាដែល ឆ្ពោះទៅដើម្បីជាប្រយោជន៍រាស្ត្រ និងសំរាប់រាស្ត្រ មិនមែនដើម្បីខ្លួនឯងទេ ។ កិច្ច ការនោះ ត្រូវហុចផលប្រយោជន៍ឱ្យបានដល់បុគ្គលម្នាក់ៗ ឱ្យបានដល់សង្គម និងមិន

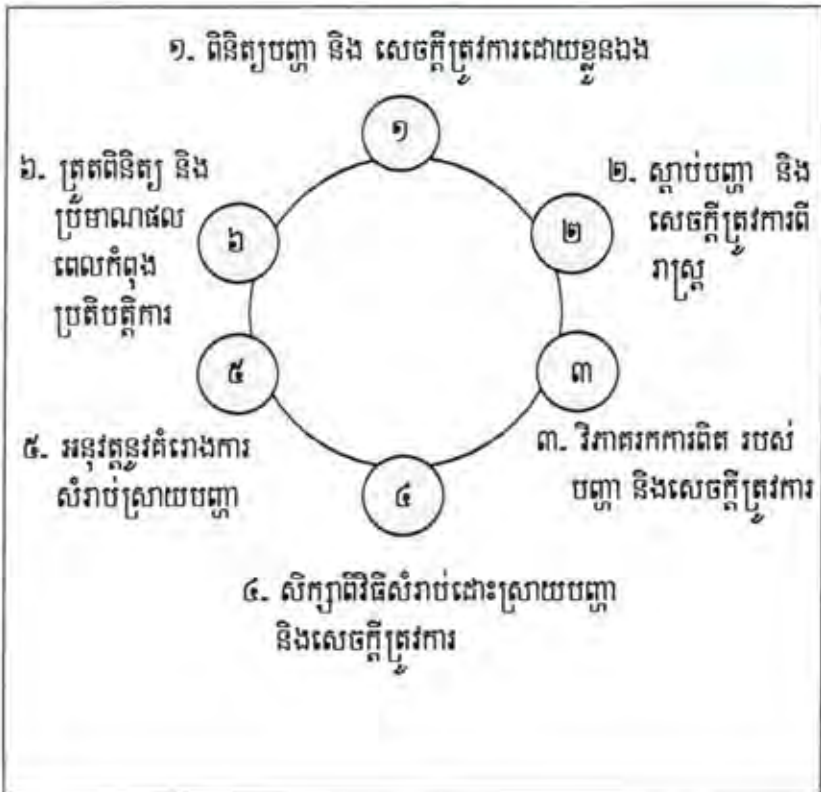
ប៉ះពាល់ដល់ធម្មជាតិ បរិយាកាសជុំវិញរបស់វាស្រួចឡើយ ។ បច្ច័យទាំង ៣ គឺបុគ្គល សង្គម និងធម្មជាតិ ត្រូវមានតុល្យភាព ទើបការបំរើនោះ ជាការបំរើដ៏ប្រសើរ ហុច នូវផលប្រយោជន៍ពិតៗមែន ។

៦. អនុស្សតានុត្តរិយៈ : គឺការរលឹកដ៏ប្រសើរ ។ កាលណាកិច្ចការ ចុះអនុវត្តហើយ អ្នកដឹកនាំត្រូវតាមដានមើល ស្តាប់ឱ្យបានជារឿយៗ ថាមានដំណើរ ការដល់ណាហើយ មានបញ្ហាអ្វីមកជាឧបសគ្គថែមទៀតទេ ។ រួចហើយ ក៏យក ព័ត៌មានទាំងនោះមកចាត់លំដាប់សាជាថ្មីទៀត ព្រមទាំងធ្វើការសិក្សាឱ្យបានច្បាស់ លាស់ ។ អនុស្សតានុត្តរិយៈនេះ គឺជាការពិនិត្យការងារ (Controlling) និងជា ការវាស់ប្រមាណផលក្នុងកំឡុងប្រតិបត្តិការ (During Work Evaluation) ដើម្បីជាផលប្រយោជន៍សំរាប់យកទៅកែខែ និងជំរុញការងារនោះឱ្យបានទៅដល់ ជោគជ័យ សក្តិសមជាពិសេសអនុត្តរិយៈ គឺការបំរើដ៏ប្រសើរពិតៗ ។

អនុត្តរិយៈទាំង ៦ នេះ ក្នុងមន្សនៈខ្ញុំ គឺជាវិធីកម្ម សំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហា

មួយដ៏មានប្រសិទ្ធភាព និងគ្រប់គ្រងជ្រោយទាំងអស់ ដែលអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម បច្ចុប្បន្ន តែងតែអនុវត្តប្រើសំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហាផ្សេងៗ ឱ្យបានជោគជ័យ ។ យើងអាចគូរជាដំបូងបង្ហាញនូវវដ្តក្រុមនៃវិធីកម្ម (Process) នេះ ដូចខាងក្រោម :

បើចែកជាលំដាប់១ នៃវិធីកម្មវិញ យើងអាចចែកជា ៦ លំដាប់ ដូចខាង ក្រោម :

- ១. ពិនិត្យមើលបញ្ហា និងសេចក្តីត្រូវការ,
- ២. ស្តាប់ ប្រមូលបញ្ហា និងសេចក្តីត្រូវការ,

៣. វិភាគបញ្ហា និងសេចក្តីត្រូវការ,
៤. សិក្សាពីវិធីសំរាប់ដោះស្រាយ,
៥. អនុវត្តគំរោងការ,
៦. ត្រួតពិនិត្យ និងប្រមើលមើលគំរោងការ ។

អ្នកមានទសពលញ្ញាណ

ទសពលញ្ញាណ គឺព្រះញ្ញាណដែលជាកម្លាំងរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ
១០ ប្រការ ដែលធ្វើឱ្យព្រះអង្គអាចបន្លឺសិលាទាមប្រកាសព្រះពុទ្ធសាសនា រហូតបាន
គង់វង្ស ចំរើនរុងរឿង កុះករដោយពុទ្ធបរិស័ទគ្រប់មិលទិ ។

អ្នកដឹកនាំអាចយកនូវកម្លាំងទាំង ១០ ប្រការរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ មក
អនុវត្តធ្វើជាកម្លាំងរបស់ខ្លួន ដើម្បីដឹកនាំប្រជាពលរដ្ឋឱ្យឆ្ពោះទៅរកសេចក្តីសុខ
ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពបាន ។ កម្លាំងទាំង ១០ ប្រការដែលអធិប្បាយជានិយមសំរាប់
ការអនុវត្តរបស់មេដឹកនាំ គឺ :

១. ឋានាឋានញ្ញាណ : ការដឹង ការយល់ក្នុងន័យសេចក្តី និងក្រប
ខ័ណ្ឌរបស់ច្បាប់ គោលការណ៍ផ្សេងៗ ដែលទាក់ទងដល់មុខនាទីខ្លួន ឬដែលនឹងនាំ
យកមកប្រើក្នុងការដឹកនាំបានយ៉ាងច្បាស់លាស់ រហូតដល់ដឹងនូវសមត្ថភាពរបស់
បុគ្គល ក្នុងកម្រិតឋានៈផ្សេងៗបានយ៉ាងល្អ ។

២. កម្មវិបាកញ្ញាណ : មានការយល់ដឹងក្នុងព្រឹត្តិកម្មរបស់មនុស្សបាន
យ៉ាងល្អ ដឹងថាព្រឹត្តិកម្មបែបនេះ នឹងនាំទៅរកលទ្ធផលបែបណា លទ្ធផលបែបនេះ
ចេញមកពីព្រឹត្តិកម្មបែបណា និងមានបច្ច័យអ្វីដែលគាំទ្រចំពោះព្រឹត្តិកម្មប្រភេទ
នោះ ។

៣. សព្វគុតាមិទិបដិបទាញ្ញាណ : មានការយល់ដឹងក្នុងមធ្យោបាយ
យុទ្ធសាស្ត្រផ្សេងៗ សំរាប់នាំទៅរកគោលដៅដែលបានតាំងឡើងគឺ ដឹងថាវិធីនេះនឹង
នាំទៅរកគោលដៅបែបនេះ វិធីនេះមានប្រសិទ្ធភាពអាចនាំទៅរកជោគជ័យបាន ។

៤. នានាធាតុញ្ញាណ : មានការយល់ដឹងច្បាស់ក្នុងរឿងសង្គមវិទ្យា រដ្ឋ-
សាស្ត្រ យ៉ាងហោចណាស់ ក៏ដឹងថាអ្វីជាអង្គប្រកបរបស់សង្គម មុខងារ និងការងារ

របស់អង្គប្រកបនីមួយៗក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធសង្គម ហើយបើឱ្យរឹតតែប្រសើរថែមទៀត
នោះ គួរមានចំណេះទូទៅឱ្យបានទូលំទូលាយ ដូចជា ចំណេះខាងវិទ្យាសាស្ត្រ ខាង
ចិត្តវិទ្យាសង្គម ចិត្តវិទ្យាទូទៅ ប្រវត្តិសាស្ត្រ ភូមិសាស្ត្រនយោបាយ ជាដើម ។ ល ។
ដើម្បីញ៉ាំងឱ្យការគ្រប់គ្រង ដឹកនាំនោះ រឹតតែបានផលល្អឡើង ។

៥. នានាទិមុត្តិកញ្ញាណ : ចេះដឹង យល់ច្បាស់ពីភាពខុសគ្នារបស់បុគ្គល
ម្នាក់ៗ ក្រុមនីមួយៗ បក្សនីមួយៗ ទាំងខាងអធ្យាស្រ័យ និងការ ការចូលចិត្តមនោ-
គមវិជ្ជា និងការថ្កិតពិធម្មជាតិ ។

៦. ឥន្ទ្រិយបរោបវិយគ្គញ្ញាណ : ដឹងយល់ពីភាពផ្សេងៗ រវាងបុគ្គល
ខាងផ្នែកកម្រិតសតិបញ្ញា សមត្ថភាព វិវឌ្ឍនាការក្នុងផ្នែកផ្សេងៗ និងការត្រៀមខ្លួន
ដើម្បីធ្វើការអភិវឌ្ឍន៍ ។

៧. លាទាមិសភ្នំលេសាទិញ្ញាណ : ដឹងនូវបច្ច័យផ្សេងៗដែលនឹងទៅ
ជាឧបសគ្គ ឬជាជំនួយក្នុងការដឹកនាំ ព្រមទាំងយល់ក្នុងការប្រើបច្ចេកទេសផ្សេងៗ
ដើម្បីកែបំប្លែង ឬជួយឧបត្ថម្ភដល់ការដឹកនាំ ការគ្រប់គ្រង ឬការអភិវឌ្ឍន៍ផ្សេងៗ
បានយ៉ាងប្រសើរ ។

៨. បុព្វេនិវាសានុសតិញ្ញាណ : គឺយល់ដឹងពីអតីតកាល ពីប្រវត្តិសាស្ត្រ
ប្រវត្តិរូប និងការពិសោធន៍របស់បុគ្គល ក្រុម សហគមន៍នីមួយៗ របស់អ្នកនៅ
ក្រោមការគ្រប់គ្រងបានយ៉ាងច្បាស់លាស់ ។

៩. ឥត្តបទាតញ្ញាណ : ប្រមើលមើលដឹងដោយមិនខុសផ្លាត នូវផល
ឬគោលបំណងអនាគតរបស់បុគ្គល និងសង្គមបានយ៉ាងប្រសើរ ថាបុគ្គលនេះ និង
សង្គមនេះ តទៅអនាគតនឹងមានលក្ខណៈយ៉ាងនេះ យ៉ាងនោះ ។ គោលគ្រងនេះ
ភាសាសម័យថ្មី គឺការប្រមើលមើលនូវដំណើរនាអនាគត ។

១០. អាសវក្ខយញ្ញាណ : ដឹងច្បាស់ និងប្រាកដក្នុងចិត្តថា ផលសំរេច

ដែលជាគោលបំណងនោះគឺអ្វី មានលក្ខណៈយ៉ាងណា ហើយប្រាកដក្នុងចិត្តថាខ្លួន
អាចធ្វើផលសំរេចនោះឱ្យកើតប្រាកដបានដោយពិតៗ ។

ខ្ញុំសុំឆ្លៀតឱកាសត្រង់នេះដំរាបអ្នកអានថា ខ្ញុំពុំមានចេតនានឹងបង្វែរពុទ្ធ-
វចនៈឱ្យខុសពីការពិតដើមទេ ។ អត្តាធិប្បវាយពីសេចក្តីសព្វាណនេះ គឺខ្ញុំព្យាយាម
ដើម្បីមាត្រាយកអត្ថន័យ ដែលអាចអនុវត្តបានជាភាសាផ្លូវលោក សំរាប់អ្នកដឹកនាំ
ដោយមានចេតនា និងការពិតតែមួយគត់គឺ ធម្មៈ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធប្រើបានទាំងសំរាប់
ការត្រាស់ដឹង និង ទាំងសំរាប់រស់នៅក្នុងសង្គមនេះបានទាំងអស់ ទ្រេសចហើយតែ
យើងនឹងចេះយកមកកែច្នៃឱ្យស្តាប់បាន និងអនុវត្តបានតែប៉ុណ្ណោះ ។

អ្នកមានទេពកោសល្យ

ទេពកោសល្យ គឺការប៊ុនប្រសប់ ការឈ្នាសវៃ ការជំនាញ ដូចជា ទេវតា ។ អ្នកដឹកនាំ ក្រៅពីការមានប្រាជ្ញាចាក់ផ្ទុះក្នុងបដិសម្ព័ន្ធនាម៉ែង ៤ ហើយ ត្រូវជាមនុស្សប៊ុនប្រសប់ទៀតផង ។ ពាក្យខ្មែរយើងលោកពោលទុកថា « ចេះដប់ មិនស្មើប្រសប់មួយ » ជាការបង្ហាញឱ្យឃើញថា បើយើងគ្រាន់តែចេះ ហើយធ្វើ មិនកើត បានតែថា តែអនុវត្តមិនបាននោះ កិច្ចការទាំងឡាយ ក៏នឹងមិនអាចទៅដល់ គោលដៅបានងាយស្រួលឡើយ ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ បានបែងចែកទេពកោសល្យជា ៣ យ៉ាង តែលោកមិន ហៅទេពកោសល្យទេ លោកហៅតែត្រឹមថាកោសល្យ ប៉ុណ្ណោះ គឺ :

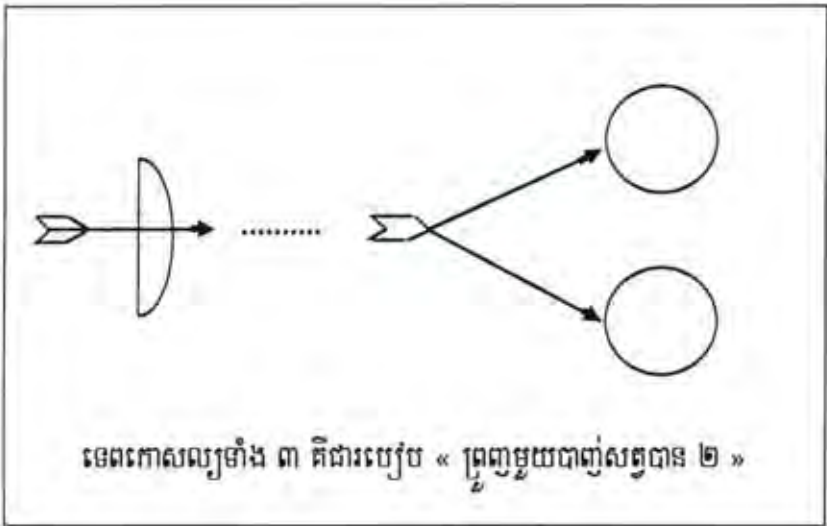
១. អាយកោសល្យ : គឺគ្នាតក្នុងការចំរើន ដឹងថាអ្វីជាសេចក្តីចំរើន ការ លូតលាស់ វឌ្ឍនភាព សេចក្តីសុខ សេចក្តីទុក្ខរបស់កិច្ចការ ហេតុការណ៍ ឬវត្ថុ ណាមួយ ថារបស់នោះមានការចំរើនដូចម្តេច និងអ្វីជាប្រភពនៃសេចក្តីចំរើននោះ ។

២. អបាយកោសល្យ : គឺការឆ្ពេរវឌ្ឍនភាពក្នុងសេចក្តីវិនាស ការចុះអន់ថយ សេចក្តីទុក្ខ ហាយនភាពរបស់កិច្ចការ ហេតុការណ៍ ឬវត្ថុណាមួយ ថារបស់នោះមាន ការចុះអន់ថយដូចម្តេច និងអ្វីជាប្រភពដែលនឹងនាំឱ្យរបស់នោះមានហាយនភាព ។

តាមធម្មតា ក្នុងលោកនេះ តែងតែមានរបស់ជាគូៗ « ទ្វិនិយម » : (Dualism) ដូចជា សុខ-ទុក្ខ, ស-ខ្មៅ, ល្អ-អាក្រក់, វិជ្ជមាន-អវិជ្ជមាន, ចំរើន វិនាស, ប្រយោជន៍-មិនមានប្រយោជន៍ ។ អាយកោសល្យ គឺជាការដឹងឆ្ពេរវឌ្ឍនភាពក្នុង អ្វីដែលជាផ្នែកល្អដែលមនុស្សចូលចិត្ត ឯអបាយកោសល្យ គឺជាការដឹងក្នុងអ្វីដែលជា ផ្នែកមិនល្អដែលមនុស្សមិនចូលចិត្ត ។ អ្នកដឹកនាំ លុះត្រាតែដឹង និងប៊ុន ប្រសប់ទាំង ២ យ៉ាង មើបអាចយកការដឹង ឬដំណឹងនោះមកធ្វើការសិក្សា ដើម្បីរកនូវវិធី ឬ

ឧបាយដែលនឹងនាំទោរកសេចក្តីចំរើននោះ និងឧបាយវិធីដើម្បីកំចាត់នូវហាយនភាពនោះបាន ។ ពាក្យចាស់ខ្មែរពោលទុកថា « កាំបិតចិតដងដង » ជាពាក្យបញ្ជាក់នូវការដឹង ឬការឆ្លៀវឆ្លាត ដែលមិនគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ គឺដឹងតែមួយៗ ។

៣. ឧបាយកោសល្យ : គឺការឆ្លៀវឆ្លាត ចិនប្រសប់ក្នុងឧបាយវិធីយុទ្ធវិធី ផ្លូវ មគ្គ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាទាំងឡាយ និងដើម្បីធ្វើឱ្យសំរេចនូវកិច្ចការទាំងឡាយ ។ ឧបាយកោសល្យ អាចប្រៀបធៀបនឹងអនុគ្គិរិយៈទាំង ៦ ដែលបានអធិប្បាយរួចមកហើយ ។

អ្នកមានយុត្តិធម៌

យុត្តិធម៌ ជាពាក្យសក្តិសិទ្ធិ !

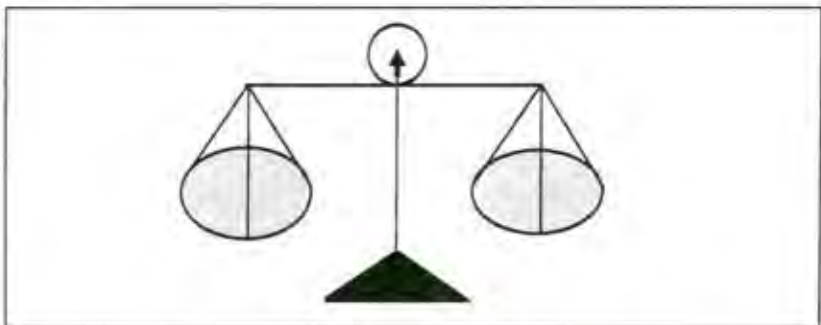
សក្តិសិទ្ធិ ព្រោះថា ដោយហេតុតែពាក្យនេះឯង ដែលធ្វើឱ្យមនុស្សទាំង ឡាយហ៊ានស្លាប់ ហ៊ានងើបឡើងតស៊ូ ដើម្បីចាមថារយក :

យុត្តិធម៌ក្នុងការកាត់សេចក្តី យុត្តិធម៌ក្នុងការបែងចែក យុត្តិធម៌ក្នុងការ ប្រើប្រាស់ យុត្តិធម៌ក្នុងការរស់នៅ ... ។

សក្តិសិទ្ធិ ព្រោះថា ដោយហេតុតែពាក្យនេះឯង ដែលធ្វើឱ្យអ្នកដែលគេ ប្រគល់នាមសំរាប់ " ផ្តល់យុត្តិធម៌ " ឱ្យគេ ត្រូវធ្លាក់ពិលើកោអិ អស់បុណ្យសក្តិ ធ្លាក់អំណាច រត់ចោលជួរ ស្លាប់ខ្លួន និងធ្លាក់នរក ។

យុត្តិធម៌នៅត្រង់ណា !

ជាទូទៅ កាលណានិយាយពីរឿងយុត្តិធម៌ គេតែងតែនឹកឃើញពីរឿង ជញ្ជាំង ជាពិសេស ជញ្ជាំងដែលស្ថិតនៅនឹងហោជាងពីមុខសាលាកាត់សេចក្តី ឬសាលា យុត្តិធម៌ ។

គេគួរជញ្ជាំងថាសពីរនេះ ជាតំណាងយុត្តិធម៌ ដោយឱ្យថាសទាំងពីរនេះបះ ស្មើគ្នា បានន័យថា ទ្រនីចកណ្តាលចង្អុលចំលេខសូន្យ ។

អ្នកដែលគួររូបជញ្ជីង តែងតែខំគួរឱ្យបះស្មើគ្នាជានិច្ច តែទោះជាខំគួរផ្តិតផ្តងយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏អ្នកដែលឈរមើលនៅតែថាមិនស្មើ គឺបើមិនផ្អែងខាងឆ្វេង ក៏ផ្អែងខាងស្តាំ ។ ខ្ញុំមិនដឹងថា ព្រោះអ្នកគួរ គួរមិនស្មើ ឬក៏ព្រោះអាការៈផ្អែង ឬព្រោះផែនដីរាងមូល ឬក៏ព្រោះភ្នែកអ្នកមើលមិនល្អ ។ បើអ្នកអានណាអាចដឹងក៏សូមមេត្តាប្រាប់ខ្ញុំឱ្យបានដឹងផង ។

ក្នុងការឆ្លឹង បើទ្រនិចចង្កុលចំលេខសូន្យ បានន័យថា ថាសទាំងសងខាងមានម្ខាងស្មើគ្នា តែជញ្ជីងហ្នឹងយុត្តិធម៌ ឬមិនយុត្តិធម៌ មិនទាន់អាចថាបានទេ ព្រោះគេអាចកែខ្នែជញ្ជីងឱ្យចង្កុលនៅចំសូន្យដែល តែម្ខាងដែលឆ្លឹងបាន មិនមានមាត្រដ្ឋានទេ ដូច្នោះហើយបានជាគេត្រូវសន្មតយកកូនជញ្ជីងណាមួយជាមាត្រដ្ឋានសំរាប់ជាសកល (កូនជញ្ជីងធម៌) និងតួជញ្ជីង ក៏ជាជញ្ជីងធម៌ដែរ ។

ដូចគ្នាដែរ ក្នុងការរកយុត្តិធម៌ ឬផ្តល់យុត្តិធម៌ឱ្យដល់ជនណាមួយ គេត្រូវតែមានមាត្រដ្ឋានយុត្តិធម៌មួយជាគោល ជាមិរាង ។ តែខ្ញុំគិតថា មាត្រដ្ឋានយុត្តិធម៌នេះ នឹងមានយុត្តិធម៌សំរាប់ខ្លួនវាផ្ទាល់ ក៏នៅពេលណាដែល « មនុស្សអ្នកតែង » និង « មនុស្សអ្នកប្រើ » មាត្រដ្ឋានយុត្តិធម៌នោះ ជាមនុស្សដែលមិនមានការលំអៀងនៅក្នុងចិត្តរបស់ខ្លួនជាមុនសិន ។

ឧទាហរណ៍ : បើអ្នកតែងមាត្រដ្ឋានយុត្តិធម៌ ជាមនុស្សលំអៀងឆ្វេង មាត្រដ្ឋានដែលយកទៅប្រើនោះ ថ្លឺដ្បិតតែយុត្តិធម៌ តែជាយុត្តិធម៌ខាងឆ្វេង ម្យ៉ាងទៀត បើអ្នកតែងមាត្រដ្ឋាននោះទៀងត្រង់ហើយ តែអ្នកដែលយកមាត្រដ្ឋាននោះទៅប្រើជាមនុស្សលំអៀងស្តាំ យុត្តិធម៌នោះក៏លែងទៅជាយុត្តិធម៌ហើយ គេហៅថា អយុត្តិធម៌ ។

ដូច្នោះ យុត្តិធម៌ ឬអយុត្តិធម៌ សំខាន់នៅលើអ្នកតែងច្បាប់យុត្តិធម៌ និងអ្នកប្រើយុត្តិធម៌ ដែលជា « មនុស្ស » នេះផង ។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ លោកបាន

បង្ហាញហេតុ ៤ យ៉ាង ដែលនាំឱ្យអ្នកកាន់យុត្តិធម៌លំអៀង ដែលនាំឱ្យអ្នកចង់ប្រើ
យុត្តិធម៌ ប្រើយុត្តិធម៌មិនបានត្រឹមត្រូវ ។ ព្រះអង្គហៅហេតុដែលនាំឱ្យលំអៀងនោះ
ថា « អតតិ ៤ យ៉ាង » គឺ :

១. អន្តរាតតិ : លំអៀងព្រោះស្រឡាញ់ ។ អ្នកដឹកនាំ នឹងទៅជាមនុស្ស
អយុត្តិធម៌ កាលណាសេចក្តីស្រឡាញ់ ការចូលចិត្ត ការប្រកាន់ថានេះជាកូនចៅអញ
នេះជាបក្សពួកអញ ចូលមកសណ្ឋិតនៅក្នុងចិត្តរបស់ខ្លួន ។ ពាក្យចាស់លោកថា
« យល់ញាតិ ឃ្នាតច្បាប់ » ។

២. ទោសាតតិ : លំអៀងព្រោះក្រោធ ព្រោះស្អប់ អ្នកហ្នឹងមិនមែន
ជាគ្នាអញ មិនមែនបក្សពួកខ្លួន អ្នកហ្នឹងធ្លាប់ធ្វើបាបក្រុមអញ ។ ល ។ បើកំហឹង
និងសម្តប់ចូលក្នុងចិត្តហើយ យុត្តិធម៌ប្រាកដជានឹងចេញពីក្នុងខ្លួនអ្នកដឹកនាំហើយ ។
ពាក្យចាស់លោកថា « មិនខ្លួន មិនខាត មិនខុស » ។

៣. ភយាតតិ : លំអៀងព្រោះភ័យ ព្រោះខ្លាច ។ អ្នកដឹកនាំ ព្រោះ
មានសេចក្តីភ័យខ្លាចក្នុងចិត្តថា បើអញធ្វើត្រឹមត្រូវទៅ អ្នកនោះនឹងបៀតបៀន
ដល់ខ្លួនអញ បក្សពួកអញ កូនចៅអញជាមិនមាន ក៏សំរេចចិត្តធ្វើអំពើនោះដោយ
អយុត្តិធម៌ទាំងដឹងខ្លួនថា រឿងនោះមិនត្រឹមត្រូវទេ ។

៤. មោហាតតិ : លំអៀងព្រោះវង្វេង ព្រោះមិនដឹងដល់សាច់រឿង ។
មោហាតតិ ជាការលំអៀងដែលប្រាសចាកការពិត គ្មានដំណឹង ឬព័ត៌មានឱ្យច្បាស់
ណាស់ពីរឿងដែលត្រូវផ្តល់យុត្តិធម៌ របៀបឱ្យសត្វស្វារាសសំបុត្រ ។

អតតិទាំង ៤ យ៉ាងនេះ ជាដំណើរដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវចៀសវាងកុំឱ្យកើត
មានដល់ខ្លួន និងត្រូវការពារកុំឱ្យកើតមានដល់បរិមណ្ឌលដែលខ្លួនកាន់ការគ្រប់គ្រង។
បើអតតិកើតមានមិណ ការណោកលន់ ការពុករលួយ ការយោរយៅ ក៏នឹងកើតមាន
ដល់មិននោះជាមិនខាន ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានសម្តែងពិរឿងការវិនិច្ឆ័យក្តីឡើងគ្រងថា :

ន គេន ហោតិ ធម្មដ្ឋោ យេនត្ថំ សហសា នយេ

យោ ច អត្ថំ អនត្តព្វា ឧរោ និច្ចេយ្យ បណ្ឌិតោ ។

អ្នកកាត់សេចក្តីដោយមិនយកចិត្តទុកដាក់ មិនចាត់ថាជាអ្នកឡើងធម៌ទេ ចំណែកអ្នកឆ្លាតវិនិច្ឆ័យដោយពិចារណាគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ទាំងខាងត្រូវ ទាំងខាងខុស ទើបចាត់ថាជាអ្នកឡើងធម៌ ។

អសាហសេន ធម្មេន សមេន នយតី បវេ

ធម្មស្ស សុគតោ មេធាវិ ធម្មដ្ឋោតិ បុរុច្ឆតិ ។

បណ្ឌិតកាត់សេចក្តីអ្នកដទៃដោយការពិចារណាត្រឹមត្រូវ ដោយការឡើង ធម៌ជាប់ជានិច្ច ប្រកាន់យកការត្រឹមត្រូវជាធំ អ្នកនោះបានឈ្មោះថាជាអ្នកឡើងធម៌។

អ្នកមានសេចក្តីព្យាយាម

យើងបាននិយាយរួចមកហើយនូវលក្ខណៈរបស់ប្រធាន ដែលជាវេវចន-
សព្ទនឹងពាក្យថា អ្នកដឹកនាំ ។ អ្នកដឹកនាំដែលមានសមត្ថភាព ត្រូវមានលក្ខណៈជា
ប្រធាន គឺមានសេចក្តីព្យាយាម ឧស្សាហ៍ យកចិត្តទុកដាក់ខ្លាយខ្លួនចំពោះកិច្ចការ
ទាំងពួង មិនខ្ជិលច្រអូស ឬធ្វើអ្វីៗនោះទេ ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ បានមានពុទ្ធដីកថា « វិវិយេន ទុក្ខមធ្មេតិ » មនុស្ស
យើងអាចឆ្លង ឬឈ្នះនូវសេចក្តីទុក្ខ ឬបញ្ហាទាំងឡាយបានដោយសេចក្តីព្យាយាម ។
សេចក្តីព្យាយាមនេះគឺជាមគ្គ ឬវិធីមួយក្នុងចំណោមមគ្គទាំង ៨ ដែលព្រះអង្គបាន
រកឃើញសំរាប់បដិបត្តិឆ្ពោះទៅរកការស្រាវជ្រាវដឹងជាព្រះពុទ្ធ និងបានសំរេចនូវនិព្វាន
ដែលជាគោលដៅដ៏ធំខ្ពស់បំផុត ។ បុគ្គលអ្នកព្យាយាម ជាអ្នកដែលមិនចេះអស់
សង្ឃឹមក្នុងជីវិត ឱ្យតែមានថ្ងៃស្អែក គេនឹងដើរទៅមុខជានិច្ច ។ អ្នកមានសេចក្តី
ព្យាយាម គ្មានគំនិតទុច្ចិសិយមទេ គេជឿថា គ្មានរឿងអ្វីដែលថាដោះស្រាយមិនរួច
នោះទេ គ្រប់បញ្ហាសុទ្ធតែមានផ្លូវដែលអាចដោះស្រាយបាន ។

សេចក្តីព្យាយាមរបស់អ្នកដឹកនាំ ត្រូវប្រកបដោយអង្គ ៤ ប្រការ គឺព្យា-
យាមការពារកុំឱ្យកើតបញ្ហា ព្យាយាមកំចាត់បញ្ហាដែលមានឱ្យអស់ទៅ ព្យាយាម
សាងនូវសេចក្តីសុខស្រួលឱ្យកើតមានច្រើនឡើង និងព្យាយាមរក្សានូវសេចក្តីសុខ
ស្រួលនោះឱ្យគង់វង្សចំរើន តទៅទៀត ។

ខ្ញុំមិនបាននិយាយបន្ថែមពីរឿងប្រធានទៀតទេ សូមអញ្ជើញបើកត្រឡប់
ក្រោយទៅអានត្រង់វគ្គប្រធានចុះ ។ ក្នុងទីនេះ ខ្ញុំសូមជូនជាគន្លឹះសំរាប់ងាយស្រួល

ក្នុងការចងចាំអំពីសេចក្តីព្យាយាមនេះ គឺ :

« ព្យាយាមមាន ៤ យ៉ាងគឺ ការពារវិបត្តិ
កំចាត់បញ្ហា បង្កើតសុខា រក្សាការចម្រើន » ។

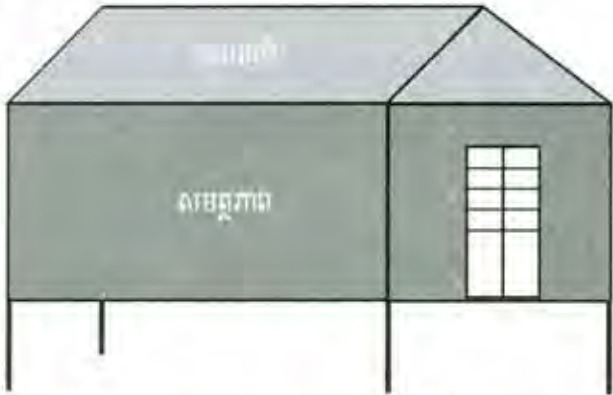
គុណសម្បត្តិទី ៣

គុណធម៌

សុខភាព ជាគុណសម្បត្តិទាក់ទងនឹងខាងរាងកាយ ដែលអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយ ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ថែទាំឱ្យបានរឹងប៉ឹង ។

សមត្ថភាព ជាគុណសម្បត្តិទាក់ទងនឹងសតិបញ្ញា ដែលអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយ ត្រូវបំពេញបន្ថែមឱ្យរឹតតែខ្លាំងក្លាឡើងៗ ជាលំដាប់ ។

រីឯ **គុណធម៌** វិញ ជាគុណសម្បត្តិទាក់ទងនឹងផ្លូវចិត្ត និងការប្រព្រឹត្ត ដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវថែរក្សា និងគោរពស្មើរាយុជីវិតរបស់ខ្លួន ។ បើប្រៀបធៀបនឹងផ្ទះដែលជាលំនៅឋានរបស់មនុស្ស គុណសម្បត្តិទាំង ៣ ប្រការនេះ មានមុខងារដូចតទៅ

- សុខភាព ទុកដូចជាសសរផ្ទះ មាននាទីសំរាប់ទ្រ
- សមត្ថភាព ទុកដូចជាជញ្ជាំងផ្ទះ មាននាទីសំរាប់បិទបាំង
- គុណធម៌ ទុកដូចជាដីចូលផ្ទះ មាននាទីសំរាប់ការពារ

យថា អភារិ មុច្ឆន្តិ វុដ្ឋិ សមតិវិជ្ជុតិ
 ឯវិ អភារិទំ ចិត្តំ រាគោ សមតិបរិជ្ជុតិ ។

ភ្ញៀវរមែងលេចស្រោចផ្ទះដែលគេប្រក់មិនជិតយ៉ាងណា រាគរមែង
 លេចស្រោចចិត្តដែលគេមិនបានអប់រំ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។

ធម្មតាផ្ទះ តែងតែមានដំបូលជាគ្រឿងសំរាប់ការពារកុំឱ្យទឹកភ្លៀងទឹក
 ទ្រព្យសម្បត្តិដែលមាននៅក្នុងផ្ទះ ។ ព្រោះបើលេចភ្លៀងហើយ ទ្រព្យសម្បត្តិអស់
 នោះ ក៏នឹងខូចខាតអសារបង់ជាមិនខាន ។

ដូចគ្នាដែរ អ្នកដឹកនាំដែលមិនបានអប់រំចិត្តឱ្យស្ថិតនៅក្នុងគន្លងគុណធម៌
 រមែងតែងតែត្រូវរាគរ គឺសេចក្តីស្រើបស្រាល និងលោភៈ គឺសេចក្តីប្រាថ្នាចង់បាន
 ហួសហេតុចូលមកគ្របដណ្តប់ ។ ឯការខឹងក្រោធ ការបៀតបៀន ក៏ចូលមកតាមជា
 លំដាប់ ហើយពេលនោះឯង ដែលមោហៈ គឺសេចក្តីវង្វេងមិនដឹងខុសត្រូវចូលមក
 គ្របឱ្យងងឹតមើលអ្វីមិនឃើញ មានតែអតតិធម៌ម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ។ តែដល់ប៉ុណ្ណោះ
 ហើយ កេរ្តិ៍ឈ្មោះ កិត្តិយស ទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលខំរកបានមកដោយកម្លាំងសុខភាព
 និងសមត្ថភាព ក៏នឹងត្រូវវេលាយសាបសូន្យជាមិនខាន ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់បានត្រឡប់ថា :

ន អត្តហេតុ ន បរស្ស ហេតុ
 ន បុគ្គមិច្ឆេ ន ធនំ ន វដ្ឋិ
 ន ឥច្ឆេយ្យ អធម្មេន សមិទ្ធិមត្តនោ
 ស សីលវា បញ្ហា វ ធម្មិកោ សិលា ។

មិនគប្បីធ្វើរកក្រក់ព្រោះតែប្រយោជន៍ខ្លួន ឬប្រយោជន៍អ្នកដទៃ មិន

គប្បីប្រាថ្នាបុត្រ ប្រាថ្នាទ្រព្យ ប្រាថ្នារដ្ឋ ឬសេចក្តីសំរេចដល់ខ្លួនដោយអធមិឡើយ
គប្បីមានសីល មានបញ្ញាតាំងខ្ជាប់នៅក្នុងធម៌ជាទីធ្ល ។

គុណធម៌ចាំបាច់របស់អ្នកដឹកនាំ

គុណធម៌សំរាប់ដឹកនាំមានច្រើនណាស់ នៅក្នុងគម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនា ។
ក្នុងមីនេះ រចនាករនិងលើកយកតែ ២ យ៉ាងមកអធិប្បាយតែប៉ុណ្ណោះ ព្រោះពីរ
យ៉ាងនេះ គ្របដណ្តប់នូវគុណធម៌ដទៃទៀតសព្វគ្រប់ទាំងអស់ ។ គុណធម៌ ២ យ៉ាង
នោះគឺ :

- ១. វេទនាធម៌ មាន ១០ ចំណុច
- ២. ព្រហ្មវិហារធម៌ មាន ៤ ចំណុច

គុណធម៌ទាំង ២ យ៉ាងនេះ មានសេចក្តីអធិប្បាយ ដូចតទៅ :

ក- ទសពិធរាជធម៌

ទសពិធរាជធម៌ ជាធម៌សំរាប់ព្រះរាជា ដែលនឹងអាចធ្វើឱ្យមហាជន ស្រែកអបអរសាទរថា " ពេញចិត្ត ពេញចិត្ត ពេញចិត្ត " ទៅតាមអត្ថន័យរបស់ពាក្យ " រាជា " ដែលប្រែថា " ពេញចិត្ត " ដូចដែលបានអធិប្បាយរួចមកហើយ ។ "ពេញចិត្ត១" ជាឧទាហរណ៍ដែលសម្តែងឱ្យឃើញនូវទឹកចិត្តវិករាយ មានសេចក្តីសុខ របស់អ្នកដើរតាមចំពោះអ្នកដឹកនាំដែលបានបំពេញ " ធម្មៈ " ឬនាទីរបស់ខ្លួនបាន ដោយត្រឹមត្រូវ និងទៅតាមគោលបំណងរបស់មហាជន ។ " រាជា " ឬអ្នកដឹកនាំ ណា ដែលបានធ្វើឱ្យមហាជនឧទានយ៉ាងដូច្នេះបាន យើងតែងហៅថា " ធម្មរាជា " ឬ " ធម្មិករាជា " ។ ធម្មរាជា ឬ ធម្មិករាជា ជាអ្នកដឹកនាំនៅក្នុងក្តីស្រឡៃមែរបស់ខ្មែរ ដែលថា ថ្លៃណាមួយណែកនឹងមកជួយដឹកនាំ គ្រប់គ្រងមហាជនខ្មែរ ដែលកំពុងរង ទុក្ខវេទនា ឱ្យបានសេចក្តីសុខ និងវឌ្ឍនភាពជារាជ្យប្រទេស ។

ក្នុងរាជាណាចក្រខ្មែរ ព្រះរាជាដែលគ្រងរាជ្យក្រោយសម័យអង្គរ សុទ្ធតែ ជាពុទ្ធសាសនិកជន ដូច្នេះហើយបានជាគោលធម៌ទសពិធរាជធម៌នេះ ជាគោលដែល ព្រះរាជាគ្រប់ព្រះអង្គត្រូវគោរពប្រតិបត្ត និងលើកតម្កល់ទុកជាមាត្រដ្ឋាន សំរាប់ការ គ្រប់គ្រងប្រទេស ។

ថ្វីដ្បិតតែទសពិធរាជធម៌ ប្រែថា ធម៌សំរាប់ព្រះរាជា តាមកាលសម័យនៃ រាជានិយមក្តី តែដូចយើងបានឃើញហើយថា រាជា សំដៅដល់អ្នកណាដែលជាប្រមុខ គេ ដឹកនាំគេ ។ ដូច្នេះ គោលធម៌នេះ មិនត្រឹមតែសំរាប់ព្រះរាជា ១ អង្គដែលគ្រប់ គ្រងរាជ្យទេ គឺបានដល់អ្នកណាដែលមាននាទីទទួលខុសត្រូវក្នុងការដឹកនាំគេ ប្រធាន គេ ឬប្រមុខគេគ្រប់ជាន់ថ្នាក់ទាំងអស់ ។

ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌា ដែលជាប្រភពនៃពុទ្ធសាសនា ពាក្យថាក្សត្រ ឬ វណ្ណៈ ក្សត្រ ពុំមែនសំដៅតែទៅលើក្សត្រ ដែលសោយរាជ្យនោះទេ ។ ពាក្យថាក្សត្រ មានន័យក្នុងឋានៈជាអ្នកដែលមានមុខនាមក្នុងការគ្រប់គ្រងប្រទេស គ្រប់គ្រងខេត្ត ជាមិត្តម្យ៉ាង ជាមន្ត្រីរាជការគ្រប់ជាន់ថ្នាក់ ។ បើនិយាយតាមភាសាបច្ចុប្បន្ន បានដល់រដ្ឋាភិបាល គណៈរដ្ឋមន្ត្រី និងមន្ត្រីរាជការទាំងឡាយ ។

សេចក្តីរាជធម៌ មានទាំងអស់ ១០ ប្រការគឺ ៖

- ១. មាន ការឱ្យ
- ២. សីល ការប្រព្រឹត្តល្អ
- ៣. បរិច្ចាគ ការបរិច្ចាគ
- ៤. អាជ្ជវៈ ការស្មោះត្រង់
- ៥. មន្ទវៈ ការមន្ទវៈ
- ៦. តបៈ ការដុតកិលេស
- ៧. អក្កោធៈ ការមិនក្រោធ
- ៨. អវិហិង្សា ការមិនបៀតបៀន
- ៩. ខន្តី ការអត់ធ្មត់
- ១០. អវិរោធនៈ ការមិនធ្វើខុស

រាជធម៌ទាំង ១០ នេះ អាចចងចាំជាភាសាបាលីខ្លី ១ ថា ៖

មានី សីលំ បរិច្ចាគំ អាជ្ជវំ មន្ទវំ តបំ
 អក្កោធំ អវិហិង្សញ្ច ខន្តិញ្ច អវិរោធនំ ។

ទាន គឺការឱ្យ

ទាន ជារឿងដំបូងដែលត្រូវនិយាយ ។ បានជាប្រការនេះ ក្លាយមកជា ប្រការទីមួយ ព្រោះជារឿងដំបូងបំផុតក្នុងចំណោមរឿងនានា ។ កំណើតរបស់ មនុស្សយើងសព្វថ្ងៃនេះគឺ ទានរបស់មាតាបិតាយើងដែលលោកបានផ្តល់ឱ្យ ។ គ្រាន់ តែយើងប្រសូតពីផ្ទៃមាតាភ្លាម យើងក៏ចាប់ផ្តើមទទួលបានភ្លាម រាប់ចាប់តាំងពីពេល ដោះ បរិភោគអាហារ ការបិទមថ្នាក់ថ្មមរបស់អ្នកដែលចិញ្ចឹមយើង អ្នកឈើង ងូត ទឹកឱ្យយើង រហូតដល់រៀនសូត្រចេះដឹង ដូច្នោះ យើងត្រូវដឹងគុណរបស់ទានថា ព្រោះទាននេះឯង ដែលយើងមានជីវិតរស់នៅរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ ។

" យើងទទួលបានពីគេ គេទទួលបានពីយើង " ប្រការនេះឯង ដែលយើងធ្វើឱ្យជីវិតនេះ សង្គមនេះ និងពិភពលោកនេះ មានមនុស្សរស់នៅដោយ ការស្រឡាញ់គ្នា នៅជាមួយគ្នាបាន ។

អាស្រ័យដូចនេះហើយបានជា ខ្មែរយើងប្រើពាក្យ " ទទួលបាន " ជំនួស ការស៊ូ ការផឹក ដែលជាការប្រើដីបង្កប់នីយសំរាប់ជាគតិឱ្យអ្នកដែលចង់រស់ មាន ជីវិតទាំងឡាយដឹងថា ជីវិតអ្នករស់បានដោយសារ " ការទទួលបាន " ឬ " ការទទួល អំណោយ " ពីអ្នកដទៃ និងជាការបង្ហាត់ឱ្យអ្នកនោះដឹងគុណគេ ហើយព្យាយាម និង តបស្នងសងគុណវិញ ដោយការឱ្យទានទៅអ្នកដទៃទៀតផង ។

- ពាក្យថា ទាន ប្រើចំពោះបរិបទ ២ យ៉ាងគឺ :
- ក. ទាន ការឱ្យដើម្បីជម្រះកិលេសដែលមាននៅក្នុងចិត្តរបស់អ្នកឱ្យ,
- ខ. ទាន ការឱ្យដើម្បីជួយសង្គ្រោះអ្នកទទួលបាន ។

ទាំងពីរយ៉ាងនេះ មានរបៀបឱ្យខុសប្លែកគ្នាខ្លះ ដូចតារាងខាងក្រោម :

មាន - ដើម្បីកំចាត់កិលេស	មាន - ដើម្បីសង្គ្រោះ
<ul style="list-style-type: none"> - អ្នកឱ្យត្រូវមានសីល - រឹតតែឱ្យច្រើនរឹតតែល្អ - ចេតនាដើម្បីយកបុណ្យ និង លះសេចក្តីកំណាញ់ក្នុងខ្លួន - ឱ្យដោយការគោរព ។ ល ។ 	<ul style="list-style-type: none"> - មានសីល ឬគ្មានមិនសំខាន់ - ឱ្យដល់អ្នកដែលយើងចង់ឱ្យគេ ស្រឡាញ់យើងវិញ - ឱ្យរបស់ដែលត្រូវចិត្តអ្នកទទួល - ចង់បានឱ្យគេមានសេចក្តី ស្រឡាញ់ដល់ខ្លួន - ត្រឹមតែសម្តែងចិត្តស្មោះដល់ អ្នកទទួល ។ ល ។

តាមការប្រៀបធៀបនេះ យើងឃើញមានលក្ខណៈខុសគ្នាគឺ :

- ក. ការឱ្យដើម្បីជម្រះកិលេស មានគោលបំណងដើម្បីបដិបត្តិខាង
ផ្នែកផ្លូវចិត្តរបស់ខ្លួន ។
- ខ. ការឱ្យដើម្បីសង្គ្រោះ មានគោលបំណងដើម្បីប្រណិប័តន៍យក
ចិត្តអ្នកទទួល ។

អ្នកដឹកនាំគប្បីមានទានទាំង ២ បរិបទនេះ ព្រោះបរិបទមួយៗមានគុណ
ប្រយោជន៍ចំពោះអ្នកដឹកនាំទាំងអស់ ។ ក្នុងបរិបទមួយៗ មានមានប្រយោជន៍ក្នុងការ
កំចាត់នូវសេចក្តីលោភ ដែលជាប្រភពនៃអំពើអាក្រក់ត្រប់បែប ត្រប់យ៉ាង ។ ជា
ពិសេស អំពើពុករលួយផ្សេងៗ កើតមកពិលោភៈនេះឯង ។ ដូច្នេះទើបការឱ្យមាន

នេះ ជាការចាំបាច់ដែលត្រូវធ្វើ ដើម្បីការពារកុំឱ្យលោកកើតឡើង និងមានផលក្នុង ផ្នែកសាសនា ដូចជាបុគ្គលដែលធ្វើមានរមែងទៅកាន់សុគតិភព និងជាដំណាក់ដំបូង ឆ្ពោះទៅរកការមានសិល និងភាវនា ។ ការឱ្យមានបែបនេះ ស្របទៅតាមច្បាប់ ធម្មជាតិ គឺនៅពេលយើងកើតមក ឥតមានអ្វីជាប់មកទេ លុះដល់ស្លាប់ទៅវិញ ក៏ឥត មានអ្វីយកទៅជាមួយដែរ អ្វីដែលយើងបានពេលដែលយើងមានជីវិតរស់នៅ សុទ្ធ តែរបស់ធម្មជាតិទាំងអស់ ដូច្នោះ ដល់ពេលស្លាប់ ធម្មជាតិក៏ទាររបស់នោះវិញ តែបើ យើងបានឱ្យមាន ចិត្តយើងគ្មានសេចក្តីលោភ បុណ្យកើតដល់យើង អាចទៅជាមួយ យើងបាន ពេលដែលយើងស្លាប់ទៅ ។

ម្យ៉ាងទៀត ការឱ្យមានដើម្បីកំចាត់សេចក្តីលោភនេះ ចំពោះអ្នកដឹកនាំ គឺជាការសាងបារមីឱ្យកើតដល់ខ្លួន ឱ្យមហាជនទុកចិត្តលើភាពស្មោះត្រង់ចំពោះនាម ដឹកនាំរបស់អ្នកដឹកនាំបាន ។

មានប្រភេទនេះ អាចក៏ចាត់នូវពាក្យស្លោកខ្លះថា :

« មាននៅនឹងស្រូវ លែងអីនឹងស៊ីស្រូវ »

ចំពោះមានក្នុងបរិបទទី ២ មានប្រយោជន៍ក្នុងការគ្រប់គ្រងមហាជន ។ មាននោះមានន័យដល់ការជួយសង្គ្រោះ ការទំនុកបំរុងប្រជាពលរដ្ឋឱ្យបានសេចក្តីសុខ ផ្សេងៗផង និងមានន័យបានដល់ការឱ្យដើម្បីចិត្តទឹកចិត្ត, ចងចិត្តចិត្ត, ឱ្យគេនឹក ឱ្យ ស្រឡាញ់ខ្លួន ដើម្បីឱ្យអ្នកស្រុកអូរតថា " លោកហ្នឹងជាមនុស្សចិត្តល្អ " ដើម្បីបាន ផលប្រយោជន៍ត្រឡប់ពីអ្នកទទួលនោះមកវិញ ។

ផលនៃការឱ្យមានបែបបរិបទទី ២ នេះគឺ :

- ក. បានទទួលសេចក្តីស្រឡាញ់ពីអ្នកទទួល ។
- ខ. បានទទួលអាមិត្យភាពត្រឡប់មកវិញ ដូចជាទ្រព្យរបស់, កិត្តិយស, កេរ្តិ៍ឈ្មោះ ។

ប្រភេទរបស់មាន

មានមាន ៣ ប្រភេទគឺ :

វត្តមាន គឺការឱ្យវត្ត, *ធម្មមាន* គឺការឱ្យធម្មៈ និង *អរាមមាន* គឺការឱ្យអរាម ។

១. *វត្តមាន* : គឺការឱ្យវត្តបច្ច័យ ឱ្យឧបករណ៍ធ្វើដើមទុន គឺឱ្យអ្វីដែលជាបច្ច័យសំរាប់ជីវិតដល់ប្រជារាស្ត្រ ដល់សាសនា ដល់អ្នករដ្ឋការ ដល់អ្នកដែលមានសេចក្តីត្រូវការ ។ ការឱ្យនេះ លោកប្រើពាក្យថា " បែងចែកឱ្យ " គឺមិនមែនប្លាតដល់ទៅអស់ពីដៃនោះទេ ។

វត្តមានដែលឃើញមានក្នុងបាលី ដូចជា បាយ ទឹក សំណត់ ថ្នាំកែរោគ យានជំនិះ ផ្កាកម្រង គ្រឿងក្រអូប គ្រឿងលាប ទិដេក ទិសំណាក់អាស្រ័យ គ្រឿងបំភ្លឺ ។ ល។

២. *ធម្មមាន* : គឺការឱ្យចំណេះវិជ្ជា និងឱ្យសមត្ថភាពដែលអាចឱ្យអ្នកទទួលយកទៅជួយខ្លួនគេបាន ឱ្យធម្មៈ ឱ្យការប្រៀនប្រដៅ ដូចជា ជួយដាស់តឿន ណែនាំ ការជួយធន្យល់ឱ្យស្គាល់ពិការប្រព្រឹត្តល្អ ការលើកទឹកចិត្តឱ្យប្រឹងប្រែងតស៊ូជាដើម ។ គ្រូសម្មាសម្ពុទ្ធ លោកសម្តែងថា " សព្វមានំ ធម្មមានំ ជិនាតិ " ការឱ្យធម្មមាន ជាមានប្រសើរជាងគេបង្អស់ " ។ ខ្មែរយើងប្រើធម្មមាននេះក្នុងន័យជាការឱ្យសៀវភៅដែលអាចផ្តល់ចំណេះដឹងដល់អ្នកអានបាន ។ អ្នកដឹកនាំដែលល្អ គឺអ្នកដែលបានគ្រប់គ្រងប្រជារាស្ត្របានល្អ នាំទោរកសេចក្តីសុខពិតប្រាកដ ហើយបានទាំងប្រាប់នូវរបៀបគ្រប់គ្រងដ៏ល្អនោះ ដល់អ្នកក្រោយទៀតផង ដូចជា ការសរសេរសៀវភៅ ក្បួនខ្នាត ដែលមានប្រយោជន៍ចំពោះការគ្រប់គ្រងនោះ ។

បើយើងប្រែ " ធម្មមាន " ថាការឱ្យនាទិជាមាននោះ រឹតតែត្រូវទៅទៀតចំពោះភារកិច្ចជាអ្នកដឹកនាំ មានដែលល្អជាទីបំផុតសំរាប់អ្នកដឹកនាំ គឺ " ការឧទ្ទិស

នាទិអ្នកដឹកនាំ " របស់ខ្លួន ដើម្បីសេចក្តីសុខរបស់មហាជន មិនបើឆ្ងាតិប្រយោជន៍ ខ្លួន ក៏ចាត់នូវកិលេស លោភៈ ធ្វើឱ្យមហាជនទុកចិត្ត ច្រឡំ ច្រឡាប់ ច្រឡង ។

៣. អភយមាន : គឺការឱ្យអភយទោសចំពោះមហាជន មានមេត្តា ករុណា មិនមែនជាមនុស្សចង់ជៀស ចង់អាហារ ព្យាបាទ ដោយប្រកាន់ថាអញធំ អ្នកណាប៉ះមិនបាន ។ ការអត់ទោសឱ្យ គឺការផ្តាច់ជៀវ ផ្តាច់ការសងសឹក ដូចពុទ្ធភាសិត លោកសម្តែងថា :

ន ហិ វេរេន វេរានិ សម្មន្តិធ កុទាចនំ
អវេរេន ច សម្មន្តិ ឯស ធម្មោ សនន្តនោ ។

តាំងតែពីដើមមក នៅក្នុងលោកនេះ ជៀវមិនដែលរំងាប់ដោយការចង ជៀវទេ មានតែរំងាប់ដោយការមិនចងជៀវ (ឱ្យអភយ) នេះគឺជាច្បាប់អមតៈ ។

ធម្មរាជា ធម្មិក អ្នកដឹកនាំដែលល្អ ដែលមហាជនស្រឡាញ់ គឺ អ្នកដឹកនាំ ដែលចេះឱ្យ ចេះបែងចែក ។ អ្នកដឹកនាំតប្បីជាអ្នកឱ្យ អ្នកបែងចែក អ្នកធ្វើមាន ឱ្យដល់មហាជនខ្លួន ទាំងវត្ថុមាន ធម្មមាន និងអភយមាន ព្រោះថា អ្នកឱ្យរមែងជាទី ស្រឡាញ់របស់អ្នកទទួល ។

សិល គឺប្រក្រតីភាព

សិល គឺជាគោលទិ ២ ដែលធ្វើឱ្យព្រះរាជា ឬអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយត្រូវ មហាជនអបអរសាទរ ថា " ពេញចិត្តហើយ ពេញចិត្តហើយ, ជាទិ ២ ដែលធ្វើឱ្យ កើតសេចក្តីស្រឡាញ់ ភក្តីភាព ការទុកចិត្ត ការគោរពគ្នា កើតសហប្រតិបត្តិការដល់ គ្នានឹងគ្នាគ្រប់ៗផ្នែកទាំងអស់ ។

យើងពាក្យសិល អស់លោកអ្នកដឹកនាំអាចភ្ញាក់រំលឹកថា " នេះគិតថា ឱ្យអ្នកដឹកនាំចូលវត្តចូលវាប្ប ? តាមពិត ការរក្សាសិល ឬធ្វើសិលឱ្យកើតមានដល់ខ្លួន មិនជាការចាំបាច់ត្រូវតែទៅវត្តនោះទេ ដែលសំខាន់គឺការដែលមានសិល នៅពេល ដែលកំពុងបំពេញនាទី ឬបដិបត្តិធម្មៈនោះឯង បានដល់គ្រប់ទីកន្លែងទាំងអស់ ដែល មានការនិយាយស្តី និងការធ្វើការងារ ។ បើយើងមិនសូវចូលចិត្តពាក្យថាសិលទេ យើងអាចប្រើពាក្យ " វិន័យ " មកជំនួសវិញក៏បាន ព្រោះវិន័យ គឺសិលហ្នឹងឯង ។

សិល ឬវិន័យនេះ ជាគូសំខាន់ណាស់ក្នុងការធ្វើដំណើរទៅដល់គោលដៅ ជីវិត គឺព្រះនិព្វាន តាមគតិពុទ្ធសាសនា ។ មុននឹងព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធព្រះអង្គបរិនិព្វាន ព្រះអង្គបានផ្តាំធ្វើថា " អត់ពិតថាគតទៅ មានតែធម៌ និងវិន័យទេ ដែលជាសាស្ត្រា របស់អ្នក " ។ ឬអាចនិយាយបានថា ពុទ្ធសាសនាក្តី សេចក្តីសុខក្តី ព្រះនិព្វានក្តី នឹងត្រូវរលាយសាបសូន្យ កាលណាគ្មានវិន័យ ឬ សិលទេ ។

បើនឹងចង់និយាយតាមភាសានិពិតសាស្ត្រ សិល ឬវិន័យ បានដល់ច្បាប់ ដែលម្នាក់ៗត្រូវគោរព និងអនុវត្តតាមដើម្បីសេចក្តីសុខរៀបរយក្នុងសង្គម ។ សង្គម ដែលគ្មានច្បាប់ គឺសង្គមដែលមិនមែនជាសង្គម ។

" អង្គុយជិតច្បាប់ កុំយកច្បាប់ទ្រាប់អង្គុយ " ជាពាក្យដែលខ្មែរយើង និយាយឡើងដើម្បីរំលឹក និងព្រមានចំពោះអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយ និងជាការបង្ហាញ

ថា មហាជនត្រូវការឱ្យអ្នកដឹកនាំគោរពច្បាប់ មានវិន័យ និងរក្សាសីលឱ្យខ្ជាប់ខ្ជួន ។
 អ្នកដឹកនាំដែលមិនគោរពច្បាប់ គ្មានវិន័យ គ្មានសីល អ្នកដឹកនាំនោះនឹង
 ក្លាយទៅជាអ្នកដឹកនាំផ្តាច់ការ យោរយៅ វាស្រួលមានតែសេចក្តីមុត ដូចដែលបាន
 ពោលហើយពីទំព័រដំបូង ក្នុងរឿងសារសំខាន់របស់អ្នកដឹកនាំ ។ ក្នុងកុលចិរដ្ឋិតិធម៌
 គឺធម៌សំរាប់ធ្វើឱ្យវង្សត្រកូល ក្រុមគ្រួសារ អាចស្ថិតស្ថេរតដួងផងវង្សដំណែលបាន
 យូរ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបង្ហាញគោល ៤ យ៉ាងសំរាប់អនុវត្ត គឺ :

- ១. នដ្ឋតវេសនា : របស់បាត់ របស់អស់ ចេះរកមកទុក,
- ២. ដិណ្ឌបដិសង្ខរណា : របស់ចាស់ទ្រុឌទ្រោម ចេះជួសជុលប៉ះប៉ុន,
- ៣. បរិមិតបាណភោជនា : ស្គាល់ប្រមាណក្នុងការបរិភោគ ក្នុងការ
 ប្រើប្រាស់
- ៤. អធិបច្ចសីលវន្តស្ថាបនា : តែងតាំងអ្នកមានសីលឱ្យធ្វើជាមេផ្ទះ

ផ្ទះក៏ដូចជាសង្គម ហើយដូចជាប្រទេសដែរ កាលណាមានអ្នកដឹកនាំមិនល្អហើយ ផ្ទះ
 សង្គម ប្រទេសនោះ នឹងដល់ការវិនាសអន្តរាយជាមុំខាន ។ លើកជាឧទាហរណ៍ ឱ្យ
 ច្បាស់នោះ គឺប្រទេសខ្មែរនេះតែម្តង ។ បើអ្នកដឹកនាំមិនគោរពច្បាប់ គ្មានវិន័យ
 គ្មានសីល ប្រទេសជាតិនឹងរលាយ ។ តើមហាជនសុខចិត្តឱ្យប្រទេសជាតិរលាយ ឬ
 ដកអ្នកដឹកនាំចេញ ? នាបច្ចុប្បន្ននេះ យើងឃើញថា ពិភពលោកមានការមិនពេញ
 ចិត្តចំពោះអ្នកដឹកនាំដែលគ្មានសីល ទើបបានជាមានការរំលំរបបផ្តាច់ការនានា កើត
 ឡើងស្ទើរពេញពិភពលោក ។

ប្រភេទសីល :

សីលដែលជាគូគោលនៃបណ្តាសីលទាំងអស់មាន ៤ យ៉ាង ដែលលោក
 ហៅថាចតុប្បារិសុទ្ធិសីល គឺ :

១. ឥន្ទ្រិយសីវរសិល : ការប្រុងប្រយ័ត្ន សង្រួម រវាំងនូវឥន្ទ្រិយ៍ទាំង ៦ គឺ ភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ អណ្តាត កាយ និងចិត្ត ។ បានជាលោកហៅរបស់ទាំង ៦ នេះថា ឥន្ទ្រិយ៍ ដែលប្រែថា " ជាតិ " លើរាងកាយយើង ព្រោះថា ទាំង ៦ នេះ ជាតិ ជាប្រធាននៃសេចក្តីសុខ សេចក្តីទុក្ខទាំងឡាយ ។ បើយើងប្រើវាបានត្រឹមត្រូវ យើងក៏នឹងបានសុខ បើប្រើមិនបានត្រឹមត្រូវ យើងក៏នឹងបានទុក្ខ ។

អ្នកដឹកនាំភ្នែកក្រឡិចក្រឡាប់ៗ អ្នកខ្លះត្រចៀកស្រាល អ្នកខ្លះច្រមុះ ពូកែស្រង់ក្តិនរឿងដែលមិនគួរតប្បី, អ្នកខ្លះនិយាយបីប៉ាច់បីប៉ាច់ និងគ្មានដៃ គ្មាន ជើង ព្រហ្មហិស មិនសុភាពរម្យទម, អ្នកខ្លះចិត្តរវើរវាយ មិននឹង ចាប់នេះ ចាប់នោះ មិនឆ្ពោះត្រង់ណា ។ លក្ខណៈទាំងអស់នេះ គឺលក្ខណៈដែលមិនសង្រួមឥន្ទ្រិយ៍ទាំង ៦ ។ អ្នកដឹកនាំបែបនេះ មិនអាចឱ្យមហាជនទុកចិត្តបានទេ ព្រោះបុគ្គលិកលក្ខណៈ របស់លោកដែលកើតពីការមិនសង្រួមនូវឥន្ទ្រិយ៍ទាំង ៦ នេះ វាបង្ហាញនូវអ្វី ដ៏ច្រើនដែលមិនជាចិត្តរម្យទុកចិត្ត ។

អ្នកដឹកនាំដែលល្អ គឺអ្នកដឹកនាំដែល នឹងធីង ។ នឹងធីង ក្នុងមិនេះ គឺការ ដែលសង្រួមរក្សាឥន្ទ្រិយ៍ទាំង ៦ មិនឱ្យរំភើបទៅតាមការពេញកំររបស់អារម្មណ៍ និង ហេតុការណ៍ទាំងឡាយដែលកើតមានចំពោះខ្លួន ។ ជាឧទាហរណ៍ យើងនាំទាហាន ១០០ នាក់ចេញទៅច្បាំង ។ គ្រាន់តែឮសូរកាំភ្លើងភ្លាម ស្រាប់តែយើងញ័រមាត់ បីប៉ុប ភ្នែកក្រឡិចក្រឡាប់ៗ រកតែរត់ ។ គ្រាន់តែឃើញប៉ុណ្ណោះ ទាហាននៅក្រោម បង្គាប់គ្នាអស់ទឹកចិត្តប្រយុទ្ធនៅហើយ ។ តែបើយើងនឹងធីង យើងភ័យដូចគ្នា តែ យើងចេះរក្សាភ្នែក មាត់ឱ្យស្ថិតនៅជាប្រក្រតី គឺមានសីល ព្រោះសីល ប្រែឱ្យចំថា " ប្រក្រតីភាព " នោះក្នុងទៅយើង ក៏មិនអាចដឹងថាយើងពាក់ស្បុកដែរ ខំស្តាប់បញ្ជា យើងដោយកោតក្រែង ។

អ្នកដឹកនាំដែលមានឥន្ទ្រិយ៍មិននឹងធីង មិនប្រក្រតី មិនអាចធ្វើជាគូ

សន្តានាចំពោះប្រទេសដទៃ ព្រោះនឹងអាចឱ្យគេចាប់ផ្តាក់បាន ហើយរកចំណុច ខ្សោយសង្កត់យើងជាមិនខាន ។

ឧទាហរណ៍មួយទៀត យើងកំពុងបើកឡាន ។ ករណីយកិច្ចរបស់យើង គឺនាំអ្នកជិះឱ្យដល់គោលដៅ យើងត្រូវមានសក្តានុពលក្នុងការបើកបរ ។ តែក្នុងដែលកំពុង តែនិយាយប៉ប៉ោច ងាកនេះ ងាកនោះ ស្តាប់ភ្លេងឱ្យរង់ ទំពារនៅនឹងមាត់មិនដាច់ តែក្នុងនោះនឹងត្រូវទទួលព្រោះថ្នាក់គាប់ៗជាមិនខាន ។ រឿងនេះ ក៏ព្រោះការមិន រក្សាតម្រិះយំទាំង ៦ ឱ្យស្ថិតនៅក្នុងការមានសីល ឬប្រក្រតីភាពនេះឯង ។

ខ្មែរយើងមានសុភាសិតមួយ ដែលសម្តែងអំពីការមិនសង្រួមអណ្តាត គឺ « កំភ្លាញស្លាប់ ព្រោះមាត់ » ។

• ភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ អណ្តាត កាយវិការ និងចិត្ត ដែលឥតរបប ឥត របៀប គ្មានសីល គ្មានប្រក្រតីភាព រមែងនាំអ្នកជាម្ចាស់ឱ្យដល់នូវសេចក្តីអន្តរាយ ។ អ្នកដឹកនាំឃើញទោសដូច្នោះហើយ គប្បីរក្សាបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់ខ្លួនឱ្យបានល្អ ដើម្បីជាមិត្តរួមរបស់មហាជន ។

២. បាធិមោក្ខសំរវរសីល : គឺជាការប្រុងប្រយ័ត្នសង្រួម រវាំង គោរព ថែរក្សានូវព្រះបាធិមោក្ខ ។ បាធិមោក្ខ គឺជាច្បាប់ ឬធម្មនុញ្ញ ដែលព្រះភិក្ខុសង្ឃ ត្រូវសិក្សា និងអនុវត្តតាមជាប់ជាទិច្ច ជាមិប្រជុំនូវសិក្ខាបទទាំង ២២៧ សិក្ខាបទ ។ បើប្រៀបធៀបមកនឹងខាងអាណាចក្រ គឺរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដែលជាមិប្រជុំនៃបណ្តាច្បាប់ ទាំងឡាយដែលមាន សំរាប់ការគ្រប់គ្រងប្រទេស ។

ការរក្សាសីល ខមិ ២ នេះ គឺការគោរពច្បាប់ ។ ច្បាប់មាន ២ យ៉ាងគឺ ច្បាប់ខាងសាសនាមួយ និងច្បាប់ខាងរដ្ឋមួយ ។

• រក្សាច្បាប់ខាងសាសនា គឺការរក្សាសីល ៥ ឬ បញ្ចសីលឱ្យបានជាប់ ជាទិច្ច ព្រោះការរក្សាសីលនេះ ជាការបណ្តុះបណ្តាលឱ្យកើតមានដល់ខ្លួនឯង

ដោយផ្ទាល់ ជាទីចំនុកចិត្តជាន់ដំបូងសំរាប់មហាជន ។

សិល ៥ ដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវរក្សាឱ្យបានខ្ជាប់ខ្ជួន គឺ :

១. ការមិនបៀតបៀនប្រមូលវាយជីវិត និងរាងកាយអ្នកដទៃ ក្នុងបាលី
លោកសម្តែងថា មិនសម្លាប់ជីវិតសត្វ (បាណាតិបាតា វេរមណី) ។

២. ការមិនលួច បោកបន្លំ គរោង ស៊ីសំណូកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អ្នក
ដទៃ ។ ក្នុងបាលីលោកសម្តែងថា មិនលួចទ្រព្យអ្នកដទៃ (អមិន្ទាមាតា វេរមណី) ។

៣. ការមិនប៉ះពាល់កូនប្រពន្ធ ស្វាមី ភរិយារបស់ជនដទៃ មិនប្រព្រឹត្ត
ខុសក្នុងកាម ដូចជាការលេងស្រីពេស្យាជាដើម (ការមេសុមិត្តាចារា វេរមណី) ។

៤. ការមិននិយាយកុហក មុសា បោកបញ្ឆោត ញុះញង់ ចាក់ដោតគេ
(មុសាវាចា វេរមណី) ។

៥. ការមិនសេពនូវគ្រឿងស្រវឹងទាំងឡាយមាន ស្រា កញ្ឆា អាភៀន
ហ្វូអ៊ិនជាដើម ដែលជាគ្រឿងនាំឱ្យសតិមិនល្អ កើតការប្រមាទ (សុរាមេរយមដ្ឋ-
បមាទដ្ឋានា វេរមណី) ។

សិល ៥ នេះ ជាសិលមូលដ្ឋាន ជាសិលដំបូងសំរាប់អ្នកដឹកនាំ ។ សូម
លោកអ្នកសាកល្បងស្រមៃលមើល ថាបើយើងយកជនដែលជាមនុស្សយោរយោ
ជាយាតករ ជាមនុស្សលួចប្រាក់ជាតិ ជាមនុស្សជ្រុជុវជ្រុមុលតែឆ្កែឆ្កើងកាម យក
ប្រពន្ធកូនគេស្រេចតែចិត្ត ជាមនុស្សនិយាយមិនពិត គ្មានសច្ចៈ បាត់ដៃខ្នងដៃ និងជា
មនុស្សស្រវឹងខួប ញៀនកញ្ឆា អាភៀន មកធ្វើជាអ្នកដឹកនាំ អនាគតវាសនារបស់
យើង តើយើងពេញចិត្តឬទេ ? ព្រមទេ ? ហើយតើអ្វីនឹងកើតឡើង បើខ្មែរយើង
មានតែអ្នកដឹកនាំប្រភេទនេះ ។

ជាពិសេស សិល ខ ទី ១ ដែលចាក់ទងទោនឹងការសម្លាប់គ្រប់ប្រភេទ ។
បើអ្នកណាជាអ្នករំលោភសិទ្ធិជាន់ដំបូងរបស់បុគ្គល គឺជីវិតជាទីស្រឡាញ់ហើយ អ្នក

នោះ មិនគួរមកធ្វើជាអ្នកដឹកនាំឡើយ ។ ជីវិតនេះ រួមដល់ជីវិតរបស់ព្រៃព្រឹក្សា និង ជីវិតរបស់ពួកសត្វព្រៃទាំងឡាយ ដែលកំពុងតែត្រូវវិនាសអន្តរាយផុតតូច មួយថ្ងៃ បន្តិចៗ ជាលំដាប់ ។

ខ្មែរចង់បានអ្នកដឹកនាំ ដែលជាអ្នកគោរពជីវិតជនដទៃ ស្មើនឹងជីវិតរបស់ខ្លួន ។ ខនេះ សូមឱ្យអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយពិចារណាឱ្យបានជិតដល់ផង ។

• រក្សាច្បាប់ខាងអាណាចក្រ : គឺការគោរពច្បាប់ ធ្វើតាមច្បាប់ មិនរំលោភច្បាប់ ។ ច្បាប់ចែងយ៉ាងណា ក៏គោរពតាមយ៉ាងនោះ ។

ក្នុងអាណាចក្រ ច្បាប់ដែលធំជាងគេ គឺច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដែលជាសំឡេងរបស់រាស្ត្រ ជាអំណាចរបស់រាស្ត្រ ជាការបញ្ញត្តិរបស់រាស្ត្រ ។ អ្នកដឹកនាំត្រូវបដិបត្តិតាមនីតិបញ្ញត្តិនេះឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងត្រឹមត្រង់ ។ អ្នកដឹកនាំដែលរំលោភច្បាប់ មិនអាចស្ថិតនៅលើបល្ល័ង្កជាអង្វែងបានឡើយ ។

៣. អាជីវកម្មសុទ្ធិសីល : គឺការមានអាជីវកម្មបរិសុទ្ធ ។ អាជីវកម្មបរិសុទ្ធ គឺអាជីវកម្មណាដែលមិនធ្វើឱ្យក្តៅក្រហាយដល់ខ្លួន និងសង្គម ។

អាជីវកម្មមិនបរិសុទ្ធ ដូចជារកស៊ីខុសច្បាប់ មិនបង់ពន្ធ បង់ភាសិ ដោយអាងថាខ្លួនជាអ្នកធំ រកស៊ីរត់ពន្ធអារៀន កញ្ញា បើកបនស្រីពេស្យា កន្លែងអបាយមុខ រាំច្រៀង បើកកាស៊ីណូ ល្បែងស៊ីសង ជំនួញលក់មនុស្ស និងជំនួញខុសច្បាប់ដទៃៗទៀត ។ រឿងនេះ រួមទាំងការបានលុយមកដោយមិនត្រឹមត្រូវ ដូចជាស៊ីសំណូកស្លក់ប៉ាន់ ឬបង្កើតក្រុមទុច្ចរិតផ្សេងៗ ។

ចុះបើអ្នកដឹកនាំរកស៊ីមិនសុចរិតទៅហើយ ប្រជាស្រ្តីឯណានឹងរកស៊ីតាមសម្មាអាជីវោ ? ខ្លាចប្រទេស ពិតជាមានតែមនុស្សរកស៊ីមិនត្រឹមត្រូវទាំងអស់មិនខាន ។

ឧទាហរណ៍ ដែលអាចនឹងឃើញងាយៗ គឺ ដូចជាការដឹកភ្នំទៅលក់

ក្រៅប្រទេស ។ យើងធ្លាប់តែដឹករបស់ល្អ ត្រូវតាមមាត្រដ្ឋានទោលក់ ស្រាប់តែ ពេលមួយ យើងក្លែងបន្លំវាវ៉ាន់ យកវាវ៉ាន់ក្លែងក្លាយ ឬមទោលក់ ។ យើងចំណេញ ច្រើនមែន តែយើងនឹងត្រូវខូចហាងគេង គេលែងទិញពិយើងទៀត ហើយពេល នេះឯងដែលផលប្រយោជន៍យើងត្រូវបាត់បង់ ។

ដូច្នេះហើយបានជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ លោកបានដាក់សម្មាអាជីវៈ ជាមគ្គ មួយក្នុងចំណោមមគ្គទាំង ៨ សំរាប់ជាផ្លូវឆ្ពោះទៅរកសេចក្តីសុខ ។

៤. បច្ច័យសន្តិស្សិតសិលៈ : គឺការសង្រួម ប្រយ័ត្នក្នុងការពិចារណា លើ ការប្រើប្រាស់បច្ច័យ ។ បច្ច័យ គឺគ្រឿងទ្រទ្រង់សំរាប់ឱ្យជីវិតរស់នៅបានដោយសុខ ស្រួល មាន ៤ យ៉ាងដោយសង្ខេបគឺ បាយទឹកសំរាប់បរិភោគ, សំពត់ខោអាវស្លៀក ពាក់, ផ្ទះសំបែងសំរាប់ស្នាក់អាស្រ័យនៅ និងថ្នាំសង្កូវសំរាប់ព្យាបាលរោគ ។

សិលត្រង់ ខ នេះ លោកមានន័យថា ក្នុងការប្រើប្រាស់បច្ច័យទ្រទ្រង់ជីវិត ទាំងឡាយនោះ គប្បីប្រើដោយពិចារណាថា ជីវិតរបស់យើងជាប់ជំពាក់ដោយការ ចិញ្ចឹមពិរុក្ខកដទៃ ដោយមាន ឬអំណោយពិរាស្ត្រ ដូច្នេះ ត្រូវប្រើដោយប្រុងប្រយ័ត្ន មិនខ្លះខ្លាយ មិនបំផ្លាញ ។ ក្នុងព្រះគុណសាសនា គោលបំណងនៃការប្រើប្រាស់បច្ច័យ គឺដើម្បីធ្វើកម្មដ្ឋាន ។ កម្មដ្ឋាន ប្រែថាទីតាំងនៃការងារ ដែលជាហេតុនាំឱ្យរួចចាកផុត ពីសេចក្តីទុក្ខ ។ ការបរិភោគប្រើប្រាស់ដោយមិនមានប្រយោជន៍ ដោយមិនធ្វើអ្វី បណ្តោយឱ្យពេលវេលាកន្លងទៅ ឈ្មោះថាបានកំពុងតែសម្លាប់ខ្លួនឯង ។ ជីវិតនេះ ត្រូវការធ្វើអភិវឌ្ឍន៍ពីភារៈថោកទាប " បុត្រជន " ឆ្ពោះទៅរកភាពថ្លៃថ្នូរ " អរិយ- ជន " ហើយដែលអាចសម្រេចបាន ដោយសារការធ្វើការងារដែលត្រឹមត្រូវ ។

ដូច្នេះ សិលត្រង់ចំណុចនេះ មានគោលបំណងឱ្យអ្នកដឹកនាំចេះ ពិចារណា និងយល់ពីតម្លៃប្រាក់កាសរបស់វាស្ត្រ ដែលខំបង់ពន្ធមកឱ្យ និង ប្រើប្រាស់ដោយសន្សំសំចៃ ប្រុងប្រយ័ត្នមិនខ្លះខ្លាយ និងប្រឹងប្រែងបំពេញ

នាទី (កម្មដ្ឋាន) របស់ខ្លួនឱ្យសមទៅតាមចេតនារបស់វាស្រ្ត ដែលបានប្រគល់
សេចក្តីទុកចិត្តមកឱ្យយើង ។

ចំណុចមួយទៀត ដែលទាក់ទងនឹងបច្ច័យសន្តិសុខរបស់អ្នកដឹកនាំដែរ
នោះ គឺការប្រើប្រាស់នូវទ្រព្យសម្បត្តិធម្មជាតិរបស់ជាតិ ដែលមាននៅក្នុងប្រទេស ។
ទ្រព្យធម្មជាតិទាំងនោះ ជាសម្បត្តិរបស់ជនទូទាំងប្រទេស និងគ្រប់ជំនាន់ទាំងអស់
អ្នកដឹកនាំត្រូវមានវិចារណញ្ញាណ ក្នុងការប្រើប្រាស់ទ្រព្យធម្មជាតិទាំងនោះ ដោយ
ប្រុងប្រយ័ត្ន និងដើម្បីជាប្រយោជន៍ពិតៗរបស់វាស្រ្ត ត្រូវតាមសេចក្តីត្រូវការរបស់
វាស្រ្ត ។ ហើយកុំភ្លេចថា ពេលមនុស្សជំនាន់នេះស្លាប់ទៅ កូនចៅយើងជំនាន់
ក្រោយ ត្រូវរស់នៅលើទឹកដីនេះជាបន្តទៅទៀត គប្បីអភិរក្សថែរក្សាទ្រព្យនេះឱ្យ
នៅបានយូរលង់ ជាប្រយោជន៍ដល់ជនជំនាន់ក្រោយតរៀងទៅ ដូចច្បាប់កេរ្តិ៍កាល
បានដាស់តឿនថា :

កូនអើយកេរ្តិ៍មេបា ចូររក្សាគន់គិតគ្រង
ថែទាំទាំរូសរង ប្រុងប្រយ័ត្នប្រយោជន៍យូរ ។

ផលប្រយោជន៍របស់សិល

- សីលេន សុគតី យន្តិ សិលនាំមកនូវស្ថានសួគ៌នាបច្ចុប្បន្ន ឱ្យកើត
ឡើង ។ សង្គមមនុស្សនឹងទៅជាសង្គមស្ថានសួគ៌ បើអ្នកដឹកនាំមានសិលជាគំរូឱ្យ
ប្រជាវាស្រ្តធ្វើតាម ។

- សីលេន ភោគសម្បទា សិលនាំឱ្យភោគសម្បទាចំរើនសម្បូរ ប្រើមិន
ចេះអស់ ។ សង្គមខ្មែរ នឹងទៅជាសង្គមដែលមានការអភិវឌ្ឍន៍ក្លាយទៅជាអារ្យ-
ប្រទេស កាលណាអ្នកដឹកនាំមានសិលជាគំរូឱ្យប្រជាពលរដ្ឋនាំគ្នាកាន់តាម ។

- សីលេន និព្វតិ យន្តិ សិលនាំឱ្យសង្គមបាននូវសេចក្តីសុខ ត្រជាក់

ត្រង់ គ្មានភ្លើងសង្គ្រាម ។

សិលមេវ ឥត អគ្គី បញ្ញវា បន ឧត្តមោ
 មនុស្សសុ ច មេវសុ សិលបញ្ញាណពោជយំ
 ក្នុងលោកនេះ សិលគឺជារបស់ដ៏ប្រសើរបំផុត
 ក្នុងលោកនេះ អ្នកមានប្រាជ្ញាជាមនុស្សឧត្តមបំផុត អាស្រ័យ
 ដោយសារសិល និងបញ្ញា គេអាចយកជ័យជំនះលើមនុស្ស
 និងមេវតាទាំងឡាយបាន ។

បរិច្ចាគ គឺការលះបង់

មាន ក្នុងមណ្ឌលពិភពលោក ខមិ ១ បានដល់ការឱ្យទ្រព្យចំពោះអ្នកណាមួយ ឬក្រុមណាមួយ ដើម្បីទាក់ទាញចង់វិភាគចិត្តរបស់គេឱ្យស្មោះស្ម័គ្រ ឱ្យស្រឡាញ់ មកលើខ្លួន ។ ចំណែកបរិច្ចាគដែលជាគោលធម៌ទី ៣ នេះ បានដល់ការលះបង់ សេចក្តីសុខរបស់ខ្លួន ឬទ្រព្យសម្បត្តិខ្លួន ដើម្បីប្រយោជន៍រួម មិនចំពោះអ្នកណា ឬ ក្រុមណាមួយឡើយ ដូចជា :

- បរិច្ចាគកម្លាំង ដើម្បីកសាងផ្ទះ,
- បរិច្ចាគដី ដើម្បីកសាងមន្ទីរពេទ្យ,
- បរិច្ចាគលោហិត ដើម្បីព្យាបាលអ្នកជំងឺ,
- បរិច្ចាគទ្រព្យ ដើម្បីកសាងវត្តវារាម,
- បរិច្ចាគសេចក្តីសុខផ្ទាល់ខ្លួន ដើម្បីសេចក្តីសុខមហាជន ។ ល ។

ទាំងនេះគឺជាគ្រូយ៉ាងនៃគោលបដិបត្តិដែលហៅថាបរិច្ចាគ ដែលនឹងអាច ធ្វើឱ្យមហាជននាំគ្នាស្រែកថា " ពេញចិត្តៗ " ចំពោះអ្នកដឹកនាំ ។ គប្បីសង្កេតថា មានដែលធ្វើដោយអ្នកដឹកនាំ អាចនាំទាំងគុណ ទាំងមោស បើសិនជាអ្នកឱ្យមិនមាន សីល្បះក្នុងការឱ្យទេ ។ ដូចជានឹងអាចឱ្យអ្នកតូចមានការត្រឡប់មកវិញ បែកបាក់គ្នា ព្រោះយល់ថា អ្នកធំអតិថិកលើម្ខាងៗ ដែលនឹងក្លាយទៅជាភ្លើងរាណដាល លំបាក តាមក្រោយទៀត ។ ឯធ្វើការបរិច្ចាគវិញ មានតែផលល្អម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ព្រោះជាការ ឱ្យ ដោយមិនប្រាថ្នាផលប្រយោជន៍មកវិញឡើយ ទើបមិនមានអ្វីជាគ្រោះថ្នាក់ ។

វិធីបដិបត្តិក្នុងការបរិច្ចាគ

មត្តា សុខបរិច្ចាគា បស្សេ ចេ វិបុល្លិ សុខំ
ចជេ មត្តាសុខំ ធីរោ សម្បស្សំ វិបុល្លិ សុខំ

បណ្ឌិតកាលណាឃើញថា បើលះបង់នូវសេចក្តីសុខល្អមហើយ នឹងបាន
នូវសេចក្តីសុខដ៏ធំ ក៏គួរលះបង់នូវសេចក្តីសុខល្អមនោះចោល ។

ព្រះពុទ្ធវចនៈបទនេះ ជាមេចមន៍រាប់អនុវត្តនូវការលះបង់ ។ សារសំខាន់
ក្នុងពុទ្ធភាសិតនេះ គឺថា មុននឹងលះបង់ ឬបរិច្ចាគនូវអ្វីៗណាមួយ គប្បីពិចារណា
ឱ្យបានច្បាស់ណាស់ ។ បើឃើញច្បាស់ថា ការលះបង់នោះ នឹងបានទទួលប្រយោជន៍
ច្រើនជាងខាតប្រយោជន៍ហើយ សឹមលះបង់ ។

ខ្មែរយើងលោកប្រាប់ថា ឱ្យធ្វើខ្លួនដូចដង្កូវបាក់ខ្នង គឺបើចាប់ត្រង់ណា
ហើយ ត្រូវចាប់ឱ្យបានច្បាស់សិន ទើបលែងកន្ទុយទៅតាមក្រោយ ។ នៅក្នុងការលះ
បង់នេះ ត្រូវស្ថិតនៅក្នុងគោលការណ៍ " លះតូចដើម្បីយកធំ " មិនមែន " យក
ហោះទៅជួរហោះ " នោះទេ ។ ដើម្បីឱ្យងាយយល់ថារបស់ណាតូច មានប្រយោជន៍
តិច ហើយរបស់ណាធំ មានប្រយោជន៍ច្រើន ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានសំដែងអំពីវិធីដាច់
នៃវត្ថុដែលត្រូវលះបង់ដូច្នោះ ។

ធនំ ចជេ អង្ករវស្ស ហេតុ
អង្កំ ចជេ ជីវិតំ រក្ខមានោ
អង្កំ ធនំ ជីវិតញាបិ សព្វំ
ចជេ នរោ ធម្មមនុស្សរន្តោ ។

គប្បីលះបង់ទ្រព្យសម្បត្តិ ដើម្បីរក្សាអរយវៈ
គប្បីលះបង់អរយវៈ ដើម្បីរក្សាជីវិត
គប្បីលះបង់ សូម្បីតែទ្រព្យ អរយវៈ និងជីវិត ដើម្បីថែរក្សាធម៌ ។

• ទ្រព្យសម្បត្តិ : បានដល់មាសប្រាក់ កែវកង របស់គ្រប់បែបយ៉ាង ក្រៅពីខ្លួន ប្រាណ សាច់ឈាមយើង រួមទាំងកម្មសិទ្ធិ និងផលប្រយោជន៍ ដែលនឹងអាចកឱ្យ កើតជាទ្រព្យបានទៀតផង ដូចជាតំណែង អំណាច ជាដើម ។

• អវយវៈ : បានដល់រាងកាយ ដូចជាភ្នែក ត្រចៀក ត្រមុះ ដៃ ជើង ។ ល ។

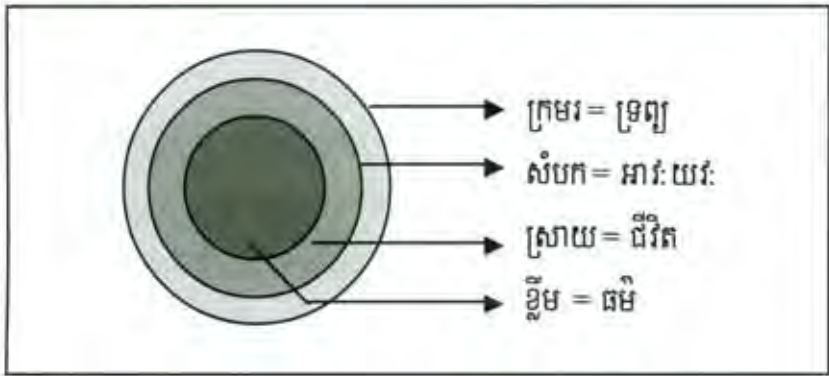
• ជីវិត : បានដល់ជីវិតដែលមានដង្ហើមចេញចូល

• ធម៌ : បានដល់គុណធម៌ ដូចជាសន្តិធម៌ ការត្រឹមត្រូវ យុត្តិធម៌ ។

ទាំង ៤ យ៉ាងនេះ គឺជាលំដាប់នៃតម្លៃ សំរាប់វត្ថុដែលយើងនឹងត្រូវ ពិចារណាដើម្បីលះបង់ ។ យើងអាចដកស្រង់ចេញជាប្រ ដូចខាងក្រោម :

តែបើប្រៀបមនុស្សយើងនឹងដើមឈើ ដែលមានក្រអូរ សំបក ស្រាយ ខ្លឹមវិញ យើងអាចគូររូបដូចខាងក្រោមនេះ ។

ក. លះបង់ទ្រព្យដើម្បីរក្សាអវៈយវៈ

ទ្រព្យជារបស់ក្រៅខ្លួន មិនទៀងទាត់ ឧបមាដូចជាក្រុមរដើមឈើដែលមានសំរាប់រុំធាតុដើមឈើ ការពារកំដៅមួយរយៈ ហើយក៏រុះរោយទៅ ។ មាស ប្រាក់ ក៏ដូចគ្នា បានហើយក៏អស់ទៅវិញ ព្រោះហេតុផ្សេងៗ មានសិទ្ធិ ចាយជាដើម ។ ហេតុដូច្នេះហើយបានជាទ្រព្យ ត្រូវជារបស់ដែលត្រូវលះបង់មុនគេ ព្រោះបើធៀបទៅនឹងអវៈយវៈ ទ្រព្យថោកជាងអវៈយវៈយើង ។

សំរាប់អ្នកដឹកនាំ ការលះបង់ទ្រព្យមាន ២ យ៉ាងគឺ :

- រូបទ្រព្យ : បានដល់ដីធ្លី ផ្ទះសំបែង សត្វពាហនៈ យានជំនិះ មាស ប្រាក់ ជាដើម ។
- នាមទ្រព្យ : បានដល់អំណាច កេរ្តិ៍ឈ្មោះ តំណែង ការឃើញតែប្រយោជន៍ខ្លួន សេចក្តីសុខ ស្រួល សេចក្តីស្នេហា ភាពយោរយោ ការចង់អាមាត ព្យាបាទ កិលេស ឧបនិស្ស័យអាក្រក់ប្រចាំខ្លួនជាដើម ។ នាមទ្រព្យទាំងនេះ របស់ណាអាក្រក់ ក៏លះបង់ចេញ របស់ណាដែលមិនជាប្រយោជន៍ច្រើនដល់មហាជន ក៏សុខចិត្តលះបង់ចេញ ។ ជាឧទាហរណ៍ ការលះបង់នូវអំណាចរបស់មេដឹកនាំខ្លះក្នុងលោក នៅពេលដែលប្រជាពលរដ្ឋភាគច្រើន សំដែងនូវការមិនពេញចិត្ត ចុះចេញពីដំណែងនៅពេលដឹងថាខ្លួនឯងធ្វើខុស ជាដើម ។

ខ. លះបង់អវយវៈដើម្បីរក្សាជីវិត

អវយវៈ ជារបស់ដែលជាប់នឹងខ្លួន មានស្ថិរភាពជាងទ្រព្យសម្បត្តិ និងជារបស់ដែលសំរាប់បង្កើតនូវទ្រព្យសម្បត្តិ ទើបត្រូវមានតម្លៃជាងទ្រព្យសម្បត្តិ ។ ការលះបង់អវយវៈ បានដល់ការលះបង់ចំណែករបស់រាងកាយ ដែលមិនមានការប៉ះពាល់ដល់ជីវិត ដូចជាលះបង់កម្លាំង លះបង់សេចក្តីសុខខាងរាងកាយ សុខចិត្តអត់ងងុយ ធន់នឿយហត់ ធន់ឈឺ ធន់ឃ្នាន សុខចិត្តបាត់បង់រូបឆោម ដើម្បីចំពេញប្រយោជន៍រួម ។ អ្នកដឹកនាំដែលសុខចិត្តដើរលោកសួរសុខទុក្ខប្រជាពលរដ្ឋខ្លួន ដែលកំពុងរងគ្រោះដោយទឹកជំនន់ ដោយសង្គ្រាម សុខចិត្តទៅពិនិត្យមើលសុខទុក្ខអ្នកស្រុកដល់ជនបទក្រីក្រដាច់ស្រយាល ។ ល ។ ដោយមិនខ្លាចនឿយហត់ លំបាកឈ្មោះថាលះបង់អវយវៈ ។

គ. លះបង់ជីវិតដើម្បីរក្សាធម៌

ធម៌ បានដល់សេចក្តីក្អេ កិត្តិយស គុណធម៌ សីលធម៌ ដែលជាសម្បត្តិពិសេសសំរាប់មនុស្សយើង ជាខ្លឹមសាររបស់ជីវិត និងរាងកាយ ជាពិសេសគឺសំរាប់អ្នកដឹកនាំ ។ ជីវិតយើងតូចមួយត្រូវស្តាប់ ត្រូវលះបង់មែន តែជីវិតរាប់រយមិនសែនត្រូវរស់នោះ យើងក៏ត្រូវលះបង់ ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងសមរម្យមិ យើងក៏រហូស គេក៏រហូស តែយើងមើលទៅឃើញថា ម្នាក់ហ្នឹងមានសារសំខាន់ណាស់ សំរាប់កងទ័ពទាំងមូល ប្រទេសជាតិទាំងមូល បើជីវិតអ្នកនោះនៅមាន នឹងកើតប្រយោជន៍ជាច្រើនដល់មហាជន យើងក៏សុខចិត្តលះបង់ថ្នាំព្យាបាលខ្លួនយើងឱ្យទៅអ្នកនោះវិញ ។ ឬដូចជា គេបង្ខំយើងឱ្យលក់ឯកសារសម្ងាត់សំរាប់ប្រទេស បើមិនលក់ទេ គេនឹងសម្លាប់យើងជាមិនខាន ។ យើងសុខចិត្តស្លាប់ ដោយមិនប្រាប់ការអាទិកំបាំងនោះទៅបច្ចាមិត្តដឹងជាជាទាត ។ ល ។

អ្នកតាម្លាំងមឿង គឺជាបុគ្គលគំរូដ៏ឧត្តមម្នាក់ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ដែល

សុខទិតុណោតត្ថលក្ខន្ធរណេស្តសម្លាប់ខ្លួន ដើម្បីពង្រឹងទឹកចិត្តទាហានខ្មែរ ដែលកំពុង
 ច្បាំងនឹងសៀម រហូតដល់ទាហានខ្មែរមានទឹកចិត្តមោះមុតចូលប្រយុទ្ធ រហូតមាន
 ជ័យជំនះលើកងទ័ពសៀម ។ ព្រះអាចារ្យហែម ចៀវ ដែលសុខទិតុណោតជាបុត្រ
 ដល់អស់ព្រះជន្មជីវិត ដើម្បីមាមាមាឯករាជ្យពិបាកឱ្យមកប្រជារាស្ត្រខ្មែរ ក៏ជាគំរូ
 នៃការលះបង់ជីវិតដើម្បីធម៌ដែរ ។ ជាពិសេសគឺ ព្រះបរមគ្រូសម្មាសម្ពុទ្ធអង្គយើង
 នេះឯង ដែលជាគំរូឱ្យបរិស័ទដើរតាម គឺព្រះអង្គបានយកជីវិតជាដើមផាន់ ក្នុង
 ការស្វែងរកសច្ចធម៌ ដើម្បីជួយដោះស្រាយសេចក្តីទុក្ខរបស់មនុស្សលោក ។

ប្រយោជន៍របស់ការលះបង់

សង្គមមនុស្ស ដែលនឹងអាចរស់រានមកដល់ពេលនេះបាន ក៏ព្រោះមាន
 មនុស្សជាច្រើនដែលបានលះបង់នូវអ្វីៗគ្រប់បែបយ៉ាង តាំងពីម្តាយសម្បត្តិ អរយៈ
 និងជីវិតដែលជាទិស្រឡាញ់របស់ខ្លួន ។ ការលះបង់ ពុំមែនជាករណីយកិច្ចដោយបង្ខំ
 ទេ តែគឺជាច្បាប់ធម្មជាតិដែលចែងមកសំរាប់ឱ្យយើងធ្វើ ។ ដើមឈើដែលមានស្លឹក
 លូតលាស់ល្អនៅរដូវវស្សា ព្រោះសម្បូរទឹក ត្រូវតែលះបង់នូវស្លឹករបស់ខ្លួនចេញ
 នៅរដូវប្រាំងដែលខ្វះទឹក ព្រោះបើមិនដូច្នោះទេ ដើមឈើនោះមិនអាចរស់នៅបាន
 ឡើយ ព្រោះទឹកមិនគ្រប់គ្រាន់ ។ តែដោយព្រោះការលះបង់ស្លឹកចាស់នេះឯង ទើប
 ១ ខែ ២ ខែក្រោយមក ដើមឈើនោះបានទទួលនូវស្លឹកថ្មី និងផ្លែផ្កា គួរជាទីមនោរម
 និងសំរាប់បន្តទៅទៀត ។

មនុស្សប្រសើរជាងរុក្ខជាតិ និងសត្វនានា ដូច្នោះ មនុស្សត្រូវមានបរិច្ចាគ
 ដើម្បីអនុជន់ជាន់ក្រោយរបស់ខ្លួនអាចរស់កើតមកទៀតបាន ។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធម្រង់
 សម្តែងថា " អត្តត្ថបញ្ញា អសុចី មនុស្សា " ជនមានប្រាជ្ញា តែជាអ្នកឃើញតែ
 ប្រយោជន៍ខ្លួន គឺជាមនុស្សអសោច ។ មនុស្សអសោច គឺមនុស្សស្អុយ ឬមនុស្ស
 ស្លាប់ ។ ធម្មតាមនុស្សស្លាប់ ពុំអាចនឹងផ្តល់ផលប្រយោជន៍អ្វីដល់សង្គមបានឡើយ

ហើយមនុស្សស្លាប់ មិនតប្បិទុកដាក់នៅក្នុងចំណោមមនុស្សរស់ឡើយ ។ ដូចគ្នានេះ
ដែរ សង្គមណាដែលគ្មានមនុស្សបរិច្ចាគ មនុស្សដែលហ៊ានលះបង់ទេ សង្គមនោះ
គឺសង្គមស្លាប់ សង្គមស្តុយ សង្គមគ្មានការរីកចំរើន មានតែទុក្ខវេទនាតែប៉ុណ្ណោះ ។

ការលះបង់ ត្រូវចាប់ផ្តើមពីអ្នកដែលជាប្រមុខមកមុន ទើបអ្នកដែលនៅ
ពីក្រោយអាចរៀនធ្វើតាមបាន ព្រោះប្រមុខ ជាមុខគេ ។

ការលះបង់ត្រូវចាប់ផ្តើមពីអ្នកដែលជាប្រធានមកមុន ព្រោះប្រធានមាន
ន័យថា ព្យាយាមលះអំពើអាក្រក់ដែលមានឱ្យអស់ចេញពីក្នុងខ្លួន ។ បើប្រធានមាន
ការលះបង់ហើយ អ្នកដែលជាកូនចៅ គង់នឹងធ្វើតាមមិនខាន ។

ស្រុកខ្មែរយើង មានសេចក្តីទុក្ខវេទនាគ្រប់ដណ្តប់ច្រើនណាស់ អំពើ
អាក្រក់ទាំងឡាយ មានក្នុងសន្តានចិត្តក៏ច្រើន ។ បើអ្នកដឹកនាំព្យាយាមលះបង់អំពើ
អាក្រក់ លះបង់ទ្រព្យសម្បត្តិ ដើម្បីអវយវៈ លះបង់អវយវៈដើម្បីជីវិត និងលះបង់
ជីវិតដើម្បីធម្មៈហើយ សន្តិភាព សន្តិសុខ យុត្តិធម៌ សេរីភាព សុភមង្គល ឧត្តមសុខ
ក៏ប្រាកដជាកើតឡើងក្នុងសង្គមខ្មែរជាមិនខាន ។ ប្រទេសជប៉ុន បន្ទាប់ពីសង្គ្រាម
លោកលើកទីពីរ ជាប្រទេសដែលក្រីក្រជាខ្លាំង ។ តែជប៉ុនឥឡូវនេះ បានក្លាយខ្លួនទៅ
ជាប្រទេសមហាអំណាចខាងសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោកយ៉ាងគាប់រហ័ស ព្រោះដោយសារ
អ្នកដឹកនាំ និងពលរដ្ឋរបស់គេយល់ពិតខ្លួននៃការលះបង់ ដើម្បីធ្វើការងារកសាង
ប្រទេស ថ្វីដ្បិតតែប្រទេសជប៉ុន ពុំមានទ្រព្យសម្បត្តិអ្វីដែលគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍
សោះឡើយ ។

ខ្មែរយើង ទ្រព្យសម្បត្តិជាតិច្រើនណាស់ លះបង់ប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន តែ
ម្នាក់បន្តិច ប្រទេសយើងនឹងចម្រើនជាមិនខាន ។

រស់ព្រោះហ៊ានស្លាប់

អាជ្ញាវៈ គឺការត្រង់

អាជ្ញាវៈ ប្លែងសព្វមកពី ឧដុ ប្រែថា " ការត្រង់ " ជាវាជធម៌ ខមិ ៤ ដែលប្រមុខណាមានក្នុងសន្តានហើយ នឹងអាចឱ្យមហាជនទាំងឡាយស្រែកអំណរ ថា " ពេញចិត្ត ពេញចិត្ត " ។

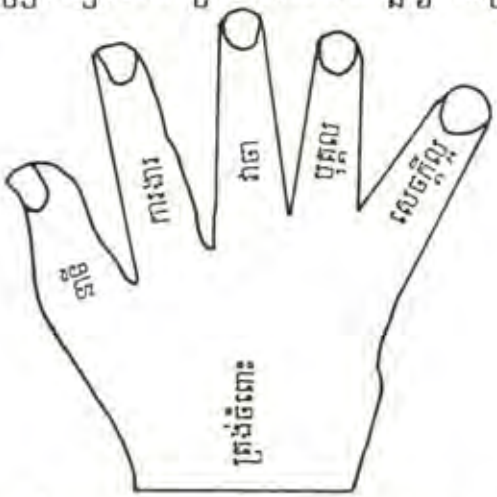
កាលណានិយាយពិពាក្យថា " ត្រង់ " គេតែងតែនឹកដល់បន្ទាត់ដែលជា ឧបករណ៍មាត្រដ្ឋានសំរាប់គូសបន្ទាត់ ។ បើគេចង់ដឹងថាគំនូសណាមួយ ឬខ្សែណា មួយត្រង់ ឬមិនត្រង់ ឬវៀរឆ្គាំងប៉ុណ្ណា គេត្រូវយកគំនូសនោះទៅធ្វើបន្ទឹងបន្ទាត់ ត្រង់ ។ ដូចគ្នាដែរ " ត្រង់ " កាលណាយកមកប្រើជាមួយមនុស្ស ដូចជា " មនុស្ស ត្រង់ " ក៏នឹងធ្វើឱ្យមនុស្សនោះ នឹងក្លាយទៅជាមនុស្សមានមាត្រដ្ឋាន មនុស្សគំរូ សំរាប់យកទៅវាស់មនុស្សដទៃទៀត ។ ដូច្នេះ អ្នកដឹកនាំទាំងឡាយដែលជាមនុស្ស ប្រមុខគេនោះ ត្រូវតែជាមនុស្សត្រង់ ព្រោះថា បើប្រធានទាំងឡាយមិនត្រង់ហើយ អ្នកនៅក្រោមទាំងឡាយ ក៏នឹងមិនត្រង់តាមជាបន្តបន្ទាប់ជាមិនខាន ។ ឯការដែល មិនត្រង់នោះ យើងដឹងគ្រប់គ្នាហើយថា គឺ ពាក្យកោង វៀរចរេ ក្រឡិកក្រងក់ នេះឯង ។

លក្ខណៈរបស់ត្រង់ : ក្នុងមនោវិទ្យាជធម៌ ដែលជាធម្មៈទាក់ទងនឹង ការគ្រប់គ្រងផ្លូវលោក ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធត្រង់ប្រើពាក្យអាជ្ញាវៈ ជាពាក្យសំរាប់ អធិប្បាយពិរឿងត្រង់ តែនៅក្នុងមនោវិទ្យាជធម៌ ដែលជាធម្មៈសំរាប់បដិបត្តិដើម្បីឆ្ពោះ ទៅរកពុទ្ធភាវៈ ព្រះអង្គប្រើពាក្យសច្ចៈ សំរាប់អធិប្បាយពិរឿងត្រង់ ។ ដូច្នេះ អ្នក អានដែលជុំស្ងួរធ្លាប់ជិតស្និទ្ធនឹងពាក្យអាជ្ញាវៈនេះ ក៏សូមសម្គាល់ថា ពាក្យអាជ្ញាវៈនេះ មានលក្ខណៈស្រដៀងនឹងពាក្យថាសច្ចៈដែរ ថ្វីដ្បិតតែមិនដូចទាំងស្រុង ក៏ដោយ ។

ជាលក្ខណៈរបស់មនុស្សត្រង់ គឺត្រង់ទាំងដើម កណ្តាល និងចុង ។ ការដែលពិនិត្យ មើលទៅលើតែពាក្យសម្តី និងគ្រឹក្រឹកម្ម មិនអាចឱ្យយើងអះអាងថា អ្នកនោះជាអ្នក ត្រង់បាន ១០០ ភាគរយទេ តែត្រូវពិនិត្យទៅលើចេតនារបស់អ្នកនោះទៀតផង ទើបគ្រប់គ្រាន់ បើមិនដូច្នោះទេ ប្រាកដជាសន្និដ្ឋានខុសជាមិនខាន ។

ប្រភេទរបស់ត្រង់

បុរាណាចារ្យលោកបានចែងទុកថា មនុស្សយើងគួរត្រង់ចំពោះអ្វីខ្លះ ដោយលោកបានប្រៀបធៀបទៅនឹងម្រាមដៃទាំង ៥ ដើម្បីឱ្យងាយស្រួលចាំ ដូច្នេះប ខាងក្រោម :

- ១. ត្រង់ចំពោះនាទី បានដល់ការទទួលស្គាល់ថា " នាទីជារឿង សំខាន់ " ។ នាទីដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវត្រង់ជាមួយ មានពីរប្រភេទ គឺ :
 - ក. ត្រង់ចំពោះនាទីខ្លួន : គឺបដិបត្តិការងារក្នុងនាទីរបស់ខ្លួន ឱ្យបាន ច្បាស់លាស់ មិនលះបង់នាទី មិនក្លែងបន្លំ បំផ្លាញនាទី យកនាទីរបស់ខ្លួនជាធំ ។
 - ខ. ត្រង់ចំពោះនាទីរបស់អ្នកតូច : មិនបៀតបៀននាទីរបស់អ្នកតូច មិនជ្រៀតជ្រែកនាទីរបស់អ្នកតូច តែ :

- ត្រួតពិនិត្យឱ្យអ្នកតូចធ្វើការងារក្នុងមុខនាទី,
- មិនលើកទឹកចិត្តចំពោះអ្នកតូចណាដែលយកចិត្ត យកធ្វើមអ្នក ធំ តែលះបង់នូវមុខនាទីខ្លួន,
- ផ្តល់កិត្តិយសដល់អ្នកតូចដែលខំបំពេញនាទី ។

នាទីជាករណីយកិច្ចដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវធ្វើជាចាំបាច់ ដោយមានមិនបាន ។ អ្នកដឹកនាំដែលមិនធ្វើករណីយកិច្ចរបស់ខ្លួន ជារឿងគួរឱ្យអាម៉ាសជាពន់ពេក ហើយ និងនាំទៅរកសេចក្តីអន្តរាយជាមិនខាន ឧទាហរណ៍ដូចជានាទីខ្លួន គឺត្រូវទទួលបានតិមាន តាមវិទ្យុពិសមរហូមិមុខ ចុះបើអ្នកនោះត្រឡប់ជាទៅលេងអុក ឬដើរទៅឯណាឯណា បាត់ ហើយពេលនោះចំជាពេលមានអាសន្នពិសមរហូមិមុខ យើងសួរថាតើនឹងមាន ហេតុការណ៍ធ្ងន់ធ្ងរប៉ុណ្ណាទៅ ដែលនឹងកើតឡើង ។

អ្នកដែលអាចលះបង់នាទីខ្លួនបាន អ្នកនោះអាចលះបង់អ្វីៗ បានគ្រប់ យ៉ាង លើកលែងតែអំពើអាក្រក់ម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ។

២. ត្រង់ចំពោះការងារ : បានដល់ការធ្វើការងារគ្រប់យ៉ាងឱ្យបាន " ល្អ " និង " ឱ្យដល់ល្អ ឬដល់កម្រិត " របស់ការងារនោះ ។ ការងារល្អនោះ គឺការងារ ដែលមិនខ្ជក់ មិនខ្លោះ មានសុក្រិតភាព ដូចជា បើនឹងសំពះ ក៏សំពះឱ្យត្រឹមត្រូវល្អ មិនមែនដូចអ្នកដឹកនាំខ្លះដែលយើងធ្លាប់ឃើញ គឺថា បើនឹងសំពះ ក៏លើកដៃទាំងពីរ មកពិតចំហៀងខាងក មិនហ៊ានឱ្យទំពិមុខទេ បើនឹងថ្វាយបង្គំព្រះសង្ឃ ក៏ធ្វើផ្តោមៗ ដូចជាបន្ទោបង់លាមកឥតង ។ ឬមេម៉ែខ្លះ ពេលទៅត្រួតកូនចាបាន ក៏ស្លៀកពាក់ ជាស៊ីវិល បែបនេះហៅថា មិនត្រង់ការងាររបស់ខ្លួន ។ ជួនកាលការងារខ្លះធ្វើមិនឱ្យ ចប់ចុង ចប់ដើមទេ ចូលក្នុងតម្រាពាក្យខ្មែរដែលលោកថា " ចាប់នេះចាប់នោះ មិន ឆ្ពោះត្រង់ណា " ។

រួមសេចក្តីទៅ ត្រង់ចំពោះការងារ គឺការធ្វើការងារឱ្យបានល្អជាមិបំផុត

តាមដែលកម្រិតល្អនៃការងារនោះត្រូវការ មិនឱ្យមន្ត្រីធំធេង ធ្វើឱ្យតែបានៗ ខុសៗ ត្រូវៗ នោះទេ ។ ម្យ៉ាងទៀត ចំពោះការងាររបស់អ្នកតូច ក៏ត្រូវប្រើប្រៀបឱ្យបានល្អ ជានិច្ច មិនត្រូវបណ្តោយស្រេចតែនឹងចិត្តរបស់អ្នកតូចដែលមាក់ងាយ ឬវាយមាយ ចំពោះការងារនោះឡើយ ដូចជា ពេលស្មៀនវាយអង្កុលិលេខយកមកឱ្យអ្នកធំចុះ ហត្ថលេខា បើឃើញវាយខុសៗ ត្រូវៗ ខ្លះបាត់ជើង ខ្លះបាត់ដៃ បាត់បន្តក់ ខុសអក្ខរា- វិរុទ្ធ ក៏គប្បីកែ មិនគប្បីបណ្តោយឱ្យនៅតែដូច្នោះឡើយ ។

សូមចាំថា របៀបធ្វើការងារ មានតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ គឺធ្វើឱ្យល្អ ។

៣. ត្រង់ចំពោះវាចា : គឺការផ្តល់សារសំខាន់ទៅលើពាក្យនិយាយរបស់ ខ្លួន គោរពពាក្យនិយាយរបស់ខ្លួន ថាជារបស់ខ្ពង់ខ្ពស់ស្មើជីវិត គឺនិយាយយ៉ាងណា ក៏ធ្វើតាមការនិយាយនោះ សន្យារឿងអ្វីជាមួយអ្នកណា ក៏ធ្វើតាមពាក្យសន្យានោះ ទោះបីរឿងនោះជារឿងតូចតាចយ៉ាងណាក៏ដោយ ។ តែបើខ្លួនធ្វើតាមពាក្យនិយាយ មិនបានទេ ក៏គប្បីរកហេតុផលមកបញ្ជាក់ប្រាប់ឱ្យគេដឹង ហើយសុំទោសដែរចំពោះ ការដែលខ្លួនមិនអាចធ្វើតាមពាក្យនិយាយនោះបាន ។ ដូចគ្នានេះដែរ អ្នកដឹកនាំក៏ត្រូវ យកចិត្តទុកដាក់ចំពោះពាក្យអ្នកតូចដែរ គឺបើនិយាយយ៉ាងណា សន្យាយ៉ាងណា ទោះ ជារឿងតូចក្តី ធំក្តី ក៏ត្រូវតាមមើលឱ្យដល់កោះដល់ត្រើយ ថាអ្នកតូចនោះបានធ្វើ តាមពាក្យដែលខ្លួននិយាយមែនឬទេ បើធ្វើមិនបាន ក៏ត្រូវឱ្យមានហេតុផលគ្រប់ គ្រាន់មកបញ្ជាក់ដោះស្រាយ ។ ធ្វើដូច្នោះ ជាការធ្វើឱ្យអ្នកតូចមិនហ៊ាននិយាយឡេះ ឡោះតទៅថ្ងៃក្រោយ ។ សូមកុំភ្លេចថា ការកុហក និយាយមិនពិត ការមិនត្រង់ ចំពោះវាចាខ្លួនម្តង ឈ្មោះថាបន្ថយនូវជំនឿដែលគេមានចំពោះយើងមួយកម្រិតផង ដែរ ដូចពាក្យចាស់លោកថា :

ឈើផ្អែច្រើន ចាញ់ស្លឹក
ពាក្យច្រើនភូត ចាញ់អាត្មា

៤. គ្រង់ចំពោះបុគ្គល : គឺមិនលេងល្បិច ការមិនអបអរសាទរចំពោះអ្នកដទៃ មានអ្វីក៏ធ្វើគ្រង់ទៅគ្រង់មក មានភក្តីភាពស្មោះត្រង់ ដូចជា :

- មិនបោកអ្នកតូចឱ្យធ្វើមុស ហើយយករួចខ្លួនតែឯង,
- មិននិន្ទាមូលបង្កាច់គេនៅពិក្រាយ ដោយចេតនាអាក្រក់,
- មិនគិតព្យាបាមមិត្ត,
- មិនទុរយសក្បត់ចំពោះអ្នកធំ,
- មិននិរគុណចំពោះអ្នកដែលធ្វើគុណ,
- មិនធ្វើខ្លួនឱ្យទៅជាមនុស្ស " នៅនឹងមុខហោរលោក ក៏បាំងដំបូកហោរា " ។

ខ្មែរយើងមានសុភាសិត ១ ឃ្លា ដែលបញ្ជាក់ពីការគិតយកតែប្រយោជន៍ខ្លួន មិនមានការស្មោះត្រង់ចំពោះបុគ្គល ដូច្នោះគឺ :

« ចូលព្រៃសត្វសាហាវ រកអំពាវគ្នាមកដុំ
ដល់បានស្ករមីកឃ្នុំ ពួនសម្លីស៊ីម្នាក់ឯង » ។

សង្គមខ្មែរយើងសព្វថ្ងៃនេះ សម្បូរអ្នកដឹកនាំប្រភេទនេះណាស់ ដែលជាការគួរឱ្យព្រួយបារម្ភ ព្រោះនឹងធ្វើឱ្យអ្នកដែលរួមការជាមួយគ្នា លែងមានភក្តីភាព រកទុកចិត្តគ្នាមិនបាន ។ ព្រះតេជព្រះគុណព្រះអធិបតិសង្ឃ សាយភូ លោកបានដំណាលរឿងពិតមួយពីជំនាន់បារាំងគ្រប់គ្រងខ្មែរថា : មានកូនចាបានខ្មែរ ១ កង មានការមិនពេញចិត្តចំពោះប្រាក់ខែរបស់ខ្លួនដែលបារាំងឱ្យ ព្រោះថាយមិនគ្រប់ ក៏បានស្រុះស្រួលគ្នាចុះឈ្មោះសរសេរពាក្យដើម្បីឡើងឈ្មោះទៅកុំម៉ង់ដង់ ទាមទារឡើងប្រាក់ខែ ។ ចាបានទាំងនោះបានសុំឱ្យចាបានម្នាក់ដែលបានមាត់បានក ធ្វើជាមេនាំមុខដើរជាជួរទៅជួបបារាំង ដោយសន្យាថានឹងគាំទ្រជានិច្ច ។ ដល់ពេលទៅជួបបារាំង ចាបានអ្នកនាំមុខនោះ ក៏គំនាប់បារាំង ហើយក៏ហុចពាក្យតវ៉ាទាមទារនោះឱ្យបារាំង ។ បារាំង

អាណូចក៏មុខក្រហមងាំង ហើយក៏ចុះតុផ្ទុះសួររកថា អ្នកណាជាអ្នករួមគំនិត ។
 ទាហាននោះក៏ប្រាប់ថា " ពួកខ្ញុំទាំងអស់គ្នា. ... ថាបានប៉ុណ្ណោះ ក៏ងាកទៅក្រោយ
 ដើម្បីឱ្យគ្នាខ្លួនជួយនិយាយ ស្រាប់តែបាត់មនុស្សអស់រលីង មិនដឹងបាត់ពីអង្គាល់
 ណា ។ មិនបាច់ ទាហាននោះត្រូវបាត់ចាប់ដាក់គុក ៣ ខែ ជាការដាក់ទោស ។
 រឿងនេះចង់បង្ហាញថា ការមិនមានភក្តីភាព ឬការមិនត្រង់នឹងគ្នានេះ ជារឿងមួយ
 គ្រោះថ្នាក់ណាស់ នៅក្នុងការតស៊ូជួយដែននេះ ក៏មានតួយ៉ាងច្រើនណាស់ ទាំងពី
 អ្នកដឹកនាំ និងពីអ្នកក្រោមបង្គាប់ គឺនាំគ្នានិយាយថា ស្មោះត្រង់ៗ ស្លូតបញ្ចប់ជាមួយៗ
 តែដល់មែនទែន បែរខ្នងដាក់គ្នា ទៅជាសត្រូវនឹងគ្នាក៏មាន ។

សូមចាំថា :

*គប្បីល្អចំពោះមនុស្សគ្រប់គ្នា
 តែទុកចិត្តចំពោះមនុស្សខ្លះបានហើយ*

៥. ត្រង់ចំពោះសេចក្តីល្អ : គឺជាកំពូលនៃសេចក្តីត្រង់ នៃសេចក្តីល្អ ។
 ចំពោះការត្រង់នេះ បុរាណលោកប្រើពាក្យធម៌ គឺបានន័យថា ត្រង់ចំពោះសេចក្តីល្អ
 គឺការរក្សាធម៌នេះឯង ដូចជា :

- មានយុត្តិធម៌
- ត្រឹមត្រូវតាមធម៌
- តាមគន្លងធម៌
- ប្រកបដោយធម៌

ឬបើជាពាក្យអវិជ្ជមាននាំមុខវិញ មានដូចជា មិនស៊ីសំណ្កក មិនឆកោង
 មិនអយុត្តិធម៌ មិនលំអៀង ។ ល ។

រួមសេចក្តីថា នៅក្នុងការបំពេញនាមិរបស់ខ្លួនជាអ្នកធំ បើទោះជាមានអ្វី

មករុញច្រាន ឬបង្ខំឱ្យខ្លួនងាកខេសពិធមិយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏សង្រួមចិត្ត មិនព្រម
 លុះទៅតាមអំណាចទាំងនោះ យ៉ាងតស៊ូពុះពារដើម្បីរក្សាធមិឱ្យគង់វង្ស ។ អំណាច
 ដែលនឹងអាចឱ្យយើងខូចធមិទាំងនោះ មានដូចជា សំណូក រង្វាន់ ស្រី ចក្រព្រក ស្នេហា
 កំហឹង ការស្រវឹង ការខ្លាច ការញុះញង់របស់សត្រូវជាដើម ។ គប្បីចាំនូវពុទ្ធវចនៈថា
 « ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មថារី - អ្នករក្សាធមិ ធមិទាំងរក្សាអ្នកនោះ » ជាគតិ
 សំរាប់តស៊ូជាមួយអធមិទាំងឡាយនោះ ។

ផលប្រយោជន៍របស់ត្រង់

យើងហាក់ដូចជាមិនបាច់អធិប្បាយទេ ពិសេសប្រយោជន៍របស់ត្រង់
 ព្រោះអ្នកណាក៏ស្រណាញ់ត្រង់ និងចូលចិត្តត្រង់ដែរ ។ ដៃដែលនឹងស្អាតនោះ ព្រោះ
 មានម្រាមគ្រប់ទាំង ៥ បើបាត់ម្រាមណាមួយ ដៃនោះនឹងទៅជាដៃពិការ បើបាត់
 កាន់តែច្រើន ដៃក៏កាន់តែលែងមានប្រយោជន៍ច្រើនឡើងៗដែរ ។

មនុស្សត្រង់ គឺមនុស្សមិនវៀច ធ្វើការអ្វីក៏នឹងបានឆាប់សំរេចមិនខាន
 ដូចជាផ្លូវត្រង់ និងផ្លូវវៀចអញ្ចឹងដែរ គឺផ្លូវត្រង់ទៅដល់គោលដៅឆាប់ជាងផ្លូវវៀច ។
 ផ្លូវត្រង់ គឺផ្លូវកណ្តាល ជាមជ្ឈិមប្បដិបទា មិនងាកឆ្វេង ងាកស្តាំ របស់ព្រះពុទ្ធបរម-
 ត្រូវរបស់យើង ។ ជនដែលដើរតាមផ្លូវត្រង់ ផ្លូវកណ្តាល គឺជាអរិយសាវ័ករបស់ព្រះ
 សម្មាសម្ពុទ្ធដ៏ពិតៗ ។ អ្នកដឹកនាំដែលត្រង់ គឺពិតជាអ្នកដឹកនាំដែលកំពុងនាំរាស្ត្រប្រជា
 ដើរលើផ្លូវមជ្ឈិមប្បដិបទា ឆ្ពោះទៅរកការរួចផុតពីសេចក្តីមុត្តលំបាករបស់រាស្ត្រ
 ប្រជា និងឆ្ពោះទៅរកព្រះនិព្វានសំរាប់ផ្ទាល់ខ្លួនដ៏ពិតៗ ។

មន្ទវៈ គឺការទន់ភ្លន់

មន្ទវៈ ប្រែថាការទន់ភ្លន់ ប្រាសចាកការត្រងេងត្រងាង ត្រឡើស បើស ។ គោលបំណងរបស់ធម្មៈ ខ នេះ គឺថា ក្នុងឋានៈជាអ្នកដឹកនាំ ជាប្រមុខរបស់ ជនទាំងឡាយដ៏ច្រើន ក្រៅពីមានទាន គឺការបែងចែកវិលក, សិល គឺការសង្រួម កាយ វាចា, បរិច្ចាគ គឺការលះបង់, អាជ្ជវៈ គឺការត្រង់ហើយ អ្នកដឹកនាំត្រូវមានកិរិយា សុភាព ទន់ភ្លន់ រៀបរយ ចំពោះអ្នកក្រោមបង្គាប់ខ្លួន គួរឱ្យជាទីគោរពរាប់អាន និងចង់ឱ្យគេចូលចិត្តសន្តោសប្រាស្រ័យជាមួយ និងជាអ្នកមិនក្រហែងក្រញាង, មិន ត្រងេងត្រងាង, មិនរឹងរូសចំពោះមហាជនដែលខ្លួនគ្រប់គ្រង ។

លោកប្រៀបធម្មៈ ខ នេះថា មានលក្ខណៈដូចដើមព្រៃត្រង់ បើទោះជាមាន ខ្យល់ព្យុះបោកចក់ខ្លាំងយ៉ាងណា ក៏មិនបាក់ដែរ សុខចិត្តទោរទន់ទៅតាមកម្លាំងខ្យល់ លុះដល់ស្ងប់ខ្យល់ ក៏អាចងើបឈរត្រង់បានឡើងវិញ ។

អ្នកអានអាចឆ្ងល់ថា ធម្មតាអ្នកដឹកនាំត្រូវមានភាពរឹងប៉ឹងដាច់ខាត ម៉ាត់ ណា ម៉ាត់ហ្នឹង ប្រើអំណាចទើបកូនទៅខ្លាច ។ បើយ៉ាងដូច្នោះ រឿងនេះវាមិនទាស់ នឹងធម្មៈ ខ មន្ទវៈនេះទៅហើយឬ ?

ឆ្លើយថា មិនទាស់ទេ ព្រោះការទន់ភ្លន់ និងការរឹងប៉ឹង មិនមែនជារបស់ បដិបក្សនឹងគ្នាឡើយ តែជាប្រយោជន៍ដល់គ្នានឹងគ្នាទៅវិញទេ លោកប្រៀបថា ការ រឹងប៉ឹងដូចជាផ្លែដាវ ឯការទន់ភ្លន់ដូចជាស្រោមដាវ ដែលតែងរក្សាគ្នាទៅវិញទៅមក និងជាលំអដល់គ្នានឹងគ្នា ។ បដិបក្សរបស់ភាពរឹងប៉ឹង គឺទន់ខ្សោយ មិនមែនទន់ភ្លន់ ទេ ។

មនុស្សពីរជំពូក

មនុស្សយើង ក្នុងឋានៈជាប្រមុខគេ អាចបែងដោយគ្រួសារជាពីរប្រភេទ គឺ រឹងប៉ឹងខាងក្រៅ តែទន់ខាងក្នុង និងមួយប្រភេទទៀត ទន់ខាងក្រៅ តែរឹងប៉ឹង ខាងក្នុង ដោយលោកប្រៀបទៅនឹងរុក្ខជាតិពីរជំពូក ៖

ឈើប្រភេទទន់ក្រៅ រឹងក្នុង	ឈើប្រភេទរឹងក្រៅ ទន់ក្នុង
គគី	ឆ្មោត
ផ្លឹក	ដូង
នាងនួន	ប្រស្សី
បេង	អំពៅ
ធ្មង់	ជ្រៃ
ម៉ែសាក់	ស្លា
អំពិល	ទន្សៃ
ឈើទាល	ស្កុន
១ ល ១	១ ល ១

សូមពិចារណាផងចុះ ថា តើរុក្ខជាតិប្រភេទណាមានតម្លៃ និងប្រើការ បានមាំមួនជាង មនុស្សយើងក៏ដូចគ្នាដែរ អ្នកខ្លះមានកិរិយាទន់ភ្លន់ សុភាពរៀបរយ មិនក្រព្រាងក្រព្រាង ច្រឡើសបើស មិនអួតអាង ទាំងកាយវិការ និងសម្តីសម្តៅ ស្តាប់ និងមើលទៅ ហាក់ដូចជាយកប្រើការមិនបានទេ តែអ្នកនោះ លុះដល់ធ្វើ ការងារទាំងពួង ត្រឡប់ជារឹងប៉ឹង អត់ធន់ អត់ធន់ ចំពោះសេចក្តីលំបាកទាំងពួងបាន យ៉ាងប្រសើរ ចូលក្នុងតម្រាខ្លែរយើងថា " ត្រក់ៗអ្នកស្រុកមើលវាយ រលាស់ គួរខ្លោយ មានឱជ័យមានភ័ន្ត " ។

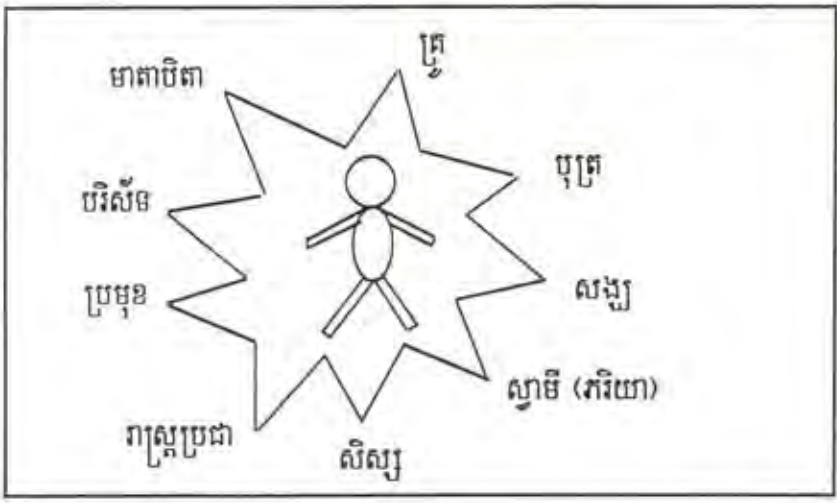
ឯអ្នកខ្លះទៀត ខាងក្រៅអ្នករាង ច្រងេងច្រងាងដូចជាខ្លាំងណាស់ តែ
 លុះដល់ពេលធ្វើការមែនមែន ក៏ស្រាប់តែមិនបានប៉ុន្មានទឹក ក៏ហបក ឬរហ័សស្រែក
 ញោច ក៏មាន ។ លោកប្រៀបមនុស្សប្រភេទនេះថាជា "មនុស្សខ្លួយ" ប៉ះចន្តិត
 គ្រប់រូប តែពិសមិនជាខ្លាំងទេ បើវរតែគេដឹង ចាប់តែកន្ទុយបាន ក៏អស់ច្រើនមួយ
 រំលេច ។ ខ្មែរយើងមានពាក្យចំអកឲ្យកឡើយចំពោះមនុស្សប្រភេទនេះថា " បើមិន
 ខ្មោចកុំឱ្យលង បើមិនមែនផ្លាស់ទេ កុំឱ្យវារកាត់ផ្លូវ " ។ ច្បាប់បុរាណលោកបាន
 ឲ្យនានថា :

ទោះនឹងយាត្រា	ទៅទីស្ថានណា	ដើរដូចកុជង
សិរសាទន់ទាប	សុភាពផ្គត់ផ្គង់	លំអុតឱនអង្គ
	ការកេរ្តិ៍អ្នកជា ។	
វិអ្នកសាមាទ្យ	ខ្យត់ខ្សោយសន្តាន	អាច់ឥតប្រាជ្ញា
ដំណើរអែងអោង	តែងកោងហត្ថា	ដូចខ្លួយសោះសា
	មែនមានពិសពិត ។	
បំពេងបំពេត	ចំកោងស្វយស្មើត	ពីងពិសទ្រនិច
ខ្លួនគួតត្រឡាំង	កម្លាំងសោតពិត	ពីងពិសទ្រនិច
	មែនមានពិតណា ។	

គុណធម៌ មន្ត្រីៈ នេះ នឹងអាចបង្កើតផលដល់អ្នកបដិបត្តិបាន ជាដំបូង
 ត្រូវធ្វើឱ្យកើតមាននៅក្នុងចិត្តជាមុនសិន បើចិត្តពុំមានមានភាពទន់ភ្លន់ កាយវាចា
 របស់អ្នកនោះ ក៏មិនអាចមានភាពទន់ភ្លន់បានដែរ ។ វិធីដែលនឹងឱ្យកើតមន្ត្រីៈនៅ
 ក្នុងចិត្ត ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធលោកប្រាប់ថា ត្រូវធ្វើសមាធិ ជាពិសេស ការចំរើនមេត្តា

ករុណា មុទិតា និងឧបេក្ខា ។ ក្នុងបាលីលោកសំដែងថា បុគ្គលកាលបើបានសំរេច
នូវចតុត្ថជ្ឈាន គឺឈានទី ៤ ហើយ ចិត្តនឹងមានលក្ខណៈទន់ភ្លន់ (មុទុ) គួរដល់
ការងារ (កម្មនីយោ) ។

ចិត្តដែលមានសមាធិ ជាចិត្តដែលទន់ភ្លន់ និងជាចិត្តដែលអាចធ្វើការ
ប្រកបការអ្វីក៏បានទាំងអស់ ។ លោកប្រៀបចិត្តបែបនេះថា ដូចជាក្រមួនឃ្មុំ អាច
យកទៅស្ទូនឱ្យធ្វើជារូបអ្វីក៏បាន ។ ដូច្នេះ ធម្មៈ ខ នេះ តម្រូវឱ្យអ្នកដឹកនាំហ្វឹកហាត់
សមាធិ អប់រំចិត្តឱ្យមានភាពនឹងន ចិត្តមិនរើរវាយ មានសតិនៅជាប់ជានិច្ច ។ កាល
ណាចិត្តមានភាពនឹងហើយ ការងារទាំងឡាយក៏នឹងកើនប្រសិទ្ធិភាពជាមិនខាន ។

**សារសំខាន់របស់សមាធិ និងចិត្ត
ដែលទន់ភ្លន់គួរដល់ការងារ**

ក្នុង១ថ្ងៃ១ យើងម្នាក់ៗ ត្រូវប្រឈមមុខនឹងនាទីរបស់ខ្លួនគ្រប់ពេលវេលា

និងគ្រប់ទីកន្លែងទាំងអស់ :

- នៅមុខមាតាបិតាយើងជាបុត្រ,
- នៅទីមុខបុត្រយើងជាមាតាបិតា,
- នៅទីមុខគ្រូយើងជាសិស្ស,
- នៅទីមុខសិស្សយើងជាគ្រូ,
- នៅមុខគ្រូស្រករយើងជាស្វាមី ឬភរិយា,
- នៅទីមុខព្រះសង្ឃយើងជាបរិស័ទ,
- នៅទីមុខបរិស័ទយើងជាព្រះសង្ឃ,
- នៅទីមុខប្រមុខយើងជាអាស្រ្តប្រជា,
- នៅទីមុខអាស្រ្តប្រជាយើងជាប្រមុខ,
- នៅទីមុខញាតិមិត្តយើងជាញាតិមិត្ត ។

នៅទីមុខស្ថានការណ៍ និងបុគ្គលដ៏ច្រើនឋានៈ និងនាទីដ៏ច្រើនច្របល់
 បែបនេះ ជាការចាំបាច់ណាស់ដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវមានសមាទិក្នុងការងារ ដើម្បី
 បំពេញមុខនាទីនីមួយៗឱ្យបានល្អ ហើយត្រូវមានចិត្តទន់ភ្លន់ បត់បែនបានស្រួលដើម្បី
 ងាកពីនាទីមួយមកកាន់នាទីមួយទៀត ដែលផ្លាស់ប្តូរចុះឡើងៗមិនដាច់ ដោយមាន
 សុវត្ថិភាព ។ បើមិនដូច្នោះទេ ប្រាកដជាខឹងប្រពន្ធនៅផ្ទះ ដល់មកកន្លែងធ្វើការ
 បត់បែនមិនទាន់ព្រោះចិត្តខឹង ក៏តាំងមកឡើយ រករឿងគេងងពេញការិយាល័យ មិន
 ខាន, ឬបើខឹងនឹងមហាជនធ្វើបាតុកម្មបន្តិចបន្តួច ក៏ភ្លេចនាទីខ្លួនជាអ្នកបំរើមហាជន
 ក៏តាំងប្រើវិធីហិង្សាដាក់មហាជនជាបែបផ្តាច់ការវិញ ។ បើស្ថានការណ៍ក្លាយទៅ
 ជាបែបនេះ យើងអាចស្រមៃឃើញមិនខានថា នឹងមានអ្វីកើតឡើងចំពោះអ្នកដឹក
 នាំរូបនោះ ។

ដូច្នោះ ភាពទន់ភ្លន់ ជារឿងសំខាន់បំផុត ដើម្បីឱ្យការងារទាំងពួងដំណើរ

ការទៅបានស្រួល ។ អ្នកដឹកនាំទាំងឡាយ គប្បីហ្វឹកហាត់ចិត្ត វាចា កាយរបស់ខ្លួនឱ្យ
 មានភាពទន់ភ្លន់ ដោយការចំរើនមេត្តាភាវនា ករុណាភាវនា មុទិតាភាវនា និងឧបេក្ខា-
 ភាវនា តាមគោលសមាធិដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់បានសម្តែងហើយ ដោយច្បាស់ណាស់
 ផងចុះ ប្រយោជន៍ទាំងឡាយប្រាកដជាកើត ហើយមហាជនក៏នឹងសាម ត្រេកអរថា
 " ពេញចិត្តហើយៗ " ជាមិនខាន ។

ការសម្តែងនូវភាពទន់ភ្លន់តាមកាយវិការ និងសម្តី

ឧទាហរណ៍ខាងក្រោមនេះ ជាលក្ខណៈនៃភាពទន់ភ្លន់ ដែលអ្នកដឹកនាំ
 គួរមាន :

- ១. មុខញញឹមញញែម មិនធ្វើមុខស្តុយ មុខស្រពោន មុខក្រញូរ,
- ២. រាក់ទាក់ចំពោះអ្នកតូចមុន,
- ៣. សម្តែងសេចក្តីគោរពចំពោះបូជនីយបុគ្គល និងបូជនីយស្ថាន ថ្វីឡើង
 តែខ្លួនមិនបានគោរពរាប់អាន ក៏ដោយ ។

ត្រង់នេះ ក្នុងសង្គមខ្មែរយើង មានករណីគួរឱ្យសិក្សាជាពន់ពេកចំពោះ
 អ្នកដឹកនាំខ្មែរ គឺថា បើអ្នកធំខ្មែរចូលវត្តណា គឺលោកសម្តែងការគោរពចំពោះតែ
 ចៅអធិការវត្តដែលគាត់គោរពតែប៉ុណ្ណោះ ក្រៅពីនេះ ដូចជាភិក្ខុ-សាមណេរដទៃ
 ទៀត គាត់មិនសូវគោរព ឬមិនគោរពសោះក៏មាន ។ ទន់ភ្លន់បែបនេះ គេហៅថា
 ទន់ភ្លន់ចំពោះមុខ ឬរើសមុខ ។ អ្នកដឹកនាំដែលមានមន្ទះ ទោះបីជានៅពីមុខគូសត្រូវ
 ក៏ដោយ ក៏មានភាពទន់ភ្លន់ដែរ (មិនមែនទន់ខ្សោយទេ) ។

៤. ទទួលនូវសេចក្តីគោរពពិគេ ដោយយកចិត្តទុកដាក់ មិនព្រងើយ
 កន្តើយ (មិនមែនមុខមិនឱ្យ ក្រោយមិនបែរទេ) ,

៥. និយាយដាក់ខ្លួន ថ្មមកិរិយាមារយាទ នៅពេលដែលទទួលសេចក្តី

សរសើរ,

៦. មិននិយាយអួតរាង ក្មេងក្មាង,

៧. មិនអង្គុយចង្ហែរលើកន្លែង ហើយបន្តបង្ហាច់គេ,

៨. ទទួលភ្ញៀវដោយរាក់ទាក់ និងយកចិត្តទុកដាក់ដោយស្មើមុខ ថ្វីត្បិត
តែអ្នកនោះជាអ្នកតូច,

៩. សម្តែងការពេញចិត្ត ចំពោះការទទួលរាក់ទាក់របស់អ្នកដទៃ,

១០. សារភាពកំហុសរបស់ខ្លួនដោយមុខមាត់ស្រស់បស់ ដោយការពេញ
ចិត្តនឹងសារភាព,

១១. ។ នរ ។

តបៈ គឺការកំចាត់អំពើអាក្រក់

តបៈ ប្រែប្រួលស័ព្ទថា ធ្វើឱ្យក្តៅ ដុតកម្ដៅ ។ ដូចជាការដាំទឹកក្តៅជាដើម លោកក៏ប្រើពាក្យ *តបៈ* (*ឧទកំ ពារបេតិ*) ។ បើយើងទៅធ្វើការអ្វីមួយដែលមិនល្អ ហើយនាំឱ្យក្តៅក្រហាយក្នុងចិត្តជាខាងក្រោយ លោកក៏ប្រើពាក្យ *តបៈ* ដែរ (*បច្ឆា គបតិ*) ។ គុណធម៌ *តបៈ* នៅក្នុងមូលនិធិនេះ ក៏ប្រែថា ដុតធ្វើឱ្យក្តៅដូចគ្នា តែលោកពន្យល់ថា « ដុត ឬធ្វើឱ្យក្តៅនូវសេចក្ដីអាក្រក់ » « ដុត ឬធ្វើឱ្យក្តៅ ដល់ជនអាក្រក់ » ។ ដូច្នេះ អ្នកដឹកនាំមាននាមិមួយ គឺត្រូវជាអ្នកព្យាយាមធ្វើតបធម៌ គឺដុតនូវសេចក្ដីអាក្រក់ និងជនអាក្រក់ឱ្យអស់ពីក្នុងអាណាចក្រខ្លួន ។

ព្រះតេជព្រះគុណ

ព្រះតេជព្រះគុណ ជាពាក្យដែលខ្លះយើងប្រើសំរាប់ហៅជនឯណាដែល មានឋានៈខ្ពស់ ជាមេតេ ជាអ្នកដឹកនាំ ជាព្រះសង្ឃ ។ ល ។ អ្នកដឹកនាំណាដែលមាន មូលនិធិទាំង ១០ ក្នុងខ្លួន អ្នកដឹកនាំនោះ បុរាណលោកហៅថា តេជគុណ ។

គុណធម៌ ទី១. ទាន, ទី២. សីល, ទី៣. បរិច្ចាគ, ទី៤. អារ្យដ្ឋ, និង ទី៥. មន្ត្រៈ ។ ទាំង ៥ នេះ លោកចាត់ជា ព្រះគុណ មានលក្ខណៈជាអាបោធាតុ គឺ ត្រជាក់ ។ អ្នកណាមានគុណធម៌ទាំង ៥ នេះ អ្នកនោះនឹងទៅជាអ្នកមានព្រះគុណ ចំពោះអ្នកដទៃ ធ្វើឱ្យគេឯងចង់ជ្រកកោនជាមួយ ព្រោះមានតែភាពត្រជាក់ ភាព សុខស្រួល គ្មានទុក្ខទោស និងធ្វើឱ្យអ្នកដែលមាន ក្លាយទៅជាមនុស្សមានគុណ. បករៈលើគេ ធ្វើឱ្យគេគោរពបូជាតបស្នងមកវិញ ។

ឯគុណធម៌ ចាបតិទី៦. តបៈ, ទី៧. អក្កោធំ, ទី៨. អវិហិង្ស, ទី៩. ខន្តិ,

ទី១០. អវិរោធន៍ ៤ ទាំង ៥ ខាងក្រោមនេះ ចាត់ទុកជាផ្នែកដែលបណ្តាលឱ្យកើតនូវ ព្រះរោគៈ មានលក្ខណៈជាតេជោធាតុ គឺក្តៅ សំរាប់ដុតកម្ដៅនូវសេចក្តីអាក្រក់ និង អំពើអាក្រក់ទាំងឡាយដែលមាន ឱ្យវិនាសបាត់បង់ ។

បុរាណាចារ្យខ្លះលោកបានប្រៀបថា ធ្វើជាអ្នកធំ ត្រូវធ្វើខ្លួនឱ្យដូចជា ព្រះអាទិត្យ និងព្រះច័ន្ទ ។ ធម្មតាព្រះអាទិត្យ លោកបញ្ចេញកម្ដៅ តែកម្ដៅលោកមិន បានធ្វើឱ្យអ្នកណាក្តៅក្រហាយស្លាប់បាត់បង់ជីវិតទេ មានតែផ្តល់នូវសុខភាព និង ផលប្រយោជន៍ ។ ឯព្រះច័ន្ទវិញ លោកមានឆន្ទិត្រជាក់ តែមិនមែនត្រជាក់រហូតដល់ រឹងរោះទេ គឺត្រជាក់ភ្លែត ត្រជាក់ចិត្ត គួរជាមិមនោរមដល់អ្នកដែលបាននៅក្រោម រស្មីដួងច័ន្ទ ។ អ្នកធំត្រូវមានទាំងត្រជាក់ ទាំងក្តៅ មើបធ្វើជាអ្នកធំបាន បើក្តៅពេក គេនឹងរត់ចេញអស់ជាមិនមាន លុះត្រាតែមានត្រជាក់ មានក្តៅមើបមានតុល្យភាព ។

តបៈ ២ ប្រភេទ

តបៈ មាន ២ ប្រភេទគឺ :

- ក. តបៈព្រះរាជា, និង
- ខ. តបៈព្រះបូសិ

ទាំង ២ ប្រភេទនេះ ប្រែថាដុតដូចគ្នា ។ តបៈព្រះរាជា ប្រែថា ដុតអំពើ អាក្រក់ ឯតបៈព្រះបូសិ ប្រែថា ដុតសេចក្តីអាក្រក់ ។

• តបៈព្រះរាជា : គឺតបៈរបស់អ្នកដឹកនាំ ដែលជាប្រធានរបស់អ្នកដទៃ ដែលហៅថាដុតជនអាក្រក់ ឬអំពើអាក្រក់នោះ ពុំមែនបានន័យថា ចាប់ជនអាក្រក់ ទាំងរស់យកមកដុត ដូចដុតមាន់នោះទេ តែបានដល់ការធ្វើឱ្យពួកជនអាក្រក់ក្តៅ បើ មិនដូច្នោះទេ លែងហ៊ានប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់ ឬក៏លែងហ៊ាននៅជិតគេជិតឯង ជា មនុស្សល្អតែម្តង ។

តប: ដែលអ្នកដឹកនាំគប្បីដុតកម្ដៅជនពាល ជនអាក្រក់ មានដូចជា :

- ប្រកាសយ៉ាងបើកចំហ និងដាច់ខាត មិនចូលដៃចូលជើងនឹងមនុស្សអាក្រក់,
- មិនជួយសង្គ្រោះជនអាក្រក់ដោយខុសច្បាប់ ខុសទម្លាប់,
- ដាក់ទោសដល់ជនអាក្រក់ដោយដាច់ខាត,
- មិនផ្តល់កិត្តិយស មិនឱ្យបុណ្យសក្តិ អំណាច ដល់ជនអាក្រក់,
- ព្យាយាមបង្ក្រាបជនអាក្រក់ដោយមិនលះបង់,
- មិនព្រេកអរចំពោះលាភសក្ការៈ ដែលជនអាក្រក់នាំមកឱ្យ,
- ដាក់ច្បាប់យកទោសជនអាក្រក់,
- គាំទ្រ លើកតម្កែ កិត្តិយសមនុស្សល្អឱ្យប្រាកដក្នុងសង្គមឡើង
- ។ ល ។

• តប:ព្រះបូជី : បានដល់ការបដិបត្តិធម៌ ដើម្បីដុតកម្ដៅនូវសេចក្ដីអាក្រក់ដែលមាននៅក្នុងខ្លួនឱ្យអស់ទៅ ។ តាមធម្មតា សេចក្ដីអាក្រក់មានបង្កប់នៅជាប់ជានិច្ចជាមួយនឹងគណ្ណា គឺសេចក្ដីប្រាថ្នា ចំណង់ ការចូលចិត្តរបស់មនុស្សម្នាក់ៗ ដូច្នេះហើយបានជា ការធ្វើតប: គឺការខំប្រឹងអត់ មិនធ្វើទៅតាមចិត្តខ្លួនចង់ ឬធ្វើផ្ទុយនឹងទម្លាប់របស់ខ្លួន ដូចជា :

យើងចូលចិត្តដេក	ធ្វើតប: គឺមិនដេក
ចូលចិត្តតែងខ្លួន	ធ្វើតប: គឺមិនតែងខ្លួន
ជក់បារី	ធ្វើតប: គឺមិនជក់បារី
លេងល្បែង	ធ្វើតប: គឺមិនលេង
មើលងាយគេ	ធ្វើតប: គឺមិនមើលងាយគេ
ចូលចិត្តស៊ីសំណូក	ធ្វើតប: គឺឈប់ស៊ីសំណូក

ចូលចិត្តសិរីវិក្កខ្លះខ្លាយ

ធ្វើតបៈ គឺឈប់សិរីវិក្កខ្លះខ្លាយ

ចូលចិត្តឃើញតែប្រយោជន៍ខ្លួន

ធ្វើតបៈ គឺឈប់ឃើញតែប្រយោជន៍ និងបក្សពួកខ្លួន

ដូច្នេះ តបៈព្រះបូសិ គឺការដែលអ្នកដឹកនាំព្យាយាមហ្វឹកហាត់ខ្លួន ឲ្យឃើញ ឈប់នូវអ្វីដែលមិនល្អ ដែលអាក្រក់ ដែលជាទម្លាប់មិនសមគួរ ឱ្យអស់ ចេញពីក្នុងខ្លួន ។

ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ការដុតបំផ្លាញនូវកិលេស ១៦ យ៉ាងខាងក្រោមនេះ ឱ្យអស់ ឬឱ្យនៅសល់តិចតួចបំផុត ឈ្មោះថាជាការបំពេញតបៈព្រះបូសិ យ៉ាង ប្រសើរ ។ អ្នកដឹកនាំ ថ្វីឡើងតែមិនមែនព្រះបូសិ តែក៏តប្បដុតកម្លោះចន្ទនូវកិលេស ទាំង ១៦ នេះឱ្យបានឆ្ងរស្រាលពិសគ្មានចិត្តខ្លួនដែរ គឺ :

ឈ្មោះកិលេស	តបៈដែលត្រូវលះ
១. អភិជ្ឈាវិសមណោរៈ	ឈប់គិតប្រាថ្នាចង់តែលោភលន់មិនសមគួរ
២. ព្យាបាទ	ឈប់គិតព្យាបាទគេ
៣. មោសាវៈ	ឈប់ប្រទូសរវាយគេ
៤. ឧបនាហៈ	ឈប់ចង់គំនុំគេ
៥. មក្ខៈ	ឈប់លុបបុណ្យគុណ មូលបង្កាច់អំពើល្អ របស់គេ
៦. បណាសៈ	ឈប់អង្គុយលើចង្កេះលើកខ្លួនឯង
៧. ឥស្សា	ឈប់ត្រៃណែនឈ្មាសិស
៨. មច្ឆរិយៈ	ឈប់កំណាញ់ម៉ៅស្វិតឃើញតែប្រយោជន៍ខ្លួន
៩. មាយា	ឈប់មាយាលាក់ពុតកំហួត
១០. សោធម្យៈ	ឈប់ឡូកគេដោយពាក្យអួត

- ១១. ឥម្មៈ ឈប់ក្បាលរឹង រឹងរូស
- ១២. សារម្តៈ ឈប់ប្រកួតប្រជែងក្នុងន័យបំផ្លាញ គិតតែពិចង់ឈ្នះ
- ១៣. មានៈ ឈប់ប្រកាន់ខ្លួន ឫកខ្ពស់
- ១៤. អតិមានៈ ឈប់គិតថាមានតែខ្លួនឯងខ្លាំង មើលងាយប្រមាទគេ
- ១៥. មនៈ ឈប់ស្រវឹងស្រី ស្រា ល្បែង យស អំណាច បុណ្យសក្តិ សេចក្តីសុខ លាភ សរសើរ
- ១៦. ចមាទៈ ឈប់ប្រមាទ ធ្វេសប្រហែស ខ្លីខ្លា

របៀបធ្វើតបៈ

ក្នុងមហាសន្និបាតលើកទី១ របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានធ្វើជាមួយព្រះអរហន្ត ១២៥០ អង្គ កាលពី ២៦០០ ឆ្នាំមុន ព្រះអង្គបានសម្តែងពិរេបៀបធ្វើតបៈដល់ព្រះអរហន្តទាំងអស់ ដើម្បីទុកជាគោលសំរាប់ផ្សាយសាសនាថា " ខន្តិ បរមំ ធមោ គីតិកា " សេចក្តីអត់ធ្មត់ គឺជាកំលាំងនៃការធ្វើតបៈ ។ បានសេចក្តីថា ទាំងតបៈបែបព្រះរាជាក្តី ទាំងតបៈបែបព្រះបូសិក្តី រួមទាំងកិលេស ១៦ ក្តី អាចនឹងបំពេញបានដោយសារការអត់ធ្មត់ ។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់ពន្យល់សេចក្តីចំពោះអ្នកធ្វើតបៈថា « ទុស្សិលេហិ ពហុជ្ឈនោ » ប្រែថា " ពួកមនុស្សដែលមិនប្រក្រតីមានចំនួនច្រើន " មានជនមួយប្រភេទដែលមិនដូចគេដូចឯង គឺចូលចិត្តរារាំង បោកបន្លំ រំខាន បំផ្លាញដល់អ្នកដែលកំពុងបំពេញសេចក្តីល្អទាំងឡាយ ។ ពួកនេះឯងដែលនឹងធ្វើឱ្យតបៈរបស់យើងបែកធ្លាយ តែបើយើងចាប់

កំលួលតបៈ គឺ ការអត់ធ្មត់ របស់យើងបាន យើងអាចនឹងដុតកម្ដៅពួកនេះឱ្យក្ដៅ
នេះលែងប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់ទាំងនោះបានជាមិនខាន ។

ជាសរុប អ្នកដឹកនាំទាំងឡាយត្រូវរៀនចំរើនតបៈ គឺត្រូវដុតកម្ដៅជន
អាក្រក់ និងអំពើអាក្រក់ដែលមាននៅក្នុងសង្គមខ្លួនឱ្យអស់ និងមិនត្រូវភ្លេចផងទេ
ថា យើងជាអ្នកដឹកនាំ ក៏ត្រូវដុតចោលនូវសេចក្ដីអាក្រក់ និងអំពើអាក្រក់ដែលយើង
មានឱ្យអស់ទៅផង ។ កាលណាតបៈរបស់យើងកើតមានច្រើនហើយ ពេលនោះឯង
ដែលមហាជននឹងស្រែកអបអរឱ្យពរថា " ពេញចិត្តហើយៗ " ជាមិនខាន ។

អក្កោធិៈ គឺការមិនក្រែវក្រោធិ

- ១. ន ហិ សាធុ កោធាោ សេចក្តីក្រោធិមិនល្អណោះឡើយ
- ២. កោធាោ សត្តមសំ លោកេ សេចក្តីក្រោធិ ទុកដូចជាច្រៀង
របស់អាវុធក្នុងលោក
- ៣. អនត្តជននោ កោធាោ សេចក្តីក្រោធិ នាំទោរកសេចក្តី
វិនាស
- ៤. កោធាោ ចិត្តបកោចនោ សេចក្តីក្រោធិ ធ្វើឱ្យចិត្តមិនបាន
សម្រាក
- ៥. កោធាោ ទុម្មេធាគោចនោ សេចក្តីក្រោធិ ជាលក្ខណៈរបស់
មនុស្សពាល
- ៦. នត្ថិ ទោសសមោ គយោ គ្មានការចាប់ចងឯណាស្មើនឹង
ទោសៈទេ
- ៧. នត្ថិ ទោសសមោ កលិ គ្មានកំហុសឯណាស្មើនឹងទោសៈទេ
- ៨. ហន្តិ កុទ្ធោ សមាគរំ ជនដែលក្រោធិ សូម្បីតែម្តាយខ្លួន
ក៏ហ៊ានសម្លាប់
- ៩. កុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ ជនដែលក្រោធិ រមែងមិនដឹងនូវ
ផលទាំងឡាយ
- ១០. កុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ អ្នកក្រោធិ រមែងមិនឃើញនូវហេតុ
ទាំងឡាយ
- ១១. ទុក្ខំ សយតិ កោធានោ មនុស្សក្រោធិ តែងដេកកើតទុក្ខ
ជានិច្ច

១២. អថា អត្ថំ គហោន្តាន អនត្ថំ បដិបជ្ជតិ អ្នកដែលមានសេចក្តី
 ក្រោធចូលលុកលុយហើយតែងបំផ្លាញនូវផលប្រយោជន៍
 ដែលខ្លួនមាន ។

ទាំងអស់នេះ គឺជាពុទ្ធភាសិតខ្លះៗ ក្នុងចំណោមពុទ្ធភាសិតដ៏ច្រើនទៀត
 ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់បង្ហាញអំពីទោសនៃសេចក្តីក្រោធ ។ នៅក្នុងជាតករឿង
 មហាបទុមជាតក នៃគម្ពីរខុទ្ទកនិកាយ ដែលជាប្រភពនៃទេសពិធរាជធម៌នេះ ក៏មាន
 មូលហេតុមកអំពីរឿងក្រោធដែរ ។ រឿងនោះ មានសេចក្តីសង្ខេបថា : នៅភាគ
 ខាងត្បូងនៃភ្នំហិមពាន្តនៃប្រទេសឥណ្ឌា កាលពីយូរលង់មកហើយ មាននគរមួយ
 ឈ្មោះ បទុមនគរ សោយរាជ្យដោយព្រះបាទបទុមរាជ និងព្រះនាងបទុមទេវី ជា
 អគ្គមហេសី ។ ព្រះរាជាមានរាជបុត្រាបុត្រីជាច្រើនអង្គ តែអង្គដែលធំជាងគេ
 ព្រះនាមថា មហាបទុម ។ ព្រះរាជាសោយរាជ្យដ៏សុខសាន្ត ឯព្រះរាជកុមារមហាបទុម
 ក៏មានព្រះជន្មាយុ ១៨ វស្សា ជាទីស្រឡាញ់ គោរពរបស់អាណាប្រជារាស្ត្រជាខ្លាំង
 ព្រោះព្រះអង្គជារាជកុមារដែលមានកិរិយាទន់ភ្លន់ និងឆ្លៀវឆ្លាត ។

ព្រះបាទបទុមរាជ ទ្រង់មានមហេសីថ្មី ១ ព្រះអង្គទៀត ដែលនៅរីយក្មេង
 ខ្លី អាយុស្រីបាលៗនឹងមហាបទុមជារាជបុត្រ ។ ជាធម្មតាទៅហើយ ដែលព្រះបាទ
 បទុមរាជ ទ្រង់មានជន្មាយុជាង ៦០ វស្សាទៅហើយ ហើយបានមហេសីក្មេង ព្រះ
 អង្គត្តិរាជចំពេញនូវចំណង់រាគៈពណ្តាតាមផ្លូវការរបស់មហេសីក្មេងនោះបាន
 ឡើយ បើទោះជាព្រះអង្គផ្តល់នូវកិត្តិយស និងព្រះរាជទ្រព្យដ៏បរិបូណ៌យ៉ាងណាក្តី ។
 ដូច្នេះហើយ បន្ទាប់ពីអភិសេកមហេសីទី ២ មិនយូរប៉ុន្មាន ព្រះនាងរតនាវតិ ក៏លប
 លួចស្នេហាទៅលើព្រះរាជកុមារមហាបទុម ព្រោះនៅក្មេង ជាទីពេញចិត្តមនោរម
 របស់រីយស្រីក្មេងដូចគ្នា ។ នាងរតនាវតិ តែងតែបញ្ជូននូវមាយាស្រីទាំងពួងឱ្យ
 មហាបទុមដឹងថានាងស្រឡាញ់ ហើយព្យាយាមនឹងបើកដៃឱ្យមហាបទុមរួមដំណេក

ជាមួយនាងជានិច្ច ។ តែមហាបទុម ជាអាជ្ញាកុមារ តែងតែគេចចេញជានិច្ច មិនឱ្យ
 កាមលោកិយដែលមាតាចុងក្មេងព្យាយាមឱ្យនោះ គ្របដណ្តប់បានឡើយ ។ សំបុត្រ
 ស្នេហាជាច្រើន បានសរសេរឆ្ពោះផ្ទះឱ្យព្រះអាជ្ញាកុមារ តែព្រះអង្គក៏ជុំតតប ហើយ
 ក៏លាក់ការណ៍នោះរហូត ។

រាត្រីមួយ ដោយប្រាម្រឹមនឹងភ្លើងភាគៈតណ្ហាមិនបាន នាងរតនាវតី មហេសី
 ចុងព្រះបាទបទុមរាជា ក៏ពុតធ្វើជាប្រឈួនខ្លាំង ហើយក៏បានឱ្យភិស្សៀនទៅតាមអាជ្ញ-
 កុមារមហាបទុម មកមើលខ្លួនក្នុងបន្ទប់ ។ ពេលបទុមចូលដល់ក្នុងបន្ទប់ ឃើញនាង
 រតនាវតីសំរំគ្រលុំថាហិរម ក៏ដើរទៅលុតជង្គង់សួរ ។ ពេលនោះឯង នាងរតនាវតី
 ក៏ងើបឡើងមួយរំពេច ហើយក៏ស្ទុះទៅបិទទ្វារយកខ្លួនរាំងជាប់ ។ មហាបទុមដឹងថា
 ចាញ់ស្បែកក៏ស្ទុះចេញ តែត្រូវនាងរតនាវតីចាប់ឱបដោយភ្លើងតណ្ហា ហើយក៏
 ប្រតាយគ្នារហូតដល់រួចតែស្បែកឆេះស្លុតស្លុតខ្លួននាងរតនាវតី ។ មហាបទុមខំរើ នាង
 រតនាវតីមិនរឹត ។ ដួនជាព្រោះអកុសល ព្រះបាទបទុមរាជាក៏រុញទ្វារចូលមក ហើយក៏
 ស្រឡាំងកាំងចំពោះទិដ្ឋភាពប្រតាយគ្នានោះ ។ ពេលនោះ នាងរតនាវតី ស្រីចិត្តចើក
 ក៏ស្រែកយំភ្លាម ហើយធ្វើជាខំរើស្រែកសុំឱ្យបទុមរាជាស្វាមីជួយ ដោយចោទថា
 មហាបទុមកំពុងចាប់រំលោភខ្លួន ។ ព្រះបាទបទុមរាជាក្រោធខ្នាល់ជាខ្លាំង ក៏បញ្ជាឱ្យ
 អាមាត្យចាប់ចង ហើយឱ្យយកទៅបោះក្នុងជ្រោះទាំងរស់ឱ្យបានទាន់មុនថ្ងៃរះ បើ
 ទោះជាមហាបទុមកុមារខំស្រែកប្រាប់ថាមិនពិតយ៉ាងណាក៏ដោយ ។ តែក៏ហឹងព្រះ
 រាជា ធ្វើឱ្យព្រះអង្គលែងគិតថា មហាបទុមជាបុត្រព្រះអង្គទៅហើយ ។ ឯព្រះនាង
 បទុមទេវី ជាព្រះមាតាជុំអាជ្ញាដឹងរឿងឡើយ ។ មុននឹងដើរទម្លាក់ខ្លួនទៅក្នុងជ្រោះ
 ដោយស្ម័គ្រចិត្ត និងបានអនុញ្ញាតពិធរដ្ឋយាត មហាបទុមកុមារបានធ្វើសំបុត្រសរ-
 សេរនឹងឈាមតាមពេជ្ជយាតទៅឱ្យព្រះមាតាព្រះអង្គដឹង ហើយក៏លោតទម្លាក់ខ្លួន
 ទៅក្នុងជ្រោះទៅ ។

ព្រឹកប្រហាយឡើង ព្រះនាងបទុមទេវី ក៏បានទទួលសំបុត្រលោហិត ដែលនៅក្នុងនោះមានបញ្ជាក់ពីកន្លែងទុកភស្តុតាងនានា ជាពិសេស សំបុត្ររបស់រតនាវតី ។ ព្រះនាងបទុមទេវីពាក់ស្បែកស្បែកដាច់ព្រះស្មារតីសន្លប់ ។ លុះដឹងព្រះកាយវិញ ព្រះនាងក៏នាំយកភស្តុតាងនោះទៅថ្វាយព្រះបាទបទុមរាជាឱ្យបានជ្រាប ។ ពេលឃើញភស្តុតាងហើយ ព្រះបាទបទុមរាជា ក៏ក្តៅក្រហាយ ខឹងក្រែវក្រោធជាខ្លាំងចំពោះរតនាវតី ហើយក៏បានឱ្យរាមាត្យចាប់នាងរតនាវតីយកទៅទម្លាក់ក្នុងជ្រោះមុនព្រះអាទិត្យលិចទៀតទៅ ។ ព្រះអង្គមានការសោកស្តាយជាខ្លាំងចំពោះព្រះរាជបុត្រដែលត្រូវអស់ព្រះជន្មជីវិត ដោយសារសេចក្តីក្រោធរបស់ព្រះអង្គ ។

៧ ឆ្នាំក្រោយមក ព្រះបាទបទុមរាជា ក៏បានចេញទៅប្រពាត់ព្រៃបរាជ័យសត្វជាមួយព្រះរាជបុត្រព្រះអង្គ ១ ព្រះអង្គទៀត ហើយវង្វេងផ្លូវវហូតដល់យប់ នៅតែរកផ្លូវត្រឡប់មករាជវាំងវិញមិនឃើញ ។ ជាក់លាក់ណាស់ ព្រះអង្គក៏បានចូលទៅក្នុងរូងភ្នំមួយ ហើយនៅទីនោះ ព្រះអង្គបានជួបនឹងឫសិយោគី ដែលមានសក់វែងពុកមាត់ ពុកចង្កាវែង ដូចព្រាយម្នាក់កំពុងបដិបត្តិធម៌ ។ ឥសិអង្គនោះ ក៏បានទទួលព្រះរាជា និងរាជបុត្រឱ្យស្តាប់នៅ ១ យប់ ។ បន្ទាប់ពីសន្ទនាគ្នា ១ សន្ទុះធំមក ព្រះរាជាក៏ដឹងថា ឥសិអង្គនោះ គឺជាមហាបទុមរាជបុត្រដែលព្រះអង្គបានឱ្យពេជ្យឃាតសម្លាប់ ។ ព្រះរាជាសោកសង្រេងជាខ្លាំង បានថ្វាយបង្គំសូមខមាទោសឥសិមហាបទុម ហើយបានអង្វរសុំឱ្យមហាបទុមវិលត្រឡប់ទៅវិញដើម្បីគ្រងរាជ្យ តែមហាបទុមមិនព្រមឡើយ ព្រោះចិត្តឥសិតប្រុងខ្លោះទៅរកពោធិព្វាណ ដើម្បីត្រាស់ដឹងជាព្រះពុទ្ធផ្លែក្រោយទៅហើយ ។ ព្រឹកឡើង ដោយចាញ់ចេះនឹងអង្វរ ព្រះបាទបទុមរាជា និងព្រះរាជបុត្រ ក៏លាឥសិមហាបទុមត្រឡប់ទៅវិញ ។ បន្ទាប់ពីបានប្រាប់ផ្លូវដល់ព្រះរាជា និងព្រះអនុជហើយ ឥសិមហាបទុមក៏បានពោលជាភាសាផ្តាំផ្តើដល់បិតានិងព្រះអនុជថា :

នាទិដ្ឋា បរពោ ទោសី អណ្ណំ ថ្មលានិ សព្វសោ

ឥស្សរោបណាយេ ទណ្ណំ សាមំ អប្បដិវេក្ខិយ ។

« ព្រះរាជាជាឥស្សរជន បើមិនទាន់ឃើញទោសតូចទោសធំដោយសព្វ
គ្រប់អំពើសំណាក់បុគ្គលដទៃ ទាំងមិនទាន់ពិចារណាឱ្យឃើញច្បាស់ដោយខ្លួនឯងទេ
មិនតប្បិដាក់អាជ្ញាឡើយ » ។

• បើក្សត្រណា មិនទាន់ពិចារណា ហើយធ្វើអាជ្ញា ក្សត្រនោះឈ្មោះថា
លេបភោជនាហារប្រកបដោយបន្ទា ប្រកបដោយរុយ ដូចជាមនុស្សខ្លាក់ ។

• ព្រះរាជាណា ដាក់អាជ្ញាដល់បុគ្គលដែលមិនគួរដាក់អាជ្ញា មិនដាក់អាជ្ញា
ដល់បុគ្គលដែលគួរដាក់អាជ្ញា ព្រះរាជានោះឈ្មោះថា មិនដឹងការស្មើ និងមិនស្មើ ដូច
ជាមនុស្សខ្លាក់ដើរតាមផ្លូវមិនរាបស្មើ ។

• ព្រះរាជាណា ឃើញនូវហេតុទាំងឡាយតូច និងធំនុះដោយសព្វគ្រប់
ជាហេតុដែលឃើញត្រឹមត្រូវហើយ សឹមប្រៀនប្រដៅ ព្រះរាជានោះទើបគួរហៅថា
ព្រះរាជាបាន ។

• ព្រះរាជាដែលមានព្រះទ័យទន់ពេក មានព្រះទ័យរឹងពេក ក៏មិនអាចតាំង
ខ្លួនក្នុងភាពជាធីតានទេ ហេតុនេះ ព្រះរាជាក្នុងប្រព្រឹត្តនូវហេតុទាំងពីរ ។ ព្រោះព្រះ
រាជាដែលមានព្រះទ័យទន់ ត្រូវពួកវាស្រួលមើលងាយ ឯព្រះរាជាដែលមានព្រះទ័យរឹង
ពេករមែងមានធីនៀវ ព្រះរាជាជ្រាបហេតុទាំងពីរនោះហើយ ត្រូវប្រព្រឹត្តជា
កណ្តាល ។

រួចហើយ ឫសិបហាបមុម ក៏បានផ្តល់នូវឱវាទសព្វពិសេសធម៌ឱ្យដល់ព្រះ
បិតា និងព្រះអនុជ ដើម្បីគ្រប់គ្រងនគរ ។ ឯតាបសឫសិ ក៏សំនឹកក្នុងព្រៃបដិបត្តិធម៌
រហូតអស់អាយុនៅក្នុងព្រៃទៅ ។

ព្រោះអាស្រ័យឃើញទោសរបស់សេចក្តីក្រោធយ៉ាងដូច្នោះឯង ទើបបាន

ជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធច្រង់បញ្ញត្តតុណ្ហធម៌អកោធិៈ គឺការមិនក្រោធទុកសំរាប់ឱ្យអ្នកដឹកនាំជាប្រមុខទាំងឡាយចងិបត្តិ ដើម្បីនាំនូវសេចក្តីសុខដល់មហាជន ។

លក្ខណៈរបស់សេចក្តីក្រោធ

មុននឹង " មិនក្រោធ " សូមធ្វើការស្តាប់នូវសេចក្តីក្រោធជាមុនសិន តើមានលក្ខណៈយ៉ាងណា ?

ក្រោធ គឺជាអាការៈរបស់ចិត្តដែលក្តៅឆ្ងលនេះ ក្រវល់ក្រវាយ ពុះកញ្ឆោល ។ ឯការក្តៅឆ្ងលនេះមកពី :

សេចក្តីក្រោធនេះ បើកើតឡើងចំពោះមនុស្សធម្មតា មិនសូវជាបង្ករឿងប៉ុន្មានទេ តែបើកើតឡើងចំពោះអ្នកដឹកនាំហើយ ប្រាកដជាមានគ្រោះអន្តរាយជាខ្លាំង ។ អាស្រ័យហេតុដូច្នោះ ការរំលត់សេចក្តីក្រោធចាប់តាំងពីអវតិ គឺការមិន

ពេញចិត្តមក ទើបជាការសំខាន់សំរាប់អ្នកធំ ។

ការមិនក្រោធ :

អក្រោធ: គឺការមិនក្រោធ ជាគោលធម៌ទី ៧ ដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវមាន ក្នុងខ្លួន ។ អ្នកដឹកនាំត្រូវដឹងថា សេចក្តីក្រោធរបស់អ្នកធំជាប់ជាប់ភ្លើងជាងរបស់ អ្នកតូចណាស់ ឬបើប្រៀបធៀបនឹងប្រេងឥន្ធនៈ សេចក្តីក្រោធរបស់អ្នកតូច ដូចជា ប្រេងកាត ឯសេចក្តីក្រោធរបស់អ្នកធំ ដូចជាប្រេងសាំង ឬក៏ហ្គាស (Gas) អញ្ចឹង ។ ដូច្នេះ ចូរប្រយ័ត្នកុំឱ្យឧស្សាហ៍ដាក់នៅកៀនភ្លើងពេក ឬក៏ការពារកុំឱ្យ ភ្លើងចូលមកជិត ឬបើជាចូលមកហើយ ត្រូវរកមធ្យោបាយធូត់ភ្លើងឱ្យបានមួយ រំពេច កុំឱ្យឆាបរាលដាលទាន់ ។

ក្នុងការរំលត់ភ្លើងក្រោធឱ្យបានជាប់ភ្លាមៗនោះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធច្រង់ សម្តែងថា :

*យោ វេ ឧបតិគី កោធំ រថិ ភានតំ វតយេ
តមហំ សារថី ព្រូមិ ស្មិត្តាហោ ឥតរោ ជនោ*

អ្នកណាអាចរម្ងាប់សេចក្តីក្រោធដែលកើតឡើងបានភ្លាមមួយរំពេច ដូច អ្នកបើកបររថ បញ្ឈប់រថដែលកំពុងរត់ទៅមុខយ៉ាងលឿនបានភ្លាមមួយរំពេចនោះ អ្នកនោះ គឺថាគតហៅថា ជានាយសារថិ (អ្នកបើកបរ) ចំណែកអ្នកក្រៅពីនោះ (អ្នកដែលបញ្ឈប់មិនបានភ្លាម) គឺថាគតហៅត្រឹមតែអ្នកកាន់ខ្សែ (ឬចង្អុត) តែប៉ុណ្ណោះ ។

ព្រះពុទ្ធវចនៈនេះ មានសេចក្តីថា ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធប្រៀបអ្នកដែលដឹកនាំ ក្រុម សង្គម ប្រទេស ដូចជាអ្នកដែលបើកបររថនេះ ឬរថយន្ត មាននាទីគ្រប់គ្រង ដឹកនាំរថនេះ ឬរថយន្តនោះពិកន្លែងមួយទៅកន្លែងមួយ ។ ចំណែកឯអ្នកតូចដែលស្ថិត

នៅក្រោមការគ្រប់គ្រង ឧបមាដូចជាអ្នកដែលជិះដោយសារក្នុងរថយន្ត ។ ក្នុងទីនេះ ម្រង់ប្រៀបបង្ការរាជ្យរបស់អ្នកបើកបរ ថាអ្នកដែលមានសមត្ថភាព ជាអ្នកបើកបរ ត្រូវអាចចាប់ប្រឡាំងរថយន្តឱ្យបានទាន់ចិត្ត គឺថា បើរថយន្តវានឹងលឿនជ្រុលហួស កំហិត ឬគោលដៅ ក៏អាចចាប់ប្រឡាំងទាន់មិនឱ្យហួសទៅបាន ឬបើវេរចង្កូត រកកល់នឹងធ្លាក់ស្នាមភ្លោះ ក៏អាចចាប់ប្រឡាំងទាន់បាន ឬបើនឹងបំរុងទៅបុកជល់នឹង អ្វីមួយ ក៏ អាចចាប់ប្រឡាំងទាន់បាន ។ រួមសេចក្តីមក មានឈ្មោះថាអ្នកបើកហើយ បើចាប់ប្រឡាំងទាន់ពេលវេលាបាន ក៏ហៅឈ្មោះថាអ្នកបើកបរបាន បើចាប់ប្រឡាំង មិនទាន់ ទៅជល់នេះជល់នោះ ធ្លាក់អូរ ធ្លាក់គន្ធា ហួសស្នាមគំនូស បែបនេះ ព្រះលោកមិនហៅថាអ្នកបើកបរទេ (សារថី) លោកហៅត្រឹមតែអ្នកកាន់ខ្សែ ឬជាអ្នកកាន់ចង្កូត ប៉ុណ្ណោះ គឺខុសគ្នាឆ្ងាយណាស់ ។

របៀបបញ្ឈប់សេចក្តីក្រោធ

ការបញ្ឈប់សេចក្តីក្រោធ មិនមែនជារឿងងាយៗទេ តែក៏មិនមែនដល់ ទៅពិបាក រហូតដល់ត់ភ្លើងក្រោធមិនបាននោះដែរ ។ សំខាន់នៅត្រង់ថា យើងត្រូវ តាំងចិត្តថា " យើងឈប់ក្រោធហើយ " តែប៉ុណ្ណោះ ។ ការតាំងចិត្តនេះ ភាសាធម៌ លោកហៅថា " តាំងអធិដ្ឋានចិត្ត " ។

វិធីខ្លះៗ មានក្រោមនេះ ជាវិធីសំរាប់រំលត់សេចក្តីក្រោធ លោកអ្នកដឹកនាំ អាចសាកល្បងបាន ឬបើមានវិធីផ្សេងហើយ ក៏មិនជាបញ្ហាអ្វីដែរ សំខាន់គឺ " ឈប់ ខឹងក្រោធ " ។

១. ត្រូវមានសម្មាទិដ្ឋិ ពិចារណាឱ្យឃើញទោសរបស់សេចក្តីក្រោធ និង ផលរាក្រក់ដែលកើតពីការខឹងក្រោធ ឬពិចារណាពាមពួនចុះនេះ និងតម្រាមផ្សេងៗឱ្យ បានច្បាស់ រហូតដល់យល់ថា សេចក្តីក្រោធមានទោសមែន ។

២. ពិចារណាឱ្យបើកឃើញផលប្រយោជន៍ដ៏មហិមាលា ដែលនឹងកើតមក
អំពីការដែលមិនខឹង ក្រែវក្រោធ ។

៣. ប្រើវិធីបរិកម្ម គឺទន្ទេញ ឬភាវនាឱ្យប្រាប់ខ្លួនឯងថា " កុំខឹង
កុំខឹង កុំខឹង " " មិនខ្លិខ្លិ មិនខ្លិខ្លិ " " កុំទៅខឹងៗ " " ខឹងបានការអ្វីៗ " ឱ្យ
បានជាប់ជានិច្ចរាល់ឥរិយាបថ រាល់កិច្ចការ និងរាល់ពេលដែលអារម្មណ៍ក្រោធចូល
មកប៉ះចិត្ត ។

៤. មានមនុស្សទៅលើអ្វីៗក្នុងន័យជាល្អ ជាវិជ្ជមាន បើទោះជាមានអ្វី
កើតឡើងក៏ប្រាប់ខ្លួនឯងថា " ល្អហើយ " " គ្រាន់បើជាងមុន " " មិនអីទេ
ល្អហើយ " ជាប់ជានិច្ច ។ មានរឿងក្នុងគម្ពីរព្រះត្រៃបិដក ដំណាលថា មានភិក្ខុ ១
អង្គបានទៅថ្វាយបង្គំលាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ដើម្បីទៅបំពេញសមណធម៌នៅស្រុកមួយ
ឈ្មោះ សុនាបរន្តៈ ដែលជាដែនអ្នកលេង មនុស្សល្អ ស្លូតបូត នៅមិនបានទេ ។ ព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធសួរថា " ទ្រាំបានទេ " ? លោកថា " ទ្រាំបាន " ។ ព្រះលោកសួរទៀតថា
ចុះបើគេដេវគិតធ្វើម៉េច ? លោកថា បើគេដេវ ដេវទៅ ម៉េចក៏គ្រាន់បើជាងគេ
វាយដែរ ។ ព្រះលោកសួរទៀតថា ចុះបើគេវាយ ? លោកតបថា " វាយ ក៏វាយ
ចុះ " បើគេវាយនឹងដៃដឹង ក៏គ្រាន់បើជាងវាយនឹងដំបង ដុំថ្មដែរ ។ ព្រះសួរថែមថា
ចុះបើគេវាយនឹងដំបង ? លោកថា ហ្នឹងគ្រាន់បើជាងគេកាប់នឹងដាវ កាំបិត ។ ចុះ
បើគេកាប់នឹងដាវ កាំបិតស្លាប់ទៅ ? លោកក៏ថា ហ្នឹងក៏ស្រួលហើយក្រាបទូល
ព្រោះមនុស្សខ្លះចង់ស្លាប់ មានការលំបាកនឹងរកអ្វីមកសម្លាប់ខ្លួនឯង បើបានគេមក
សម្លាប់ ក៏គ្រាន់បើជាងសម្លាប់ខ្លួនឯង ។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ លោកអនុមោទនាថា
សាតុ ! សាតុ ! ហើយក៏អនុញ្ញាតឱ្យភិក្ខុអង្គនោះធ្វើដំណើរទៅតាមប្រាថ្នា ។

៥. មានរបៀបរំលាប់សេចក្តីក្រោធតាមបែបបរទេសម្យ៉ាង គឺថា បើខឹង
គេ ហើយចង់ឈ្លោះតតបរិញ្ញា គេឱ្យរាប់លេខឱ្យបានចំនួន ១០០០ នោះនឹងអាច

ឈប់ខឹងហើយ ។

៦. វិធីមួយដែលគេឯងប្រើទៅមានប្រសិទ្ធភាព គឺការធ្វើសមាធិនៅ ពេលខឹង ។ ឧទាហរណ៍ បើយើងខឹងអ្នកណាមួយខ្លាំង គប្បីបិទភ្នែក ឬមិនបាច់បិទ ក៏បាន ហើយដកដង្ហើមឱ្យបានវែងៗជាទីចំផុត ចំនួន ១០ ដង ។ នៅពេលកំពុងដក ដង្ហើមវែងៗនោះ ភ្នែក ឬ ចិត្ត ត្រូវសម្លឹងមើលចុងច្រមុះ (ជាកន្លែងដែលខ្យល់រត់ ចេញ រត់ចូលប៉ះនឹងរឹមច្រមុះ) កុំឱ្យចិត្តងាកបែរទៅណាឱ្យសោះ ។ ធ្វើដូច្នោះ កម្លាំងរបស់សេចក្តីក្រោធ នឹងថយចុះជាលំដាប់ រហូតបាត់ជាមិនខាន ។

៧. ចំរើនមេត្តាកម្មដ្ឋាន ។ ពោលគឺ ផ្សាយមេត្តា នឹកស្រមៃក្នុងចិត្តថា សូមឱ្យសត្វ មនុស្សទាំងអស់បានសេចក្តីសុខ កុំបីមានព្រះវេរា រវាងគ្នានឹងគ្នា ឡើយ ។ អ្នកដែលចូលចិត្ត ក៏សូមសាកសួរអាចារ្យសមាធិកម្មដ្ឋាន ឬអានសៀវភៅ បន្ថែមទៀតចុះ ។

ខន្តី គឺការអត់ធន់

ខន្តី ជាមគ្គុទ្ទេសន្តនៃភាសាបាលី ប្រែថា ការអត់ធន់ ឬប្រែថា ការសមគួរនឹងទទួលផល ក៏បាន ។

ជាមូលដ្ឋាន យើងប្រែពាក្យថា ខន្តី តែត្រឹមការអត់ធន់ទេ តែនៅក្នុងព្រះត្រៃបិដក លោកប្រែថា សមគួរនឹងទទួលផលផងដែរ ដូចជានៅក្នុងខណៈដែលអ្នកបដិបត្តិធម៌រៀបរយបានសំរេចមគ្គុទ្ទេសនិព្វាននោះ ក៏លោកប្រែពាក្យខន្តីដែរ គឺ សមគួរនឹងសំរេច ក្រោយពិធានអត់ធន់ជាយូរមកហើយ ។

ដូច្នោះ ពាក្យខន្តី ១ ម៉ាត់ មានន័យរួមទាំងសកម្មភាពដែលត្រូវអត់ធន់ផង និងផលនៃការអត់ធន់ផង គឺបន្ទាប់ពីអត់ធន់ដល់កម្រិតមួយហើយ ផលដែលបានមកក៏សមគួរទៅនឹងសេចក្តីព្យាយាមដែលបានអត់ធន់នោះដែរ ។ អត់ធន់តិច សមគួរបានផលតិច អត់ធន់ច្រើន សមគួរបានផលច្រើន អត់ធន់កម្រិតនេះ សមគួរបានផលយ៉ាងនេះ ជាដើម ។

ហេតុផលដែលចាំបាច់ត្រូវអត់ធន់

នៅក្នុងរាងកាយរបស់យើងនេះ ក្រៅពីមានភ្នែក ត្រចៀក អវយវៈ ដែលយើងអាចមើលឃើញនេះហើយ នៅមានរបស់សំខាន់មួយទៀត ដែលយើងមើលមិនឃើញ គឺ កម្លាំង ។ កម្លាំងនេះដែលយើងត្រូវរកស្រ្តីយពីងពាក់ តាំងតែពីយើងនៅតូច ព្រោះបើគ្មានកម្លាំង យើងមិនអាចធ្វើអ្វីបានទេ គឺយ៉ាងហោចណាស់ ក៏ត្រូវមានកម្លាំងសំរាប់ដកដង្ហើម ផឹកទឹក និងទទួលបានអាហារដែរ ។

កម្លាំងដែលយើងនិយាយនេះ គឺជាកម្លាំងខាងរាងកាយ ប្រើសំរាប់ប្រកប

ធ្វើកិច្ចការផ្សេងៗ ហើយអាចកើតឡើងបាន អាស្រ័យដោយការបរិភោគម្ហូបអាហារ ហារដែលមានជីវជាតិ មានថាមពល ១ ល ១

តែនៅមានកម្លាំងមួយទៀត ដែលជារបស់គូសំរាប់កម្លាំងកាយ គឺកម្លាំងចិត្ត ១ យើងដឹងហើយថា មនុស្សយើងរួមផ្សំដោយវត្ថុធាតុយ៉ាង គឺកាយ និងចិត្ត ១ ដូច្នោះ បើរាងកាយត្រូវការកម្លាំង ចិត្តរបស់យើងក៏ត្រូវការកម្លាំងដែរ ហើយកម្លាំងចិត្ត ហាក់ដូចជាសំខាន់ណាស់ ព្រោះយើងតែងនិយាយខ្លួនយើង ឬច្បងនិយាយថា បើអស់កម្លាំងចិត្តហើយ រកធ្វើអ្វីក៏មិនកើតដែរ ។ អ្នកដែលធ្វើអត្តឃាតកម្ម គឺសុទ្ធតែជាអ្នកដែលអស់កម្លាំងចិត្តសំរាប់តស៊ូក្នុងជីវិត ថ្វីស្បិតតែគេជាមនុស្សមានសុខភាព កម្លាំងពលកម្មម្ល៉ោះដោយ ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ លោកទ្រង់ព្យាណឃើញនូវសារសំខាន់របស់កម្លាំងចិត្ត ដែលមានមុខនាទីសំខាន់ក្នុងជីវិត ជាពិសេស ចំពោះអ្នកដឹកនាំដែលត្រូវទទួលភារៈធ្ងន់ក្នុងការគ្រប់គ្រងគេនោះ ទើបបានជាលោកដាក់កម្លាំងចិត្តជាគោលមួយ ក្នុងចំណោមគោលទាំង ១០ នៃទសពិធរាជធម៌ សំរាប់ឱ្យអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយបដិបត្តិ ។ កម្លាំងចិត្តក្នុងទសពិធរាជធម៌ គឺខន្តិនេះឯង ។ ដូច្នោះ អ្នកដែលមានកម្លាំងចិត្តក្នុងការប្រកបកម្ម គឺអ្នកមានខន្តិនេះឯង ។ អស់ខន្តិពេលណា អស់ការអត់ធ្មត់ពេលណា កម្លាំងចិត្តក៏អស់ពេលនោះ ការសមគួរនឹងទទួលផល ក៏អស់ពេលនោះដែរ ។

សារសំខាន់របស់ខន្តិ មានចំណែកណាស់នៅក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា គឺជាបណ្ឌូលធម៌ សំរាប់នាំទៅរកការសំរេចគោលដៅខ្ពស់បំផុតរបស់ជីវិត ឬព្រះនិព្វានតែម្តង ។ យើងអាចនិយាយថា ពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះពុទ្ធរង្គទាំង ៨៤០០០ ព្រះធម្មកន្ល មករួមនៅគ្រង់ថា ខន្តិមួយម៉ាត់នេះឯង ។ អ្នកគ្មានខន្តិ មិនអាចសំរេចធម៌សូម្បីតែបន្តិចបន្តួចឡើយ ។

ក្នុងសេចក្តីប្រកាសដើម្បីចាត់តាំងអង្គការពុទ្ធសាសនា ជាលើកដំបូង របស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា កាលពី ២៦០០ ឆ្នាំមុន ហើយដែល ពុទ្ធបរិស័ទយើងស្គាល់ក្នុងនាមថា "មហាចតុរង្គសន្និបាត" (មាយបូជា) នោះ ព្រះអង្គបានលើកខន្តី គឺការអត់ធន់ ថាជាភ្លើងដ៏ធំបំផុត សំរាប់ដុតបំផ្លាញនូវឧបសគ្គ ទាំងឡាយ ដែលរារាំងដល់ការធ្វើដំណើរទៅរកគោលដៅជីវិត គឺព្រះនិព្វាន គឺទ្រង់ សម្តែងថា " ខន្តិ បរមំ ពហោ ពិគិកា សេចក្តីអត់ធន់ គឺជាធាតុ (ភ្លើង) ដ៏ខ្ពស់ " ។

វិធីបង្កើនកម្លាំងចិត្ត ឬខន្តី

មកដល់ត្រង់នេះ យើងគង់នឹងដឹងនូវសារសំខាន់របស់ខន្តី ឬកម្លាំងចិត្ត នេះហើយ ។ តែបញ្ហានៅមានតទៅទៀត គឺថា តើយើងធ្វើម្តេចដើម្បីបង្កើនខន្តីឱ្យ បានរឹតតែច្រើន ។

វិធីបង្កើនខន្តី គឺត្រូវមានខន្តី ។ ស្តាប់ទៅដូចជាប្លែក ឬដូចនិយាយ លេង តែតាមការពិត អ្នកដែលមានខន្តីច្រើន គឺអ្នកដែលមានការអត់ធន់ច្រើននេះ ឯង ។ ព្រោះពាក្យថាអត់ធន់ មានន័យក្នុងនោះស្រេចទៅហើយ គឺត្រូវ ហាត់អត់ និង ហាត់ធន់ ។

• **អត់** គឺចប់ បានដល់ហាមចិត្តរបស់ខ្លួនមិនឱ្យធ្វើអ្វីតាមតែចិត្តចង់ ដូចជាមានអ្នកណាមកសំណូកមកស្នាក់រាប់ម៉ឺន រាប់សែន ដោយតាមការពិតទៅ យើងក៏ចង់បានដែរ តែយើងមិនព្រមលុះទៅតាមអំណាចចង់របស់ចិត្ត យើងខំរត់ មិនព្រមទទួល ។ ការភ្លើតភ្លើនក្នុងការប្រយុទ្ធនោះ ដែលមានមនុស្សមកចាប់វិវេច បំរើ កើត យកចិត្តយកច្រើមជាពិសេសជាដើម តាមពិត យើងចង់ដូចគ្នា តែយើងខំអត់

មិនព្រមធ្វើក្នុងរបស់ដែលមិនសមគួរទាំងនោះ ។ បែបនេះ យើងតែងប្រើពាក្យ
អត់ធ្មត់ ។

• **ធន់** គឺទ្រាំចំពោះអារម្មណ៍ ដែលខ្លួនមិនចូលចិត្ត ដែលខ្លួនស្អប់ កាល
ណារបស់នោះចូលមកប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត យើងក៏ធន់ ដើម្បីប្រកាន់ខ្ជាប់នៅក្នុងសេច-
ក្តីល្អរបស់យើង ។ តាមពិត ពេលអារម្មណ៍មិនល្អទាំងនោះចូលមករុករានយើង
យើងចង់តែធ្វើអ្វីមួយត្រឡប់ទៅវិញណាស់ តែយើងទ្រាំ ដូចជាធន់នឹងការឃ្នាន ធន់
នឹងការឡើយហាត់ ធន់នឹងពាក្យជេរប្រទេចជាដើម ។ បែបនេះ យើងច្រើនហៅថា
អត់ទ្រាំ ។

ការអត់ធ្មត់ និងការអត់ទ្រាំ ទាំងពីរនេះរួមគ្នាទៅជាអត់ធន់ ឬខន្តី ។ អ្នក
ណាត្រូវការខន្តី ក៏ត្រូវហ្វឹកហាត់ឱ្យបានច្រើន គឺ ហាត់អត់ និង ហាត់ធន់ ជាពិសេស
អ្នកដឹកនាំដែលមានចិត្តដួងប្រេងសាំង របស់អាបនោះ ត្រូវរៀនធន់ឱ្យបានច្រើន
ជាមិបំផុត ទើបមានកម្លាំងចិត្តធ្វើការតទៅទៀត ទើបសមគួរនឹងបានផលដែលខ្លួន
ប្រាថ្នាបាន ។

អ្នកដឹកនាំត្រូវអត់ធន់ចំពោះអ្វីខ្លះ ?

១. **អត់ធន់ចំពោះកិលេសរបស់ខ្លួន** ដែលតែងតែគ្រេងបល្ល័ង្ក ជំនុញ
ឱ្យប្រព្រឹត្តនូវអ្វីដែលមិនត្រឹមត្រូវ ដែលជំនុញឱ្យធ្វើអ្វីស្រេចតែចិត្ត ។

២. **អត់ធន់ចំពោះភាពល្ងង់ខ្លៅរបស់ខ្លួន** ដែលជាការនាំឱ្យកើតផលអា-
ក្រក់ បណ្តាលមកពីខ្លួនមានការសិក្សាតិច ។ ម្យ៉ាងទៀត ម្នាក់ៗមិនអាចចេះអ្វីទាំង
អស់ទេ រឿងខ្លះយើងមិនចេះ យើងត្រូវអត់ធន់ មិនបង្ខំធ្វើទេ ទុកឱ្យគេធ្វើ ថ្វីដ្បិត
តែយើងចង់ធ្វើក៏ដោយ ។

៣. អត់ធន់ចំពោះអ្នកតូច អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ ។ អ្នកខ្លះមានព្រឹត្តិកម្ម ច្នៃកៗ ដែលជារឿងត្រូវឱ្យយើងអត់ធន់ ព្រោះបើមិនអត់ធន់ មានតែបែកបាក់ ប្រេះ គា កើតរឿងកើតវាមិនខាន ។

៤. អត់ធន់ចំពោះការងាររបស់ខ្លួន គឺការងារដែលខ្លួនកំពុងធ្វើ នាទី ដែលកំពុងមាន ត្រូវអត់ធន់ មិនលះបង់ចោល មានសេចក្តីព្យាយាមជានិច្ច ទោះជា មានឧបសគ្គយ៉ាងណាៗ ក៏ដោយ ក៏ព្យាយាមអត់ធន់ អត់ប្រាំ ដោះស្រាយបញ្ហានោះ ទៅតាមហេតុផល សតិបញ្ញាជាលំដាប់ រហូតសមគួរនឹងបានផលដែលខ្លួនប្រាថ្នា ។ អត់ធន់ចំពោះនាទី ការងារខ្លួននេះ ជាការអត់ធន់ចម្បងនៃការអត់ធន់ដទៃទៀត ។

៥. អត់ធន់ចំពោះពាក្យណែនាំ ពាក្យប្រឹក្សា ដែលមិប្រឹក្សា ត្រូវអាចរួ ពលរដ្ឋបានណែនាំ បានប្រឹក្សា ។ ត្រូវអត់ធន់ក្នុងការស្តាប់ បើទោះជាពាក្យប្រឹក្សា នោះមិនល្អក៏ដោយ ។ ធម្មជាតិបង្កើតយើងឱ្យមានត្រចៀក ២ គឺឱ្យស្តាប់ឱ្យបាន ច្រើនជាងនិយាយ ។ ក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ដែលម្នាក់ៗមានសិទ្ធិបញ្ចេញយោបល់ អ្នកដឹកនាំគប្បីអត់ធន់ស្តាប់ បើទោះជាពាក្យណែនាំនោះ យកជាការមិនបានក៏ដោយ មិនត្រូវយកតែគំនិតរបស់ខ្លួនថាត្រូវស្រេច ត្រូវទាំងអស់នោះឡើយ ។

៦. អត់ធន់ចំពោះសេចក្តីប្រមាទធ្វេសប្រហែស ដែលក្រុមសមាជិក របស់ខ្លួនបានធ្វើរួមគ្នា ត្រូវអត់ធន់ ទើបអាចធ្វើការរត់ទៅទៀតបាន ។

៧. អត់ធន់ចំពោះមនុស្សល្ងង់ ដែលមាននៅក្នុងសង្គម ។ មនុស្សល្ងង់ តែងធ្វើអ្វីមិនជាទីប្រាថ្នា ក៏ត្រូវអត់ធន់ មិនមែនសម្លាប់មនុស្សល្ងង់ឱ្យអស់នោះទេ ។

៨. អត់ធន់ចំពោះកូនក្មេង ធម្មតាកូនក្មេង យុវជន តែងមានឈាមរាវ រលឹស រលាម ធ្វើអីមិនគិតមុខគិតក្រោយ ក្នុងឋានៈជាអាណាព្យាបាល ត្រូវអត់ធន់ ចំពោះសកម្មភាពទាំងនោះ ។

៩. អត់ធន់ចំពោះអ្នកប្រឆាំង ជាពិសេសក្នុងឋានៈជាអាណាព្យាបាលនៃលទ្ធិ

ប្រជាធិបតេយ្យ ឬសូម្បីតែនៅក្នុងអង្គប្រជុំ ក៏តែងតែមានអ្នកប្រឆាំងជានិច្ច អ្នកដឹកនាំទាំងឡាយ ត្រូវអត់ធន់ ព្រោះជាសេរីភាព ជាសិទ្ធិក្នុងរបបនយោបាយធម្មបុរាណ ដូចជាការទំនាស់ក្នុងរដ្ឋសភា ការដើរធាតុកម្មជាដើម ជារឿងដែលរដ្ឋាភិបាលនិមួយៗ តែងតែជួប ។ បើមិនអត់ធន់ទេ ប្រជាធិបតេយ្យមិនអាចអភិវឌ្ឍបានឡើយ ។

១០. អត់ធន់ចំពោះពាក្យគួរពិចារណា ពាក្យរិះគន់ទាំងឡាយដែល តែងតែមាន ដែលសូម្បីតែព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបរិសុទ្ធដោយសីល សមាធិ បញ្ញា ចរិយា- វត្តទៅហើយ ក៏នៅតែមានគេមិនពេញចិត្ត ហើយនិន្ទា ជេរ ជឿវង្វែង ដូចព្រះអង្គ បានសម្តែងថា " នត្ថិ លោកេ អនិន្ទិពោ នាម " អ្នកដែលថាគ្មានគេនិន្ទានៅក្នុង លោកនេះ មិនមានទេ ។

១១. អត់ធន់ចំពោះភាពស្លោកស្រោក ដូចជាការដើរទៅមើលសុខទុក្ខ អ្នកស្រុកជាដើម អ្នកដឹកនាំខ្លះមិនហ៊ានលុកទៅជ្រៅទេ ព្រោះខ្លាចស្អប់ស្អាប ឬ ប្រឡាក់ជើងជាដើម ។ តែបើសិនជាហ៊ានលុកលុយវិញ អ្នកដឹកនាំនោះនឹងបានទទួល ការសរសើរពេញចិត្តពីមហាជន ព្រមទាំងឃើញការពិតពិជីវិតរស់នៅរបស់រាស្ត្រ ពិតៗ មិនខាន មិនមែនបានឃើញតែត្រឹមក្រដាសពតិមានទេ ។

១២. អត់ធន់ចំពោះសង្គម ដែលមានវិបត្តិកើនឡើងៗ ព្រោះក្នុង លោកបច្ចុប្បន្ននេះ ប្រែប្រួលទៅតាមវត្តន័យចំនែកវិទ្យាសាស្ត្រ មានការឃើញតែ ប្រយោជន៍ខ្លួនកាន់តែច្រើនឡើង ប្រកាច់ប្រចាក់គ្នា ឈ្លោះគ្នា ជណ្តើរគ្នា យើងត្រូវ អត់ធន់ បើមិនដូច្នោះទេ ប្រាកដជាឆ្ងត់មិនខាន ។

១៣. អត់ធន់ចំពោះពេលវេលា គឺរឿងនិមួយៗ សុទ្ធតែកំណត់ឡើង ដោយពេលវេលាមួយ ដូចជារឿងនេះ ត្រូវការសុំពេលប៉ុន្មានខែ ប៉ុន្មានឆ្នាំ ជាដើម បើយើងមិនអត់ធន់រងចាំដល់ពេលហ្នឹងទេ ចង់តែបានលឿន មិនទៅតាមលំដាប់នៃ ពេលវេលា ឬមុនស្រគាល ក៏នឹងនាំឱ្យខូចការមិនខាន ។

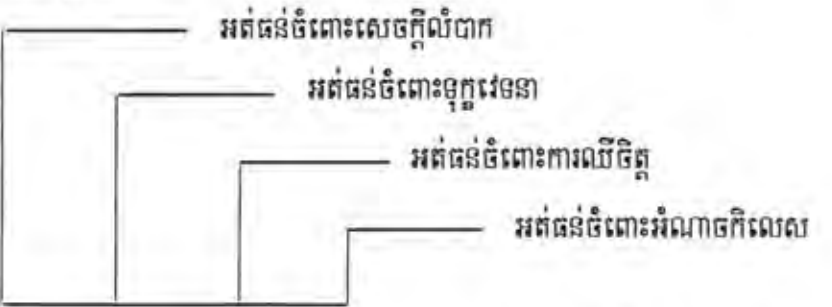
១៤. អត់ធន់ចំពោះការប្រែប្រួលនៃធម្មជាតិ ដូចជាក្តៅជ្រក ត្រជាក់ ជ្រក ទឹកជន់ រាំងស្ងួតជាដើម ដែលជាលក្ខណៈរបស់ធម្មជាតិ មិនមានអ្នកណាអាច ទៅត្រួតត្រាបាន ។

១៥. អត់ធន់ចំពោះការបដិបត្តិធម៌ គឺការបដិបត្តិតាមទេសនាពិសេសធម៌ ទាំង ១០ នេះ ត្រូវការខ្លួន ត្រូវការអត់ធន់ គឺអត់ធន់ក្នុងការធ្វើមាន អត់ធន់ក្នុងការ រក្សាសីល អត់ធន់ក្នុងការបរិច្ចាគ អត់ធន់ក្នុងការធ្វើខ្លួនឱ្យត្រង់ អត់ធន់ក្នុងការធ្វើ ខ្លួនឱ្យទន់ភ្លន់ អត់ធន់ក្នុងការកំចាត់អំពើអាក្រក់ អត់ធន់ក្នុងការមិនក្រោធម្លឹង អត់ ធន់ក្នុងការមិនបៀតបៀនគេ អត់ធន់ក្នុងការពង្រឹងកម្លាំងចិត្ត និងអត់ធន់ក្នុងការ មិនធ្វើខុស ។

១៦. ។ ល ។

សង្ខេបវត្ថុដែលត្រូវអត់ធន់

ការអត់ធន់ បើនឹងរៀបរាប់មានច្រើនតទៅទៀតណាស់ ដែលដាក់មក ខាងលើជាឧបាហរណ៍ចំនួន ១៥ នេះ គ្រាន់តែជាគំរូប៉ុណ្ណោះ ដើម្បីជាការងាយស្រួល ចាំ បុរាណាចារ្យបានចែកវត្ថុដែលត្រូវអត់ធន់ជាមួយ ចំនួន ៤ យ៉ាង ដូចមានរូប ខាងក្រោម :

រូបនេះចង់បង្ហាញថា មនុស្សយើងមានកម្រិតនៃការអត់ធន់ចំពោះ

សេចក្តីលំបាកបានច្រើន ចំពោះទុក្ខវេទនាជាលំដាប់ ចំពោះការឈឺចាប់ជាបន្តបន្ទាប់ និង ចំពោះអំណាចកិលេសបានតិចជាទីបំផុត ។ បានសេចក្តីថា កាលណាអំណាចកិលេស ចូលមកដល់ អ្នកដែលអត់ធន់ចំពោះអំណាចកិលេស មានតិចណាស់ ។

១. អត់ធន់ចំពោះសេចក្តីលំបាក គឺអត់ធន់ចំពោះការលំបាករបស់ ការងារ មិនរង្វាចំពោះឧបសគ្គ ការហត់នឿយ ស្រែកយូរ ក្តៅត្រជាក់ជាដើម ។

២. អត់ធន់ចំពោះទុក្ខវេទនា ដូចជាការឈឺចាប់ ជំងឺតម្កាត់ ចំពោះ ការសោកសៅ ការប្រាត់ប្រាស របួស មុតនេះនោះជាដើម ។

៣. អត់ធន់ចំពោះការឈឺចិត្ត ដូចជាបានទទួលការអយុត្តិធម៌ ត្រូវគេ ដើរនិន្ទា មូលបង្កាច់ ត្រូវគេចំអកឲ្យកម្សិយ មើលចោកមើលទាប ត្រូវគេរារាំងមិន ឱ្យសំរេចកិច្ចការជាដើម ។

៤. អត់ធន់ចំពោះអំណាចកិលេស ដូចជាអត់ធន់ចំពោះវត្ថុដែលមក ជន្លនូវកាមារម្មណ៍របស់យើងឱ្យស្រើបស្រាល អត់ធន់ចំពោះការបញ្ឆោរ អួតលើក ដើង អត់ធន់ចំពោះការចង់បានអំណាចមិនត្រឹមត្រូវតាមធម៌ រួមការអត់ធន់ចំពោះ ចិត្តដែលចង់ធ្វើអ្វីស្រេចតែចិត្ត ។

វិធីបំបាត់ចំពោះវត្ថុដែលជាឧបសគ្គរបស់ខន្តិ

ពុទ្ធានុស្សតិ មេត្តា ច អសុភំ មរណស្សតិ

ឥច្ឆិមា ចគុរា រក្ខា កាតព្វា ច វិបស្សនា

អារក្ខកម្មដ្ឋានទាំង ៤ គឺ ពុទ្ធានុស្សតិ មេត្តា អសុភៈ និងមរណស្សតិ ជាកម្មដ្ឋានគប្បីធ្វើទុក និងចំរើនវិបស្សនា ។

ពុទ្ធភាសិតនេះ បង្ហាញពីកម្មដ្ឋាន ៤ យ៉ាង ដែលពុទ្ធបរិស័ទគប្បីចំរើន ឬ ប្រើប្រាស់ សំរាប់បំបាត់នឹងអំណាចកិលេស ។

កម្មដ្ឋាន កម្មដ្ឋានប្រែថា ដ្ឋាននៃការងារ ទីតាំង ឬគ្រឹះនៃការងារ ។ បានសេចក្តីថា ដ្ឋានទាំង ៤ នេះ ជាគ្រឹះនៃការសំរេចជោគជ័យលើឧបសគ្គទាំងពួង ចើនណាមានក្នុងខ្លួនហើយ ការងារដែលចេញពីអ្នកនោះ នឹងបានជោគជ័យជាមិន មាន ។

កំចាត់សេចក្តីលំបាក	ពុទ្ធានុស្សតិ	មេត្តា	កំចាត់ការឈឺចិត្ត
កំចាត់អំណាចកិលេស	អសុភ័ក្ត្រ	មរណៈ	កំចាត់ទុក្ខវេទនា

១. **ពុទ្ធានុស្សតិ** : បើសេចក្តីលំបាក ចូលមកបៀតបៀនចំពោះខន្តិ របស់យើង ហើយយើងគិតថាមិនអាចទ្រាំបានទៀតទេ សូមឱ្យយើងរំលឹកដល់ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ដោយយកបដិបទា គឺការប្រព្រឹត្តរបស់ព្រះអង្គយកមកធ្វើជាគំរូ យក ធម្មៈរបស់ព្រះអង្គមកសិក្សា ។ ដូចជាបញ្ហានេះ គឺព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធលោកដោះស្រាយ យ៉ាងដូចម្តេច បញ្ហានោះលោកយកធម្មៈអ្វីទៅដោះ ទើបបានសំរេចជាដើម ។ ជា ឧទាហរណ៍ ក្នុងការផ្តាច់អាឡូវកយក្សឱ្យលុះក្នុងឱវាទព្រះអង្គបានជាដើម ។ ការ យកគំរូនៃការដោះស្រាយបញ្ហាតាមបែបព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធនេះ លោកហៅថា ពុទ្ធានុ- ស្សតិ គឺរំលឹកទៅដល់ព្រះពុទ្ធ ។

២. **មេត្តានុស្សតិ** : បើមានការបៀតបៀន ការចងគំនុំ ឈឺចិត្ត ឈឺ ថ្លើម មានកំហឹងកើតឡើង ក្រៅពីប្រើពុទ្ធានុស្សតិ ជាគោលសំរាប់ដោះស្រាយ ហើយ គប្បីផ្សាយមេត្តាដល់ជននោះ ដោយគិតថា គ្នាស្លាប់ គ្នាមិនដឹងអីទេ កុំខឹងគ្នា ឱ្យគ្នាបានសេចក្តីសុខចុះ ដើម្បីជាការបង្កនៃការចងចៀវនឹងគ្នាទៅវិញទៅមក ។

ម្យ៉ាងទៀត ការមានមេត្តាចិត្តនឹងនាំឱ្យមានមេត្តាវាចា និងនាំឱ្យមានមេត្តាកាយ ដែលជាការចប់មិនឱ្យយើងធ្វើអ្វីដល់ជននោះដោយអំពើឃោរឃៅ ដែលជាហេតុនាំឱ្យរឿង រឹតតែវិកដុះដាលឡើងទៀតផង គឺ ឈ្នះឧបសគ្គដោយវិធីអហិង្សា ។

៣. អសុភានុស្សតិ : បើមានការកំណត់ក្នុងកាមចំពោះភេទកើតឡើង ឬសេចក្តីស្នេហាដែលអាចកើតឡើង ក៏ពិចារណាឱ្យឃើញថា បុរសស្រីទាំងឡាយ សុទ្ធសឹងជាអសុភ ជាបស់ស្លោកក្រោកស្តុយគគ្រុក មិនមានអ្វីគួរជាទីរីករាយ មានលក្ខណៈដូចខ្មោចស្លាប់ហើម គឺប្រៀបមនុស្សដូចនឹងខ្មោចស្លាប់ ។

៤. មរណានុស្សតិ : គឺយកសេចក្តីស្លាប់មកពិចារណាថាមនុស្សយើងយ៉ាងខ្លាំងណាស់អស់ត្រឹមស្លាប់ អ្នកណាក៏ស្លាប់ យើងក៏ស្លាប់ មិនមានអ្នកណាអាចរស់បានរហូតទេ ។ ធ្វើយ៉ាងនេះ ក៏នឹងនាំឱ្យកម្លាំងចិត្តរឹងប៉ឹងលែងខ្លាច ព្រោះមនុស្សយើងខ្លាចជាងគេ គឺខ្លាចស្លាប់ បើស្លាប់លែងខ្លាចហើយ ខន្តិ ឬកម្លាំងចិត្តក៏នឹងកើនដែរ ។

រួមសេចក្តីមក បើមានឧបសគ្គណានិមួយកើតឡើងដែលនឹងនាំឱ្យខន្តិបែកឆ្កាយ ក៏គប្បីយកកម្មដ្ឋានណានិមួយ ឬ ទាំងអស់ចូលមកចាត់ការឧបសគ្គនោះទៅ ក៏នឹងបានផលជាមិនខាន ។

ផលប្រយោជន៍របស់ខន្តិ

ខន្តិ បរមំ គបេ គឺតិក្ខា : ខន្តិជាភ្លើង ជាតបៈ សំរាប់កំចាត់នូវឧបសគ្គក្នុងជីវិត ក្នុងកិច្ចការទាំងពួង,

ខន្តិ បធានការណាំ : ខន្តិជាប្រធាននៃកិច្ចការទាំងពួង,

កេរណានិបិ បាបានំ ខន្តិម្ពលំ និកន្តតិ : សេចក្តីអត់ធ្មត់ អាចកំចាត់នូវ

បួសនៃអំពើអាក្រក់ជាចម្រើន,

គរហកលហាមិនី មូលី ខណតិ ខន្តិកោ : សេចក្តីអត់ធន់ អាចកំចាត់
ចង់នូវពាក្យតិះដៀស និងពាក្យឈ្មោះប្រកែកបាន,

ខន្តិ អិរសុរុលង្ការោ : សេចក្តីអត់ធន់ ជាគ្រឿងអលង្ការរបស់អ្នកប្រាជ្ញ

ខន្តិ ពលី វ យតិនី : សេចក្តីអត់ធន់ ជាកម្លាំងរបស់អ្នកបំពេញតបធម៌

ឬអ្នកដែលព្យាយាមកំចាត់នូវសេចក្តីអាក្រក់,

ខន្តិកោ មេត្តវា ណាភិ យសស្សិ សុខសីលវា

បិយោ ទេវមនុស្សានំ មនាបោ ហោតិ ខន្តិកោ

អ្នកដែលអត់ធន់នឹងបានមិត្តសម្លាញ់, អ្នកដែលអត់ធន់នឹងបានលាភ,
អ្នកដែលអត់ធន់នឹងបានយស, អ្នកដែលអត់ធន់នឹងបានសេចក្តីសុខ, មនុស្ស និង
ទេវតា (អ្នកធំ) តែងស្រឡាញ់អ្នកមានខន្តិ ។

អត្តនោបិ បរេសព្វា អត្តាវហោ វ ខន្តិកោ

សគ្គមោក្ខតមំ មគ្គំ អារុទ្ធោ ហោតិ ខន្តិកោ

អ្នកដែលអត់ធន់ ឈ្មោះថាជាអ្នកបានធ្វើប្រយោជន៍ឱ្យដល់ខ្លួនឯងផង ឱ្យ
ដល់សង្គមផង អ្នកអត់ធន់ឈ្មោះថាបានឡើងលើផ្លូវដែលធ្វើដំណើរទៅកាន់ស្ថាន
សួគ៌ និងព្រះនិព្វាន ។

សត្វនោ វចនោវាមិ ករោតិយេវ ខន្តិកោ

បរមាយ ច បូជាយ ជិនំ បូជេតិ ខន្តិកោ ។

អ្នកណាអត់ធន់ អ្នកនោះឈ្មោះថាបានធ្វើតាមឱវាទព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ។
បណ្តាការបូជាទាំងឡាយ ការបូជាដោយការអត់ធន់ ឈ្មោះថាជាការបូជាដ៏ឧត្តម
បំផុត ។

សង្គ្រាមស្រុកខ្មែរនេះឡើងជាង ២០ ឆ្នាំហើយ ។ លទ្ធផលរបស់សង្គ្រាម

គឺសេចក្តីទុក្ខលំបាកដ៏ធំហួសប្រមាណ ហើយផលនេះនឹងមានឥទ្ធិពលជាច្រើនឆ្នាំ ទៀត ។ សូមឱ្យអ្នកដឹកនាំប្រទេសខ្មែរទាំងឡាយ មានខន្តិក្នុងការធ្វើសន្តិភាព ធ្វើ សន្តិសុខ កសាងប្រទេសជាតិ វប្បធម៌ សាសនា ដោយសេចក្តីអត់ធ្មត់ អត់ប្រាំឱ្យ បានខ្លាំងជាទីបំផុត ។ ជាពិសេសសូមឱ្យរត់ចង់ក្នុងផ្លូវមេត្តា និងព្យាយាមយកគំរូ តាមព្រះពុទ្ធជាបរមគ្រូរបស់យើង ព្រោះថា សង្គ្រាមដោយអាវុធនឹងចប់មែន តែ សង្គ្រាមជីវិត សង្គ្រាមក្រពះ សង្គ្រាមប្រជាធិបតេយ្យ នឹងមានកើតឡើងជាពិត ប្រាកដ និងជាធម្មតាមិនខាន សូមគិតថា បើកាលណាខន្តិរបស់អ្នកដឹកនាំបែកធ្លាយ ជីវិតខ្មែរនឹងត្រូវវូជាចំពោះសង្គ្រាមអាវុធទៀតជាមិនខាន ។

ខ្មែរយើងចង់ស្រែកណាស់ ទូរពាក្យ " ពេញចិត្តហើយៗ រាជាៗ " ចំពោះ អ្នកដឹកនាំខ្មែរដែលមានខន្តិក្នុងការដឹកនាំប្រទេសជាតិ ព្រោះកាលណាខ្មែរមានខន្តិ ខ្មែរនឹងសមគួរទទួលទូរស្វតិ គឺសេចក្តីសុខ និងនិព្វាន គឺគ្មានសេចក្តីទុក្ខជាពិត ប្រាកដ ។

អរិហិង្សា គឺការមិនបៀតបៀន

អរិហិង្សា : ប្រែថា ការមិនបៀតបៀន គឺមិនក្លែងធ្វើឱ្យគេក្តៅក្រហាយ រងទុក្ខ ។ គោលបំណងរបស់រាជធម៌ ខ នេះ គឺឱ្យអ្នកដឹកនាំរៀនចាកប្រើអំណាច នាទិរបស់ខ្លួន ក្នុងផ្លូវដែលមិនត្រឹមត្រូវ ដូចជាជិះជាន់ កំហែងគំរាមអ្នកដែលនៅក្រោមអំណាចនាទិរបស់ខ្លួន ពលរដ្ឋខ្លួន ឱ្យទុក្ខវេទនា ក្តៅក្រហាយ ព្រោះតែដើម្បីផលប្រយោជន៍ខ្លួន សេចក្តីសុខរបស់ខ្លួន ឬបក្សពួកខ្លួន ។

មានពាក្យ ១ ម៉ាត់ទៀត ស្មើនឹងពាក្យអរិហិង្សាដែរ គឺពាក្យ អព្យាបជ្ជា ដែលប្រែថា មិនបៀតបៀន មិនព្យាបាទដូចគ្នា ។

ផលប្រយោជន៍របស់ការមិនបៀតបៀន មានយ៉ាងណានោះ សូមមើលពុទ្ធពិចារនៈដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធច្រង់សម្តែងទុកថា " អព្យាបជ្ជំ សុខំ លោកេ " ប្រែថា " ការមិនបៀតបៀនគ្នា គឺជាសេចក្តីសុខក្នុងពិភពលោក " ដូច្នេះ បើយើងត្រឡប់សុភាសិតនេះវិញ យើងនឹងឃើញថា " ការបៀតបៀនគ្នា គឺជាសេចក្តីទុក្ខក្នុងពិភពលោក " ។ យើងឃើញថា ការមិនបៀតបៀន និងការបៀតបៀន គឺជាកត្តាកំណត់នូវជោគវាសនារបស់ពិភពលោក ឬពិភពលោកនឹងស្ងប់សុខ មានសន្តិភាព ឬ ក៏កើតសង្គ្រាមវិនាសហិនហោច ក៏ព្រោះ អាស្រ័យគួបៀតបៀន និងមិនបៀតបៀនគ្នានេះឯង ។ យើងមិនបាច់និយាយធ្វើឱ្យវែងឆ្ងាយទេ ប្រទេសខ្មែរយើងនេះឯងជាឧបាហរណ៍យ៉ាងច្បាស់ ដែលបង្ហាញពិសោស ពិទុក្ខលំបាកដែលកើតចេញពីការបៀតបៀនគ្នាមិនចេះចប់ មិនចេះហើយ រហូតដល់បរទេសខ្លះដែរ បៀតបៀនប្រដៅកូនថា " អ្នកកុំធ្វើដូចអាព្វកខ្មែរនុ៎ះ " ។

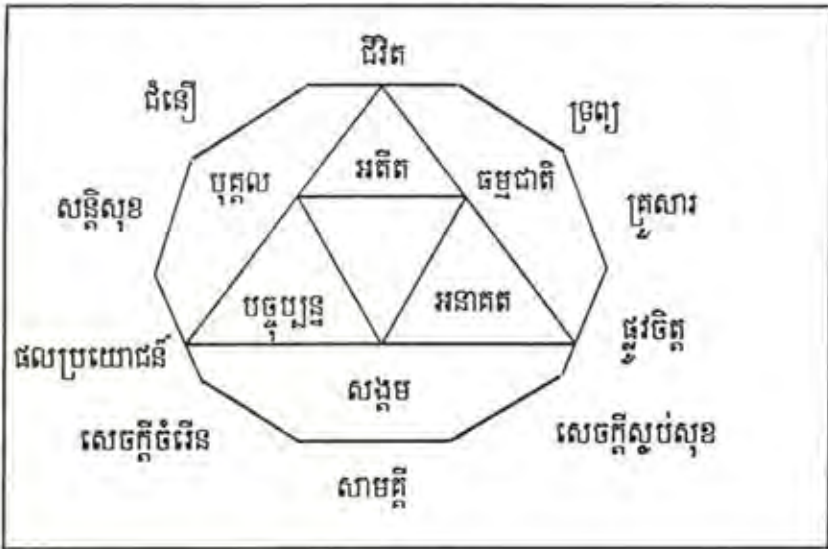
ប្រទេសខ្មែរយើងនឹងបានសេចក្តីសុខភ្លាម ! បើខ្មែរទាំងអស់ឈប់បៀតបៀនគ្នា

អបិ ចេ បត្តមាទាយ អនាគារី បរិព្វដេ
អញ្ជី អហិង្សយ័ លោកេ អបិ រជ្ជេន តំ វរី ។

« ថ្វីជ្រិតតែដៃកាន់អម្បែងដើរសុំទានគេ ថ្វីជ្រិតតែគ្មានផ្ទះសម្បែង ដើរ
ត្រាច់គ្រប់ទីកន្លែងយ៉ាងណាក្តី តែមិនបៀតបៀនអ្នកណានៅក្នុងលោកហើយ
ប្រការនេះ ប្រសើរជាងការគ្រប់គ្រងប្រទេស រាជសម្បត្តិទៅទៀត ។ »

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ លោកលើកតម្លៃការមិនបៀតបៀននេះថា មានតម្លៃ
ប្រសើរជាងការគ្រងរាជសម្បត្តិ ការគ្រប់គ្រងប្រទេសទៅទៀត ឬអាចនិយាយបាន
ថា ក្នុងលោកនេះ ក្នុងប្រទេសនេះ មិនបាច់មានការគ្រប់គ្រងក៏បានដែរ បើសិន
ជាមិនមានការបៀតបៀនគ្នា តែបើសិនជាការគ្រប់គ្រងនោះ មិនមានការបៀត
បៀន ធិរាជដឹកនាំចំពោះរាស្ត្រ ធិរាស្ត្រទៅអ្នកដឹកនាំ និងធិរាស្ត្រទៅរាស្ត្រទៀតនោះ
ការគ្រប់គ្រងនោះ គឺជាការគ្រប់គ្រងដ៏ប្រសើរបំផុត ។ តែបើការគ្រប់គ្រងណាដែល
មានការបៀតបៀន អ្នកដឹកនាំណាដែលមានការបៀតបៀនក្នុងការគ្រប់គ្រង អ្នក
ដឹកនាំនោះ មានតម្លៃមិនស្មើនឹងអ្នកសុំទាន (ដែលគ្មានផ្ទះសម្បែង តែមិនបាន
បៀតបៀននរណាឱ្យក្តៅក្រហាយ) ឡើយ ។

អ្នកដឹកនាំមិនត្រូវបៀតបៀនអ្វីខ្លះ ?

រូបបង្ហាញពីវត្ថុដែលជនអាក្រក់តែងបៀតបៀន

បើនឹងរៀបរាប់ថា មានអ្វីខ្លះដែលជនអាក្រក់តែងបៀតបៀន ឃើញថា មិនអាចរាប់អស់ទេ ព្រោះជនអាក្រក់តែងតែនឹករកឃើញមធ្យោបាយ និងរបស់ ដែលគួរបំផ្លាញឃើញជានិច្ច ។ ក្នុងទីនេះ យើងសូមយកពុទ្ធដីការបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធដែលលោកបានបង្ហាញអំពីវត្ថុ ១០ យ៉ាង ដែលពួកជនអាក្រក់តែងធ្វើ ។ ទាំង ១០ យ៉ាងនេះជាការបៀតបៀនធំៗ ឯការបៀតបៀនដទៃៗទៀត ដែលមិនបាន លើកយកមកបង្ហាញ សូមសម្គាល់ថា សុទ្ធតែបែកចេញពីទេ១០យ៉ាងនេះទាំងអស់ ។ វត្ថុ ១០ យ៉ាងនេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធលោកត្រាស់ហៅថា អកុសលកម្មប្រផ ១០ ។

១. បាណាតិបាត : បៀតបៀនជីវិត បានដល់ការសម្លាប់ ការធ្វើបាប រាងកាយ ការធ្វើឲ្យលោកម្មព្រៃផ្សៃខ្ពស់និងមនុស្សធម៌ ការធ្វើឱ្យឈឺ ខូចសុខភាព ខូចដល់ស្ថិរភាពជីវិត ។ ល ។

២. អទិន្នាទាន : បៀតបៀនទ្រព្យ បានដល់ការល្អ ក្នុងប្រវត្តិ
ន កោង ស៊ីសំណួរ ពុករលួយ ការប្រើឥទ្ធិពលសំឡេងយកទ្រព្យ កៀបសង្កត់ឱ្យគេ
ខូចចង់ទ្រព្យសម្បត្តិ ការបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិសាធារណៈជាដើម ។

៣. កាមេសុមិត្តាចារ : បៀតបៀនក្រុមគ្រួសារ បានដល់ការទៅ
សហាយស្នងជាមួយប្រពន្ធ-ប្តីគេ ការគំរាមកំហែងឱ្យគេស្រឡាញ់ខ្លួន ការចាប់
រំលោភ ការពង្រាត់បង្រាសប្តីប្រពន្ធគេ ធ្វើឱ្យគេឈ្លោះប្រកែកគ្នា លែងមាន
សេចក្តីសុខក្នុងគ្រួសារ ។

៤. មុសាវាទ : បៀតបៀនខាងផ្លូវចិត្ត បានដល់ការកុហក បញ្ឆោត
បោកឱ្យជឿ ធ្វើឱ្យគេក្តៅក្រហាយក្នុងចិត្ត ឱ្យគេរងទុក្ខសំបាក ព្រោះពាក្យសម្តីមិន
ពិតរបស់យើង ។

៥. ផុសវាទ : បៀតបៀនសេចក្តីស្ងប់សុខ បានដល់ការជេរប្រទេចនូវ
ពាក្យអាក្រក់ ពាក្យអាសរអាសាស ថោកថាប ពាក្យបញ្ជី ពាក្យផ្តេផ្តា ធ្វើឱ្យគេខូច
សេចក្តីស្ងប់ក្នុងចិត្ត ខ្មាសគេខ្មាសងង ខូចកិត្តិយស ដើម្បីបំពេញតែផលប្រយោជន៍
ខ្លួនឯង ។

៦. បិសុណាវាទ : បៀតបៀនការសាមគ្គី ភាពសុខដុមរមនារបស់គេ
ដោយការទោសិយាយញុះញង់ ចាក់ចុច ឆ្លិនឆ្កៀល ធ្វើឱ្យគេខូចមិត្តភាព ខូចសាមគ្គី
ខូចការស្រឡាញ់គ្នា បាក់បែក ឈ្លោះប្រកែកគ្នា មើលមុខមិនត្រង់ ។

៧. សម្បជ្ឈណាប : បៀតបៀនសេចក្តីចំរើន ដោយការធ្វើឱ្យគេខូច
កិត្តិយស កេរ្តិ៍ឈ្មោះបោះសំឡេង ខូចយីហោ ខូចហាងឆេង ដោយការដើរនិយាយ
និន្ទា និយាយមូលបង្កាត់ ប្រមិត្តរឿងផ្តេសផ្តាស យកការពិតមិនបាន ធ្វើឱ្យគេខាត
ប្រយោជន៍ និយាយក្អែកមួយជាក្អែកដប់ មាត់ចាបមាត់ព្រាប ។

៨. អភិជ្ឈា : បៀតបៀនផលប្រយោជន៍ គឺសម្តែងចិត្តឱ្យគេឃើញជា

មនុស្សណាមួយ មនុស្សប្រេត គិតតែចង់ប្រមូលយកផលប្រយោជន៍ឱ្យខ្លួនឯង ជា
និច្ច គិតតែប្រយោជន៍ខ្លួន ។

៨. ព្យាបាទ : បៀតបៀនសន្តិសុខដោយការសម្តែងចិត្តឱ្យគេឃើញនូវ
ទឹកចិត្តឃោរឃៅ ចងរាយាត ព្យាបាទ ចង់ឱ្យតែគេវិនាស ។

១០. មិត្តាមិត្តិ : បៀតបៀនសម្លា ជំនឿរបស់គេ ដោយសម្លាជំនឿរបស់
ខ្លួន ដោយគ្មានខ្លាចក្រែងចិត្ត ។

ទាំង ១០ នេះ គឺជាទង្វើបៀតបៀនដែលជនពាលតែងធ្វើ ។ ឯអរិហិង្សា
ឬការមិនបៀតបៀនដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវអនុវត្តនោះ មានន័យផ្ទុយពីការបៀតបៀន
ទាំង ១០ ប្រការនេះ ។

វិមាត្រ ៣ យ៉ាង នៃការមិនបៀតបៀន

ការមិនបៀតបៀនទាំង ១០ យ៉ាង ដែលបានពោលរួចមកហើយ ត្រូវ
សំគាល់កំណត់ទុកក្នុងចិត្តថា :

- ១. មិនត្រូវបៀតបៀនចំពោះបុគ្គលម្នាក់ៗជាឯកជន,
- ២. មិនត្រូវបៀតបៀនចំពោះសង្គម ក្រុមសហគមន៍ អង្គការ, ...
- ៣. មិនត្រូវបៀតបៀនចំពោះធម្មជាតិ ។

ចំពោះប្រការ ១ និងប្រការ ២ គ្រាន់តែយកប្រការមិនបៀតបៀនទាំង
១០ យ៉ាង មកអនុវត្តចំពោះបុគ្គលម្នាក់ៗ និងសង្គមណានិមួយៗតែប៉ុណ្ណោះ ក៏នឹង
អាចយល់ជាមិនខាន ។ តែដែលសំខាន់ និងប្លែកនោះ គឺការមិនបៀតបៀនចំពោះ
ធម្មជាតិ ដែលត្រូវអធិប្បាយឱ្យច្បាស់បន្តិច ។ ក្នុងប្រព័ន្ធនៃការរស់នៅរបស់សត្វ
លោកលើផែនដីនេះ តាមមស្សនៈព្រះពុទ្ធសាសនា មានរបស់ ៣ យ៉ាង ដែលត្រូវ
ពាក់ព័ន្ធ រឺ ពាក់គ្នាទៅវិញទៅមក គឺទំនាក់ទំនងគ្នារវាងបុគ្គល សង្គម ធម្មជាតិ ។
ជាពិសេស ធម្មជាតិដែលរួមដោយទឹក ដី ភ្លើង ខ្យល់ អាកាស ទាំងអស់នេះជាបច្ច័យ

ជាមីរិងរបស់មនុស្ស និងសត្វសត្វដែលមានជីវិត ។ ជីវិតយើងបច្ចុប្បន្ននេះ អាចរស់នៅបាន ក៏អាស្រ័យធម្មជាតិ ធម្មជាតិផ្តល់នូវអ្វីឱ្យយើងសព្វថ្ងៃយ៉ាង តាំងពីម្ហូបអាហារ សម្លៀកបំពាក់ ផ្ទះសំបែង ថ្នាំសង្គ្រោះ គ្រឿងប្រើប្រាស់ផ្សេងៗ គ្រឿងបំភ្លឺ ។ ល ។ បើធម្មជាតិដែលនៅជុំវិញយើងនេះ ត្រូវបៀតបៀនដោយគ្មានការពិចារណា ធម្មជាតិនេះនឹងត្រូវវបូស ល្អាប់ លាបសូន្យនៅក្នុងថ្ងៃណាមួយមិនខាន ឯផលវិបាកក៏នឹងត្រូវធ្លាក់មកលើមនុស្សខ្លួនឯងវិញ ដោយពិតប្រាកដ ។ លើកជាឧទាហរណ៍ ការបៀតបៀនធម្មជាតិនាបច្ចុប្បន្ន ដូចជាការកាប់ព្រៃឈើហួសប្រមាណ ដោយក្នុង ១ ឆ្នាំៗ អស់ដល់ទៅរាប់លានហិកតាក្នុងពិភពលោកនេះ បានធ្វើឱ្យកើតទៅជាជំងឺធម្មជាតិម្យ៉ាង ដែលភាសាអង់គ្លេសហៅថា (Green House Effect) គឺពិភពលោកនេះកាន់តែក្តៅឡើងៗជាលំដាប់ ភ្លៀងធ្លាក់មិនត្រូវតាមរដូវកាល ទឹកជំនន់ញឹកញាប់ខ្យល់ព្យុះកាចៗជាដើម ដែលនឹងមានផលប៉ះពាល់ដល់ផលិតផលធម្មជាតិ ដែលជាអាហាររបស់មនុស្ស ។ ឧទាហរណ៍មួយទៀត គឺការនាំមកនូវធុនរ៉ឺដ្យូ និងប្រេងកាតមកប្រើដ៏សន្លឹកសន្លាប់ ។ ផ្សែងដែលចេញពីចំហេះនេះបានធ្វើឱ្យកើតជារាកាសពិសពុល ពិបាកដកដង្ហើម ភ្លៀងទឹកក្រដា ។ ល ។

រឿងដែលគួរឱ្យព្រួយបារម្ភនោះ គឺផ្សែងជាតិកាបូននេះ បានទៅបំផ្លាញជាតិឧស្ម័ន អូសូន (Ozone Layer) ដែលជាស្រទាប់បរិយាកាស មាននាទីការពារពន្លឺព្រះអាទិត្យកុំឱ្យជះមកផែនដីខ្លាំងពេក ។ កាលណាអូសូនបាត់បង់ហើយ ផែនដីនេះនឹងរិតតែក្តៅ ហើយមនុស្សយើងក៏នឹងកើតរោគមហារីកស្បែក កាន់តែច្រើនដែរ ។

ដូច្នេះយើងឃើញថា ការបៀតបៀនធម្មជាតិ មានតែលេចក្តីទុក្ខត្រឡប់មករកយើងវិញតែប៉ុណ្ណោះ ។

សួរថា បើមិនបៀតបៀនធម្មជាតិ តើយើងបានអ្វីប្រើ ? ឆ្លើយថា បើ

យើងត្រឹមតែប្រើប្រាស់តាមសេចក្តីត្រូវការចាំបាច់នោះ យើងប្រាកដជាមិនមាន
ឈ្មោះបៀតបៀនទេ ។ រឿងដែលអាស្រ័យ គឺការប្រើប្រាស់ដោយគ្មានវិចារណ-
ញ្ញាណ គ្មានសេចក្តីសន្តោស ប្រើដោយលោភលន់ ប្រើដោយឥតគោរព ប្រើតាម
ចំណង់ ដែលនាំឱ្យវិនាសហិនហោច ។

ចំណុចគ្រង់នេះ ធ្វើឱ្យយើងនឹកឃើញដល់ពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធ ដែលលោកតែងតែដាស់តឿនឱ្យពុទ្ធបរិស័ទគោរពធម៌ រក្សាធម៌ បដិ-
បត្តិធម៌ យកធម៌ជាធំ ព្រោះថាសូម្បីតែព្រះអង្គក៏គោរពធម៌ដែរ ដូចពុទ្ធភាសិតព្រះ
អង្គសម្តែងថា " ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិ " ប្រែថា អ្នកណារក្សាធម៌ ធម៌រក្សា
អ្នកនោះវិញ ធម៌គឺធម្មជាតិដែលមានគុណលើជីវិតយើងនេះឯង ។

កាល ៣ យ៉ាង នៃការមិនបៀតបៀន

អ្នកដឹកនាំត្រូវគិតពិបត្តិយល់ពេលវេលា ដែលមានចំពោះការមិនបៀត
បៀន ពោលគឺ អតីត បច្ចុប្បន្ន អនាគត ។ វត្ថុដែលនៅសល់ពីអតីត ដូចជាវត្ថុបុរាណ
វប្បធម៌ ប្រពៃណី អារ្យធម៌ទាំងឡាយ ជាប់ដល់ដែលមិនអាចរកបានទៀតទេ អ្នក
ដឹកនាំទាំងឡាយមិនគួរនឹងបៀតបៀនឡើយ ។ សព្វថ្ងៃនេះ យើងកំពុងជួបប្រទះ
នឹងការបំផ្លាញវត្ថុបុរាណទាំងឡាយ ដែលជាភ្នំមរតកជាតិយើងយ៉ាងសម្បើម
ដោយជនពាលមួយចំនួន ដែលមានការចូលរួមពីអ្នកដឹកនាំ និងពិមេកើយមួយចំនួន ។
សូមឱ្យអ្នកដឹកនាំដែលល្អមេត្តាជួយពិតគួរ និងធ្វើការបង្ក្រាបជនពាលផង បើនៅតែ
បណ្តោយ ក៏នឹងមានឈ្មោះថា បៀតបៀនដោយផ្លូវអមជាមិនខាន ។

ការមិនបៀតបៀននាបច្ចុប្បន្ន ជាបច្ច័យនាំមិនឱ្យមានការបៀតបៀន នា
នាអនាគត ។ ក្នុងការធ្វើកិច្ចការអ្វីមួយ ក្រៅពីពិនិត្យមើលឱ្យច្បាស់លាស់ មិនប៉ះ
ពាល់ មិនបៀតបៀន សំរាប់ពេលបច្ចុប្បន្ននេះហើយ គប្បីគិតក្នុងរយៈពេលវែង

យូរអង្វែងផង ដោយការសិក្សាពិនិត្យឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងមានការធានាថា គ្រោង
ការ ឬកិច្ចការនេះ នឹងមិនមានហេតុ ឬមិនបៀតបៀនសំរាប់ពេលវេលាធាតុទេ ។ ធ្វើ
យ៉ាងដូច្នោះ ក៏ព្រោះគោលបំណងដើម្បីសន្សំទ្រព្យការធម្មជាតិរបស់មនុស្ស ឱ្យបាន
តង់វង្សច្រើន និងយូរអង្វែងជាទីបំផុត សំរាប់អនុជនជាន់ក្រោយ ដែលជាកូនចៅ
របស់យើង ។

**អ្វីដែលយើងមាននាបច្ចុប្បន្ន
គឺជារបស់ដែលយើងខ្ចីកូនចៅយើងទេ !**

មហាជននឹងស្រែកថា " ពេញចិត្តហើយ ១ " ចំពោះអ្នកដឹកនាំណា
ដែលមានអវិហិង្សា គឺការមិនបៀតបៀននៅក្នុងការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួន ។
សូមឱ្យអ្នកដឹកនាំខ្មែរឈប់បៀតបៀនគ្នា និងរក្សាអវិហិង្សាឱ្យបានជាប់
ជានិច្ច ។

អរិរោធនៈ គឺធ្វើអ្វីមិនឱ្យខុស

យើងមកដល់ចុងបញ្ចប់នៃមហាជន្មនេះហើយ គឺមកដល់ត្រង់គុណ-
ធម៌ចុងក្រោយរបស់ព្រះរាជា ឬអ្នកដឹកនាំ គឺអរិរោធនៈ ដែលប្រែថា ការមិនមាន
កំហុស ការធ្វើអ្វីកុំឱ្យខុស ការធ្វើអ្វីដែលមិនមានធុរ្ម ។

ឈ្មោះថា អ្នកធំ អ្នកដឹកនាំ ប្រមុខ ព្រះរាជា ប្រធាន នាយក ត្រូវមិនធ្វើ
ខុស ព្រោះបើខុស មហាជនដែលនៅពិក្រាយ នៅពិក្រាម ដែលផ្ញើវាសនាលើខ្លួន
ជាអ្នកកាត់ចង្អុត ប្រាកដជាធ្វើខុសតាម និងប្រាកដជាទទួលផលរាក្រក់ ព្រោះការ
ធ្វើខុសរបស់អ្នកដឹកនាំ ជាមិនខាន ។

អរិរោធនៈ ជាធម្មសមោធាន គឺរួមនូវមហាជន្មនៃមហាជន្មទាំងអស់ រួមនូវ
គុណសម្បត្តិ គុណភាព សុខភាព និងគុណធម៌របស់អ្នកដឹកនាំដែលគួរមាន ។ ធម្មិក-
ភារៈ ឬភាពជាអ្នកធម្មិក ជាព្រះបាទធម្មិក ដែលត្រូវមកប្រោសប្រទេសខ្មែរ ត្រូវមាន
អរិរោធនៈនេះជាដាច់ខាត ខ្លះធម៌នេះពេលណា វិនាសកម្មនឹងកើតដល់ខ្មែរទៀត ជា
មិនខាន ។

ធ្វើអ្វីមិនឱ្យខុសខ្លះ ?

ពាក្យថា **អរិរោធនៈ** ស្មើនឹងពាក្យថា **សម្មា** ដែលជាក្បាលធម៌របស់
អរិយមគ្គទាំង ៨ និងជាផ្លូវតែមួយគត់ ឆ្ពោះទៅរកការរំលត់ទុក្ខ ការអស់បញ្ហា
ទាំងពួង ។ បដិបត្តិគោលធម៌អរិរោធនៈនេះបាន ឈ្មោះថាបដិបត្តិតាមពុទ្ធវចនៈទាំង
អស់ ។

- ១. យល់មិនឱ្យខុស
- ២. គិតមិនឱ្យខុស

- ៣. និយាយមិនឱ្យខុស
- ៤. ធ្វើការមិនឱ្យខុស
- ៥. ចិញ្ចឹមជីវិតមិនឱ្យខុស
- ៦. ព្យាយាមមិនឱ្យខុស
- ៧. រលឹកឃើញមិនឱ្យខុស
- ៨. តម្កល់ចិត្តមិនឱ្យខុស

កាលណាធ្វើមិនឱ្យខុសទាំង ៨ យ៉ាងនេះហើយ ឈ្មោះថា មានសម្មាសម្ពុទ្ធគឺបានដើរលើផ្លូវដែលត្រូវ ដែលនឹងនាំទៅរក សម្មត្តៈ = ភាវៈដែលត្រូវ ២ ប្រការ ជាផល ដែលកើតពីការមិនធ្វើខុស គឺ :

- សម្មាញាណ ដឹងត្រូវ
- សម្មារិមុត្តិ ការរួចផុតពីទុក្ខ ពីបញ្ហាទាំងពួងដោយត្រូវសម្មារិមុត្តិ

គឺការរួចផុតពីសេចក្តីទុក្ខ ការផុតបញ្ហា ភាវៈគ្មានបញ្ហា គ្មានអ្វីរុកគូន មានឥស្សរភាព មានសេចក្តីសុខដ៏បរិបូណ៌ ទាំងអស់នេះកើតឡើងពីការធ្វើមិនឱ្យខុសក្នុងមគ្គទាំង ៨ ។ បើជាប្រទេសវិញ គឺមានសន្តិភាព មានសន្តិសុខ មានវឌ្ឍនភាព មានការអភិវឌ្ឍន៍ សម្បូរសប្បាយ គ្មានបញ្ហា គ្មានសេចក្តីទុក្ខ គ្មានវិបត្តិ ដែលជាសេចក្តីប្រាថ្នារបស់ពួក ជនទាំងពួង និងជារបស់ដែលព្រះបាទធម្មិកទាំងឡាយអាចធ្វើបាន ។

ជាផ្លូវប្រតិបត្តិដែលយើងជួបជាភាសាថ្ងៃ ការមិនធ្វើខុសរបស់អ្នកដឹកនាំ និងរដ្ឋាភិបាល ត្រូវមានលក្ខណៈជាវិទ្យាសាស្ត្រ ដូច្នោះគឺ :

- ១. ធ្វើគម្រោងផែនការមិនខុស
 - ១. ស្រាវជ្រាវ ពិនិត្យឱ្យឃើញស្ថានភាពបញ្ហា និងសេចក្តីត្រូវការរបស់រាស្ត្រ ឱ្យបានត្រឹមត្រូវជាមិច្ឆ័យ មិនខុសពីការពិត (ទុក្ខំ អរិយសង្ខំ បរិញ្ញាតន្តន្តិ) ។
 - ២. វិគ្រោះ វិភាគ និងវិនិច្ឆ័យរកមូលហេតុនៃបញ្ហាដែលនឹងត្រូវកែខែ

កំចាត់ឱ្យអស់ ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ មិនឱ្យខុសឆ្គងហេតុផល (ទុក្ខសមុទយោ អរិយសង្ខំ បហាតព្វន្តិ) ។

៣. ដាក់តាំងភារៈប្រាសចាកបញ្ហា ដែលជាគោលដៅត្រូវការឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ដោយឱ្យឃើញថាការដោះស្រាយបញ្ហានោះ ជារឿងដែលអាចធ្វើបាន ជារបស់ដែលត្រូវដើរទៅឱ្យដល់ និងត្រូវធ្វើឱ្យបានសំរេច (ទុក្ខនិរោធា អរិយសង្ខំ សត្វិកា- តព្វន្តិ) ។

៤. រៀបចំ កំណត់នូវវិធានការ យុទ្ធវិធី ដំណាក់កាលនៃយុទ្ធការ ព្រមទាំងសេចក្តីពិស្តារផ្សេងៗ ដែលទាក់ទងនឹងការប្រតិបត្តិ ដើម្បីដោះស្រាយ កែខែបញ្ហាឱ្យបានជោគជ័យ (ទុក្ខនិរោធាគាមិនិបដិបទា អរិយសង្ខំ ភាវេតព្វន្តិ) ។

ដើម្បីធានាដល់ប្រសិទ្ធផល និងប្រសិទ្ធភាពរបស់កិច្ចការខាងលើនេះ អ្នកដឹកនាំតម្បូវត្រួតពិនិត្យដោយមាត្រាត្រួត ៣ យ៉ាង ខាងក្រោមនេះគឺ :

១. សិក្សាឱ្យយល់ស្គាល់នូវធាតុផល និងធម្មជាតិ របស់លំដាប់នីមួយៗ ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ឱ្យច្បាស់ កុំឱ្យច្រឡំ កុំឱ្យខុស គឺស្គាល់ថានេះគឺជាបញ្ហា នេះគឺជាហេតុរបស់បញ្ហា នេះគឺជាគោលដៅនៃការដោះស្រាយបញ្ហា និងនេះជាយុទ្ធវិធីសំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហា (សច្ចញ្ញាណ) ។

២. ដឹងនូវកិច្ច មុខងារ ដែលលំដាប់នីមួយៗត្រូវធ្វើ ។ បញ្ហាជារបស់ដែលត្រូវសិក្សាស្រាវជ្រាវឱ្យច្បាស់ ហេតុរបស់បញ្ហា ជារបស់ដែលត្រូវតែកំចាត់ចោល គោលដៅដែលត្រូវការ ជារបស់ដែលត្រូវធ្វើឱ្យបានសំរេច ទៅឱ្យដល់ និងយុទ្ធវិធីទាំងឡាយនោះជារបស់ដែលត្រូវប្រតិបត្តិការ ត្រូវអនុវត្តតាមតិចុះធ្វើ (កិច្ចញ្ញាណ) ។

៣. បញ្ជាក់ត្រួតពិនិត្យឱ្យច្បាស់ក្នុងចិត្តថា បញ្ហាទាំងឡាយបានសិក្សាដឹងត្រឹមត្រូវហើយ ហេតុរបស់បញ្ហាបានដោះស្រាយកំចាត់ចោលហើយ គោលដៅដែលតាំងបានសំរេចដល់គោលដៅហើយ និងយុទ្ធវិធីដែលកំណត់ហើយនោះ បានអនុវត្ត

បដិបត្តិតាមហើយ ។

របៀបធ្វើមិនឱ្យខុសដែលបានអធិប្បាយខាងលើនេះ គឺជាអរិយសច្ចៈ ៤ ប្រការ របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធយើងនេះឯង ។ ដើម្បីឱ្យងាយយល់ សូមមើលតារាងសង្ខេប :

វិធីធ្វើមិនខុសតាមបែបអរិយសច្ចៈ ៤
ដែលប្រកបដោយបរិវេណ ៣ និងអាការៈ ១២

លំដាប់និមួយៗត្រូវមានគ្រប់អង្គទាំង ៣			
	សិក្សាវិធីយ	កំណត់មុខងារនិងកិច្ច	ត្រួតពិនិត្យ
ទុក្ខ	ទុក្ខមានពិត " ១ "	ទុក្ខគួរកំណត់ឱ្យដឹង " ៥ "	ទុក្ខ (យើង) បានដឹងហើយ " ៩ "
សមុទ័យ	ហេតុឱ្យកើតទុក្ខមានពិត " ២ "	ហេតុគួរតែលះចេញ " ៦ "	ហេតុនោះ (យើង) បានលះបង់ហើយ " ១០ "
និរោធ	ការមិនមានទុក្ខមានពិត " ៣ "	និរោធគួរធ្វើឱ្យកើតឡើង " ៧ "	និរោធ (យើង) បានធ្វើឱ្យសំរេចហើយ " ១១ "
មគ្គ	វិធីដោះស្រាយបញ្ហាមានពិត " ៤ "	វិធីធ្វើឱ្យគ្រប់ " ៨ "	វិធីនោះ (យើង) បានធ្វើឱ្យគ្រប់រស់ហើយ " ១២ "

សរសេរមកដល់គ្រងនេះ ខ្ញុំអត់មិនបានដើម្បីអួតផ្សព្វផ្សាយពីបញ្ហាគុណ ដ៏លើសលប់របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ដែលលោករកឃើញវិធីនេះ ទុកឱ្យដល់យើង សព្វថ្ងៃ ។ អ្វីដែលនាំឱ្យខ្ញុំមានមោទនភាពអរិយសច្ចៈ ៤ នេះ រឹតតែខ្លាំងទៀតនោះ គឺកាលពីខែកក្កដា ឆ្នាំ ១៩៨៩ ខ្ញុំបានទទួលអាហាររូបករណ៍ពីមូលនិធិ-ខុនវ៉ាដ-អាដិនណៅវែរ (Konrad-Adenauer-Foundation) នៃប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ ដើម្បីទៅទទួលការអប់រំវិទ្យាសាស្ត្រច្នៃប្រឌិត ក្រោមការអភិវឌ្ឍន៍ នៅប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ ។ ខ្ញុំហួសចិត្ត អស្ចារ្យក្នុងចិត្ត និងខ្ញុំអរជាខ្លាំង នៅពេលចាប់ផ្តើមរៀនបានបន្តិច ។

ហួសចិត្តព្រោះថា ខ្ញុំត្រូវមករៀនអរិយសច្ចៈ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាអ្នក ស្រុក ក្នុងកិច្ចការអភិវឌ្ឍន៍ ។ អស្ចារ្យក្នុងចិត្ត គ្រង់ថា សច្ចៈមិនរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ មិនកំណត់ដោយកាល (អកាលិក) ដែលអាចធានារូបវាងរបស់ព្រះអង្គបាន ចាំពិតជាគ្រូរបស់មនុស្ស និងទេវតាទាំងឡាយគ្រប់ជំនាន់មែន ព្រោះសូម្បីតែពួក អ៊ីរ៉ុប ក៏ប្រើវិធីនោះដែរ ទោះជាដោយចម្លង ឬដោយចែកផ្សាយក៏តាម ។ ខ្ញុំអរ ព្រោះខ្ញុំ រៀនទៅវាយ មិនពិបាកយល់ ដោយមានមូលដ្ឋានអរិយសច្ចៈរបស់ពួកសាសនាទូទៅហើយ រហូតដល់ខ្ញុំអាចយកនិទ្ទេសល្អណាស់ (very good) នៅពេលចេញពី ការសិក្សា ។

ដែលខុសគ្នាបន្តិចនោះ គឺវិធីដែលគេប្រើនៅអាល្លឺម៉ង់ គេមិនហៅថា អរិយសច្ចៈទេ គេហៅថា វិធី ZOPP មកពីពាក្យអាល្លឺម៉ង់ថា Zielorientierte Projektplanung ស្មើនឹងពាក្យអង់គ្លេសថា Objectives-Oriented Project Planning ឬបើនឹងប្រែជាខ្មែរក៏ប្រហែល ១ នឹងន័យថា : វិធីច្នៃប្រឌិត ផែនការដោយតម្រង់ទៅរកគោលដៅដែលចាំបាច់ ។ ហើយក្រៅពីនេះ ក៏មានសេចក្តី ពិស្តារខុសគ្នាខ្លះទៀត តែដែលជាគោលការណ៍ធំៗ គឺដូចគ្នា ។

II. មិនធ្វើឱ្យខុសក្នុងឧបសគ្គនៃសន្តិសុខជាតិ ទាំង ១០ (បើមិនទាន់ច្បាស់
សូមត្រឡប់ទៅមើលច្បាប់ពិធានប្តូរឡើយ) ។

III. ការមិនធ្វើខុសដោយចិត្ត ដោយសម្តី ដោយកាយវិការ ដោយការងារ :

- ចំពោះ ខ្លួនឯង
- ចំពោះ អ្នកតូច
- ចំពោះ សហការី
- ចំពោះ ការងារ
- ចំពោះ មហាជន
- ចំពោះ ច្បាប់
- ចំពោះ នាម
- ចំពោះ ទំនៀមទម្លាប់ វប្បធម៌ ប្រពៃណី

IV. មិនគាំទ្រអ្នកធ្វើខុស

- មិនគាំទ្រការធ្វើខុស
- ពេលខ្លួនធ្វើខុស ហ៊ានទទួលកំហុសដោយវិករាយ
- មិនលំអៀងព្រោះស្រឡាញ់ ព្រោះស្តាប់ ព្រោះខឹង ព្រោះដឹងមិនដល់
ព្រោះការលំអៀងនេះ អាចធ្វើឱ្យអ្នកធំធ្វើអ្វីតែងតែខុសជានិច្ច ។

អ្នកដែលដឹកនាំទាំងអស់អាចនឹងជជែកថា " ពួកយើងទាំងអស់គ្នា សុទ្ធ
តែជាបុគ្គលមានកិលេស ការមិនឱ្យខុសសោះនោះ មិនអាចប្រព្រឹត្តទៅបានទេ " ។
គិតហើយយើងជាបុគ្គល ដែលមិនខុសនោះ មិនមានទេ តែក៏មិនមានអ្នកណាមួយ
បដិសេធថា " ការធ្វើមិនឱ្យខុស " នោះមិនមានប្រយោជន៍នោះឡើយ គឺនៅតែ
ទទួលស្គាល់ និងចង់បាន " ការធ្វើមិនឱ្យខុស " គ្រប់គ្នាទាំងអស់ ។

រឿងដែលសំខាន់បំផុតចំពោះគោលធម៌អរិរោធនៈនេះ គឺចង់ឱ្យអ្នក
 ដឹកនាំទាំងឡាយ មានការយល់ត្រូវថា អរិរោធនៈនេះចាំបាច់សំរាប់
 ការគ្រប់គ្រងហើយត្រូវមានសតិ សម្បជញ្ញៈ ឱ្យជាប់ជានិច្ច ដើម្បី
 នឹងធ្វើអរិរោធនៈឱ្យបានច្រើនជាទីបំផុត តាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ។

ផលប្រយោជន៍របស់អរិរោធនៈ

ខ្មែរយើង មិនអាចខុសទៀតទេ ព្រោះខុសជាយូរណាស់មកហើយ ទាំង
 អ្នកដឹកនាំ ទាំងអ្នកដើរតាម ។ ល្អបំផុតដែលហើយដែលយើងទាំងអស់គ្នា ជា
 ពិសេស អ្នកដឹកនាំត្រូវកំចាត់វិរោធនៈ ឬ មិត្តាមត្ត គឺកំហុស និងផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស
 ទាំងឡាយចេញឱ្យអស់ពីដំណើរនយោបាយការគ្រប់គ្រងប្រទេស ។ មិនទាន់ហួស
 ពេលទេ បើយើងចាប់ផ្តើមធ្វើល្អ ធ្វើត្រូវពិតឱ្យនេះទាំងអស់គ្នា ដូចពុទ្ធភាសិតដែល
 ព្រះបរមគ្រូយើងបានណែនាំថា :

*យស្ស បាបំ កតំ កម្មំ កុសលេន បហិយតិ
 លោមំ លោកំ បភាលេតិ អន្តា មុត្តោ វ ចន្ទិមា ។*

អ្នកណាធ្វើបាប (ធ្វើខុស ធ្វើមិនត្រូវ) ពិពេលមុន ហើយឥឡូវនេះ
 បានលះបង់ចេញដោយការធ្វើល្អ (ធ្វើត្រូវ ធ្វើមិនខុស) អ្នកនោះរមែងបំភ្លឺលោក
 (សង្គម) នេះ ឱ្យភ្លឺឡើងដូចជាដួងព្រះច័ន្ទ្រា ដែលរអំណែតផុតពីផ្ទៃពពកដូច្នោះ
 ដែរ ។

សរុបសេចក្តីទសពិធរាជធម៌

យើងបានដឹងនូវសេចក្តីពិស្តារ របស់ទសពិធរាជធម៌គួរសមហើយ ឥឡូវនេះ យើងនឹងសរុបសេចក្តីធម៌សំរាប់អ្នកដឹកនាំនេះ ។

១. ទាន : បានដល់ការឱ្យមាន ៣ ប្រការធំៗ គឺ :

- អាមិសទាន : ការឱ្យវត្ថុ
- ធម្មទាន : ការឱ្យធម្មៈ ចំណេះដឹង
- អភ័យទាន : ការឱ្យការអត់ទោស

ក្នុងរដ្ឋប្រសាសនោបាយ ទានមានប្រយោជន៍ក្នុងការបណ្តុះបណ្តាលស្វាមីភក្តិភក្តិភាព កតញ្ញកតវេទិ ធ្វើឱ្យអ្នកដែលបានទទួលទាន អាចរហូតដល់ទៅលះបង់ជីវិតដើម្បីអ្នកដែលឱ្យខ្លួន ធ្វើឱ្យចង់មិត្តបាន លែងជាសត្រូវគ្នានឹងគ្នា ។

២. សីល : គឺការធ្វើឱ្យខ្លួនស្ថិតនៅក្នុងប្រក្រតិភាព មិនបង្កនូវសេចក្តីក្តៅក្រហាយដល់ខ្លួននិងអ្នកដទៃ សុភាពរាបសារ គោរពច្បាប់វិន័យ ចិញ្ចឹមជីវិតក្នុងអំពើសុចរិត រួមទាំងការប្រើប្រាស់ទ្រព្យសម្បត្តិដោយមានការពិចារណាផង ។ ក្នុងរដ្ឋប្រសាសនោបាយ សីលនឹងស្ថាបនានូវភាពគោរព ការទុកចិត្តគ្នា ការធ្វើជីវិតដោយមិនមានភិតភ័យ ពិស័ណាក៏អ្នកតូច ។ រដ្ឋាភិបាលដែលមានសីល ជារដ្ឋាភិបាលដែលស្ថិតនៅលើអំណាចបានតាមវាណគ្គិ ដោយមិនបាច់ភិតភ័យថាប្រជាស្រ្ត នឹងធ្វើបដិវត្ត ព្រោះខ្លួនមិនស្អាតស្អំ ។

៣. បរិច្ចាគ : គឺការលះបង់ដោយដុំគិតទាមទារ ឬចង់បាននូវអ្វីមកវិញជាបច្ច័យដែលនាំឱ្យកើតនូវការគោរព ការកោតសរសើរ ការយកជាគំរូ ។ លះបង់ទ្រព្យ ដើម្បីអរយវៈ លះបង់អរយវៈដើម្បីជីវិត សូម្បីតែជីវិតក៏ហ៊ានលះបង់ ដើម្បីភាពត្រឹមត្រូវ ដើម្បីធម៌ ។ សង្គមណាក៏ដោយ នឹងអាចស្ថិតនៅបាន ព្រោះអាស្រ័យ

គ្រប់គ្នាចេះបរិច្ចាគ ។

៤. អាជ្ញាវៈ : គឺការត្រង់ ការមិនវៀចក្រឡិកក្រឡួច មានមុខ មានក្រោយ ។ ត្រង់ក្នុងមុខនាទី ត្រង់ក្នុងការងារ ត្រង់ចំពោះវាចា ត្រង់ចំពោះបុគ្គល ចំពោះរាស្ត្រប្រជា និងត្រង់ចំពោះសេចក្តីល្អ ។ អាជ្ញាវៈ ធ្វើឱ្យរយៈពេលដែលត្រូវធ្វើដំណើរទៅរកគោលដៅខ្លីជាង ព្រោះជាផ្លូវត្រង់ ព្រមទាំងអាចធ្វើឱ្យប្រជារាស្ត្រកើតការទុកចិត្ត កើតការគោរព យកជាគំរូតាម មិនហ៊ានប្រព្រឹត្តផ្តេសផ្តាស ។

៥. មន្ទ្រវៈ : គឺការមិនភ្លេច មិនរឹងរូស មិនចចេស គោរពទៅតាមមតិរបស់រាស្ត្រ បត់បែនទៅតាមស្ថានការណ៍បាន ធ្វើឱ្យសង្គម ឬក្រុមសហការីកើតទស្សនៈ " គ្នាឯង " ចូលគ្នារហ័សចុះ ធ្វើឱ្យកើតសាមគ្គី ។ ដើមត្រង់ដែលត្រូវខ្យល់ខ្លាំង ក៏ទោរទៅ តាមខ្យល់ តែនៅពេលស្ងប់ខ្យល់ ក៏ត្រឡប់មករកសភាពរឹងថ្មីវិញ ។

៦. ឥរៈ : គឺការដុតកម្ដៅអំពើអាក្រក់ ដុតកម្ដៅចមន៍អាក្រក់កុំឱ្យមានក្នុងខ្លួន និងក្នុងសង្គម ធ្វើឱ្យជនអាក្រក់មិនហ៊ានធ្វើបាបតទៅទៀត ធ្វើឱ្យជនល្អមានចិត្តចង់ធ្វើល្អដើម្បីជាប្រយោជន៍រួម ធ្វើឱ្យប្រទេសជាតិមានការរួចរួមកម្លាំងគ្នាជាបាច់ មានអ្នកដឹកនាំសុទ្ធតែជាមនុស្សល្អ ។

៧. អក្កោរៈ : ការមិនក្រោធ មិនខឹង មិនទ្រង់ព្រះពិរោធ ។ ខ្មែរយើងប្រើពាក្យពិរោធសំរាប់ព្រះរាជាពេលដែលព្រះអង្គខឹងខ្លាំង ត្រូវណាស់ និងជាពាក្យដាស់តឿនស្រេចតែម្តង ។ ពិរោធ ឬវិរោធ ប្រែថា ខុស បានសេចក្តីថា ពេលព្រះរាជាលោកខ្លាំង ឬពិរោធ ពេលនោះជាពេលដែលលោកកំពុងខុស ដែលផ្ទុយនឹងអវិរោធនៈ មិនខុស ដែលព្រះរាជាត្រូវបំពេញឱ្យបានជាចាំបាច់ ។ ដូច្នោះ សេចក្តីក្រោធនេះជាសត្រូវរបស់អវិរោធនៈ បើមិនចង់ខុស មិនត្រូវក្រោធឡើយ ។ ខឹងខុស ខឹងខូច ខឹងខាត ។ អ្នកដឹកនាំប្រទេស មិនត្រូវខឹង ព្រោះសេដ្ឋកិច្ចក៏ នយោបាយក៏

សង្គមកិច្ចក្តី មហានក្តី មិនអាចប្រើខឹងបានទេ ព្រោះខឹង ប្រែថា ខុសរួចស្រេចទៅ ហើយ ។ សាមគ្គី មិត្តភាព ការធ្វើឱ្យគេហ៊ានចូលជិត ការមិនស្តាយក្រោយ ជា ប្រយោជន៍របស់អក្កោតៈ ។

៨. អរិហិង្សា : គឺការមិនបៀតបៀន ការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិកុមារ សិទ្ធិស្ត្រី សិទ្ធិសត្វតិរច្ឆាន ។ អរិហិង្សា ជាប្រភពនៃប្រជាធិបតេយ្យ ប្រភពនៃសិទ្ធិ សេរីភាព និងយុត្តិធម៌សង្គម ។

៩. ខន្តី : គឺអត់ធន់ អត់ធូត់ អត់ទ្រាំ អត់ អត់ អត់ ! ធន់ ធន់ ធន់ ! ទាល់តែអត់ ទាល់តែធន់ ទើបសមគួរធ្វើជាអ្នកដឹកនាំ សមគួរនឹងបាននូវប្រយោជន៍ ដែលខ្លួនប៉ងប្រាថ្នា សមគួរនឹងបានសន្តិភាព ... ។ សេចក្តីគោរព សេចក្តីកោតក្រែង មានជំនឿ និងគ្រប់បែបយ៉ាង កើតពីខន្តី ១ ម៉ាត់នេះឯង ។

១០. អរិរោធនៈ : ភាវនាឱ្យចាំជាប់ជាមិត្តគ្រប់ដង្ហើមចេញចូលថា អញ នឹងមិនធ្វើខុស អញនឹងធ្វើមិនឱ្យខុស ព្រោះមានតែមិនខុស ទើបត្រូវ ទើបសុខ ទើបមានសន្តិភាព ទើបចំរើនលូតលាស់ ទើបទៅជាព្រះបាទធម្មិក ទើបខ្មែរបានសុខ ទើបទោស្ថានសួគ៌ ទើបសំរេចនិរ្ពាន ។

បារមីអ្នកដឹកនាំ

ចាស់ ១ របស់យើងតែងនិយាយថា «បារមីព្រះអង្គធំណាស់ ទើបធ្វើការ ហ្នឹងបានសំរេច » « បារមីព្រះអង្គខ្លាំងណាស់ កុំមើលងាយលោក » ជាដើម ដើម្បី អ្នកសរសើរចំពោះព្រះមហាក្សត្រ ព្រះសង្ឃ ឬអស់លោកដែលជាអ្នកដឹកនាំធំៗ ។ តែបារមីជាអ្វីទៅ ? បារមី គឺជាឈ្មោះគុណធម៌ ឬដែលយើងតែងនិយាយថាបំពេញ បារមីនោះ គឺ :

- ១. មានបារមី ការបំពេញមាន
- ២. សីលបារមី ការរក្សាសីល
- ៣. នេក្ខមបារមី ការបង្កជា
- ៤. បញ្ញាបារមី ការចំរើនបញ្ញា
- ៥. វិរិយបារមី ការព្យាយាម
- ៦. ខន្តីបារមី ការអត់ធ្មត់
- ៧. សច្ចបារមី ការមានសច្ចៈ
- ៨. អធិដ្ឋានបារមី ការអធិដ្ឋាន
- ៩. មេត្តាបារមី ការចំរើនមេត្តា
- ១០. ឧបេក្ខាបារមី ការមានឧបេក្ខា

ក្នុងគម្ពីរដីកាធិនាសង្គារ បានពន្យល់ពាក្យបារមីថា : បារមិយោតិ បារមី វិញ្ញាណំ ឥយន្តិ គុច្ឆន្តិ បរវត្តន្តិ សាធម្មន្តិ បារមិយោ ។ វិញ្ញាណសធាកា ហិ មានចេតនាមយោ សម្មា បារមិតា បារមិគិបិ វុច្ឆន្តេ ប្រែថា : « គុណជាតិទាំង ឲ្យាយណាតែងនាំទៅដល់ត្រើយគឺព្រះវិញ្ញាណ គុណជាតិទាំងឲ្យាយនោះ មានឈ្មោះថា បារមី » (ប្រែយកន័យកាត់) ។

ភាសនីយនេះ គុណជាតិ ឬបារមី គឺជាឧបករណ៍ ឬជាយានជំនិះសំរាប់ធ្វើ
ដំណើរ (នាំទៅ) ទៅកាន់គោលដៅ (ត្រើយ) ដែលខ្លួនប្រាថ្នា ។

ព្រះសិទ្ធត្ថកុមារដែលនឹងអាចបានសម្រេចឋានៈជាព្រះពុទ្ធនោះ គឺព្រោះ
ព្រះអង្គបានបំពេញបារមីទាំង ១០ ដោយបរិបូណ៌រួចមកហើយ មើបនៅក្នុងជាតិជា
ព្រះសិទ្ធត្ថកុមារ ព្រះអង្គអាចសម្រេចគោលបំណងរបស់ព្រះអង្គ ដែលបានអធិដ្ឋាន
តាំងពីព្រះពុទ្ធនាមមិចង្ករម៉្លោះ ដោយប្រើរយៈវេលាដល់ទៅ ៤ អសង្ខេយ្យ និង ១
សែនកប្ប ។

ចំពោះអ្នកដឹកនាំខាងផ្នែកអាណាចក្រ យើងដឹងហើយថា គោលបំណង
នៃការដឹកនាំប្រទេស គឺផ្តល់សេចក្តីសុខឱ្យមហាជន «*បជាសុខំ មហុត្ថមំ* = សេចក្តី
សុខរបស់រាស្ត្រប្រជា ជារបស់ដ៏មហាឧត្តម» ។ តែត្រឹមតែមានឈ្មោះថា អ្នកដឹកនាំ
មិនអាចផ្តល់សេចក្តីសុខឱ្យមហាជនបានទេ លុះត្រាតែមានបារមីផង មើបអាច
សម្រេចគោលដៅនៃការដឹកនាំនេះបាន ។ រឿងនេះ មិនខុសពីរឿងការស្វែងរក
ពុទ្ធភារៈរបស់ព្រះបរមគ្រូយើង ដើម្បីជួយសត្វលោកឱ្យផុតពិទុក្ខនោះទេ ដូច្នេះបើ
ព្រះអង្គត្រូវការបារមីជាជំនួយឧបត្ថម្ភយ៉ាងណា អ្នកដឹកនាំ ឬរាជា ក៏ត្រូវការបារមី ដូច
ព្រះអង្គដែរ ។ បារមីរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធលោកហៅថា មហាបារមី ឯបារមីរបស់
អ្នកដឹកនាំលោកហៅថា មហាពិភពធម៌ ។

តារាងប្រៀបធៀប

បារមីព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ	បារមីអ្នកដឹកនាំ
១. ធាន	១. ធាន
២. សិល	២. សិល
៣. នេក្ខមៈ	៣. បរិច្ចាគ
៤. បញ្ញា	៤. អាជ្ជវៈ

៥. វិរិយៈ	៥. មន្ទ្រៈ
៦. ខន្តិ	៦. តបៈ
៧. សច្ចៈ	៧. អក្កោធាៈ
៨. អធិដ្ឋាន	៨. អវិហិង្សា
៩. មេត្តា	៩. ខន្តិ
១០. ឧបេក្ខា	១០. អវិរោធនៈ

បើស្រៀងលំដាប់គោលធម៌ដែលប្រហែលៗគ្នា មានដូចតទៅ ៖

តារាងប្រៀបធៀប

បារមីព្រះពោធិសត្វ	បារមីអ្នកដឹកនាំ
១. ធាន	១. ធាន
២. សីល	២. សីល
៣. នេក្ខមៈ	៣. បរិច្ចាគ
៤. បញ្ញា	៤. អវិរោធនៈ
៥. វិរិយៈ	៥. តបៈ
៦. ខន្តិ	៦. ខន្តិ
៧. សច្ចៈ	៧. អាជ្ជៈ
៨. អធិដ្ឋាន	៨. មន្ទ្រៈ
៩. មេត្តា	៩. អក្កោធាៈ, អវិហិង្សា
១០. ឧបេក្ខា	១០. អវិរោធនៈ

ទាំង ២ យ៉ាងនេះ មានន័យស្រដៀងគ្នា គ្រាន់តែធ្លាក់ស្រាលជាងគ្នាតែប៉ុណ្ណោះ ។ បារមីព្រះពោធិសត្វ នាំឱ្យព្រះអង្គក្លាយទៅជាព្រះពុទ្ធដូច្នោះ បារមីរបស់អ្នកដឹកនាំ និងនាំឱ្យគេក្លាយទៅជាអ្នកដឹកនាំល្អ ដែលមហាជនទាំងឡាយនឹងជ្រើស

វិសឱ្យធ្វើជាអ្នកដឹកនាំតែ ដោយសន្មតថាជាសម្មតិទេព គឺទេពតាដោយសម្មត បាន
ដល់ព្រះមហាក្សត្រ និងអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយនោះឯង ។ ជាពិសេស មហាជនទាំង
ឡាយនឹងនាំគ្នាសារទរស្រែកកងរំពងថា « ពេញចិត្តហើយ ពេញចិត្តហើយ » ដែលជា
លក្ខណៈមូលដ្ឋានរបស់ព្រះរាជា និងអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយ ។

សូមឱ្យអ្នកដឹកនាំខ្មែរគ្រប់ស្រទាប់ទាំងអស់ នាំគ្នាបំពេញបារមីទាំង ១០
នេះ ដើម្បីសេចក្តីសុខរបស់មហាជនខ្មែរអស់កាលដ៏យូរអង្វែងតទៅ ។

ខ- ព្រហ្មវិហារធម៌

ព្រហ្មវិហារធម៌ ជាឈ្មោះធម៌ដែលយើងតែងឮគ្រប់ៗ គ្នា ។ យ៉ាងហោចណាស់ក៏យើងឮគេនិយាយថា "មាតាបិតា មានព្រហ្មវិហារធម៌លើបុត្រធីតា" ដែរ ។

ព្រហ្មវិហារធម៌ ប្រែថា គោលនៃការប្រព្រឹត្តិដែលប្រសើរឋិតសុទ្ធ ឬប្រែថា " ធម៌ជាមិនអាស្រ័យរបស់ព្រះព្រហ្ម " ពោលគឺ ព្រះព្រហ្មណែកមានធម៌ទាំង ៤ នេះប្រព្រឹត្តិរបស់លោក ។

ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌា កាលពីប្រហែល ១០០០ ឆ្នាំមុនគ.ស គឺជាសម័យដែលប្រជាជនឥណ្ឌាកំពុងតែគោរពរាប់អានសាសនាព្រាហ្មណ៍ មានជំនឿថាព្រះព្រហ្មជាអ្នកបង្កើតក្រវាឡនេះទាំងមូល និងជាអ្នកបង្កើតសព្វសត្វមនុស្សទាំងឡាយ ។ តាមជំនឿសាសនាព្រាហ្មណ៍នេះ កាលណាគេបានបូជា និងគោរពព្រះព្រហ្មដោយល្អហើយ ដល់ពេលគេស្លាប់ទៅ នឹងចូលរួមជាភាគតែមួយរបស់ព្រហ្ម ដែលជាបរមធុនវិញ ។

នៅពេលព្រះពុទ្ធសាសនាកើតឡើង គឺប្រហែល ៥៨៨ ឆ្នាំមុន គ.ស នោះព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានបដិសេធនូវជំនឿដែលថា ព្រះព្រហ្មជាអ្នកបង្កើតក្រវាឡ និងមនុស្ស សត្វ ហើយទ្រង់បានសម្តែងនូវគោលធម៌ឥមប្បច្ចយតា និងបដិច្ចសមុប្បាទដែលនិយាយអំពីការកើតឡើងអាស្រ័យដោយការផ្សំគ្នាតាមធម្មជាតិ និងបានដោះបញ្ហាជំរឿងមនុស្សកើតពិព្រហ្ម ដោយមានព្រះពុទ្ធដីកាថា មនុស្សកើតចេញពីផ្ទៃមាតា ឬកើតពីមនុស្សនេះឯង ។

ព្រះអង្គបានទាំងបដិសេធចោលនូវការបូងស្វែងព្រះព្រហ្ម និងការបូជាយញ ដើម្បីទៅកើតរួមជាមួយព្រហ្ម ថាជាអំពើដែលមិនមានប្រយោជន៍ និងមិនបានផល តែព្រះអង្គជំរុញមនុស្សឱ្យខំធ្វើខ្លួនជាព្រះព្រហ្មខ្លួនឯង ដោយការបដិបត្តិធម៌

ដែលព្រះអង្គហៅថា " ព្រហ្មវិហារធម៌ " ជំនួសវិញ ។

អាស្រ័យដោយហេតុថា មនុស្សជំនាន់នោះមានជំនឿលើព្រហ្ម ដោយសំគាល់ថា ខ្លួនកើតចេញពីព្រហ្មនោះ ព្រះអង្គបានសម្តែងថា បើអ្នកជឿថា ខ្លួនអ្នកកើតពីព្រហ្មនោះ គឺមាតាបិតាអ្នកនេះឯងជាព្រហ្ម ព្រោះលោកជាអ្នកបង្កើតរូបអ្នកនាបច្ចុប្បន្ននេះដោយពិតៗ ហើយលោកបរិច្ចាល់ទៅដោយព្រហ្មវិហារធម៌ ៤ ប្រចាំចិត្តលោក គឺមាន មេត្តាធម៌ ករុណាធម៌ មុទិតាធម៌ និង ឧបេក្ខាធម៌ ។

ព្រហ្មក្នុងពុទ្ធសាសនា មិនដូចព្រហ្មរបស់ព្រាហ្មណ៍ទេ ។ ព្រហ្មរបស់ព្រាហ្មណ៍ជាអាទិទេពមិនចេះស្លាប់ ដែលចេះខឹង ចេះស្រឡាញ់ មានមហេសី និង រាប់អានតែនរណាដែលគោរពព្រះអង្គតែប៉ុណ្ណោះ ។ ឯព្រហ្មរបស់ពុទ្ធសាសនា គឺពួកទេវតា ឬសត្វលោកម្យ៉ាងដែលមានគុណធម៌ប្រចាំចិត្តទាំង ៤ ប្រការ ហើយមានកំណើតពីស្ថានមនុស្ស ។ អ្នកណាដែលមានធម៌ទាំង ៤ ប្រការនេះ ពេលដែលស្លាប់ទៅនឹងទៅកើតជាព្រហ្ម តែជាពិសេស ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធលោកហៅមនុស្សណាដែលមានព្រហ្មវិហារធម៌ ៤ នេះឯង ថាជា ព្រហ្មរស់ នាមនុស្សលោក ។ ដោយហេតុព្រហ្មរបស់ព្រាហ្មណ៍ មាននាទិមើលខុសត្រូវមនុស្សលោកនោះ មើបព្រហ្មវិហារធម៌នេះ ក្លាយទៅជាធម៌សំរាប់អ្នកណាដែលជាប្រមុខរបស់មហាជន មាននាទិដឹកនាំគ្រប់គ្រងឱ្យគេបានសុខ ហើយដែលក្លាយទៅជាគុណធម៌ប្រចាំរបស់អ្នកដឹកនាំដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា នៅម្តីភូមិភាគអាស៊ីអាគ្នេយ៍នេះ ដែលមានរួមប្រទេសខ្មែរ លាវ ថៃ ភូមា និងលង្កា គ្រប់ជំនាន់តមក ។

ព្រហ្មវិហារធម៌ ឬធម៌សំរាប់អ្នកធំ មាន ៤ យ៉ាងគឺ : ១. មេត្តា ការមានមេត្តាអាណិតស្រឡាញ់ចង់ឱ្យគេបានសុខ, ២. ករុណា ការមានករុណាជួយសង្រ្គោះគេឱ្យរួចពីទុក្ខ, ៣. មុទិតា ការច្រកររពេលដែលគេបានសុខ, ៤. ឧបេក្ខា ការដាក់ចិត្តជាកណ្តាល ។

មេត្តា

មេត្តា គឺការស្រឡាញ់ ការមេត្តា ការមានសេចក្តីប្រាថ្នាល្អចង់ឱ្យគេបានសុខ ជាគុណធម៌ដ៏ប្លែងប្លែងដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវមាន ព្រោះមេត្តាជាពាក្យផ្តុយនឹងវិហិង្សា គឺការបៀតបៀន ឬហិង្សា ការយោរយៅ ។ បើអ្នកដឹកនាំមានសន្តានចិត្តជាមនុស្សយោរយៅ គិតតែចង់ល្បាច បៀតបៀនរាស្ត្រប្រជាជនរបស់ខ្លួនឯងទៅហើយ តើសេចក្តីសុខ សន្តិភាព និងការចំរើនល្អធូលាល់នឹងមានមកពិណា ? ឧបមាដូចមាតាបិតាដែលមិនស្រឡាញ់កូន ស្តាប់កូន ធ្វើបាបកូន គ្មានការថ្នាក់ថ្នមអ្វីទាល់តែសោះ តើកូននោះនឹងចំរើនល្អធូលាល់ មានសតិបញ្ញា មានអនាគតរុងរឿងម្តេចនឹងកើត ? យើងដឹងហើយថា គោលបំណងរបស់ការគ្រប់គ្រងប្រទេសគឺ « បដាសុខំ មហុត្ថម៌ » = សេចក្តីសុខរបស់រាស្ត្រ គឺជារបស់ដ៏មហាឧត្តម » ចុះបើអ្នកដឹកនាំគ្មានមេត្តា គឺសេចក្តីប្រាថ្នាឱ្យគេបានសុខសោះ តើនយោបាយ ការគ្រប់គ្រងនោះអាចនឹងទៅដល់គោលដៅឬទេ ? នេះជាចម្លើយដែលអស់លោកអ្នកដឹកនាំ និងប្រជាស្រុកម៉ាងពួង ដែលមាននាទីត្រូវរើសប្រមុខដើម្បីដឹកនាំខ្លួន គប្បីឆ្លើយបានដោយខ្លួនឯង ។

បើមិនអាចឆ្លើយបានទេ ក៏គប្បីរើកដល់អតីតកាលពិសម័យឆ្នាំ ១៩៧៥ - ១៩៧៨ ចុះ គង់នឹងយល់ពិសារសំខាន់របស់មេត្តាជាពុំខាន ថា តើមានលោកនាដ. កម្មអ្វីកើតឡើងខ្លះ នៅពេលដែលអ្នកដឹកនាំខ្មែរនាំគ្នាគ្រវាត់មេត្តាធម៌ចោល ។

មេត្តា ៣ យ៉ាង :

- ១. មេត្តាមនោកម្ម : គឺមេត្តាតាមផ្លូវចិត្ត តាមការគិត គឺ :
 - គិតតែរឿងដែលនាំឱ្យរាស្ត្របានសុខ

- គិតតែរឿងណាមិនឱ្យរាស្ត្រមានការចងគំនុំ ព្យាបាទគ្នានឹងគ្នា
- គិតតែរឿងណា ដែលឱ្យរាស្ត្រស្រឡាញ់គ្នា ចេះជួយគ្នា,
- គិតតែរឿងណា ដែលឱ្យរាស្ត្រសម្បូរសប្បាយ មានម្រេច្យសម្បត្តិ មិនមានជំងឺ មានការចេះដឹង បានចំរុងចំរើនក្នុងការងារ,
- គិតតែរឿងណា ដែលអាចការពារមិនឱ្យឧបសគ្គ សត្រូវទាំងឡាយចូលមកបំផ្លាញសេចក្តីសុខ សិទ្ធិ សេរីភាព សីលធម៌ ប្រជាធិបតេយ្យរបស់រាស្ត្រប្រជាខ្លួនបាន,
- ១ ល ១ និង ១ ល ១

- ភាវនា មន្តេត្យ ផ្សាយមេត្តាចិត្តដល់រាស្ត្រប្រជាខ្លួនជាប់ជានិច្ចថា សូមឱ្យរាស្ត្រប្រជាទាំងឡាយដែលនៅមើលខាងកើត ខាងលិច ខាងជើង ខាងត្បូង កុំបីមានពៀរវេរានឹងគ្នាឡើយ សូមឱ្យបាននូវសេចក្តីសុខ សូមកុំឱ្យមានសេចក្តីទុក្ខ សូមកុំមានការព្យាបាទគ្នា សូមឱ្យបានអាយុវែង សូមកុំឱ្យមានភោគ សូមឱ្យបរិបូណ៌ ដោយម្រេច្យសម្បត្តិ សូមឱ្យបានសុខគ្រប់ៗគ្នាទាំងអស់ បើទុក្ខមាន ក៏សូមឱ្យអស់ទៅ ភ័យឯណាដែលមាន ក៏សូមឱ្យអស់ទៅ សេចក្តីសោកសៅដែលកំពុងមាន ក៏សូមឱ្យអស់ទៅហោង ។

២. មេត្តាវចិត្តម្ម : គឺមេត្តាតាមផ្លូវសីដី តាមវាចា គឺបានដល់ :

- និយាយតែពាក្យពិរោះ មិនទ្រគោះបោះបោក,
- និយាយតែពាក្យពិត ពាក្យមិនបោកបញ្ឆោត ភូតភរ,
- និយាយតែពាក្យដែលនាំឱ្យគេស្រឡាញ់គ្នា មានសាមគ្គី,
- និយាយតែពាក្យដែលមានប្រយោជន៍ ពាក្យដែលនាំឱ្យចំរើន ដល់ជីវិតរស់នៅរបស់រាស្ត្រប្រជា,
- និយាយតែពាក្យដែលត្រូវគ្នានឹងមេត្តាមនោកម្មបានគិតពិខាង

លើ,

៣. មេត្តាកាយកម្ម : គឺមេត្តាតាមទង្វើដែលប្រព្រឹត្តដោយកាយ :

- ធ្វើតែកម្មណា ដែលមិនប៉ះពាល់ដល់ជីវិត រាងកាយរបស់វាស្រ្ត
ប្រជា ដូចជាមិនប្រើអំពើឃោរឃៅ អំពើអមនុស្សធម៌ ផ្តាច់
ការដោយអានុគោលនីតិ ។
 - ធ្វើតែកម្មណា ដែលមិនប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីសុខ ទ្រព្យសម្បត្តិ
របស់វាស្រ្តប្រជា ដូចជាស៊ីសំណូក លួចទ្រព្យជាតិ រឹបអូសទ្រព្យ
វាស្រ្ត ដោយរាងអំណាចទាំងខុសច្បាប់ យកឆន្ទ ភាស៊ី អាករ
ធ្ងន់ពេកជាដើម ។
 - ធ្វើតែអំពើណា ដែលធ្វើឱ្យសុភមង្គលក្នុងគ្រួសាររបស់វាស្រ្ត
ប្រជា រឹងប៉ឹង សុខដុមរមនា ។
 - ធ្វើតែអំពើណា ដែលមេត្តាមនោកម្មបានគិត មេត្តាវចក្ខុម្មបាន
និយាយ ដោយការមានមេត្តាស្រឡាញ់វាស្រ្តស្មើនឹងស្រឡាញ់
ខ្លួនឯង ។
- ។ ល ។

មិត្ត និងសត្រូវរបស់មេត្តា

សត្រូវលេខមួយរបស់មេត្តា ឬសេចក្តីប្រាថ្នាចង់ឱ្យគេបានសេចក្តីសុខ
នេះ គឺ សេចក្តីក្រោក និង មោសា : ។ ឯមិត្តរបស់មេត្តា គឺ អរិហិង្សា ។ លោក
អ្នកអាចដែលចង់ដឹងសេចក្តីអធិប្បាយច្បាស់លាស់ថែមទៀត សូមអញ្ជើញបើក
គ្រឿងបើរលក្នុងទេសនិពណ៌នាផ្សេងៗ ។

មេត្តាជាបន្ទុកសំរាប់ផ្សារភ្ជាប់ពិភពលោក :

« មេត្តាជាបន្ទុកសំរាប់ផ្សារភ្ជាប់លោក » ជាវចនៈដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់សម្តែង ដោយមានសេចក្តីថា លោក គឺគ្រួសារសង្គម ប្រទេសជាតិ និងលោក ទាំងមូល អាចផ្សារភ្ជាប់គ្នាបានជាសាច់ឈាមតែមួយ អស់មានការប្រកាន់ពូជសាសន៍ ប្រកាន់វណ្ណៈ អស់មានសង្គ្រាម មានតែសន្តិភាព សន្តិសុខ និងការស្រឡាញ់គ្នា ដោយ សារតែមេត្តា ១ ម៉ាត់នេះឯង ។

មេត្តាជាសេចក្តីស្រឡាញ់សាកល

តាមពិត មេត្តានេះ អ្នកប្រាជ្ញអឺរ៉ុបខាងភាសាបាលីបានប្រែថា " សេចក្តី ស្រឡាញ់ជាសាកល (Universal Love) " ។ មេត្តានេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ លោកហៅថាជាអប្បមញ្ញា គឺមិនមានព្រំដែនកំណត់ទេ អ្នកដែលមានមេត្តា គឺជាអ្នក ស្រឡាញ់អាណិតពិភពលោកទាំងមូល រួមដោយសត្វទាំងឡាយ " មនុស្ស ទេវតា ប្រេត តិរច្ឆាន អសុរកាយ នរក " និងធម្មជាតិដែលនៅជុំវិញ ។

តែដែលរចនាករអធិប្បាយចំពោះតែអ្នកដឹកនាំ និងរាស្ត្រប្រជានោះ ព្រោះក្នុងមិននេះកំពុងអធិប្បាយពិតណាស់មិរបស់អ្នកដឹកនាំ ដែលត្រូវមានចំពោះរាស្ត្រ ទើបមិនបានអធិប្បាយវែងឆ្ងាយ ។ សូមលោកអ្នកអានសំគាល់ទុកក្នុងចិត្តផងចុះថា ក្រៅពីសេចក្តីស្រឡាញ់ចង់ឱ្យរាស្ត្រប្រជាខ្លួនបានសុខដោយចំពោះហើយ អ្នកដឹកនាំ ត្រូវផ្សាយមេត្តាដល់អ្នកដិតខាង និងប្រទេសជិតខាង ព្រមទាំងពិភពលោក ក្នុងឋានៈ ជាមនុស្សជាតិ និងជាបងប្អូនគ្នាជាចាំបាច់ ។

ករុណា

ករុណា គឺការអាណិត ជួយគេឱ្យផុតពីសេចក្តីទុក្ខ ជាប្រហូរវិហារធម៌ទី ២ ដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវបំពេញ ។ ករុណា គឺជាការបង្ហាញនូវមេត្តាចិត្តដែលខ្លួនមាន ឱ្យប្រាកដច្បាស់ ដោយការចូលទៅជួយយកជាចុះក្នុងការកំចាត់នូវបញ្ហាវិបត្តិ សេចក្តីទុក្ខទាំងឡាយ ដែលអាស្រ័យប្រជាកំពុងមាន និងដែលបំរុងកើតមាន ។ ឧទាហរណ៍ មានមនុស្សម្នាក់កំពុងលង់ទឹក ហើយយើងដើរទៅជួប ។ អាស្រ័យដោយចិត្តរបស់យើង ជាអ្នកមានមេត្តា ពេលដែលឃើញជននោះលង់ទឹក យើងក៏ទៅជួយដោយការចុះទឹក ទៅរួសឡើងគោកក្តី ឬ ដោយការហូតឈើឱ្យអ្នកនោះតោងក្តី ។ ការដែលយើងជួយជននោះឱ្យរួចពីស្លាប់នេះ ហៅថា ករុណាធម៌ ។

ដូច្នោះ បើយល់ពីមេត្តាធម៌ច្បាស់ណាស់ហើយ ករុណាធម៌ ក៏ងាយនឹងយល់ណាស់ ដោយគ្រាន់តែប្តូរ និងធ្វើមេត្តាចិត្តនោះឱ្យក្លាយទៅជាសកម្មភាពតែប៉ុណ្ណោះ ក៏ឈ្មោះថាមានករុណាទៅហើយ ។

ព្រោះថា សេចក្តីសុខនេះ ស្ថិតនៅក្នុងសេចក្តីទុក្ខ ឧបមាដូចជា អនាម័យស្ថិតនៅក្នុងភាពកខ្វក់អញ្ចឹងដែរ ។ ឧទាហរណ៍ គេឱ្យកូនកន្សែងកខ្វក់ ប្រឡាក់ដោយគ្រឿងស្លោកស្រោកមកឱ្យយើងមួយ ហើយប្រាប់ថាឱ្យយើងរកកូនកន្សែងស្អាតទៅឱ្យគេវិញ ដោយឱ្យយកកូនកន្សែងដដែលហ្នឹង ។ វិធីដែលយើងរកកូនកន្សែងស្អាត គឺធ្វើយ៉ាងណា បោកគក់ ឬដកគ្រឿងកខ្វក់ និងស្លោកស្រោកដែលនៅជាប់នឹងកូនកន្សែងនោះចេញឱ្យរស់ទៅ យើងនឹងបានកន្សែងមួយដែលស្អាតមានអនាម័យមិនខាន ។ គឺយើងមិនបាច់ទៅចាត់ការនឹងភាពស្អាតទេ គឺត្រូវចាត់ការនឹងភាពកខ្វក់ ។ ការចាត់ការនឹងភាពកខ្វក់របស់កន្សែង ឬសេចក្តីទុក្ខរបស់អាស្រ័យប្រជានេះ គឺជាបណ្តុលរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ដូចព្រះអង្គមានពុទ្ធដីកថា បើមានអ្នក

ណាស្ទរពុទ្ធបរិស័ទថា ព្រះសមណគោតមប្រៀនប្រដៅពិរឿងអ្វី ក៏គប្បីឆ្លើយថា ព្រះសមណគោតមប្រៀនឱ្យស្គាល់ពិរឿងដែលហៅថាសេចក្តីទុក្ខ (បញ្ហា) និងផ្លូវសំរាប់រំលត់សេចក្តីទុក្ខនោះ ។

សេចក្តីទុក្ខរបស់វាស្ត្រប្រជា

- ១. ជិយត្តា បរមា រោគា គម្ពានជាភោគដ៏កាចខ្លាំងបំផុត ។
- ២. ទណិទិយ៍ ទុក្ខំ លោកេ ការក្រក្រិ គឺជាសេចក្តីទុក្ខរបស់លោក (សង្គម, មនុស្ស) ។
- ៣. ឥណាមាទំ ទុក្ខំ លោកេ ការជំពាក់បំណុលគេ គឺជាសេចក្តីទុក្ខរបស់លោក ។
- ៤. នត្តិ ខន្ធសមា ទុក្ខា មិនមានទុក្ខណាស្មើនឹងបញ្ចក្ខន្ធ (ជីវិត) ទេ ។

តាំង ៤ ប្រការខាងលើ ជាសេចក្តីទុក្ខដ៏ខ្លាំង ដែលកាច ដែលធំជាងគេ បង្កស្តីក្នុងលោក ។ អ្នកដឹកនាំដែលមានករុណាធម៌ គឺអ្នកដឹកនាំដែលព្យាយាមកំចាត់នូវបញ្ហាទាំង ៤ នេះ ឱ្យអស់ពីក្នុងសង្គមរបស់ពលរដ្ឋខ្លួន ។

មុទិតា

មុទិតា គឺការត្រេកអរ សប្បាយរីករាយ ពេលដែលគេមាន ឬបានសេចក្តីសុខ ជាព្រហ្មវិហារធម៌ទី ៣ ដែលអ្នកដឹកនាំគប្បីបណ្តុះនៅក្នុងសន្តានចិត្តខ្លួន ។

មេត្តា គឺការប្រាថ្នាឱ្យគេបានសុខ ករុណា ពេលគេលង់ទឹកក៏ស្ទុះទៅជួយឯមុទិតាវិញ ពេលដែលជួយគេរួចហើយ ក៏សប្បាយចិត្តមិនមានចិត្តគិតថានឹងទាមទារអ្វីពីជនរងគ្រោះទេ ឬស្ទុះដល់ថ្ងៃក្រោយ ខ្លួនរងគ្រោះថ្នាក់វិញ ឥតមាននរណាជួយ (សូម្បីតែជនដែលខ្លួនធ្លាប់ជួយក៏ដោយ) ក៏មិនតូចចិត្ត ។

មុទិតា បើនិយាយឱ្យច្រើន គឺមិនចេះច្រណែន មិនចេះនិន្ទាឈ្មាសិស មិនព្យាបាទ និងមិនចេះផ្តន្ទា ចំពោះសេចក្តីសុខរបស់ជនណាទេ គឺមានតែត្រេកអរ និងជួយអនុមោទនា សោតុ ! សោតុ ! សោតុ ! នៅពេលឃើញ ឮ ដឹងថាអ្នកណាមួយមានសេចក្តីសុខ ។

ពួកយើងដែលជាមនុស្សបុគ្គជននេះ តែងមានរោគផ្លូវចិត្ត ១៦ យ៉ាងដែលតែងចូលមកយារយីសុខភាពផ្លូវកាយ បន្ថយនូវសមត្ថភាពក្នុងកិច្ចការ និងបំផ្លាញនូវគុណធម៌ជាមនុស្សឱ្យទន់ទាប ។ រោគផ្លូវចិត្តនោះ ភាសាធម្មៈ ណោកហៅថាកិលេស ឬឧបកិលេស ដែលបានរៀបរាប់ម្តងរួចហើយក្នុងមតិធរាជធម៌ ត្រង់ចំណុចតបៈ ។

មានរោគមួយដែលកាតសាហាវជាងគេសំរាប់អ្នកធំ រហូតដល់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធប្រទានថ្នាំឈ្មោះ មុទិតា ឱ្យទុកសំរាប់ព្យាបាលអ្នកកើតរោគនោះ ។ រោគសំរាប់អ្នកធំនេះឈ្មោះឥស្សា ឬការច្រណែនឈ្មាសិសដែលជាមតិមិដ ក្នុងចំណោមរោគទាំង ១៦ ។

មនុស្ស ឬ មនីស្ស ?

មានពាក្យពីរម៉ាត់ដែលខ្លះយើងតែងបញ្ចេញសំឡេងផ្សេងគ្នា និងឱ្យនិយមន័យផ្សេងគ្នា ។ អ្នកណាដែលបញ្ចេញសំឡេងថា " មនុស្ស " គេតែងថាអ្នកនោះជាអ្នកបានទទួលការសិក្សា ។ បើអ្នកណាបញ្ចេញសំឡេងថា " មនីស្ស " គេថាអ្នកនោះសម្រេច ឬគ្មានការសិក្សា ។ ចុះតើពាក្យណាត្រូវជាង ?

មនុស្ស : ក្នុងភាសាបាលី មកពីពាក្យពីរម៉ាត់ គឺ *មនៈ* = ចិត្ត និង *ស្ស* = ខ្ពស់ រួមគ្នាទៅជាមនុស្ស ដែលប្រែជាមព្វន្ទានៈថា អ្នកមានចិត្តខ្ពស់ ។ បានជាលោកប្រើពាក្យ មនុស្ស ហៅទ្វកយើងជាបុគ្គលម្នាក់ៗនេះ ព្រោះលោកចង់ឱ្យយើងយកពាក្យនេះជាមាត្រដ្ឋាន សំរាប់ដើរទៅឱ្យដល់ ឬសំរាប់អភិវឌ្ឍខ្លួនឱ្យផុតពីភាពជា បុគ្គលិក ដែលលោកប្រែថា " អ្នកស្តាយនូវចង់ស្តាយ " បានដល់ស្តាយក្រពះ គឺគិតតែពីរឿងស៊ីផុះតែម្យ៉ាង ។ មនុស្ស ជាអ្នកមានចិត្តខ្ពស់ គឺខ្ពស់ជាងពីរឿងស៊ីផុះ ខ្ពស់ជាងរោគ ១៦ យ៉ាងខាងផ្លូវចិត្ត ដែលតែងតែមកបៀតបៀន ។ គឺបើអ្នកណាទៅជាមនុស្សហើយ អ្នកនោះមិនមានរោគឧបកិលេសទាំង ១៦ យ៉ាងនេះទេ ។

មនីស្ស : ខ្ញុំមិនដឹងថាពាក្យនេះមានក្នុងភាសាបាលី ឬពុទ្ធវចនៈទេ តែពាក្យនេះ អាចញែកចេញប្រែ ហើយមានន័យបានត្រូវល្អណាស់ ។ មនីស្ស មកពីពាក្យ *មនៈ* ប្រែថាចិត្ត និង *ស្ស* ប្រែថាច្រណែនឬស្សា ឈ្មានិស ភ្ជាប់គ្នាទៅបានជាពាក្យថា មនីស្ស ដែលអាចប្រែជាអត្ថន័យថា អ្នកមានចិត្តឬស្សា ច្រណែន ។ រោគច្រណែននេះ ជាមោឃកាចណាស់ ។ ច្រណែនព្រោះបានមិនស្មើគ្នា

គេធំជាងខ្លួន វាប្រសើរជាងអញ វាចង់មកវាយច្បកស្មើអញ ។ ល ។ គឺសុទ្ធតែជាភោគ
 កាចទាំងអស់ ជាពិសេស ពេលដែលវាមកកើត មកទំលើអ្នកធំជាអ្នកដឹកនាំហើយ វា
 នឹងបង្កឱ្យកើតគ្រោះថ្នាក់ មហន្តរាយដល់អ្នកដែលវាមកទំណាស់ ។ មុនដំបូង វាធ្វើ
 ឱ្យអ្នកជំងឺនោះដេកមិនលក់ បក់មិនឆ្លើយ រលាប់រលស់នៅមិនសុខ ឈឺចិត្ត ក្តៅចិត្ត
 តូចចិត្ត រហូតដល់ស្រក់ទឹកភ្នែកក៏មាន ។ ដល់ពេលជំងឺនេះវាចាប់សន្ធឹំ វានឹងធ្វើឱ្យ
 អ្នកជំងឺ ប្រកាច់ប្រកិន វង្វេងលែងដឹងខុសត្រូវ អស់សតិ វាយគេវាយឯង រហូត
 ហ៊ានទៅសម្លាប់ជីវិតអ្នកដទៃ ហ៊ានទៅដណ្តើមទ្រព្យសម្បត្តិគេ ហ៊ានទៅបំផ្លាញ
 សេចក្តីសុខរបស់ស្វាមី-ភរិយាគេ ទៅជាចេះនិយាយកុហក ចេះនិយាយអាក្រក់ សម្តី
 លែងពិរោគពិសារ ចេះនិយាយញុះញង់ ចេះនិយាយសម្តុយកេរ្តិ៍ឈ្មោះ និយាយ
 បំប៉ាច់បំប៉ោចពិគេ ចិត្តគិតពិចង់បាន ចិត្តគិតតែរកនិកាសដើម្បីប្រមូលវាយឱ្យគេ
 វិនាស ហើយមិចំផុត ក៏ទៅជាវិកលចរិត លែងដឹងខុសត្រូវ បាបចូលរាជ គុណទោស
 អស់រលីង ព្រោះមេរោគត្រូវណែនាំឡើងដល់កម្រិតសញ្ញាក្បាលខ្លោចទៅហើយ ។
 និយាយរួម អ្នកមានចិត្តឥស្សា ឬ មនីស្ស នេះ អាចប្រព្រឹត្តនូវអកុសលកម្មបឋមទាំង
 ១០ ដូចដែលមានអធិប្បាយរួចមកហើយ ក្នុងមតិធរាជធម៌ មិ៨ គឺអវិហិង្សាបាន
 ទាំងអស់ ។

ថ្នាំការពារ និងថ្នាំព្យាបាលភោគឥស្សា គឺ មុទិតានេះឯង ។ អាស្រ័យ
 ហេតុដូច្នេះឯង ទើបបានព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ លោកដាក់មុទិតាធម៌ជាគោលមិចា សំរាប់
 ឱ្យអ្នកដឹកនាំចំរើន ភាវនា ទន្តេញ និងប្រព្រឹត្តឱ្យបានជាប់ទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ដើម្បី
 ការពារកុំឱ្យភោគនេះចូលមកយារយើបាន ។ បើសិនជាវាចូលមកយារយើហើយ ប្រាកដ
 ជាលំបាកក្នុងការព្យាបាលណាស់ ព្រោះវាស្រួលប្រជាគេមិនដែលទុកឱ្យមនុស្សមានជំងឺ
 ផ្លូវចិត្ត ឬមនុស្សគួត ឲ្យបំបាត់ ឱ្យធ្វើជាប្រមុខនាំគេទៅរកសេចក្តីសុខឡើយ បើ

មិនឆាប់ក៏យូរ គង់តែនឹងត្រូវគេចម្លាក់ជាមិនខាន ទោះដោយសន្តិវិធី ឬដោយគ្រឿង
អាវុធក្តី ព្រោះមនុស្សយើង :

- ទី១ ចង់រស់
- ទី២ ចង់មានសេរីភាព ដើម្បីជ្រើសរើសដំណើរជីវិតខ្លួន
- ទី៣ ចង់មានឥស្សរភាព គឺភាពជាធំលើទិសគំនិតរបស់ខ្លួន និងជីវិតរបស់
ខ្លួន មិនចង់ឱ្យអ្នក ណា ត្រួតត្រាជិះជាន់ , និង
- ទី៤ ចង់រស់ជាមនុស្ស និងមានលក្ខណៈជាមនុស្សជាមួយគ្នា ។

ជាធម្មជាតិ មនុស្ស មិនចង់ឱ្យ មនីស្ស កើតមានទេ ក៏ដូចជាមនុស្សមិន
ចង់ឱ្យមានរោគចូលមកបៀតបៀនរាងកាយគេដែរ ដោយហេតុថា :

អរោគ្យា បរមា ណាវា
ការមិនមានរោគ គឺជាណាវាដ៏ឧត្តមបំផុត

ឧបេក្ខា

ឧបេក្ខា តាមព្យាស្រ័យៈ ប្រែថា ចូលទៅឱ្យជិតដើម្បីត្រិះរិះ មកពិពាក្យ ថា ឧប = ចូលទៅជិត និង ក្ខា = ត្រិះរិះពិចារណា រួមទៅបានន័យថា ចូលទៅ ឱ្យជិតដើម្បីពិចារណា ។

ប្រែតាមអត្ថន័យ ឧបេក្ខា គឺការពិចារណាជាបណ្តាល មានចិត្តទៀងត្រង់ ដូចជញ្ជីង មិនងាកទៅតាមអតិថិជន ៤ មានយុត្តិធម៌ មានចិត្តស្ងប់ ពិចារណាទៅ តាមការពិត ។

ឧបេក្ខា គឺជាក្រុមបញ្ជា មាននាទីឃុំគ្រង ត្រួតពិនិត្យនូវគោលធម៌ និង សកម្មភាពផ្សេងៗ ដែលកើតចេញពីមេត្តា ករុណា និង មុតិកា ។

ឧទាហរណ៍ ពីរឿងអ្នកលង់ទឹកដៃដៃ :

យើងដើរទៅជួបមនុស្សម្នាក់កំពុងលង់ទឹក ។ យើងមានចិត្តមេត្តាចំពោះ ជនរងគ្រោះនោះណាស់ ក៏ករុណាទៅជួយដើម្បីឱ្យគ្នាផុតពីសេចក្តីស្លាប់ ។

ពេលនេះឯង ជាពេលដែលយើងត្រូវប្រើឧបេក្ខា ។ បើយើងមានតែ មេត្តា និងករុណាដ៏លើសលប់ ហើយក៏លោតប្រុងចុះទៅក្នុងទឹក ដោយពុំមានគិតថា ខ្លួនឯងមិនចេះហែលទឹកទេ តើផលដែលកើតឡើងនឹងទៅជាយ៉ាងណា ? អ្នកនោះ ក៏ស្លាប់ យើងក៏ស្លាប់ដោយឥតប្រយោជន៍ ។ បើមានឧបេក្ខា យើងនឹងពិចារណា ហេតុផលបន្តិចសិន បើថាយើងមិនចេះទេ យើងក៏ស្រែកហៅគេជួយ ។ បើគ្មាន គេជួយទេ យើងរកឈើហូតឱ្យគេចោង ឬបោះកំណាត់ឈើឱ្យគេចោងកុំឱ្យលិច ឬ ក៏គ្មានអ្វីដែលនឹងអាចជួយបានទេ មនុស្សក៏គ្មាន ឈើក៏គ្មាន យើងក៏មិនចេះហែល ទឹក ឧបេក្ខា គឺតម្រូវឱ្យយើងពិចារណាទៅតាមច្បាប់កម្មរបស់សត្វថា « ធ្វើម្តេច នេះជាវិបាកកម្មរបស់សត្វ ប្រហែលជាបាបកម្មពិមុនមកហើយ » ។

ដូច្នោះ ឧបេក្ខា គឺបញ្ហានេះជាការចាំបាច់ណាស់ ដែលត្រូវយកមកប្រើ ជាមួយករុណា បើមិនដូច្នោះទេ ករុណានឹងអាចផ្តល់នូវសេចក្តីទុក្ខមកដល់អ្នកមាន ករុណាជាមិនខាន ។

ឧបេក្ខារបស់អ្នកដឹកនាំ

យើងមកមើលពិសេសក្តីទុក្ខរបស់វាស្រ្តប្រជាម្តងទៀត ដែលមាន ៤ គឺ :

- ១. គម្លាន ជាភោគដីកាចសាហាវ,
- ២. សេចក្តីក្រ ជាទុក្ខនៅក្នុងសង្គម,
- ៣. ការជំពាក់បំណុល ជាទុក្ខរបស់សង្គម,
- ៤. ការរស់នៅ ជាទុក្ខធំជាងគេ,

ទាំង ៤ នេះ គឺបញ្ហារបស់វាស្រ្តប្រជា ដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវដោះស្រាយ ។ បើយើងប្រើឧបេក្ខា ដែលប្រែថា ចូលឱ្យជិតទៅគ្រិះរិះពិចារណា ជាមួយនិងករុណា របស់យើងនោះ ករុណានោះគប្បីមានលក្ខណៈ ដូច្នោះ :

- ជាការជួយដែលអាចឱ្យគេជួយខ្លួនឯងបាន គឺមិនមែនជួយជាបែប ចិត្តិមរហូតអស់មួយជីវិតនោះទេ តែជួយមួយរយៈពេលខ្លី ដើម្បីរដោះភាពអាសន្ន ហើយប្រាប់មធ្យោបាយអាចឱ្យគេរស់ខ្លួនគេបាន ដោយមិនបាច់ពឹងលើយើងតទៅ ទៀត ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកស្រែកឃ្លានម្នាក់មកសុំឱ្យយើងជួយ ។ ជាដំបូង យើងឱ្យ អាហារបំបាត់ការស្រែកឃ្លានមួយរយៈពេល លុះមានកម្លាំងហើយ ក៏រកការងារឱ្យធ្វើ ដែលអាចឱ្យអ្នកនោះធ្វើការរកលុយមកមិញបាញ់ចិត្តបំបាត់ការស្រែកឃ្លានដោយខ្លួន គេបាន ដោយមិនបាច់ពឹងពាក់លើយើងរហូតឡើយ ។

« កុំឱ្យត្រិះទៅអ្នកនោះរាល់ថ្ងៃ តែឱ្យឧបករណ៍ត្រិះទៅអ្នកនោះ និងវិធី រកត្រិះ ដើម្បីឱ្យគេរកត្រិះបានដោយខ្លួនគេ » ។

- ជាការជួយ ដែលហុចផលក្នុងរយៈពេលវែង គឺមិនមែនជួយហើយ

បណ្តោយឱ្យគ្មានសំដានរយៈពេលតែមួយភ្លែតហ្នឹង ហើយក្រោយមកស្តាប់នោះទេ ។

• ជាការជួយប្រភេទ « កំចាត់ហេតុរបស់បញ្ញា » គឺរកហេតុឱ្យឃើញ

ដោយប្រើរបៀបអរិយសច្ចៈ ៤ ប្រការ ដែលអធិប្បាយមកហើយ ។ ព្រោះបើ ជួយដោះស្រាយតែចុងបញ្ហានោះ បញ្ហាមួយរលត់ទៅ បញ្ហាមួយគង់នឹងកើតទៀត មិនខាន ។

• បញ្ហាដោះមិនបានទាល់តែសោះ ក៏គប្បីពាំងចិត្តជាកណ្តាល ដោយគិត ថា « យើងបានធ្វើការនោះអស់ពីសមត្ថភាពហើយ » ដើម្បីការពារកុំឱ្យមានវិបត្តិផ្លូវ ចិត្តកើតឡើង ។

• ។ ល ។

តុល្យភាពរវាង ករុណា និង បញ្ញា

ទាំងករុណា និងបញ្ញា ត្រូវមានទម្ងន់ស្មើគ្នា ។ តែបើមានតែករុណា ឥត បញ្ញា មនុស្សនឹងទៅជាខ្ជិល ចាំឱ្យតែគេមកជួយខ្លួន ។ តែបើមានតែបញ្ញា ឥតករុណា អ្នកនោះនឹងប្រើបញ្ញា ទៅក្នុងផ្លូវខុសដើម្បីប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ហើយពិភពលោក នេះនឹងមានតែសង្គ្រាមប៉ុណ្ណោះ ។

សារសំខាន់របស់ព្រហ្មវិហារធម៌ ៤

ព្រហ្មវិហារធម៌ ជាធម៌សំរាប់ធ្វើមនុស្សឱ្យទៅព្រហ្ម សំរាប់ធ្វើ

មនុស្សឱ្យក្លាយទៅជាមនុស្សពេញបរិបូណ៌ ។

លោកនេះនឹងមានតែសេចក្តីសុខ ព្រោះព្រហ្មវិហារធម៌ ។ ធម៌នេះ ពិត មែនតែនៅទីនេះសង្កត់តែពិរឿងអ្នកដឹកនាំ តែតាមការពិត ធម្មជាតិរបស់ព្រហ្មវិហារ ធម៌ គឺសំរាប់មនុស្សទូទៅដែលត្រូវរស់នៅក្នុងសង្គមជាមួយគ្នា ។

ពាក្យថា សង្គម ស័ព្ទដើមមកពីពាក្យថា សង្គម ឬ សង្គ្រាម ដែលប្រែថា

ការរីករវៃ ការច្របូកច្របល់ ការធ្វើសង្គ្រាម ការច្បាំងគ្នា ។

អ្នកដឹកនាំសង្គម គឺជាអ្នកដែលកំពុងប្រយុទ្ធជាមួយសង្គ្រាម :

សង្គ្រាមព្រោះឃ្លាន សង្គ្រាមព្រោះក្រ សង្គ្រាមព្រោះបំណុល និង សង្គ្រាមព្រោះរឿងជីវិត ។ គេមិនអាចយកសាំងទៅឆ្លងតំភ្លើងសាំងបានទេ ក៏ដូចជា គេមិនអាចយកសង្គ្រាមទៅឆ្លងសង្គ្រាមបានជាដាច់ខាតដែរ ។ ស្តាប់ មិនអាចដោះស្រាយបានដោយសារស្តាប់បានទេ តែស្តាប់នឹងដោះស្រាយបានដោយការស្រឡាញ់ ក៏ដូចជាសង្គ្រាមខ្មែរមិនអាចបញ្ចប់ដោយការប្រយុទ្ធឡើយ តែនឹងបញ្ចប់បានដោយ អ្នកដឹកនាំមានមេត្តាចិត្តដាក់គ្នា ចង់ជួយវាស្រួលប្រជាឱ្យផុតពីទុក្ខ ព្រេកររវៃ វិករាយ ពេលម្នាក់ទៀតបានផ្អែផ្អើង និងប្រើបញ្ជាដែលប្រកបដោយមេត្តា ករុណា ដើម្បីដោះស្រាយនូវបញ្ហាដែលមាន ។ សង្គម ឬសង្គ្រាមជាភ្លើង មានតែព្រហ្មវិហារធម៌ទាំង ៤ ដែលជាទឹកទេ ទើបអាចឆ្លងតំភ្លើងសង្គ្រាមបាន ។

ន ហិ វេរេន វេរាទិ សម្មន្តិច កុមាធនំ

អវេរេន ច សម្មន្តិ ឯស ធម្មោ សនន្តោ ។

« តាំងតែពីកាលណាមក ក្នុងលោកនេះមិនដែលមានការចង់ចៀវណា រំងាប់ដោយការចង់ចៀវតបតទេ មានតែរំងាប់ដោយការមិនចង់ចៀវ ព្រោះនេះជា ច្បាប់អមតៈសកល » ។

ជាទីបញ្ចប់ សូមអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយចាំនូវពុទ្ធភាសិតរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ពីរឃ្លាខាងក្រោមទុកជាគតិ ក្នុងការគ្រប់គ្រង ដឹកនាំពលរដ្ឋខ្មែរ តទៅ :

- លោកោបត្តម្ភកា មេត្តា : មេត្តាជាអ្នកឧបត្ថម្ភលោក,
- មហាបុរិសភាវស្ស លក្ខណំ ករុណាសហោ : ការមានករុណា គឺ ជាលក្ខណៈរបស់មហាបុរស ។

៥- ដើម្បីសេចក្តីសុខរបស់មហាជន

សុខភាព !

សមត្ថភាព !

គុណធម៌ !

អង្គប្រកប ៣ យ៉ាង សំរាប់អ្នកដែលចង់ធ្វើជាអ្នកដឹកនាំ ជាប្រមុខ ជាប្រធាន ជាអាជ្ញា ជាមេតេ នៅក្នុងសហគមន៍ ឬប្រទេសណានិមួយ ដើម្បីត្រៀមខ្លួនសំរាប់នាទី និងកិច្ចការទាំងឡាយដ៏លំបាក និងស្មុគស្មាញ ។

អង្គប្រកប ៣ យ៉ាងសំរាប់វាស្ត្រប្រជា និងអ្នកតូចដែលត្រូវសម្លឹងមើលឱ្យជិត ពិចារណាឱ្យបានត្រឹមត្រូវ មុននឹងសំរេចចិត្តលើកដៃ ឬបោះឆ្នោតជ្រើសរើសនរណាម្នាក់ឱ្យមកធ្វើជាអ្នកដឹកនាំខ្លួន ។

ជាពិសេស គុណធម៌ អង្គប្រកបដែលមិនអាចរករៀនបាននៅតាមសាលា ទូទៅដែលមិនត្រូវការទន្លេញ ឬរៀនឱ្យចាំ ដើម្បីប្រឡងយកសញ្ញាប័ត្រ តែកើតឡើងដោយសតិសម្បជញ្ញៈជាមនុស្ស និងដោយសារការអប់រំរបស់សាសនា ។

ខ្លះយើងបាត់បង់គុណធម៌ និងខ្វះខាតគុណធម៌ច្រើនណាស់ ទើបជាការចាំបាច់ត្រូវនាំគ្នាបណ្តុះ និងពង្រីកអង្គប្រកបនេះឱ្យបានវិកសុះសាយគ្រប់ទីកន្លែង ។

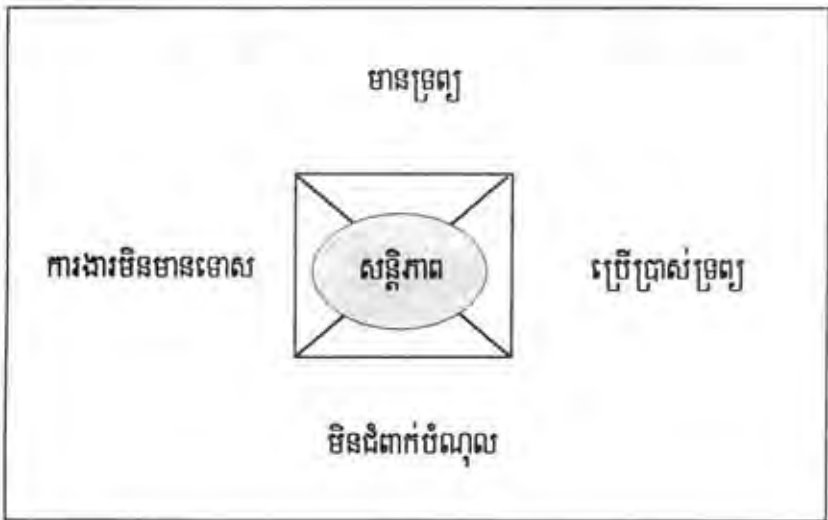
សុខភាពមិនល្អ យើងទៅពេទ្យ !

សមត្ថភាពមិនគ្រប់គ្រាន់ អាចមានគ្រូបរមេសមកបំពេញឱ្យ ! តែបើគុណធម៌ដាច់រំហែក គឺយើងជាអ្នកប៉ះខ្លួនយើង !

ព្រោះអ្វី ? - ព្រោះដើម្បីសេចក្តីសុខរបស់មហាជន !

សេចក្តីសុខរបស់មហាជន !

សេចក្តីសុខរបស់មនុស្ស តាមមធ្យមៈរដ្ឋសាស្ត្ររបស់ព្រះពុទ្ធសាសនា មាន ៥ ប្រការគឺ អត្តិសុខ ភោគសុខ អនណសុខ អនវជ្ជសុខ និងសន្តិភាព ។

ក. អត្តិសុខ : សេចក្តីសុខព្រោះមានទ្រព្យសម្បត្តិ មានមាសប្រាក់ មានវត្ថុជាដំនួយសំរាប់សេចក្តីត្រូវការក្នុងការរស់នៅគ្រប់គ្រាន់ ។ ជាមូលដ្ឋាន គឺមាន បច្ច័យជីវិត ៤ យ៉ាងគឺ :

- ១. មានសម្លៀកបំពាក់សំពត់ខោអាវ គ្រឿងអលង្ការ សំរាប់មិនបាំង និង តុបតែងខ្លួនឱ្យបានសមរម្យ និងសមគួរ ។
- ២. មានម្ហូបអាហារ បាយទឹក ស្រូវអង្ករ មើមឈើ ផ្លែឈើ បង្អែម ចំអាប សំរាប់ទទួលបានបំណាច់ការស្រែកឃ្លានរបស់ក្រពះ និងឱ្យរាងកាយចំរើន ល្ងាត លាស់ ធំធេង ទៅតាមវ័យ និងទៅតាមក្បួនរោជនវិទ្យា ។
- ៣. មានគេហដ្ឋាន ផ្ទះសំបែង ទីជម្រក ជារបស់ខ្លួន និងឧបករណ៍

ផ្សេងៗ សំរាប់សុំរួលដល់សេចក្តីត្រូវការ ដូចជាគ្រែដេក កៅអីអង្គុយ ភ្លើងបំភ្លឺ តុ ទូ ពាង ជ្រុងក និងយានជំនិះផ្សេងៗ ។

៤. មានថ្នាំព្យាបាលរោគ មានពេទ្យសំរាប់ព្យាបាលជំងឺ និងគ្រឿង ភេសជ្ជៈផ្សេងៗ សំរាប់ផឹកនៅពេលអស់កម្លាំង ពេលមានជំងឺ ។

ពាក្យដែលថា មាន នេះ មានន័យថា មានល្មមនឹងសេចក្តីត្រូវការជា ចាំបាច់ ពុំមែនចាំបាច់ថាមានរហូតដល់ហួរបៀវារជាបែបមហាសេដ្ឋីនោះទេ ព្រោះ សេចក្តីចង់បានរបស់មនុស្សគ្មានព្រំដែនទេ ដូចពាក្យគេថា « ចំណង់មនុស្សដូចថង់ ឆ្កុះបាត » ដាក់ប៉ុណ្ណាក៏មិនពេញដែរ ។

ខ. ភោគសុខ : សេចក្តីសុខព្រោះបានប្រើនូវទ្រព្យដែលខ្លួនបានមក នោះ ដូចជាមានផ្សារសំរាប់លក់ដាវនៃដៃខ្លួនត្រូវការ មានផ្សារសំរាប់ទទួលទិញនូវ គ្រួសារអង្គុយដែលខ្លួនផលិតបាន មានកម្មសិទ្ធិឯកជនពេញទិលើទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន (ព្រោះបើជាប្រទេសកុម្មុយនិស្ត ទ្រព្យសម្បត្តិជារបស់រដ្ឋ ឯកជនមិនអាចប្រើបាន ទេ) មានផ្តល់សំរាប់បើកបរ រួមទាំងមានសិទ្ធិប្រើប្រាស់ទ្រព្យសម្បត្តិសាធារណៈ ប្រើសម្បត្តិរបស់រដ្ឋបាន ដូចជាមន្ទីរពេទ្យ សាលារៀន ប្រៃសណីយ៍ ។ ល ។ តាមសិទ្ធិដែលខ្លួនគួរមាន និងដែលច្បាប់រដ្ឋអនុញ្ញាត និងរួមទាំងទ្រព្យធម្មជាតិដែល មាននៅក្នុងប្រទេសរបស់ខ្លួនឯងដែរ ។

គ. អនិណិសុខ : សេចក្តីសុខព្រោះការមិនមានបំណុល មិនដំណាក់ គេមិនមែនជាខ្ញុំបំរើដាច់ផ្ទៃអ្នកណា មិនមែនជាមាសករ ជាសេចក្តីសុខដែលកើតពី ការដែលខ្លួនឯងមានទ្រព្យសម្បត្តិល្អមគ្រប់គ្រាន់ និងមិនបានប្រើប្រាស់ទ្រព្យនោះ ដោយខ្លះខ្លាយ រហូតដល់ទៅអស់ ហើយខ្លីគេមកចាយ ។ រឿងនេះ រួមដល់ទៅប្រព័ន្ធ នៃការខ្ចីបំណុលផងដែរ គឺខ្ចីបំណុលហើយអាចសងបំណុលនោះបានវិញ ហើយ ប្រាក់បំណុលនោះ មិនយកការប្រាក់ផ្ទៃរហូតដល់ទៅហួសហេតុពេក ដូចជាធនាគារ

ខ្លឹមការករព្រាក់ក្នុង ១ ឆ្នាំ ១៤ ភាគរយ ឯនាយទុនយកដល់ទៅ ២០ ភាគរយក្នុង ១ ខែ ជាដើម ។

ឃ. អនិវ័ជ្ជសុខៈ : សុខកើតមកពីការដែលមិនមានទោស :

ឃ. ១. ការដែលមានការងារសុចរិតធ្វើជាបង្គោលជាប់លាប់សំរាប់ធានា ដល់ការរកទ្រព្យសម្បត្តិ ការចាយវាយ និងការមិនជំពាក់បំណុលគេ ឬបើមានជំពាក់ បំណុលគេ ក៏អាចនឹងសង្វេច ព្រោះមានការងារសំរាប់ធានារកព្រាក់ទៅសងគេវិញ បាន ។ ការងារនេះ បើចំពោះកសិករ គឺបានដល់ការដែលមានស្រែ ចំការ គោ ក្របី សំរាប់ផលិតផលផ្តល់ដើម្បីលក់ដូរ បើចំពោះអ្នកដែលមិនមែនជាកសិករ គឺមានការ ងារសំរាប់មូលឱ្យខ្លួនធ្វើ ។ ការងារទាំងនេះត្រូវជាការងារសុចរិត ការងារមិនខុស ច្បាប់ មិនហុចទោសឱ្យដល់អ្នកប្រកប ។

ឃ. ២. មិនមានការបៀតបៀនយកទោសដែរ ដោយអំណាចព្រៃផ្សៃ ដោយការរំលោភច្បាប់ ដោយអយុត្តិធម៌ ឬ ដោយការមូលបង្កាច់ រហូតដល់ទៅ មានទោស បង់ផាក ជាប់ពន្ធនាគារ ។

ឃ. ៣. មានសេចក្តីសុខវិករាយ ព្រោះបានប្រព្រឹត្តទៅតាមគន្លងសិរិល- ធម៌ មិនរំលោភចំពោះចំពានលើច្បាប់ មិននៀមមម្លាប់ ប្រពៃណី នៅកន្លែងដែលខ្លួន រស់នៅ ។

ង. សិទ្ធិ : «នត្តិ សន្តិបរិ សុខី» មិនមានសេចក្តីសុខណាដូចសន្តិសុខ។

នេះគឺព្រះពុទ្ធចំពោះដែលទ្រង់សង្ខេបអំពីកំពូលនៃសេចក្តីសុខ ឬបរមសុខ ។ សន្តិ ប្រែថា ស្ងប់ ជាសភាវៈដែលមិនមានភាពរីករវៃ មិនមានការច្របូកច្របល់ មិនមាន ការក្តៅក្រហាយ មិនមានសង្រ្គាម មិនមានការលំបាក មិនមានសេចក្តីមុត ។ បណ្តា សុខតូច សុខធំទាំងប៉ុន្មាន មករួមនៅក្នុងសុខស្ងប់នេះទាំងអស់ ។ ជីវិតស្ងប់ គ្រួសារ

សង្គមស្ងប់ ពិភពលោកស្ងប់ គឺអ្វីៗស្ងប់ទាំងអស់ ។

ពាក្យផ្ទុយនឹងសន្តិ គឺសង្គ្រាម ឬសង្គម ។ សង្គមតែងមានភាពរីករវ ព្រោះគ្មានការស្ងប់ បើមានការស្ងប់ សង្គមក៏នឹងលែងមានសង្គ្រាម ។

សន្តិ ឬសេចក្តីស្ងប់ មានពីរប្រការគឺ :

១. សេចក្តីស្ងប់ផ្លូវកាយ : គឺការរស់នៅជាមួយគ្នាដោយស្ងប់សុខ និងបៀតបៀនគ្នា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងគន្លងសីលធម៌ មានតែមេត្តា ករុណាដល់គ្នានិងគ្នា ។

២. សេចក្តីស្ងប់ផ្លូវចិត្ត : ម្នាក់ៗមានសេចក្តីស្ងប់ចិត្ត និងមានការលោភលន់ និងមានការខឹងសម្បារ ដឹងខុសត្រូវ ចិត្តមិនរីករវ មិនមានវិបត្តិផ្លូវចិត្ត ។

តាមធម្មតា យើងតែងប្រើពាក្យសន្តិ នៅក្នុងបរិបទ ២ យ៉ាងគឺ :

• សន្តិសុខ : បានដល់សេចក្តីសុខដែលកើតនៅក្នុងចិត្តម្នាក់ៗ ដែលត្រូវនឹងពាក្យថា សេចក្តីសុខខាងផ្លូវចិត្ត ។

• សន្តិភាព : សេចក្តីសុខដែលកើតពីការរួមរស់ជាមួយគ្នាយ៉ាងសុខដុមរមនា មិនមានការចលាចលក្នុងសង្គម មិនមានសង្គ្រាម មិនមានអ្វីមកតាបសង្កត់ខាងជីវិត ដែលនឹងនាំឱ្យមានអសន្តិសុខកើតឡើងនៅក្នុងចិត្ត ។

សេចក្តីសុខទាំង ៥ ប្រការនេះ គឺជាសេចក្តីប្រាថ្នា ជាគោលបំណងក្នុងជីវិតរបស់វាស្ត្រប្រជា និងជាគោលបំណងនៃនយោបាយ ការដឹកនាំប្រទេស តាមគោលការណ៍ " បជាសុខំ មហុត្ថម៌ " = សេចក្តីសុខរបស់វាស្ត្រប្រជា " គឺជា របស់ដ៏មហានុត្តម ជាពិសេស សន្តិភាព សន្តិសុខ ដែលជាកំណូននៃសេចក្តីសុខ និងជា មូលដ្ឋាននៃសេចក្តីសុខទូទៅរបស់មនុស្សជាតិ ។

រកសេចក្តីសុខដោយការកំចាត់ទុក្ខ

សេចក្តីសុខរបស់វាស្ត បើប្រៀបធៀបទៅនឹងអរិយសច្ចៈ ៤ បានដល់
អរិយសច្ចៈ ទី៣ គឺនិរោធ ប្រែថា ការរំលត់ទុក្ខ ។ និរោធ ឬនិរោធនេះនឹងកើតឡើង
កាលណាទុក្ខរលត់អស់ទៅ ។ ដូចគ្នាដែរ សេចក្តីសុខទាំង ៥ ប្រការ របស់វាស្ត
នឹងកើតមានឡើង កាលណាបញ្ហារបស់វាស្តត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលកំចាត់ចោលអស់
ដូចគ្នានឹងការបោកជម្រះក្តីលទ្ធផលឱ្យអស់ ដើម្បីឱ្យបានកូនកន្សែងដែលស្អាតដែរ ។

ជាភាសានយោបាយ គោលបំណងរបស់រដ្ឋាភិបាល
គឺឱ្យប្រជាវាស្តមានសេចក្តីសុខដ៏លើសលប់ តែជា
ផ្លូវប្រតិបត្តិវិញ នាទីរបស់រដ្ឋាភិបាល គឺកំចាត់បញ្ហា
របស់ប្រជាវាស្តវិញទេ ។

សេចក្តីទុក្ខ ឬបញ្ហារបស់វាស្តដែលយើងដឹងមកហើយមាន ៤ គឺ

មានជំងឺ (ឃ្នាន)

១. ជំងឺ : ពលរដ្ឋដែលមានជំងឺ គឺពលរដ្ឋដែលគ្មានសុខភាព មិនខ្សោយ ខ្លះសក្តានុភាព ដើម្បីនឹងប្រកបកិច្ចការ ឬ ការពារប្រទេស ។ ជំងឺដែលកាចជាងគេ គឺជំងឺឃ្នាន ។ បើឃ្នានហើយអត់អ្វីបរិភោគ ឬបរិភោគមិនគ្រប់គ្រាន់តាមក្បួន ភោជនវិទ្យា មនុស្សនោះនឹងមានជំងឺ ។ តែបើគិតតែពីឃ្នាន បរិភោគហួសប្រមាណ បរិភោគមិនដឹងពេលវេលា បរិភោគមិនតាមក្បួន ក៏នឹងបណ្តាលឱ្យកើតជំងឺដែរ ។ ម្យ៉ាងទៀត ផលនៃការឃ្នាននេះ នឹងបណ្តាលឱ្យមនុស្សនោះប្រព្រឹត្តអំពើទុច្ចរិតខុស ពិសិលធម៌ ដើម្បីរកប្រាក់មកទិញអាហាររស់រាប់តបស្នងដល់តម្លានរបស់ខ្លួន ។ ដូច្នេះ ហើយ មើបបានព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់ហៅឃ្នានថា ជាជំងឺដ៏កាចសាហាវជាងគេ ព្រោះវា បណ្តាលទោសឱ្យដល់ទាំងអ្នកឃ្នានផង និងដល់ទៅសង្គមដែលអ្នកឃ្នាននោះ រស់ នៅផង ។

២. ក្រីក្រ : ចំណុចគ្រង់នេះ យើងមិនបាច់អធិប្បាយទេ ព្រោះអ្នក ណាក៏ ដឹងដែរថា ក្រ លំបាកយ៉ាងណា ។ ដោយសង្ខេប ក្រ នឹងនាំឱ្យមនុស្សបាត់នូវ សេចក្តីសុខដែលកើតពីការមានទ្រព្យ ដែលកើតពីការចាយវាយ ក្រនាំឱ្យមនុស្ស ជំពាក់បំណុលគេ ហើយក្រនាំឱ្យហ៊ានប្រព្រឹត្តការងារទាំងឡាយដែលមានទោស ដែលខុសច្បាប់គ្រប់យ៉ាង ។ ព្រោះក្រនាំឱ្យឃ្នាន ហើយឃ្នានជាជំងឺមួយដ៏កាច សាហាវ ។

៣. ជំពាក់បំណុល : ការជំពាក់បំណុល គឺការ « ក្រជាន់កមាត់ » ឬក្រ ពិរដង ។ តែជំពាក់បំណុលហើយ ស្ថានការណ៍ រឹតតែធ្ងន់ជាប្រាកដ ។ « ដែល ជំពាក់បំណុលនេះ ពុំសំដៅលើការខ្ជិលរុយគេទិញទ្រានជិះទេ តែបានដល់ខ្ជិលរុយគេ ដើម្បី យកមកទិញបាយទឹក ទិញថ្នាំសង្កូវ » ។

៤. ការរស់នៅ : នគ្គិ ខន្ធសមា ទុក្ខា មិនមានទុក្ខណាស្មើនឹងខន្ធ.

ទុក្ខទេ ។ នេះគឺជាទុក្ខធំធេងជាងគេទាំងអស់ គឺទុក្ខកើតពីការប្រឹងធ្វើឱ្យខ្លួន " បញ្ចក្ខីន្ទ = ជីវិត " របស់ខ្លួនអាចស្ថិតស្ថេរទៅបាន មិនបែកធ្លាយ និងបំពេញនូវចំណង់របស់ជីវិតនេះបាន ។

មនុស្សជាសត្វមានបញ្ញា ដឹងខុសត្រូវ ដឹងចំរើន វិនាស និងចេះរស់ជាសង្គម ។ មនុស្សមានតណ្ហា គឺសេចក្តីប្រាថ្នា ជាគ្រឿងបើកបរជីវិត ។ ការដែលមានតណ្ហាជាអ្នកបើកបរនេះ បានធ្វើឱ្យមនុស្សទទួលនូវសេចក្តីទុក្ខជាបន្តបន្ទាប់ អស់ពីមួយដល់មួយ និងអស់ពីតូចទៅរកទុក្ខដែលធំៗជាលំដាប់ ។

សេចក្តីទុក្ខក្នុងការរស់នៅនេះ ចែកចេញជា ៣ ប្រភេទ គឺ :

• សេចក្តីទុក្ខ ដែលកើតពីសេចក្តីប្រាថ្នា មិនចេះអស់មិនចេះហើយ នូវវត្ថុដែលជាគ្រឿងបំរើការងារម្នាក់ទាំងឡាយ ដែលជារតន្តបស្ចង្គដល់សេចក្តីត្រូវការរបស់ភ្នែក ត្រចៀក ត្រមុះ អណ្តាត រាងកាយ និងចិត្តរបស់គេ ។ សេចក្តីប្រាថ្នានេះបានធ្វើឱ្យគេក្លាយទៅជាអ្នកវត្ថុនិយម (Materialist) គិតតែពីខាងឱ្យបាន ដែលបណ្តាលឱ្យទៅជាបញ្ហាសង្គមផ្សេងៗរាប់មិនអស់ ។ សេចក្តីត្រូវការអារម្មណ៍ដ៏ហួសហេតុនេះ បានបំផ្លាញនូវទ្រព្យសម្បត្តិ បំផ្លាញនូវសេដ្ឋកិច្ចជាតិ និងជាពិសេស បំផ្លាញនូវទ្រព្យសម្បត្តិធម្មជាតិដ៏គួរឱ្យស្តាយ និងមិនអាចរកអ្វីមកជំនួសវិញបាន ។

• សេចក្តីទុក្ខ ដែលកើតពីសេចក្តីប្រាថ្នា ក្នុងការចង់បានកិត្តិយស ចង់បានឧត្តមភាព ចង់បានអំណាច ចង់ទៅជារាជ្យជន ចង់ឱ្យគេសរសើរ ចង់ទៅជាអ្នកដឹកនាំ ចង់ធ្វើជាចោរ ចង់ធ្វើឱ្យគេកោតខ្លាច ។ ល ។ ការប្រកួតប្រជែង ការទាមទារ ការប្រយុទ្ធ ឧក្រិដ្ឋកម្មផ្សេងៗត្រូវកើតឡើង ព្រោះសេចក្តីប្រាថ្នារបស់មនុស្ស ក្នុងការចង់ទៅជានេះជានោះ ។

• សេចក្តីទុក្ខដែលកើតពីការចង់ មិនចង់ ទៅជានេះជានោះ ជាសេចក្តីត្រូវការប្រឆាំងតតបចម្រើន ។ ដូចជាមនុស្សម្នាក់ ត្រូវគេតាបសង្កត់ឱ្យមានឋានៈ

ជាមាសករ អ្នកនោះត្រូវមិនបានទេ ចំពោះសភាពបែបនោះ ក៏ខំរកមធ្យោបាយដើម្បី
 រំដោះខ្លួនឱ្យចេញផុតពីការដែលខ្លួនមិនចូលចិត្តនោះទេព្យា ។ សេចក្តីទុក្ខនេះ កាល
 បើគេមិនអាចដោះស្រាយចេញទេ ក៏ភ្លាយទៅជាការធ្វើអត្តឃាតខ្លួនឯង ឬសម្លាប់
 ខ្លួនឯង ដើម្បីឱ្យសមចំណងខ្លួន ។

សេចក្តីទុក្ខក្នុងរឿងជីវិតនេះ គ្របដណ្តប់នូវសេចក្តីទុក្ខផ្សេងៗទាំងអស់
 បញ្ហាផ្សេងៗរាប់មិនអស់ កើតឡើងពីចំណង់របស់មនុស្សក្នុងជីវិតរបស់ខ្លួននេះ
 ទាំងអស់ ។ វាស្រួលប្រជានឹងងើបឡើងប្រឆាំងតបត ទប់ទល់ បាតុកម្ម បដិវត្ត បើសិន
 ជាគេមិនមានសិទ្ធិក្នុងការចង់ មិនមានសេរីភាពក្នុងការស្វែងរក ដើម្បីតបស្នងដល់
 ចំណង់នោះទេ ។ ដូច្នេះហើយបានជាយើងឃើញបាតុភាពវិករក្នុងសង្គមមិនចេះ
 អស់ មិនចេះហើយ កើតឡើងក្នុងពិភពលោកនេះ ។

៦- ព្រោះត្រូវធ្វើជាប្រធាន

ដើម្បីសេចក្តីសុខរបស់មហាជន !

ពាក្យដែលអ្នកដឹកនាំត្រូវចាំជានិច្ច ។ ពាក្យដែលកាលមួយនោះធ្លាប់បាន ឧទានចេញមកពីព្រះឱស្ឋរបស់ព្រះពោធិសត្វ ដើម្បីយកជំនះលើគ្រប់ឧបសគ្គទាំង ឡាយ ដែលចូលមករារាំងមិនឱ្យព្រះអង្គបានត្រាស់ដឹងជាព្រះពុទ្ធ ។

អ្នកដែលធ្វើការដើម្បីសេចក្តីសុខរបស់មហាជន អ្នកនោះកំពុងតែដើរ តាមផ្លូវព្រះពោធិសត្វ កំពុងតែធ្វើត្រាប់តាមព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាបរមត្រូវ ផលដែល កើតចេញពីការងារនេះ គឺជាកុសល ជាបារមីសំរាប់ខ្លួនអ្នកតទៅថ្ងៃក្រោយ និង អនាគតជាតិ ។

អ្នកដឹកនាំដែលកំពុងធ្វើការ ដើម្បីសេចក្តីសុខរបស់ មហាជនដ៏ពិតៗ គឺជាមនុស្សដែលកំពុងកសាងមហា បុណ្យ ដ៏មានគុណជាអនេកអនន្ត ។

ពុទ្ធានុស្សតិ ! ពុទ្ធានុស្សតិ ! ពុទ្ធានុស្សតិ !

យកតម្រាប់តាមព្រះពុទ្ធ ! យកព្រះពុទ្ធជាគម្រ ! រលឹកដល់ព្រះពុទ្ធ !

ព្រះអង្គឈ្នះហើយគ្រប់សេចក្តីទុក្ខទាំងពួង ! ទ្រង់ឈ្នះដោយសារ

«វិរិយេន ទុក្ខមច្ចេត មនុស្សឆ្លងផុតពីសេចក្តីទុក្ខបាន ដោយសារសេចក្តីព្យាយាម !»

ពួកយើងជាអ្នកដឹកនាំ ត្រូវតែព្យាយាមដើម្បីដោះស្រាយនូវសេចក្តីទុក្ខ របស់រាស្ត្រប្រជាយើង ព្រោះយើងជា *ប្រធាន* របស់ជនទាំងនោះ ។ ប្រធានដែល ប្រែដោយច្បាស់ថា *អ្នកមានព្យាយាម* ។

- ព្យាយាមដើម្បីការពារកុំឱ្យបញ្ហា សេចក្តីមុត និងអំពើបាប អំពើអាក្រក់ ផ្សេងៗ កើតឡើងដល់រាស្ត្រប្រជា ។

- ព្យាយាមដើម្បីដោះស្រាយ កំចាត់នូវបញ្ហានានា ដែលកើតឡើងដល់ រាស្ត្រប្រជាឱ្យរស់ទៅ ។

- ព្យាយាមដើម្បីសាងនូវសេចក្តីសុខ សេចក្តីចំរើន វិបុលភាព វឌ្ឍនភាព សន្តិភាព បុណ្យឱ្យកើតឡើង ឱ្យបានច្រើនបំផុតដល់រាស្ត្រប្រជា , និង

- ព្យាយាមដើម្បីថែរក្សា ការពារ គ្រប់គ្រងនូវសេចក្តីសុខទាំងម្យាយនោះ ឱ្យស្ថិតស្ថេរចិរកាល តង់វង្សរហូតទៅ ។

៧- គោលធម៌បន្ថែមសំរាប់អ្នកដឹកនាំ

ខ្ញុំត្រូវបង្ខំចិត្តដើម្បីណាអ្នកអានទាំងអស់ត្រឹមនេះ ដោយហេតុថា ម៉ត់សៀវភៅនេះកាន់តែក្រសែណាស់ទៅហើយ ថ្វីឡើងតែមានគោលធម៌ជាច្រើនសន្លឹកទៀត ដែលមានប្រយោជន៍សំរាប់ការគ្រប់គ្រងប្រទេសជាតិ និងការដឹកនាំមហាជន ។ គោលធម៌ទាំងនោះ ទាក់ទងទៅនឹងស្ថាប័នការគ្រប់គ្រង ស្ថាប័នសេដ្ឋកិច្ច ស្ថាប័នការសិក្សា ស្ថាប័នសាសនា និងស្ថាប័នក្រុមគ្រួសារ ។ អ្នកអានដែលមានចិត្តប្រាថ្នាចង់ជ្រាប ក៏សូមអញ្ជើញរកអាន ឬសាកសួរពិស័ណាក់ណែកអ្នកចេះដឹង ខាងពុទ្ធសាសនាទៀតផងចុះ ។

ក្នុងមីនេះ ខ្ញុំនឹងជូនជាប់ន្ថែមនូវគោលធម៌ខ្លះទៀត ដោយពុំមានសេចក្តីអធិប្បាយពិស្តារទេ ទុកសំរាប់អ្នកអានត្រិះរិះពិចារណាយកជាគតិសំរាប់នាទិដឹកនាំគ្រប់គ្រងតាមការគួរចុះ ។

អធិប្បាយ ៣

គោលសំរាប់ធ្វើការសំរេចចិត្ត និងជាបែបនៃរបបគ្រប់គ្រង

- ១. អត្តាធិបតេយ្យ : ការយកខ្លួនជាធំ
- ២. លោកាធិបតេយ្យ : ការយកមតិសាធារណៈជាធំ
- ៣. ធម្មាធិបតេយ្យ : ការយកធម៌ យកច្បាប់ជាធំ

ក្នុងការប្រើអត្តាធិបតេយ្យ លោកឱ្យប្រើសតិឱ្យច្រើនដើម្បីកុំឱ្យភ្លេចខ្លួន ។ ក្នុងការប្រើលោកាធិបតេយ្យ លោកឱ្យប្រើបញ្ញា និងការត្រិះរិះឱ្យច្រើន ។ ក្នុងការប្រើធម្មាធិបតេយ្យ លោកឱ្យប្រព្រឹត្តឱ្យត្រឹមត្រូវតាមធម៌ ។ ចំពោះអ្នកដឹកនាំលោកណែនាំឱ្យប្រើបែបធម្មាធិបតេយ្យ ។

អបរិហានិយធម៌ ៧

គោលធម៌សំរាប់ពង្រឹងការគ្រប់គ្រងមិនឱ្យអន់ថយសាច់ស្លូន្យ :

១. ឧស្សាហ៍ប្រជុំគ្នាឱ្យបានញឹកញាប់

២. ព្រមព្រៀងគ្នាទើបឡើងដើម្បីការពារប្រទេស ព្រមព្រៀងគ្នា ដើម្បីបំពេញនូវកិច្ចការប្រទេសជាតិទាំងឡាយ ។

៣. មិនបញ្ចេញនូវអ្វីដែលមិនទាន់បានបញ្ចេញទុក (ដែលទាស់ទៅនឹងគោលនយោបាយដើម) មិនលុបបំបាត់នូវអ្វីដែលបានបញ្ចេញទុករួចហើយ (តាមគោលនយោបាយដើម) តែតាំងមាំ នាំគ្នាបដិបត្តិតាមគោលនយោបាយ ដែលបានដាក់តាំងពីដើមរួចហើយ ។

៤. លោកណាដែលជាធំនៅក្នុងសហគមន៍ ឬប្រទេស គោរពរាប់អានអ្នកនោះ យកសំដីរបស់លោកថាជារបស់ដែលគួរត្រូវស្តាប់ ។

៥. ការពារថែទាំកុលស្រ្តី កុលធិតា កុលកុមារី ឱ្យរស់នៅជាសុខ មិនឱ្យទទួលការ គំរាមកំហែង ឬ រំលោភបំពានបំពាន (ការពារសិទ្ធិស្រ្តី) ។

៦. គោរពសក្ការបូជាបូជនិយដ្ឋាន បូជនិយវត្ថុ ព្រមទាំងវត្ថុកេរ្តិ៍មរតកជាតិទាំងឡាយដែលស្ថិតនៅក្នុងទីក្រុង និងជនបទ មិនបណ្តោយឱ្យប្រពៃណីនៃការគោរពបូជាចេតិយ៍ទាំងអស់នោះបាត់បង់សាច់ស្លូន្យទៅ ។

៧. ចាត់ឱ្យមានការថែទាំ ឃុំក្រុង ការពារដោយត្រឹមត្រូវតាមធម៌ដល់ព្រះអរហន្តទាំងឡាយ ក្នុងទីនេះបានន័យទូលំទូលាយដល់ព្រះសង្ឃ អ្នកបួស បព្វជិតដែលស្ថិតនៅក្នុងធម៌ វិន័យដែលជាបង្គោលទិគ្គរបស់វាស្ត្រប្រជា ដោយតាំងចិត្តថាសូមឱ្យព្រះអរហន្តទាំងឡាយដែលមិនទាន់មកដល់ ក៏សូមនិមន្តមកដល់ ដែលនិមន្តមកដល់ហើយ ក៏សូមគង់នៅដោយរិករាយចុះ ។

អបរិហានិយធម៌ ៧ ប្រការនេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធច្រង់សម្តែងដល់ស្តេចវជ្ជី

ទាំងឡាយដែលជាអ្នកដឹកនាំ នៅនគរវេសាលី ប្រទេសឥណ្ឌូភីដេម ដែលគ្រប់គ្រង
ដោយរបបសាមគ្គីធម៌ (Republic) ពួកសម្តេចរបស់នគរវេសាលីបានកោតស្ងប់
ស្ងែង និងទទួលស្គាល់ថា ដរាបណាស្តេចវ្រឹទ្ធិទាំងឡាយនៅតែប្រកាន់ខ្ជាប់តាមគោល
ធម៌នេះ គេនឹងមិនអាចយកឈ្នះបានដោយសង្គ្រាមឡើយ ក្រៅពីការធ្វើម្តេចទៅឆ្លុះ
ញ៉ាំង ចាក់ដោតឱ្យបែកបាក់សាមគ្គីគ្នាសិន ។

ចក្រវត្តិធម៌ ១២

មិនៀមការបំពេញព្រះរាជករណីយកិច្ចរបស់ស្តេចចក្រវត្តិ ឬនាទីរបស់
មហាបុរសអ្នកគ្រប់គ្រងដែលល្បីល្បាញ ។

១. ធម្មាធិបតេយ្យ : គោរពរាជានុរាជ ឬជាកោតក្រែងធម៌ យកធម៌
ជាគោល យកធម៌ជាមង្គល , និង

ធម្មិការក្នុងរណគុបតិ : ចាត់ការរក្សាការពារ និងគ្រប់គ្រងដោយត្រឹម
ត្រូវតាមធម៌ និងជាធម៌ ដល់ :

ក. អន្តោជន : ដល់ជនខាងក្នុង តាំងតែមហេសី ឱរស ធិតា រហូតអ្នក
បដិបត្តកិច្ចការរាជការផ្ទាល់ព្រះអង្គទាំងអស់ គឺជនដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណា-
ព្យាបាលដោយផ្ទាល់ តាំងតែភរិយា បុត្រធិតា ដោយការទិញ្ចឹម អប់រំ ប្រៀនប្រដៅ
ឱ្យស្ថិតនៅដោយស្ងប់សុខ មានរបៀបរៀបរយ និងគោរពរាជានុរាជ ។ (២)

ខ. ពលកាយ : ដល់កងទ័ព គឺរាជការខាងមហាន ។ (៣)

គ. ខត្តិយ : ដល់ក្សត្រទាំងឡាយដែលស្ថិតនៅក្នុងព្រះបរមតេជានុភាព
លោកម្ចាស់ស្រុកឡើងសួយសារអាករ ឬបច្ចុប្បន្ននេះបានដល់មន្ត្រីរាជការ អ្នកគ្រប់
គ្រងខាងផ្នែករដ្ឋបាល ។ (៤)

ឃ. អនុយន្ត : ដល់អ្នកដែលតាមព្រះអង្គ គឺរាជបរិពារទាំងឡាយ
បច្ចុប្បន្នបានដល់មន្ត្រីរាជការខាងផ្នែកសុវិទ្យាទាំងអស់ ។ (៥)

ង. ព្រាហ្មណ៍សហគមន៍ : ដល់ព្រាហ្មណ៍ អ្នកជំនួញ ម្ចាស់ដី អ្នកប្រកបអាជីវកម្មដោយចំណេះវិជ្ជា គ្រូបង្រៀន ពេទ្យ ឧស្សាហកម្ម ដោយជួយផ្តល់ទុន ឬរកទុន និងឧបករណ៍ឱ្យជាដើម ។ (៦)

ច. នេតតជានបទ : ដល់អ្នកនិគមជនបទ គិរាស្ត្រប្រជាទាំងពួងគ្រប់មិកនៃរូងរហូតទៅដល់ជ័យដែន មិនបោះបង់ចោល ។ (៧)

គ. សមណព្រាហ្មណ៍ : ដល់ព្រះសង្ឃ និងបណ្ឌិត ដែលទ្រទ្រង់គុណធម៌ ។ (៨)

ជ. មិត្តភក្តិ : បានដល់សត្វព្រៃដែលគួរថែរក្សា មិនឱ្យផុតពូជទាំងឡាយនិងរួមទាំងការថែរក្សាព្រៃឈើផង ។ (៩)

២. មាអធម្មការ : បង្គាប់មិនឱ្យមានឧក្រិដ្ឋកម្ម ចោរកម្ម អំពើអាក្រក់ យោរយោទាំងឡាយកើតឡើងក្នុងព្រះរាជាណាចក្រ ។ (១០)

៣. ធនានុប្រទាន : បែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិឱ្យដល់អ្នកគ្មានទ្រព្យ មិនឱ្យមានមនុស្សក្រីក្រពោកយ៉ាកនៅក្នុងប្រទេស ។ (១១)

៤. សមណព្រាហ្មណបរិបូត្រា : ប្រឹក្សាសាកសួរបញ្ជាដល់សមណព្រាណ៍ អ្នកប្រព្រឹត្តល្អ ប្រព្រឹត្តត្រូវជានិច្ចតាមការសមគួរ ដើម្បីឱ្យដឹងថា ការណាអាក្រក់ ការណាល្អ គួរធ្វើ ឬមិនគួរធ្វើ មានប្រយោជន៍ ឬគ្មាន ហើយអនុវត្តប្រព្រឹត្តតាមដោយត្រឹមត្រូវ ។ ចំណុចនេះ បច្ចុប្បន្នបានដល់អ្នកជំនាញការ អ្នកប្រាជ្ញអ្នកវិទ្យាការ ដែលទ្រង់នូវគុណធម៌ចូលផងដែរ ។ (១២)

ភាវនា ៤

ចំណុចដែលត្រូវធ្វើការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេស :

១. កាយភាវនា : អភិវឌ្ឍន៍ខាងកាយ បានដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចឱ្យវាស្រួលប្រជា មានគ្រឿងឧបភោគបរិភោគ ដែលជាជំនួយដល់រាងកាយ

ឱ្យបានល្អតលាស់ល្អ និងរឹងប៉ឹងមាំមួនខាងសុខភាព និងគុណភាព ។

២. សីលភាវនា : អភិវឌ្ឍន៍ខាងការប្រព្រឹត្ត ទំនាក់ទំនងក្នុងសង្គម ការមានសីលធម៌ ច្បាប់ វិន័យ មានអាជីវកម្មសុចរិត និងចេះសន្សំសំចៃ (សូមមើល ចេតនាជនធម៌ ខទិ ២ គិសិលផងចុះ) ។

៣. ចិត្តភាវនា : អភិវឌ្ឍន៍ខាងផ្នែកផ្លូវចិត្ត ឱ្យចិត្តមានសុខភាព មាន គុណភាព និងគុណធម៌ល្អប្រចាំសន្តាន ។

៤. បញ្ញាភាវនា : ការអភិវឌ្ឍន៍ខាងសតិបញ្ញា ប្រាជ្ញាស្មារតី ចំណេះវិជ្ជា ដែលនឹងធ្វើឱ្យបញ្ហាមានការឆ្លៀវឆ្លាតដូចតែ ។

រាជសង្គហវត្ថុ ៤

គោលនយោបាយជួយសង្គ្រោះរាស្ត្រប្រជាឱ្យបានសុខ :

១. សស្សមេធា : មានការឆ្លាតដូចតែក្នុងការធ្វើឱ្យសេដ្ឋកិច្ចដើរ ផលិត- ផលកសិកម្មបានល្អច្រើន ភោគទ្រព្យសម្បូរ ។

២. បុរិសមេធា : មានការឆ្លាត ដូចតែក្នុងរឿងរដ្ឋបាលសាធារណៈ មាន ការរើសមនុស្សល្អឱ្យចូលមកធ្វើការ ដូចតែក្នុងការដាក់ការងារឱ្យត្រូវនឹងសមត្ថភាព មនុស្ស លើកស្ទួយមនុស្សល្អឱ្យប្រាកដជាក្នុងសង្គម ។

៣. សម្មាបាល : មានការឆ្លាតក្នុងការកែបញ្ហាសង្គម ដោយការឧបត្ថម្ភ ឱ្យមានការងារធ្វើ មានអាជីវកម្មរកទទួលបាន ផ្តល់ទុនឱ្យខ្ចីទៅប្រកបរបរទាំងខាង កសិកម្ម ពាណិជ្ជកម្ម និងឧស្សាហកម្ម ។

៤. វាជបេយ្យ : ការមានវាចាពិរោះ វាចាដឹកនាំឱ្យមានសាមគ្គី វាចាមាន ហេតុផលត្រឹមត្រូវតាមហេតុការណ៍ វាចាដែលដឹកនាំឱ្យមនុស្សខំធ្វើការ ខំធ្វើល្អ មានវាចសិល្ប៍ ។

គោលនយោបាយទាំង៤ នេះ បើកាណាធ្វើបានត្រឹមត្រូវ និងគ្រប់គ្រាន់

ហើយនិងហុចជាផលដ៏ធំមហិមា គឺ និរត្តឡ្យៈ ប្រែថា មិនមានគន្លឹះ គឺផ្ទះមិនបាច់ដាក់
គន្លឹះ ព្រោះស្រុកទេសស្ងប់ស្ងួន ប្រាសចាកចោរ មិនបាច់ភ័យបារម្ភ ដោយហេតុថា
ម្នាក់ៗមានស៊ី មានចាយគ្រប់គ្រាន់ ។

កុលចិរដ្ឋិតិធម៌ ៤

គោលការណ៍សំរាប់ធ្វើឱ្យវង្សត្រកូលមានស្ថិរភាព

- ១. នដ្ឋគវេសនា : របស់បាត់ របស់អស់ ចេះរកមកទុកវិញ,
- ២. ដិណ្ឌបដិសង្ខរណា : របស់ចាស់ទ្រុឌទ្រោម ចេះជួសជុលប្រើ
មិនចោល,
- ៣. បរិមិតាបាណភោជនា : ស្គាល់ប្រមាណនៅក្នុងការប្រើប្រាស់,
- ៤. អធិបច្ចសិលវន្តស្ថាបនា : តែងតាំងអ្នកមានសិលធម៌ជាប្រមុខ ។

បាបណិកធម៌ ៣

អង្គប្រកបរបស់អ្នកជំនួញ

- ១. ចក្ខុមា : មានភ្នែកល្អ គឺស្គាល់ឥវ៉ាន់ ចេះមើលចេះប៉ាន់តម្លៃ
ចេះស្មានចំណេញបានត្រឹមត្រូវ ។
- ២. វិចរោ : ល្អក្នុងរឿងជំនួញ គឺស្គាល់កន្លែងមិញ កន្លែងលក់ ដឹង
ហាងឆេងឡើងចុះ ចេះយកចិត្តអតិថិជន ... ។
- ៣. និស្សយសម្បន្នោ : មានប្រភពដើមមុនច្រើន អាចរកលុយមក
បណ្តាក់មុនបាន ។

៨. ឧបសម្ព័ន្ធ

ព្រះរាជក្រឹត្យក្នុងការកសាងសង្គម

១. ក្នុងអតីតកាល ព្រះបាទសម្តេចព្រះបាទសីហនុវរ្ម័ន ទី៧ បានសម្តែងពិការវិវត្តន៍របស់ផែនដី និងវឌ្ឍនាការនៃមនុស្សជាតិ ។ ព្រះសូត្រនោះ បានបង្ហាញឱ្យឃើញនូវកំណើតសង្គមមនុស្សឡើង ដោយការរួមប្រយោជន៍រវាង ភេទប្រុស និងភេទស្រី ការសន្សំអាហារ និងបែងចែកដីធ្លី បង្កើតសេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារ ការគ្រប់គ្រង ដើម្បីដោះស្រាយរឿងការលួចរកាហារគ្នា ការកុហក ដោយការសន្មត បុគ្គលដែលមានសត្វភាពឱ្យធ្វើជាអ្នកវិនិច្ឆ័យរកខុសត្រូវ ការស្វែងរកការស្លាប់ក្នុង ផ្លូវចិត្ត និងការបន្តនូវចំណេះដឹងដល់គ្នានឹងគ្នា ។ យើងអាចស្រង់អង្គប្រកបនៃការ បង្កលក្ខណៈសង្គម តាមបែបបុព្វសាសនា ជា ៥ យ៉ាង គឺ :

- ១. មានការរួមគ្នាជាក្រុមគ្រួសារ និងការបន្តជួន,
- ២. មានសេដ្ឋកិច្ចសំរាប់ដោះស្រាយជីវិត,
- ៣. មានការគ្រប់គ្រងដើម្បីសេចក្តីសុខរួម,
- ៤. មានសាសនាសំរាប់បង្កាត់អ្វីខុសអ្វីត្រូវ,
- ៥. មានការសិក្សាសំរាប់បន្តវប្បធម៌ ដែលក្រុមជនបានបណ្តុះឡើង ។

ទាំង ៥ នេះជាមូលដ្ឋានទ្រទ្រង់សង្គមឱ្យមានស្ថិរភាព និងបន្តជាតំណក់ទៅមុខ ទៀតបាន ។ ចច្ចុប្បន្ន អង្គប្រកបទាំង ៥ នេះ ខាងសង្គមវិទ្យា គេហៅថាស្ថាប័ន (Institution) ។

ឧទ្ទេសន៍មួយដែលនឹងត្រូវធ្វើឡើងជាមួយសង្គម ត្រូវគិតពិចារណាចំពោះ ស្ថាប័នទាំង ៥ នេះ ជាប់ជានិច្ច ព្រោះវាជាធាតុដើមរបស់សង្គម ។

២. ក្នុងករណីប្រទេសខ្មែរ ដែលសង្គ្រាមកាប់សម្លាប់គ្នាបានកើតឡើង

ជាង ២០ ឆ្នាំ រួចមកហើយនោះ ព្រះសូត្រឈ្មោះ ចក្កវត្តិសូត្រ នៃគម្ពីរមិយនិកាយ បាដិកវគ្គដូចគ្នា មានលក្ខណៈសមរម្យ នឹងយកមកធ្វើជាឧបាហរណ៍ណាស់ ។

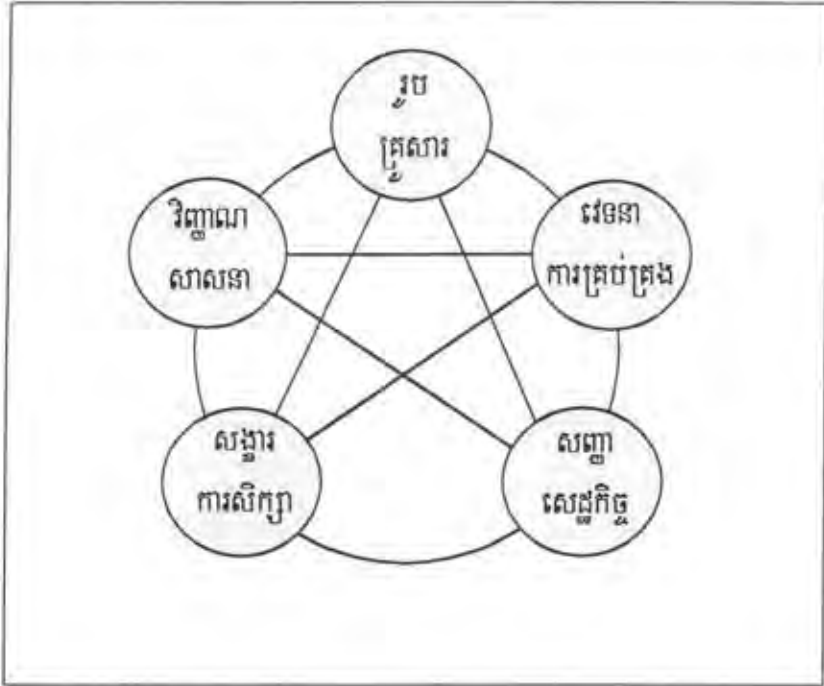
ព្រះសូត្របាននិយាយពីយុគមួយឈ្មោះ មិតសញ្ជី ជាយុគដែលមនុស្ស លែងស្គាល់បងប្អូន ត្រូសិស្ស អ្នកធំអ្នកតូច មិត្តភក្តិ ម៉ែឪ អស់រលីង គិតតែសំគាល់ ថា អ្នកដែលមាននៅចំពីមុខខ្លួន គឺជាសត្វម្រឹត ដែលត្រូវតែសម្លាប់ដើម្បីយកធ្វើ អាហារ ។ ព្រឹត្តិការណ៍សម្លាប់រង្គាលនេះបានកើតឡើងមួយរយៈ ហើយក៏ស្ងប់ទៅ ។ ជនដែលនៅរស់រួចពីស្លាប់ បាននាំគ្នាពិចារណាពិចោលនៃសង្គ្រាម ពិចោលនៃការ សម្លាប់ជីវិតសត្វ ហើយក៏ទ្រហោយ ព្រមទាំងសន្យាគ្នាថា ឈប់សម្លាប់ជីវិតទៀត ហើយ ។ ដោយការប្រឹងប្រែង និងពាំងមាំក្នុងពាក្យសច្ចៈ ជនទាំងនោះក៏បាន សេចក្តីសុខ មានអាយុវែងឡើងៗជាលំដាប់ ហើយក្រោយមកទៀត ក៏នាំគ្នារក្សា សិលមិ២ គិមិនលូច រក្សាសិលមិ៣ គិមិនប៉ះដាល់កូនប្រពន្ធតេ និងមិនប្រព្រឹត្តខុស ក្នុងកាម រក្សាសិលមិ៤ គិមិននិយាយកុហក និងរក្សាសិលមិ៥ គិមិនសេចក្រៀង ស្រវឹង ។ ទីបំផុតនៃការតស៊ូដើម្បីធ្វើសេចក្តីល្អ ជនទាំងនោះក៏បានឈានដល់យុគ ព្រះសិរាវរ្យមេត្រី ដែលជាយុគពោរពេញទៅដោយមេត្តា ករុណា និងសម្បូរ សប្បាយ អាយុយិនយូរ ។

អ្វីដែលយើងអាចទាញយកពីព្រះសូត្រនេះមកធ្វើជាតម្រូវ សំរាប់ការកសាងប្រទេសយើងដែលរងគ្រោះដោយសារ សង្គ្រាម កាប់សម្លាប់គ្នានោះ គឺការបញ្ឈប់សង្គ្រាម ការ ឈប់បៀតបៀនសម្លាប់គ្នា និងសមាទានសិលទាំង៥ ឱ្យ បានបរិបូណ៌ ។ ផ្ទះទើបអាយុយើងកើន និងមានវិបុល ភាពក្នុងជីវិតបាន ។

សន្តិភាព និងការឈប់សម្លាប់គ្នា ត្រូវមកមុខគេបង្អស់ ដោយការសមា-
 មានសិលាខេត្ត ១ ឈប់កេងប្រវ័ញ្ច ឈប់លួច ឈប់ប្រព្រឹត្តអំពើទុច្ចរិត ប៉ះពាល់
 សម្បត្តិគេ ត្រូវមកជាលំដាប់ ដោយការសមាមានសិលាខេត្ត ២ សិលាខេត្ត ៣ គឺការព
 សិទ្ធិក្រុមគ្រួសារគេ មិនលុះទៅដោយអំណាចកាមតុណ្ណ ១ សិលាខេត្ត ៤ គឺការមាន
 សច្ចៈរវាងគ្នានិងគ្នា មិនបោកបញ្ឆោត មិនកុហកគ្នា ១ និងសិលាខេត្ត ៥ គឺការមិនវង្វេង
 ស្រវឹង មិនមានសេចក្តីប្រមាទ ព្រោះការសេពនូវគ្រឿងញៀន ។

យើងទាំងអស់គ្នាជឿថា មិនមានអ្នកដឹកនាំ ឬរាស្ត្រប្រជាណា សូម្បីតែ
 ម្នាក់ដែលមិនឃើញតម្លៃសន្តិភាព និងសិលា ៥ នេះឡើយ ។ បញ្ហានៅត្រង់ថា
 តើយើងអនុវត្ត ឬមិនអនុវត្តតែប៉ុណ្ណោះ ។ បើអនុវត្ត រាស្ត្រខ្មែរនឹងបានសុខ ការ
 កសាងទាំងឡាយ នឹងអាចប្រព្រឹត្តទៅបាន បើមិនអនុវត្តទេនោះ ក៏ជាសេចក្តីសំរេច
 ចិត្តរបស់យើងក្នុងការប្រាំរស់នៅជាមួយសេចក្តីទុក្ខ ដោយយល់ថាសេចក្តីទុក្ខ ជា
 របស់គួរវិករាយ ដូចសត្វដង្កូវដែលតែងព្រេកអរជាមួយនឹងលាមកក្នុងបង្គន់
 ដូច្នោះដែរ ។

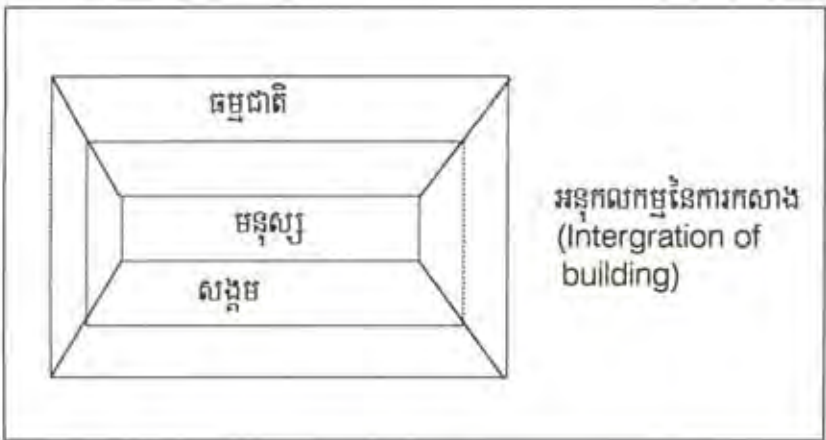
៣. គំនិតបញ្ចក្ខន្ធ : ការទាញយកនូវគំនិតបញ្ចក្ខន្ធ ឬខ័ន្ធ ៥ ដែលជាធម្មៈ
 និយាយពីរាងកាយមនុស្សដែលផ្សំឡើងដោយរូប (កាយ) វេទនា (ការទទួល
 អារម្មណ៍) សញ្ញា (ការចងចាំ) សង្ខារ (ការគិត) និងវិញ្ញាណ (ការដឹងច្បាស់) មក
 ធ្វើជាចំណុចចងចាំនេះ យើងអាចទាញត្រង់ថា អង្គទាំង ៥ នេះត្រូវមានលក្ខណៈ
 រៀបចំខ្លួនជាស្រេចសំរាប់ធ្វើការ មានសុខភាពល្អ រឹងប៉ឹង និងធ្វើការដោយគ្រម
 ច្រៀងគ្នា ។ បើអង្គណាមួយពិការ រាងកាយនេះ ក៏នឹងមិនអាចដំណើរការបានស្រួល
 ដែរ ។ ដូច្នោះ គំនិតបញ្ចក្ខន្ធនៅត្រង់ថា អង្គធាតុនិមួយៗនៃធាតុទាំង ៥ របស់សង្គម
 (ស្ថាប័ន) ត្រូវមានសុខភាពរឹងប៉ឹង ត្រៀមខ្លួនសំរាប់ធ្វើការធ្វើដោយគ្រមច្រៀងគ្នា
 និងបើកសាង ត្រូវកសាងឱ្យបានគ្រប់អង្គទាំង ៥ ។

គំនិតបញ្ចក្ខន្ធ
 ភាពព្រមព្រៀងគ្នា និងស៊ីចង្វាក់នៃការកសាង

៤. គំនិតព្រៃគុរតនៈ ព្រៃគុរតនៈគឺព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ និងព្រះសង្ឃ ជារឿងដែលពុំអាចព្រៃកចេញពីគ្នា មានតែមួយ ឬស្ថិតនៅតែឯងពុំបានជាដាច់ខាត ។ ព្រះពុទ្ធដែលតំណាងឱ្យមនុស្ស ព្រះធម៌ដែលតំណាងឱ្យធម្មជាតិ និងព្រះសង្ឃតំណាងឱ្យសង្គម គឺជារឿងដែលមិនអាចព្រៃកចេញពីគ្នា ឬស្ថិតនៅឯកោបានឡើយ ។ ការកសាង ឬអភិវឌ្ឍន៍សង្គមត្រូវធ្វើទៅដើម្បីជាប្រយោជន៍ ដើម្បីការតម្រង់ជីវិតទៅបាន និងមានសម្ព័ន្ធភាពទៅវិញទៅមករវាងមនុស្ស ធម្មជាតិ និងសង្គម ។ អង្គណានិមួយដែលមិនបានទទួលប្រយោជន៍ ឬបាត់បង់ប្រយោជន៍ នឹងនាំការកសាងឆ្ពោះ

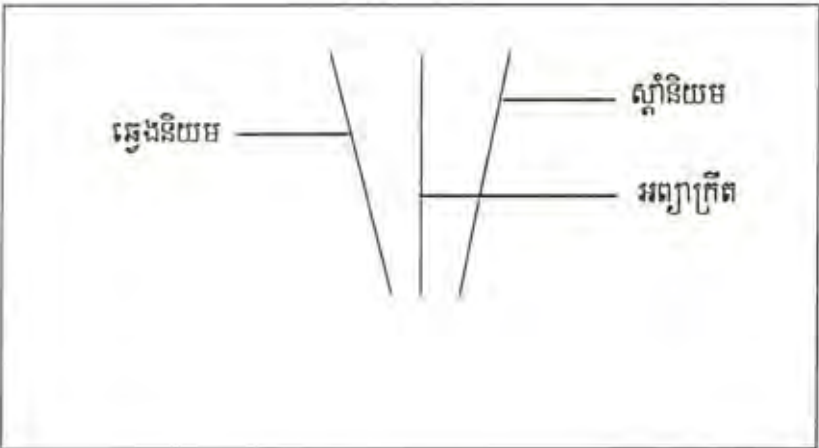
ទោរកសេតក្តីអន្តរាយ ទាំងក្នុងរយៈខ្លី និងរយៈវែង ជាពិត ប្រាកដ ។

៥. គំនិតនាមរូប : គំនិតនាមរូប គឺជាគំនិតបកស្រាយដោយសង្ខេបនូវជីវិតមនុស្ស ដែលផ្សំឡើងដោយចិត្ត (នាម) និងកាយ (រូប) ។ ទាំងកាយ និងចិត្ត មានទំនាក់ទំនងនឹងគ្នា ដោយមិនអាចបែកខ្ញែកឱ្យដាច់ ឬខ្វះមួយណាមិនបានឡើយ គឺត្រូវមានទាំងគ្នា ទើបជីវិតមានតុល្យភាព ។ យើងអាចទាញមកជាគំនិតដែលត្រូវចងចាំថា ការកសាង អភិវឌ្ឍន៍សង្គមបែបបុព្វសាសនា ត្រូវមានតុល្យភាពរវាងចិត្តនិយម និងវត្ថុនិយម មិនអាចធ្ងន់ជាងតែម្នាក់ៗបានទេ ។

៦. គំនិតមជ្ឈិមប្បដិបទា : មជ្ឈិមប្បដិបទា ប្រែថា ផ្លូវកណ្តាល ជាផ្លូវ ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធច្រង់រកឃើញ ចម្រាប់បានធ្វើការពិសោធន៍អស់រយៈពេល ៦ ឆ្នាំ ។ ផ្លូវកណ្តាលជាផ្លូវអព្យាក្រឹត មិនដំរីអៀងឆ្វេង (ធ្វើបាចខ្លួនឯង មិនមែនជា កុម្មុយនិស្ត ជិះជាន់ដោយអំណាច « អត្តកិលមថានុយោគ ») និង មិនដំរីអៀងស្តាំ (គិតតែពីសប្បាយ សេរីនិយម របូតគ្មានព្រំដែន ឬបាត់បង់សីលធម៌អស់ « កាម. សុខណិកានុយោគ » ។ លក្ខណៈត្រង់ និងជា កណ្តាលៗ មិនជ្រុលទៅរកមួយ ចំហៀងៗ (អព្យាក្រឹត) ជាផ្លូវដែលពុទ្ធសាសនាគាំទ្រក្នុងការកសាងសង្គម ។

៧. គំនិតអដ្ឋង្គិកមគ្គ : អដ្ឋង្គិកមគ្គ ជាផ្លូវ ប្រវត្តិទាំង ៨ យ៉ាង សំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហា និងពន្លត់នូវសេចក្តីទុក្ខ ។ គឺការយល់ឃើញត្រូវ ការគិតត្រូវ ការនិយាយត្រូវ ការធ្វើត្រូវ ការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ ការព្យាយាមត្រូវ ការតាំងសតិត្រូវ និងការតម្កល់ចិត្តត្រូវ ។ ការកសាងនិមួយៗតាមបែបពុទ្ធ ត្រូវមានលក្ខណៈជាសម្មា ឬត្រឹមត្រូវទៅតាមមគ្គ ទាំង ៨ ។

៨. គំនិតសន្តោស : ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់បានសម្តែងថា « សន្តុដ្ឋី បរមំ សុខំ » ប្រែថា ការសន្តោស គឺជាសេចក្តីសុខដ៏ឧត្តម ។ សន្តោស ៣ យ៉ាងគឺ :

១. សកេន សន្តោស : ព្រេកអរតាមផ្លូវខ្លួនមាន ឧបាហរណ៍ ប្រទេស យើងផលិតរបស់ណាមួយ យើងក៏ទិញរបស់នោះប្រើប្រាស់ ដោយមិនទិញរបស់ ដែលនាំមកពីស្រុកក្រៅ ។ បែបនេះហៅថា សន្តោសចំពោះរបស់ដែលខ្លួនមាន ។

២. សន្តេន សន្តោស : ព្រេកអរចំពោះរបស់ដែលខ្លួនបាន ឧបាហរណ៍ យើងធ្វើការមានប្រាក់ខែឈ្នួលតែទិញកង់ ១ ជិះ តែយើងចង់តែបានម៉ូតូ រហូតរលាប់ រលាស់ ខូចចិត្ត ថ្វីដ្បិតតែដឹងខ្លួនថាមិនបានទេក៏ដោយ ។ បែបនេះហៅថា មិនមាន សន្តោសចំពោះរបស់ដែលខ្លួនបាន ។

៣. សមេន សន្តោស : ព្រេកអរចំពោះការគួរ ។ ឯការគួរនោះ មាន ៣ យ៉ាង :

ក. យថាឋាន : គួរដល់ឋានៈ ឧបាហរណ៍ ឋានៈយើងជាជនភៀសខ្លួន យើងត្រូវនៅផ្ទះស្លឹក បើទៅជាយើងមានប្រាក់កាស ក៏យើងមិនអាចធ្វើភូមិគ្រឹះបាន ដែរ ។ ការដែលយើងអាចរស់នៅក្នុងផ្ទះស្លឹកនោះ ហៅថាយើងមានសន្តោសសមគួរ ដល់ឋានៈយើង ។

ខ. យថាពល : សមគួរដល់កម្លាំង ឬសមគួរដល់សមត្ថភាព ឧបាហរណ៍ ជនដែលមានសមត្ថភាពលើកដែកបានតែ ៥០ គីឡូក្រាម តែតូចចិត្តដែលខ្លួនលើក មិនបាន ៨០ គីឡូក្រាមដូចគេ ឈ្មោះថាខ្លះសន្តោសសមគួរដល់សមត្ថភាព ។

គ. យថាសរុប : គួរដល់កិត្តិយស ឧបាហរណ៍ យើងជាមនុស្សស្អាតល្អ ដែលគេឯងស្គាល់ ផ្តល់កិត្តិយសអោយគ្រប់គ្នា ។ ពេលមួយ គេយកលុយមកស្លូក ប៉ាន់ បើយើងយកលុយនោះដោយធ្វើឱ្យកិត្តិយសយើងខ្លួន ឈ្មោះថាយើងគ្មាន សេចក្តីសន្តោសដែលសមគួរដល់កិត្តិយស ។

៩. គំនិតអហិង្សា : ព្រះពុទ្ធសាសនា ជាសាសនាសន្តិភាព មិននិយមប្រើហិង្សា ។ គេមិនដែលឃើញសង្គ្រាមកើតឡើង ព្រោះក្នុងនាមពុទ្ធសាសនាឡើយ ។ ព្រះអង្គសម្តែងពិរឿងការចរចា ដែលជាហេតុនាំមកនូវសេចក្តីសុខ ដូចដែលព្រះអង្គទៅប្រោសញាតិដែលគិតធ្វើសង្គ្រាម ព្រោះរឿងចែកទឹកមិនត្រូវគ្នា រហូតដល់ជនទាំងពីរខាងស្តាប់គ្នាបាន ហើយក៏ឈប់ធ្វើសង្គ្រាម ។ រឿងមួយទៀត ព្រះអង្គបានទូន្មានភិក្ខុទាំងឡាយថា បើមានគេគ្មានពិសេសព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ ព្រះសង្ឃ ភិក្ខុមិនគប្បីក្រោធ គប្បីធន្យឈប់ដោះស្រាយរឿងដែលមិនពិត ឱ្យឃើញថាមិនពិត រឿងនោះមិនមែន រឿងនោះមិនមាននៅក្នុងពួកយើងទេ ។ ព្រះអង្គបានសម្តែងពិការឈ្នះចាញ់ដោយការឱ្យឈ្នះ ក្រោធដោយការមិនក្រោធតប ឬព្យុវរមែងរំងាប់ដោយការមិនចងព្យុវ ជាដើម ។ សូមចងចាំថា អហិង្សាជាគំនិតចម្បងនៅក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា និងនៅសង្គមពុទ្ធដែលត្រូវកសាង ។

១០. គំនិតវិជ្ជាចរណសម្បន្នោ : វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ ជាព្រះនាមទី ៣ របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ក្នុងចំណោមព្រះនាមទាំង ៩ ដែលប្រែថា បរិបូណ៌ដោយវិជ្ជា និងការប្រព្រឹត្ត ។ ត្រង់នេះយើងអាចមាត់ជាគំនិតថា គំរោងការណាមួយដែលនឹងត្រូវដាក់ដើម្បីអនុវត្ត ត្រូវមានលក្ខណៈជាចែប វិជ្ជាការ មិនមែនចេះតែដាក់ទៅទេ គប្បីមាន សិរីល្អធម៌ និងអាចអនុវត្តបានផង ។

១១. គំនិតភគវា : ភគវាជាព្រះនាមទី ១០ ប្រែថា អ្នកមានជោគ គឺទ្រង់ធ្វើការអ្វីក៏បានជោគជ័យ មាននិរភ័យគ្រប់គ្រាន់ ។ ការកសាងអ្វីមួយ ត្រូវគិតពិនិត្យរបស់រឿងកសាងនោះ និងនិរភ័យដល់អ្វីដែលនៅជុំវិញផង មិនគប្បីបានមួយតែទៅឱ្យកើតទុក្ខដល់របស់មួយទៀតឡើយ ។

១២. គំនិតកល្យាណទេសនា : នៅពេលដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់ប្រោសធម្មទេសនាបានសារឹកចំនួន ៦០ អង្គហើយ ទ្រង់ក៏បានបញ្ជូនព្រះសារឹកទាំង

នោះឱ្យទោសម្តែងធម៌នៅតាមធានី ជនបទ និងគម ដោយត្រូវសម្តែងធម៌ឱ្យល្អ ទាំង
ខាងដើម ល្អទាំងកណ្តាល និងល្អទាំងខាងចុង ។ គំនិតនេះ យើងអាចទាញប្រយោជន៍
នៅក្នុងការកសាងសង្គមថ្មី តាមបែបពុទ្ធសាសនា នៅត្រង់ចំណុចថា ការដែលត្រូវ
ធ្វើកិច្ចការណាមួយ ត្រូវធ្វើឱ្យល្អទាំងដើម កណ្តាល រហូតដល់ចប់ និងធ្វើ ឬ
អភិវឌ្ឍន៍ទាំងក្នុងរាជធានី មិនមែនតែ មិនមែនទៅឱ្យបានស្មើៗ និងល្អដូចគ្នា ។

១៣. គំនិតវិមុត្តិ : វិមុត្តិ គឺជាការរួចចាកផុតពីទោសភាពជីវិត ពីការវះកាត់
ចែង ពីការវះដែលកើតទុក្ខ មានសេរីភាព មានឥស្សរភាពលើកិច្ចការ បញ្ហាទាំងពួង ។

វិមុត្តិ ឬឥស្សរភាព មាន ៤ យ៉ាង :

១- ឥស្សរភាពខាងកាយ (កាយវិមុត្តិ) បានដល់កាយដែលឆ្លងផុត
ពីការវះដែលស្រែកឃ្នាន ដោះស្រាយបញ្ហាបច្ច័យ ៤ ដែលជាមូលដ្ឋានជីវិតបាន និង
មិនធ្លាក់ទៅជាទោសករនៃបញ្ហាកាមគុណទាំងឡាយ ។

២- ឥស្សរភាពខាងសង្គម (សីលវិមុត្តិ) បានដល់សង្គមដែលពឹងលើ
ខ្លួនឯងបាន មានសីលធម៌ ធម៌យាធម៌ មានសន្តិភាព ជនក្នុងសង្គមគោរពច្បាប់ទម្លាប់
មិនជាទោសភាពរបស់សង្គមដទៃ និងឥទ្ធិពលរបស់វប្បធម៌ដទៃ ។

៣- ឥស្សរភាពខាងចិត្ត (ចិត្តវិមុត្តិ) គឺចិត្តដែលមានសុខភាព មិនសៅ-
ហ្មងដោយការខឹងក្រោធ លោភៈ វង្វេង ។ ឥស្សរភាពខាងចិត្ត ជាចិត្តដែលគ្មាន
សេចក្តីសោកសៅមកត្របសង្កត់ មិនលុះទៅដោយអំណាចញុះញង់របស់លោកធម៌
ទាំង ៨ និងអតតិទាំង ៤ មានតែព្រហ្មវិហារធម៌ ៤ ។

៤- ឥស្សរភាពខាងបញ្ញា (បញ្ញាវិមុត្តិ) គឺការរួចផុតពីទុក្ខដោយមិនមាន
សល់អ្វី យល់នូវលក្ខណៈធម្មជាតិយ៉ាងច្បាស់ គឺមិនទៀង តាំងនៅយូរមិនបាន និង
មិនមានសារៈ ដែលនឹងត្រូវប្រកាន់យកថាជាខ្លួន ឬជារបស់ខ្លួន ជាបញ្ហាបរិសុទ្ធគ្មោះ

ទេវកសេចក្តីសុខតែម្យ៉ាង ។

១៤. គំនិតអប្បមាទ : សេចក្តីមិនប្រមាទ គឺការរស់នៅដោយមានសតិ ឬសេចក្តីព្យាយាម ដែលមានសតិជាគ្រឿងជំរុញ និងឃុំគ្រង បានដល់ការដំណើរ ជីវិត ដោយមានសតិជាគ្រឿងត្រួតត្រាការប្រព្រឹត្តប្រតិបត្តិ និងទង្វើគ្រប់យ៉ាង ប្រយ័ត្នប្រយែងខ្លួន មិនព្រមធ្លាក់ទៅក្នុងផ្លូវវិនាស តែមិនព្រមខ្វះខាតសំរាប់ សេចក្តីល្អប្រសើរ និងការចំរើនលូតលាស់ ។ មានមនសិការក្នុងរបស់ដែលគួរធ្វើ និងគួរលះ យកចិត្ត នឹករលឹកជានិច្ចចំពោះនាទីដែលខ្លួនត្រូវទទួលខុសត្រូវ មិន ចណ្តោយ ឬលះបង់ ធ្វើការដោយយកចិត្តទុកដាក់ ប្រុងប្រៀប និងចំរើនជា រឿយៗ ។ គ្រប់កិច្ចការត្រូវមានសេចក្តីមិនប្រមាទ ព្រោះសេចក្តីមិនប្រមាទជាផ្លូវ មិនស្លាប់ ឬដួចពុទ្ធភាសិតមួយកន្លែងទៀតថា : ធម៌ឯកដែលនឹងនាំឱ្យទទួល ប្រយោជន៍ទាំងអស់យ៉ាង ប្រយោជន៍ច្រើនបំផុត និងប្រយោជន៍អនាគត គឺសេចក្តីមិន ប្រមាទ ... ។

១៥. គំនិត អត្តា ហិ អត្តនោ នាថៅ " ខ្លួនមិនខ្លួន " : គឺការកសាង និងអភិវឌ្ឍន៍ ដែលមិនពឹងលើគេតែម្យ៉ាង តែពឹងលើខ្លួនឯងបាន មិនដេកចាំតែ ទទួលពីគេ ។ អ្នកដែលពឹងលើខ្លួនឯងបាន រមែងមានមោទនភាពលើខ្លួនឯង ក្នុង ឋានៈជាមនុស្ស ។

១៦. គំនិតត្រៃលក្ខណ៍ : ទុក្ខៈ គឺភាវៈដែលទ្រាំបានដោយលំបាក ភាវៈ ប្រដែង មិនចុះសម្រុង ជាទុក្ខ ។ អនិច្ចា គឺការប្រែប្រួល ផ្លាស់ប្តូរ មិនទៀងទាត់ មិននៅនឹងមួយកន្លែង និងអនត្តា គឺភាវៈដែលមិនមែនជាតួរបស់ខ្លួន កើតឡើង ព្រោះការរួមប្រជុំពីវត្ថុដទៃ ។ ទាំង ៣ នេះ ជាលក្ខណៈដែលត្រូវចងចាំក្នុងការកសាង អភិវឌ្ឍន៍ ។ ការសង្ឃឹមហួសពេក ឬការស្មានថាមិនជាអ្វីទេ អាចនឹងនាំឱ្យកើតបញ្ហា ដែលនឹងមិនអាចកែខែបាននៅពេលកើតឡើង ។

១៧. គំនិតអរិយសច្ចៈ ក្នុងការកែបញ្ហាអ្វីមួយ ត្រូវមានគំនិតអរិយសច្ចៈ របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ។ អរិយសច្ចៈ ជាគំនិតពិសេសមួយដែលមានលក្ខណៈគ្រប់ ជ្រុងជ្រោយ និងជាបែបដែលវិទ្យាសាស្ត្រកំពុងអនុវត្ត ។

- ពិនិត្យមើល សិក្សា វិភាគ សាកល្បង ឱ្យបានច្បាស់លាស់ ថាតើជំងឺ នេះមានលក្ខណៈ អាការៈដូចម្តេចហើយ តើជាជំងឺអ្វី (ទុក្ខអរិយសច្ចៈ) ។

- ស្រាវជ្រាវរកមើលនូវមូល ឬសគល់ មើមចមដែលនាំឱ្យបញ្ហានេះកើត មានឡើង ដូចជាក្រូតពេទ្យដែលត្រូវរកមូលហេតុនៃជំងឺឱ្យបានច្បាស់លាស់ មុននឹង រើសថ្នាំដែលត្រូវនឹងជំងឺយកទៅព្យាបាល (ទុក្ខសមុចយអរិយសច្ចៈ) ។

- តាំងគោលដៅ គោលបំណង ឬសភាវៈ ដែលមិនមានបញ្ហាឱ្យបាន ច្បាស់លាស់ ដូចជាក្រូតពេទ្យដែលដឹងថាជំងឺនេះអាចព្យាបាលជាបាន (ទុក្ខនិរោធ- អរិយច្ចៈ) ។

- ជ្រើសរើសផ្លូវដែលត្រូវ ដែលស័ក្តិសមទៅនឹងបញ្ហា ត្រូវមួយចំនួនវិធី និង វិធីការការពារ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា ឧបមាដូចជាក្រូតពេទ្យជ្រើសរើសថ្នាំដែលត្រូវ នឹងជំងឺមកព្យាបាល (ទុក្ខនិរោធគាមិនិបដិបថា) ។

១៨. គំនិតបដិច្ចសមុប្បាទ : ព្រះពុទ្ធសាសនា បដិសេធនូវគំនិតបឋម- ហេតុ គឺបដិសេធនូវគំនិតដែលយល់ថា របស់នេះជាបឋមហេតុ ។ ព្រះពុទ្ធសាសនា និយមពិការកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យតត្ថា មានលក្ខណៈជាកំណត់ត្រដាក់ ដែលតៗគ្នា គឺហេតុនាំឱ្យកើតផល ផលជាតួហេតុដែលឱ្យកើតផល តទៅខាងមុខ ទៀត ។ ដូច្នេះ ការដោះស្រាយបញ្ហាដោយចោទទៅលើតែហេតុ ដែលនៅជាប់នឹង តួបញ្ហា មិនមែនជាការដោះស្រាយបែបសម្បូរឡើយ តែការស្រាវឱ្យដល់គល់ និង ដោះតាមលំដាប់ឱ្យបានព្រមនោះ មើបជាការដោះពិតប្រាកដ ។

លើសពីនឹងទៅទៀត បញ្ហាដែលកើតមានឡើង មិនមែនអាស្រ័យពោះ

តែហេតុមេ តែមានបច្ច័យដែលជាតួឯកកើតដែរ ឧទាហរណ៍វាយៗ គឺដើមស្វាយកើត ពីគ្រាប់ស្វាយ ។ តែចើមើលឱ្យជ្រៅ គ្រាប់ស្វាយជាតួហេតុហើយ តែត្រូវអាស្រ័យ លើបច្ច័យផ្សេងទៀត ដូចជាមីក ដី អាកាសធាតុ ការថែរក្សាជាដើម ។

១៩. គំនិតឥទ្ធិពលតា : ព្រោះរបស់នេះកើតឡើង មើបរបស់នុ៎ះ កើតឡើង (និង) ព្រោះរបស់នេះឈប់ទៅ មើបរបស់នុ៎ះឈប់ទៅដែរ គឺជាគំនិត មួយដែលយកមកគិតទុកក្នុងការការពារកុំឱ្យបញ្ហាកើតឡើង និងចំពោះការកែបញ្ហា គឺកែនៅត្រង់តួហេតុ ។ ការកែបញ្ហានៅត្រង់តួបញ្ហា មិនអាចឱ្យចប់បញ្ហាបានឡើយ តែការកែហេតុ និងធ្វើយ៉ាងណាប្រយ័ត្នកុំឱ្យបញ្ហានោះកើតឡើង មើបជាការកែ ដោយចប់សព្វគ្រប់ ។

២០. គំនិតសង្ស័យប្រជាធិបតេយ្យ : សង្ឃ ប្រែថា ក្រុម ។ ក្នុងមិននេះ បាន ដល់ការសម្រេចចិត្តណានិមួយ គប្បីស្តាប់មតិ និងការយល់ព្រមពីក្រុម ។ ជាន័យ អនុវត្តក្នុងសង្គម បានដល់គំនិតប្រជាធិបតេយ្យ គឺយករាស្ត្រជាធំ យករាស្ត្រជា ចៅហ្វាយ ស្តាប់បង្គាប់រាស្ត្រ ។ អ្នកដឹកនាំជាខ្ញុំចំរើរបស់រាស្ត្រ មិនមែនជាចៅហ្វាយ រាស្ត្រ ដូចដែលយើងធ្លាប់ហៅ និងនិយមចូលចិត្តនោះទេ ។ សង្ស័យប្រជាធិបតេយ្យ ឬ ប្រជាធិបតេយ្យ ជារបបក្នុងសង្គមពុទ្ធសាសនា ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានតាំង ឡើង ។

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ជាចៅហ្វាយរបស់ខ្ញុំ

សិន សាន

យោបល់

ការកសាងសង្គមខ្មែរជាថ្មី តាមមូលដ្ឋានគតិពុទ្ធសាសនា ដែលអធិប្បាយ
 មកនេះ គឺគ្រាន់តែជាគោលគំនិត ដែលព្យាយាមដកយកចេញពីព្រះពុទ្ធវចនៈខ្លះៗ តែ
 ប៉ុណ្ណោះ ហើយដែលត្រូវស្រាវជ្រាវឱ្យបានច្បាស់លាស់ថែមទៀត មុននឹងដាក់
 អនុវត្តជាទូទៅ ។ ជាពិសេស គំនិតដែលទាក់ទងទៅនឹងប្រព័ន្ធស្ថាប័នទាំង ៥ ដែល
 ពោលរួចមកហើយ ។ ការរៀនសូត្រនូវកំហុសដែលមានពិអតិ ក្នុងប្រទេសខ្មែរ
 ការសិក្សាពិស្ថានភាពសង្គម និងការអភិវឌ្ឍន៍សង្គមក្នុងប្រទេសដែលកាន់ព្រះពុទ្ធ-
 សាសនា អាចឱ្យយើងមើលឃើញនូវកំហុស និងចំណុចល្អៗ សំរាប់យកមករៀបចំ
 ធ្វើគំរោងកសាងមួយ ដែលមានការខុសឆ្គងតិចតួច ។ តែទោះជាយ៉ាងណាក្តី
 សច្ចៈ គឺការពិត ទៀងត្រង់ ច្បាស់លាស់ ពិតប្រាកដ ជារឿងដែល
 ត្រូវមកមុនគេបង្អស់ក្នុងការធ្វើកិច្ចការនេះ ។

ចប់

៩. ឯកសារពិគ្រោះ

- ព្រះត្រៃបិដកខ្មែរ នៅបណ្ណាល័យមជ្ឈមណ្ឌលស្រាវជ្រាវព្រះពុទ្ធសាសនាខ្មែរ ជំរំសាយធ្ម
- ធម្មសង្គហៈ
- សាសនសុភាសិត ភាគ ១ - ២ - ៣
- សុភាសិតធម្មបទ
- ឯកសារបង្រៀនអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍, ពុទ្ធសាសនាដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ នៃជំរំសាយធ្ម
- វចនានុក្រមខ្មែរ ភាគ ១ - ២
- ធម្មរាជា (ច្បាប់ភាសាថៃ) ពិនមុទុក្ខីន្ត
- មេសពិធរាជធមិ (ច្បាប់ភាសាថៃ) ពុទ្ធសាសនិក្ខុ
- ពាក្យអធិប្បាយពុទ្ធសាស្ត្រ (ច្បាប់ភាសាថៃ) ភាគ ១ - ២ - ៣ ពិនមុទុក្ខីន្ត
- Dictionary of Buddhism, Phra Depavedi, Mahachula Longkon Buddhist University of Thailand
- រួមឯកសារមួយចំនួនទៀត